પદ ૧૪ મું-રાગ પ્રભાતિયું.

જાગને જાદવા, કૃષ્ણ ગોવાળિયા, તુજ વિના ધેનમાં કુણ જાશે?
ત્રણસે ને સાઠ ગોવાળ ટોળે મળ્યા, વડોરે ગોવાળિયો કુણ થાશે? જા.
દહિતણાં દૈથરાં, ઘીતણાં ઘેવરાં, કઢિયલ દૂધ તે કુણ પીશે?
હરિ તાર્યો હાથિયો, કાળિનાગ નાથિયો, ભૂમિનો ભાર તે કુણ લેશે? જા.
જમુનાને તીરે, ગૌધણ ચરાવતાં, મધુરીસી મોરલી કુણ વહાશે?
ભણે નરસૈંયો તારા ગુણ ગાઈ રીઝિયે, બૂડતાં બાંહેડી કુણ સહાશે? જા.

પદ ૧૫ મું-રાગ પ્રભાતિયું.

રાત રહે જાહરે, પાછલી ખટ ઘડી, સાધુ પુરુષને સુઇ ન રહેવું;
નિદ્રાને પરહરી,* સમરવા શ્રીહરી, એક તું એક તું એમ કહેવું. રા.
જોગિયા હોય તેણે જોગ સંભાળવા, ભોગિયા હોય તેણે ભોગ તજવા;
વેદિયા હોય, તેણે વેદ વિચારવા, વૈષ્ણવ હોય તેણે કૃષ્ણ ભજવા. રા.
સુકવિ હોય તેણે સદગ્રંથ બાંધવા, દાતાર હોય તેણે દાન કરવું;
પતિવ્રતા નારિયે કંથને પૂછવું, કંથ કહે તે તો ચિત્ત ધરવું. રા.
આપણે આપણા, ધર્મ સંભાળવા, કર્મનો મર્મ લેવો વિચારી;
નરસૈંના સ્વામિને, સ્નેહથી સમરતાં, ફરી નવ અવતરે નર ને નારી. રા.

પદ ૧૬ મું-રાગ પ્રભાતિયું.

નંદના નંદશું, નેહ જેને નહીં, તેરે માનવ ખર શ્વાન† તોલે;
ભૂતળ ભાર કરવાને એ અવતર્યા, પ્રેતની‡ પેરે સંસાર ડો'લે. નં.
દૃષ્ટીથકી ટળો,§ ભોગ તેના બળો, શિલા પડો તેના મુખ માથે;
જીવતા જન તે તો જમ જેવા જાણવા, પ્રીત નહિ જેહને કૃષ્ણ સાથે. નં.
કીર્તિ શ્રીકૃષ્ણની, જીભથી નવ ભણે, તેરે મુખે દેવરાય તાણું;
ભણે નરસૈંયો જેણે, હરિને જાણ્યા નહીં, તેહનું કુટુંબ સદાય કાળું. નં.

પદ ૧૭ મું-રાગ પ્રભાતિયું.

ઉઠ ઉતાવળો, આલ્યને વિઠ્ઠલા, ગોવિંદ ગાયને વચ્છ‖ ધાવે;
જાગને જાદવા, જનની જશોદા.વદે, કહાન કાં ઘણી તને નિદ્રા આવે. ઉઠ.

* પરહરી-તજીને, છોડીને. † ખર-ગધેડો. શ્વાન-કૂતરો. ‡ ભૂતાદિ. § ટળ્યો. ‖ વાછરડાં.

દંતધાવન* કરો,આળસ પરહરો, રજની તિમિર† ગયું પોહો ફાટયું;‡
કરમળો કૂરને, શે ન શીરાવતો, દહિરે દામોદરા થાય ખાટું. ઉઠ.
આરણા આહાર બળિભદ્ર ઉભા રહ્યા, જોરે વાહાલા તારી વાટ,જોયે;
નરસૈંના સ્વામિનું, મૂખડું દીઠડે, માતાનું મનડું અતિરે મોહે. ઉઠ.

પદ ૧૮ મું–રાગ પ્રભાતિયું.

સાધુ સાચે ભજો, ચરણ ગોવિંદનાં, માનવી દેહ તે તત્ત્વ કહિયે;
કૃષ્ણ કહો કૃષ્ણ કહો, વળિ વળિ કૃષ્ણ કહો,કૃષ્ણ કહેતાં સઉ સૂખ લહિયે. સાધુ.
કૃષ્ણ સેવાતણી, અમર§ ઈચ્છા કરે, મૂઢમતિ માનવી કાંઈ ન જાણે;
કૃષ્ણનું નામ રખે, હૃદયથી વીસરે, ધન્યમાં ધન્ય કૃષ્ણજ પ્રમાણે. સાધુ.
જેને જોવા મહા મુનિજન વન ભમે, તે વિઠ્ઠલો વનમાં ગાયું ચારે;
ભણે નરસૈંયો જે ચતુર નર તે ખરો, અહરનિશ કૃષ્ણ શ્રીકૃષ્ણ ધારે. સાધુ.

પદ ૧૯ મું–રાગ પ્રભાતિયું.

કૃષ્ણ કીર્તન વિના, નર સદા સૂતકી, વિમળ‖ કીધે વપૂ¶ શુદ્ધ ન થાયે;
સકળ તીરથ શ્રીકૃષ્ણ કીર્તન કથા, હરિતણા દાસ જેને હેતે ગાયે. કૃ.
પૂર્ણ પુરુષોત્તમ, નવલ રંગી તજી, અન્ય દેવે જેનું મંન મોહે;
કોટી ચિંતામણિ કામધેનુ તજી, મહિષિના પુત્રનું$ દૂધ દોહે. કૃ.
ગર્ગ જોશી જશ ગાય જેનો સદા, નારદ નામ મુખથી ન મૂકે;
તે બ્રહ્મ દ્વાર આવીને ઉભા રહ્યા, ગોપિકા મૂખ જોવાને ઢૂંકે. કૃ.
અજ ભવ સુરપતિ + સ્વપ્ને પેખે નહીં, નેતિ નતિ કહી નિગમ** વામે;††
નરસૈંયો રંક, જશ ગાઈને રીઝવે, સહસ્ર મુખે શેષ પાર ન પામે. કૃ

પદ ૨૦ મું–રાગ પ્રભાતિયું.

હરિહરિ રટણ કર, કઠણ કળિ કાળમાં, દામ‡‡ એસે નહી કામ સરશે;
ભક્ત આધીન છે, શ્યામસુંદર સદા, તે તારાં કારજ સિદ્ધ કરશે. હરિ.
અલ્પ સુખ સારુ શું, મૂઢ ફુલ્યો ફરે,શીશપર કાળ રહ્યો દંત કરડે;
પામર§§ પલકની, ખબર તુજને નહીં, મૂઢ શું જોઈને મૂછ મરડે. હરિ.

---

* દાંતણ. † અંધકાર. ‡ પ્રભાત થયું. § દેવતા. ‖ નાહ્યે ધોયે. ¶ શરીર. $ પાડો. +બ્રહ્મા, શિવ, ઇંદ્ર. ** વેદ. †† વામે–વામવું; અટકવું. ‡‡ પૈસો. §§ કંગાલ, રંક.

પ્રૌઢ પાપે કરી, બુદ્ધિ પાછી ફરી, પરહરી થડ શું ડાળે વળગ્યો;
ઇશને ઇર્ષા છે નહીં જીવપર, આપણે અવગુણે રહ્યો રે અળગો. હરિ.
પરપંચ પરહરો;* સાર હૃદિયે ધરો, ઉચરો હરિ મુખે અચળ વાણી;
નરસૈંયા હરિતણી, ભક્તિ ભૂલીશ મા, ભક્તિવિના બિજું ધૂળધાણી. હરિ.

પદ ૨૧ મું-રાગ પ્રભાતિયું.

બાપજી પાપ મેં કવણ કીધાં હશે, નામ લેતાં તારું નિદ્રા આવે;
ઉંઘ આલસ્ય, આહાર મેં આદર્યાં, લાભવિના લવ† કરવી મંન ભાવે. બાપ.
દિન પુંઠે દિન તો વહી જાય છે, દુરમતીનાં મેં ભર્યાં રે ડાલા;‡
ભક્તિ ભૂતલ§ વિષે, નવ કરી તાહરી, ખાંડ્યાં સંસારનાં થોથાં ઠાલાં. બાપ.
દેહ છે જૂઠડી, કરમ છે જૂઠડાં, ભીડભંજન તારું નામ સાચું;
ફરિ ફરી વરણવું, શ્રીહરિ તૂજને, પતિતપાવન તારું નામ જાચું. બાપ.
તારી કરુણા વિના, કૃષ્ણ કોડામણા, કળ અને વિકળનું બળ ન ફાવે;
નરસૈંયા રંકને, જંખના તાહરી, હેડ‖ બેડી ભાગો શરણ આવે. બાપ.

પદ ૨૨ મું-રાગ પ્રભાતિયું.

તારા દાસના દાસની નિત્ય સંગતવિના, ભ્રષ્ટ થાય ભૂધરા મંન મારું;
દુષ્ટની સંગતે, દુષ્ટ મતિ ઉપજે, શ્રવણ કીર્તન નવ થાય તારું. તા.
પૂર્ણ વિષપાનથી, દુરિજન દોહેલા, વિષ પીધું તન તેનું મરશે;
તુજથકી વેગળા, તેહની સંગતે, જન્મ કોટીતણાં સુકૃત હરશે. તા.
અમૃતની ઉપમા, સાધુને નવ ઘટે, રાહુની દુષ્ટતા ન ટાળી તેણે;
પ્રહ્લાદ નારદે ગર્ભસંગત કરી, વશ કરયા વૈકુંઠનાથ જેણે. તા.
ચતુરધા મુક્તિ છે, જૂજવી જૂક્તિની, તાહરા તે તેહને નવ રાચે;
બેહુ કરજોડીને, નરસૈંયો વીનવે, જન્મોજનમ તારી ભક્તિ જાચે. તા.

પદ ૨૩ મું-રાગ પ્રભાતિયું.

સારમાં સાર અવતાર અબળાતણો, જે બળે બળિભદ્ર વીર રીઝે;
પુરુષપુરુષોતન, શું કરું હે સખી, જેથી નહિ માહરું કાજ¶ સીજે.$ સાર.

---

* પરપંચ-સંસાર. પરહરો-ત્યજી ધો. † લવ-લવલવાટ. ‡ મોટા છાછરા ઘાટના પહોળા ટોપલા, એ ખાળ ભરવાના કામમાં આવે છે. § પૃથ્વી. ‖ ગુનેહગારને રાખવા માટે કોરેલો લાકડાનો કટકો. ¶ પા૦ "કારજ." $ સિદ્ધ થાય.

મુક્તિ પર્યન્ત તો પ્રાપ્તિ છે પુરુષને, સત્ય જો સેવકભાવ રાખે;
રસભરયું રુસણું, નાથ નોહરા* કરે, તે નહીં નારી અવતાર પાખે. સાર.
ઈન્દ્ર આદિક અજ ઇશ ને મહામુનિ, ગોપિકા ચરણરજ તેહ વંદે;
ગોપીથી આપનું, અધમપણું લેખવે,† નરપણું નવ રુચે આપ નંદે. સાર.
વેદ વેદાંત ઉપનિષદો ખટ મળી, જે મથીને રસ પ્રગટ કીધો;
તે રસ ભાગ્યનિધિ ભામની ભોગવે, અહોનિશ અનુભવ સંગ લીધો. સાર.
સ્વપ્ન સાચું કરે, ગિરિધર શામળો, પ્રણમું હું પ્રાણપતિ પાણ‡ જોડી;
પંથનું જેમ પશુ, પુંઠળ વળગ્યું ફરે, નરસૈંના નાથજી નાથ§ તોડી.|| સાર.

પદ ૨૪ મું–રાગ પ્રભાતિયું.

પ્રેમરસ પાને તું, મોરના પીછધર, તત્ત્વનું ટુંપણું¶ તુચ્છ લાગે;
દૂબળા ઢોરનું, કૂશકે મન ચળે, ચતુરધા મુક્તિ તેઓ ન માગે. પ્રેમ.
પ્રેમની વાત પરીક્ષિત પ્રીછયો નહીં, શુકજીએ સમજી રસ સંતાડ્યો;
જ્ઞાન વૈરાગ્ય કરિ, ગ્રંથ પૂરો કરયો, મુક્તિનો માર્ગ સુધો દેખાડ્યો. પ્રેમ.
મારીને મુક્તિ આપી ઘણા દૈત્યને, જ્ઞાની વિજ્ઞાની બહુ મુનિરે જોગી;
પ્રેમને જોગ તો, વ્રજતણી ગોપીકા, અવર વિરલા કોઇ ભક્ત ભોગી. પ્રેમ.
પ્રેતને મુક્તિ તો, પરમ વલ્લભ સદા, હેતુના જીવ તે હેતુ ત્રૂઠે;
જન્મોજન્મ લીલારસ ગાવતાં, લહાણનાં વહાણ જેમ દ્વાર છૂટે. પ્રેમ.
મેં ગ્રહ્યો હાથ ગોપિનાથ ગરવાતણો, અવર બીજું કાંઈયે ન ભાવે;
નરસૈંયો મહામની, ગાય છે ગુણ કથી, જતિ સતિને તો સ્વપ્ને ન આવે. પ્રેમ.

પદ ૨૫ મું–રાગ પ્રભાતિયું.

ધ્યાન ધર ધ્યાન ધર નંદના કુંવરનું, જેથકી અખિલ આનંદ પામે;
અષ્ટમહાસિદ્ધિ તે, દ્વાર ઉભી રહે, દેહનાં દુકૃત તે દૂર વામે. ધ્યાન.

---

* કાલાવાલા; આજીજી; પ્રાર્થના. † લેખવે–લેખવું; માનવું. ‡ હાથ. § ઢોરના નાક વિંધી જે દોરી ઘાલવામાં આવે છે તે. || પા૦ "નરસૈંયા નાથે મજ બેડી તોડી." ¶ પા૦ "હુંપણું." "ટુંપણું" ટુંપણ–રુના ગાંઠા કાઢી, જેમ ટુંપવામાં આવે છે; તેમ જ્ઞાનને ટુંપવામાં આવે તે. અર્થાત્ જ્ઞાનીજન તત્त्वमसि એમાં तत् એટલે અમુક, त्वं એટલે તમુક, असि એટલે ફલાણું એવા એવા જે વિચાર કરે છે, વાદ કરે છે, તેપર પંડિતાઇ દર્શાવે છે એ રુના ગાંઠા ગડફાને ટુંપવા જેવું વ્યર્થ છે. બીજો પાઠ એવો પણ છે કે "તત્વનું તુંપણું." એનો અર્થ આ પ્રમાણે બેસાડી શકાય છે. વેદાન્તમાં तत्त्वमसि. એમાં તે એટલે ઈશ્વર, તું એટલે જીવ, છે; અર્થાત્ તું જીવ તે ઈશ્વરજ છે. એ વિચાર નરસિંહ મેહેતાને તુચ્છ છે.

મોરનાં પીંછનો, મુગટ મસ્તક ધરે, કુંડળ મકરાકૃત શ્રવણ લળકે;
નીલવટ તિલક તે, સુભગ કેસરતણું, કંઠ મુક્તાફળ હાર ઢળકે. ધ્યાન.
પીતાંબર પલવટ, કટિતટ રુચિર છે, લલિત ત્રિભંગી વાહાલે વેણુ વાયે;
કદમનાં દ્રુમતળે, રાધિકા રસ ભરી, હરજીને સંગ આલાપિ ગાયે. ધ્યાન.
મોરલીની ધુની સુણી, વનિતા વ્યાકુળ થઇ, ગોપિકા કેરડાં વૃંદ આવે;
નરસૈંયાને મન, આનંદ અતિ ઘણો, પુષ્પ મુક્તાફળ લેઇ વધાવે. ધ્યાન.

પદ ૨૬ મું–રાગ રામકલી–ભૈરવ અથવા પ્રભાતિયું.

ધ્યાન ધર ધ્યાન ધર, નેત્રમાં નાથ છે, અંતર ભાળની એક સુરતી;
દેહીમાં દરસશે, પ્રેમથી પરસશે, અજબ અનોપમ અધર મુરતી. ધ્યાન.
મોરલીના નાદમાં, શ્રવણના સાદમાં, ઝાંઝરી ઝાલરી ડમક વાજે;
તાલ મૃદંગ ને ચંગ ઉપમા ઘણી, ભેરીનો નાદ બ્રહ્માંડ ગાજે. ધ્યાન.
મન પરસન થશે, કર્યાં કર્મ નાસશે, ભાસશે બ્રહ્મ વ્રજ વંન વેલી;
કુંજલલિત માંહે શ્રીકૃષ્ણ લીલા કરે, નિરખની નૌતમ નિત્ય કેલી. ધ્યાન.
સુરતસંગ્રામમાં, વીલસે રંગમાં, દરસશે દેહીનું માન મરતાં;*
નરસૈંયાચા સ્વામી, સર્વ સુખ આપશે, દુકીત કાપશે ધ્યાન ધરતાં. ધ્યાન.

પદ ૨૭ મું–રાગ પ્રભાતિયું.

હરિતણું હેત તને, ક્યમ ગયું વીસરી, પશુરે ફેડીને નરરૂપ કીધું;
હાડ ને છેડ† કરિ, સહુ તને હાંકતું, આજ વધારીને માન દીધું. હ.
ઘાંચીનું ગાળિયું, કંઠથી ટાળિયું, નેત્રના પાટા શ્રીનાથે છોડ્યા;
તે તણાં ચરણને, નવ ભજ્યો કૃતઘ્ની, તેં ન ગુણ પાડના હાથ જોડ્યા. હ.
પગ ઠોકી ફરી, માગતો મૂઢ મતી, ઘાસ પાણી કરી શબ્દ ઝીણા;
આજ ગોવિંદ ગુણ ગાઇને નાચતાં, લાજ આવે તને કર્મહીણા. હ.
લાંબીશી ડોક ને કાંકોલ‡ ચાવતો, ઊંટ જાણી ઘણો ભાર લાદે;
આજ અમૃત જમે, હરખે હળવો ભમે, વૈકુંઠનાથને નવ આરાધે. હ.

---

* આ કડી ઉપરથી એમ ભાસ થાય છે કે મેહેતા કૃત "સુરતસંગ્રામ"નું કાવ્ય પ્રસિદ્ધ હોવું જોઇએ. એ અને ઉપરની તુકાપરથી સ્પષ્ટ સમજાય છે કે મેહેતાએ "સુરતસંગ્રામ"માં કૃષ્ણની લીલાનું વિશેષ વર્ણન કર્યું છે તે પ્રતિ તેના તે ગાનારાનું લક્ષ ખેંચે છે. † હાડ ને છેડ–હાડ છેડ. હટકારી કાઢવું; શરીરપર મારવું. ‡ કાંકોલ–એક જાતનો કાંટાનો છોડ.

પીઠ અંબાડી ને અંકુશ માર સહી, રેણુ* ઉડાડતો ધરણી† હેઠો;
આજ ચુવા ચંદન, આભ્રણુ‡ અંગ ધરી, વેગે જાય છે તું વે'લે બેઠો. હ.
અન્ન ને વસ્ત્ર ને ભૂષણ સર્વ જે, તેહનો તુજને હતો ઉધારો;
નરસૈંયાના સ્વામિએ, સર્વ સારું કર્યું, તે પ્રભુને તમે કાં વિસારો. હ.

પદ ૨૮ મું–રાગ પ્રભાતિયું.

મારા નાથજી મુજને, ભક્તિ દેજો સદા, દીન જાણીને સંભાળ લેજો;
ભક્તિ આપી ભલા ભાવથી ભૂધરા, અંતે આવી અહોનીશ રહેજો. મારા.
ભક્તિ કારણ મારો, દેહ દુર્બલ હજો, દેહ કારણ રખે સ્નેહ જાયે;
આજ મન સાથ જદુનાથ જો વીસરે, વળતી વલે§ મારી કુણ થાયે. મારા.
કર્મ કૂડાં કરી, ખાણ ચારે ભરી, નાસવા નીસરયો નામ બારી;
કૃષ્ણ કીર્તન વિના, જામ|| જાએ વૃથા, જેમ રહે જૂગટે સિદ્ધિ હારી. મારા.
હું ગર્ભ નાના ફર્યો, નિત્ય ઉજાગરો, નવ ઠર્યો નાથજી શરણ પાખે;
ભવ¶ વિષે બૂડતાં, વાહર ને બુમ નહિ, બાંહ્યગ્રહી$ મુજને કોણ રાખે. મારા.
અલ્પ આયુષ્યમાં, કલ્પના મનુષ્યને, આજ કીધું વળી કાલ કરવું;
શ્વાસનો શો વિશ્વાસ, નહિ નિમિષનો, આશ અધુરી અને એમ મરવું. મારા.
ઉત્તમ મધ્યમ, વરણ તું વિઠ્ઠલા, પ્રકટ થઇને દરશન પમાડો;
નરસૈંયા રંકને, ટંક+ કરુણા કરો, દીનબંધુ વળ્યો આંક આડો. મારા.

પદ ૨૯ મું–રાગ પ્રભાતિયું.

જે ગમે જગતગુરુદેવ જગદીશને, તે તણો ખરખરો** ફોક કરવો;
આપણો ચિંતવ્યો અર્થ કાંઈ નવસરે, ઉગરે એક ઉદ્વેગ ધરવો. ટેક.
હું કરું હું કરું, એજ અજ્ઞાનતા, શકટનો†† ભાર જેમ શ્વાન તાણે;
સૃષ્ટિ મંડાણ છે, સર્વ એણીપેરે, જોગી જોગેશ્વરા કોઈક જાણે. જે.
નીપજે નરથી તો, કોઇ ન રહે દુઃખી, શત્રુ મારીને સૌ મિત્ર રાખે;
રાય ને રંક કોઇ, દૃષ્ટે આવે નહીં, ભવનપર ભવનપર‡‡ છત્ર દાખે. જે.
ઋતુ લતા પત્ર ફળ ફૂલ આપે યથા, માનવી મૂર્ખ મન વ્યર્થ શોચે;

* ધૂળ. † પૃથ્વી. ‡ ઘરેણાં. § સ્થિતિ. || પહોર. ¶ સંસારરૂપી સાગર.
$ હાથ પકડી. + થોડી, ટાંક જેટલી. ** ખરખરો–શોક, દુઃખ. †† ગાડું. ‡‡ ભવન–ઘર.

જેહના ભાગ્યમાં, જે સમે જે લખ્યું,* તેહને તે સમે તેજ પોહોંચે. જે.
સૂખ સંસારિ મિથ્યા કરી માનજો, કૃષ્ણ વિના બીજું સર્વ કાચું;
જુગલ કરજોડીકરી, નરસૈંયો એમ કહે, જન્મ પ્રતિજન્મ હરિનેજ જાચું.† જે.

પદ ૩૦ મું.

અનેક જૂગ વીત્યારે, પંથે ચાલતાંરે, તોયે અંતર રહ્યોરે લગાર;
પ્રભુજી છે પાસેરે, હરી નથી વેગળારે, આડડોરે પડ્યો છે અહંકાર.‡ અ૦
દીનકર રુંધ્યોરે, જેમ કાંઈ વાદળેરે, ગયું અજવાળું થયો અંધકાર;
વાદળુંને મટ્યુંરે, લાગ્યું જેમ દીસવારે, ભાનુ કાંઈ દેખાયો તેવાર. અ૦
લોકડીયાની લાજરે, બાઇ મેં તો નાણીયોરે,§ મેહેલી કાંઈ કુળતણી વળી લાજ;
જાદવાને માથેરે, છેડો લઇ નાખીયોરે, તારે પ્રભુવર પામી છૌં આજ. અ૦
નાવને સ્વરૂપેરે, બાઇ એનું નામ છેરે, માલમી‖ છે વળી સરજનહાર;
નરસૈંયાનો સ્વામી રે, જે કોઈ અનુભવેરે, તે તરી ઉતારે ભવપાર. અ૦

પદ ૩૧ મું–રાગ પ્રભાતિયું.

ધ્યાન ધર હરિતણું, અલ્પમતિ આળસુ, જેથકી જન્મનાં દુઃખ જાયે;
અવર ધંધો કરે, અરથ કાંઈ નવ સરે, માયા દેખાડિને મૃત્યુ વહાયે.¶ ધ્યા.
સકળ કલ્યાણ શ્રીકૃષ્ણનાં ચરણમાં, શરણ આવે સુખ પાર હોયે;
અવર$ વેપાર તું, મેહેલ્ય મિથ્યા કરી, કૃષ્ણનું નામ તું રાખ મ્હોંયે. ધ્યા.
પટક+ માયા પરી, અટક ચરણે હરી, વટક્ય મા** વાત સુણતાંજ સાચી;
આશનું†† ભવન આકાશ સૂધી રચ્યું, મૂઢ એ મૂળથી ભીંત કાચી. ધ્યા.
અંગ જોબન ગયું, પલિત પિંજર‡‡ થયું, તોય નથી લ્હેતો શ્રીકૃષ્ણ કહેવું;
ચેતરે ચેત દિન, ચાર છે લાભના, લીંબુ લ્હેકાવતાં§§ રાજ લેવું. ધ્યા.

---

* પા૦ "જેહના ભાગ્યમા, જેહને જે લખ્યુ." † બીજી પ્રતમા નિચેની કડી વિશેષ જોવામાં આવે છે, અને એ કડી ૩ જી અને ૫ મીની વચ્ચે ૪ થી તરીકે આવેલી છે.

"કાષ્ટની પુતળી કોટી મટકા કરે, મરકટ માનવી ચાહી નચાવો;
અખિલ બ્રહ્માંડમાં એક છે નાથ તું, પુન્ય ને પાપ નામ કહાવો."

‡ કેટલીક પ્રતમાં ઓંકાર શબ્દ લખ્યો છે. એનો સંબંધ કંઈ બેસતો નથી, અહંકાર શબ્દ અસળ ને યોગ્ય લાગે છે, માટે એ પાઠ સ્વીકાર્યો છે. § ન+આણી–નાણીઓ. ‖ માલમી–માલનો ધણી, અથવા વાહણને ખોટી દિશામાં જતું અટકાવનાર. ¶ વહાયે–છેતરે. $ અવર–બીજો. + પટક–તરછોડી નાંખ. ** વટકયમા–મનમાં શંકા ઉત્પન્ન ન કર. †† આશાનું. ‡‡ પલિત પિંજર–પલીઆ આવેલું શરીર. (पलितं मुंडम्). §§ ઉછાળતાં.

સરસ ગુણ હરિતણા, જે જને અનુસર્યા, તે તણા સુજશ તો જગત બોલે;
નરસૈંયા રંકને, પ્રીત પ્રભુશું ઘણી, અવર વેપાર નહિ ભજન તોલે. ધ્યા.

પદ ૩૨ મું–રાગ પ્રભાતિયું.

તારા દાસનાં ચરણની, રેણુ મસ્તક ધરું, જેથકી કોટિ કલ્યાણ પામું;
નિરખતાં નેહશું, નેત્ર અમૃત ઠરે, ભવતણાં પાપ તે ક્ષણમાં વામું. ટેક
ભક્તને ભેટતાં, કિલ્બિષ* નવ રહે, જ્ઞાનદીપકથકી તિમિર નાસે;
ધન્ય ધન્ય ભાગ્ય જે સાધુ સંગત કરે, કૃષ્ણ કીર્તનથકી કૃષ્ણ ભાસે. તારા.
એક ક્ષણવાર જે સંતસંગત કરે, ધન્ય ઘડી જંતુની† તે જ જાણો;
ભણે નરસૈંયો, ભવસાગર બૂડતાં, હરિજન નાવ નિશ્ચે પ્રમાણો. તારા.

પદ ૩૩ મું–રાગ પ્રભાતિયું.

સમરને શ્રીહરી, મેલ્ય મમતા પરી, જોને વિચારીને મૂળ તારું;
તું અલ્યા કોણ ને કોને વળગી રહ્યો, વગર સમજે કહે મ્હારું મ્હારું. સ.
દેહ તારી નથી, જો તું જુગતે કરી, રાખતાં નવ રહે નિશ્ચે જાયે;
દેહ સંબંધ તજે, નવનવા બહુ થશે, પુત્ર કલત્ર‡ પરિવાર વહાયે.§ સ.
ધનતણું ધ્યાન તું, અહોનિશ આદરે, એજ તારે અંતરાય મોટી;
પાસે છે પિયુ અલ્યા, કેમ ગયો વિસરી, હાથથી બાજી ગઈ થયોરે ખોટી. સ.
ભરનિદ્રા ભર્યો, રૂંધિ‖ ઘેર્યો ઘણો, સંતના શબ્દ સુણી કાં ન જાગે;
ન જાગતાં નરસૈંયા, લાજ છે અતિ ઘણી, જન્મોજન્મ તારી ખાંત ભાગે. સ.

પદ ૩૪ મું–રાગ પ્રભાતિયું.

પારકી હૂંશે મહતા¶ ઠરે પ્રાણિયા, પુણ્ય પાખી સર્વ વાત ખોટી;
કે તેં તો કર્ષણ કોદરા વાવિયા, કયાંથી જમે તું તો દાળ રોટી! પારકી.
કે તેં તો દાન કદી આપ્યું અજાતણું,$ કયાંથી દૂહે તું તો ઘેર ઝોટી!+
કે તેં તો કથિર સોનારને આપિયું, કયાંથી પેહેરે તું તો કનક ટોટી! ** પારકી.
પુણ્યથી રિદ્ધિ છે, પુણ્યથી સિદ્ધિ છે, પુણ્યથી પેહેરશો ડગલો ડોટી;††
ભણે નરસૈંયો તું, પુણ્ય કર પ્રાણિયા, પુણ્યથી પામશો પદવી મોટી. પારકી.

---

* પાપ. † મનુષ્ય. (જંતુ એટલે નાનું જીવડું.) ‡ કલત્ર–સ્ત્રી. § છેતરે.
‖ રુંધવું. ¶ હૂંશે–(હોંસનું અપભ્રંશ) આશા, કુમક, મદદ. મહત્તા–મોટાઈ. $ બકરો
\+ ગાય. ** કાનમાં પહેરવાનું એક ઘરેણું. †† એક જાતનું વસ્ત્ર.

પદ ૩૫ મું-રાગ પ્રભાતિયું.

ધન્યરે ધન્ય મહાપુણ્ય જશોદાતણું, પુત્રભાવે પરિબ્રહ્મ રાજે;
નદનો નંદ* આનંદ થઇ અવતરચો, શેષ બળિભદ્ર સંગે બિરાજે. ધન્યરે.
અમર આહીર†, અરધાંગ ગોપાંગના,‡ વૃક્ષવેલી સર્વ ઋષિરાણી;
ભક્તિ તે રાધિકા, મુક્તિ જશોમતી, વ્રજ વૈકુંઠ તે વેદવાણી. ધન્યરે.
નિગમ વસુદેવજી, ગાયૅ ગોપી ઋચા,§ દેવકી બ્રહ્મવિવાદ કહાવે;
બ્રહ્મા કરલાકડી, વેણુ મહાદેવજી, પંચવદન કરી ગાન ગાવે. ધન્યરે.
ઇંદ્ર અર્જુન અહંકાર દુર્યોધન, દેવતા સર્વે અવતાર લીધો;
ધર્મ તે રાય યુધિષ્ઠિર જાણજો, દાસનો દાસ નરસૈંને કીધો. ધન્યરે.

પદ ૩૬ મું-રાગ રામકલી-ભૈરવ અથવા પ્રભાતિયું.

વર્ણના ધર્મ તે, કર્મ કરવાં ટળ્યાં, મર્મ જાણ્યો ત્યારે ભર્મ ભાગ્યો;
શ્રી રાધિકા કૃષ્ણ, ભજ સચ્ચિદાનંદને, તેથી નથી કાંઇ ધર્મ આઘો. વર્ણ.
મનુષ્યને કર્મ કરવાં ઘટે જ્યાં લગી, ત્યાં લગી ભકિતનો ભેદ અળગો;
ભાવે ગોવિંદમાં, ભજન ભેદી રહો, એક ઉપાસના જઇને વળગો. વર્ણ.
જાગ ને જોગ જગન નરથી ટળ્યા, ભૂખ વેઠી સીદ વ્રત કરતો;
તીર્થની સોચના, મે'લ મનથી પરી, દેહ દમીને કાં જંજાલ કરતો. વર્ણ.
સકલ સાધનનું, શ્રીહરી નામ છે, પાર પામ્યા કોઇ સંત પૂરા;
શાસ્ત્રરૂપી એ સમુદ્ર તરે જેટલા, જાલ કાપી ગયા જંન શૂરા. વર્ણ.
મારે તો આશરો, એક હરિ નામનો, છેક|| આવ્યો હવે કયાંરે જઈએ;
ભણે નરસૈયો એ, નામને આશરે, નામ ને મૂર્તિમાં લીન રહીએ. વર્ણ.

પદ ૩૭ મું-રાગ રામકલી-ભૈરવ અથવા પ્રભાતિયું.

અલ્યા ભૂલ મા ભૂલ મા, ભકિત ભૂધરતણી, કારમી માયા જોઈ કાંરે હરખો;
સ્વપ્નની વાર્તામાં, શુંરે રાચી રહ્યો, પ્રેમ દૃષ્ટે કરી હરી નરખો. અ.
શાને તેં દેહ ધરી, સમરને શ્રી હરિ, આવ્યો સંસારમાં શુંરે કરવા;
માયાની જાળમાં, મોહ પામી રહ્યો, અવનિપર અવતર્યો ભાર ભરવા.¶ અ.

---

* પુત્ર. † ગોવાળ; ભરવાડ. ‡ અર્ધાંગના-ધણિયાણી. અમર-દેવો કૃષ્ણાવતારમાં દેવો આહિર અર્થાત્ ગોવાળીઆ થયા તથા અરધાંગ કહેતાં દેવોની સ્ત્રીઓ તે ગોપીકારૂપે થઈ.
§ ગાય ને ગોપી તે વેદના મંત્રો. || પા૦ "છેડો આવ્યો." છેક-છેડો, અંત. ¶ પા૦ "ભાર કરવા."

ભક્તિ કારણ જોને, ભૂધરે દેહ ધરી, ભાવે ભરવાડની છાશ પીધી;
શંકર ઉગારીને, ભસ્માંગદ મારિયો, આપી કૈલાસ ઉમિયાંરે દીધી. અ.
લોકની લાજ, મરજાદ તે પરહરો, નીરભે થઇને હરી ગુણ ગાવો;
મનના મનોરથ, પૂરશે માવજી, તજી સંસાર વૈકુંઠ જાવો. અ.
દેહ દમન ષટ્ કર્મથી વેગળો, સાધનવાળો જો જગ્ન જાગે;
નરસૈયાચા સ્વામિ, સબળ વશ ભક્તિને, અવર ઉપાય નહીં દેહ તાગે.* અ.

પદ ૩૮ મું–રાગ રામકલી–ભૈરવ અથવા પ્રભાતિયું.

અલ્યા નામ પામ્યો, પણ રામને નવ લહ્યા, વૈષ્ણવપદ કેરુ બિરદ ઝાલે;†
પુત્ર‡ વિના જેમ, ઘર મધ્યે પારણું, વર વિના તે જેમ જાન મહાલે. ૧
વ્યાધિની વેદના, વિશ્વની ના ટળે, ઠાલો ગગનમાં મેઘ ગાજે;
હરિને જાણ્યા વિના, હરિ કેરો જન થયો, વાત પકવાનથી ભૂખ ન ભાગે.§ ૨
તું એમ જાણે જે, હરિજન હું થયો, વિષ્ણુપદ ગાઇ થયો ભક્ત ભવમાં;||
કરણી તો કાગની, હોડ¶ કરે હંસની, હંસને તો હસી કાહડે લવમાં.$ ૩
પિંડમાં પ્રભુ પણ, પ્રગટ પેખે નહીં, ફોકટ ભમે તે દૂર ભાળે;
અગણિત બ્રહ્મનું, ગણિત લેખું કરે, દુષ્ટ ભાવે કરી માળ ઝાલે. ૪
જો નિરાકારમાં જેહનું મન ગળે, ભિન્ન સંસારની ભ્રાંતિ ભાગે;
દાસ નરસૈયો કહે, તેને ચરણે નમું, જ્ઞાન વિજ્ઞાનની× જોત જાગે. ૫

પદ ૩૯ મું–રાગ રામકલી–ભૈરવ અથવા પ્રભાતિયું.

નીરખને ગગનમાં, કોણ ઘુમી રહ્યો, તેજ હું તેજ હું શબ્દ બોલે;
શ્યામના ચરણમાં, ઇચ્છું છું મરણરે, અહીંયાં કોઇ નથી કૃષ્ણ તોલે. ની.
શ્યામ શોભા ઘણી, બુદ્ધિ ના શકે કળી, અનંત ઓચ્છવમાં પંથ ભૂલી;
જડ ને ચૈતન, રસ કરી જાણવો, પકડી પ્રેમે સજીવંન મૂળી. ની.

---

* તાગા કરવા; દેહને સંકટ આપવું. અથવા દેહના ત્યાગ–મરણથી. † પા૰ "વિના વિવેક ઋષિ જોગ ભલો." ‡ પા૰ "ઘર વચ્ચે પુત્ર વિન જેવું પારણું." § પા૰ "વિરહની વેદના, ભેખ ધરે નવ સમે, વરસાદ વિના જેમ ગાજે નાભે; અરથ સર્યા, કઇ જીવ ઓધર્યા, વસ્તુ વિના નહિ ભૂખ ભાગે." || પા૰ "મને એમ જાણ્યું જે, હરિજન હું થયો, વૈષ્ણવપદ ગાય તે ભક્તિભાવે." ¶ હોડ–સ્પર્ધા, હરિફાઈ. $ લવ–જરા, લગાર, સેહજ. અથવા બકવાદમાં. × જ્ઞાન તે જાણવું, વિજ્ઞાન તે અનુભવ સાથે જાણવું.

જળહલ જ્યોત ઉદ્યોત રવિ કોટમાં,* હેમની કોર† જ્યાં નીસરે તોલે;
સચ્ચિદાનંદ આનંદ ક્રીડા કરે, સોનાનાં પારણાં માંહી ઝૂલે. ની.
બત્તિ વિણુ તેલ વિણુ, સૂત્ર વિણુ જો વળી, અચળ ઝળકે સદા અનળ‡ દીવો;
નેત્ર વિણુ નિરખવો, રૂપ વિણુ પરખવો, વણુ જિહ્વાએ રસ સરસ પીવો. ની.
અકળ અવિનાશી એ, નવજ જાએ કળ્યો,§ અરધ ઉરધની માંહે મહાલે;
નરસૈંયાચો સ્વામી, સકળ વ્યાપી રહ્યો, પ્રેમના તંતમાં સંત ઝાલે. ની.

પદ ૪૦ મું.

અખિલ બ્રહ્માંડમાં એક તું શ્રીહરી, જૂજવે રૂપે અનંત ભાસે;
દેહમાં દેવ તું, તેજમાં તત્ત્વ તું, શૂન્યમાં શબ્દ થઈ વેદ વાસે. ટેક.
પવન તું પાણી તું, ભૂમિ તું ભૂધરા, વૃક્ષ થઈ ફૂલી રહ્યો આકાશે;
વિવિધ રચના કરી, અનેક રસ લેવાને, શિવથકી જીવ થયો એજ આશે. અ૦
વેદ તો એમ વદે, શ્રુતિ સ્મૃતિ શાખ દે, કનક કુંડલવિષે ભેદ નોહોય;
ઘાટ ઘડિયા પછી, નામ રૂપ જુજવાં, અંત્યે તો હેમનું હેમ હોય. અ૦
ગ્રંથ ગડબડ કરી, વાત ન કરી ખરી, જેહુને જે ગમે તેને પૂજે;
મન કર્મ વચનથી, આપ માની લહે, સત્ય છે એ જ મન એમ સૂજે.‖ અ૦
વૃક્ષમાં બીજ તું, બીજમાં વૃક્ષ તું, જોઉં પટંતરો¶ એ જ પાસે;
ભણે નરસૈયો એ, મનતણી શોધના, પ્રીત કરું પ્રેમથી પ્રગટ થાશે. અ૦

પદ ૪૧ મું.

શરિર શોધ્યા વિના, સાર$ નહિ સાંપડે,× પંડિતા પાર નહિ પામો પોથે;
તાંદુલ** મેલીને, તુષને†† વળગી રહ્યો, ભૂખ નહિ ભાગે એમ ઠાલે થોથે. શ૦
રસના સ્વાદમાં, સર્વ રુંધાઈ રહ્યા, વિગતિ‡‡ ગુરુ જ્ઞાન વિના રે ગુંથે;§§
વાણી વિલાસમાં, વિવિધ વાણી વડે, પરહરી વસ્ત્રને વળગે ચુંથે. શ૦

---

* રવિ–સૂર્ય; ઉદ્યોત–પ્રકાશ; કોટ કરોડો. † હેમ–સુવર્ણ; કોર–કોરણ. ‡ અનળ–અગ્નિ. અત્રે ઈશ્વર અથવા સૂર્ય. § અરધ ઉરધ=અધ ઉર્ધ્વ–નીચે અને ઉંચે. ‖ કેટલીક પ્રતમાં આ તુક–'જે ગમે જગતગુરુદેવ જગદીશને' તેની ચોથી તુક તરિકે દાખલ થએલી જોવામાં આવે છે. ¶ પટંતર–પડદો, આંતરો. $ સાર–સત્ય વસ્તુ, જ્ઞાનનો સાચો ભેદ. × સાંપડવુ–જડવું, મળવું. ** તાંદુલ–ચોખા. †† તુષ–છાલાં. ‡‡ વિગતિ–યુક્તિ, બારિકી. §§ ગુંથે–ગોઠવે.

શબ્દ શીખે ખરો, સકલ વિદ્યા ભણે, અધ્યાત્મ ઊચરે આવી ઓથે;
પ્રપંચ પિંડમાં રહ્યો, અહંકાર નવ ગયો, આથડ્યો એમ અનંત કોઠે.* શ૦
શાસ્ત્ર કથા કહે, રજનિમાં આથડે, એમ અજ્ઞાનમાં શીશ ગોઠે;†
ભણે નરસૈયો જે, ભેદ જાણી જુઓ, મેં તો રચી કહ્યું પદ ચોથે. શ૦

પદ ૪૨ મું.

જાગીને જોઉં તો, જગત દીસે નહીં, ઉંઘમાં અટપટા‡ ભોગ ભાસે;
ચિત્ત ચૈતન્ય§ વિલાસ તદ્રૂપ છે, બ્રહ્મ લટકાં કરે બ્રહ્મ પાસે. ટેક.
પંચ મહાભૂત પરિબ્રહ્મ વિષે ઊપન્યાં, અણુ અણુમાંહિ રહ્યાં રે વળગી;
ફૂલ ને ફળ તે તો વૃક્ષનાં જાણવાં, થડથકી ડાળ તે નહિ રે અળગી. જા૦
વેદ તો એમ વદે, શ્રુતિ સ્મૃતિ શાખ દે, કનક કુંડળ વિષે ભેદ નોયે;
ઘાટ ઘડ્યા પછી, નામ રૂપ જૂજવાં, અંતે તો હેમનું હેમ હોયે.‖ જા૦
જીવ ને શીવ તો, આપ ઇચ્છાએ થયા, રચી પરપંચ ચૌદ લોક કીધા;
ભણે નરસૈયો એ, તેજ તું તેજ તું, એને સમર્યાથી કંઇ સંત સીધ્યા.¶ જા૦

પદ ૪૩ મું.

જ્યાંલગી આતમા તત્ત્વ ચિન્યો$ નહીં, ત્યાંલગી સાધના સર્વ જૂઠી;
માનુષ દેહ તારો, એમ એળે ગયો, માવઠાંની+ જેમ વૃષ્ટિ વૂઠી. જ્યાં૦
શું થયું સ્નાન સેવા ને પૂજાથકી, શું થયું ઘેર રહિ દાન દીધે;
શું થયું ધરિ જટા ભસ્મ લેપન કરે, શું થયું વાળલોચન** કીધે. જ્યાં૦
શું થયું તપ ને તિર્થ કીધાથકી, શું થયું માળ†† ગ્રહી નામ લીધે;
શું થયું તિલક ને તુલસી ધાર્યાથકી, શું થયું ગંગજળ પાન કીધે. જ્યાં૦
શું થયું વેદ વ્યાકરણ વાણી વદે, શું થયું રાગ ને રંગ જાણે;
શું થયું ખટદર્શન સેવાથકી, શું થયું વરણના ભેદ આણે. જ્યાં૦
એ છે પરપંચ સહુ, પેટ ભરવાતણા, આત્મારામ પરિબ્રહ્મ ન જોયો;
ભણે નરસૈયો કે, તત્ત્વદર્શન વિના, રત્ન ચિંતામણિ જન્મ ખોયો. જ્યાં૦

---

* કોઠે–પેટ; પણ અત્રે ગર્ભસ્થાન. † ગોઠે–અફાળે, સ્થિર થાય. ‡ અટપટા–જાતજાતના; તરેહતરેહના. § ચૈતન્ય વિલાંસ–બ્રહ્મની જુદી જુદી લીલા. ‖ પદ ૪૦ માંની ત્રિજી કડી એની એ જ છે ¶ સીધ્યા–મુક્ત થયા; સંસાર તરી ગયા. $ ચિન્યો–ઓળખ્યો. + માવઠું–કઋતુનો વર્ષાદ. ** વાળ લોચન–લુંચન કરાવવા–ચૂંટાવવા †† માળા.

પદ ૪૪ મું–રાગ પ્રભાતિયું.

શા સુખે સૂતો સંભાર શ્રીનાથને, હાથ તે હરિ વિના કોણુ સ્હાયે;
તાત ને માત સુત, ભ્રાત ટોળે મળ્યાં, દોહલી* વેળા સૌ દૂર જાયે. શા.
ઉંધે મસ્તક હતો, ઉગ્ર તપ આચરી, ભક્તિ કીધી ભગવાન કેરી;
અવતરી પાશ બંધાયો માયાતણે, લંપટી લાલચે લીધો ઘેરી. શા.
દિવસે ચોદશ ભમ્યો, રૈત નિદ્રા વિષે, સ્વપ્નમાં સાંભરે મોહટી માયા;
પલક પરવાર નહિ, હરિને ભજવાતણો, જ્યાં લગી જીવ સંજોગ કાયા. શા.
ધન ધામે કરી, મોહિ રહ્યો લોભિયો, વેદના વીસરી ગર્ભ કેરી;
નાથ ત્રિલોકના, હરિ ન સંભારિયા, જાહરે રાખ્યો તો જઠરામાં ઘેરી. શા.
જાગરે જીવડા, વાજ† આવ્યો ઘણું, કેટલોએક પ્રતિબોધ‡ દીજે;
નરસૈંયાના સ્વામીને, નિત્ય સંભારતાં, દેહનાં દુકૃત§ દૂર કીજે. શા.

પદ ૪૫ મું–રાગ રામકલી–ભૈરવ અથવા પ્રભાતિયું.

રઝળતી રાંડના, રડવડતાં છોકરાં, કોણુ શિક્ષા દઈ ઠોર‖ આણે;
અંધ ગુરુએ વળી, નિરંધ ચેલા કર્યાં, બ્રહ્મની વાત તે શુંરે જાણે. ર. ૧
ભરમે ભૂલા ફરે, આનંદે આથડે, પૂર્ણ બ્રહ્મ પોતે ન જાણે;
સ્વનાનું સુખ, સાચું કરી લેખવે, પાસેથી પ્રભુને દૂર વખાણે. ર. ૨
મૂરખ મમતા કરે, ભૂતળ ભમતા ફરે, જોને રીજાય તે કર્મ કાંડે;
શ્રીમંતનું સુખ નિર્ધનને ન મળે, વાદ કરે ને વિષે¶ વખાણે. ર. ૩
નિરગુણ નાથને, નરખી તે નવ શકે, સિરગુણને$ સરતે× ન જાણે;
ચેતન નીંદા કરે, જડની વંદના કરે, અચેત ભૂલ્યો ફરે ભિન્નભાવ આણે. ર. ૪
અગમ ગુરુથકી નિગમ શિષ્ય નીપન્યા, તે બ્રહ્મની વાતનો ભેદ જાણે;
પાસેથી અન્ય અળગો રે દેખે નહિ, નરસૈંયો પાસુ તે કોણુ તાણે. ર. ૫

પદ ૪૬ મું.

એક તું એક તું એમ સૌકો સ્તવે, કોણુ હું તે નહિ કો વિચારે;
કોણુ છું ક્યાં થકી આવીયો જગ વિષે, જઇશ ક્યાં છુટશે દેહ ત્યારે. એક. ૧
પ્રતિદિને જડ કને જઈ કરી માંગતો, ઈશ તું સાહ્ય થાજે સદારે;
તોય પણ દુઃખ તો લેશ ટળતું નથી, થાકતો નથી તું કદા રે. એક. ૨

---

* દોહલી–કઠણ; અંત કાળને સમે. † વાજ–કાયર, હેરાન, પીડા. ‡ ઉપદેશ. § દુકૃત (દુષ્કૃત)–નઠારાં કર્મ. ‖ ઠેકાણે. ¶ વિષે–વિષયો. $ સિરગુણ–સગુણ. ×સરતે–આંખે.

કોઇ તો ઉદધી ગગનમાં તાકતા, ભાખતા જોઉં હું નમ્ર વાણી;
કોણ હું કોની કને, માગુ શા હક થકી, તે નથી જાણતા મૂર્ખ પ્રાણી. એક. ૩
એમ કરતા કદી લાભ જો પામીયો, તો કહે હરિતણી સાહ્ય થઇ રે;
કામ કથલ્યા થકી ભવિષ્યને ભાંડતો, પૂર્વના કર્મનું નામ લેઇનેરે. એક. ૪
પૂર્વના કર્મ જો હરિ ભજે નવ ટળે, તો કહો કોણ તે કામ કરશે;
સત્ય સમજી કદી પરમ પદ પરખશે, ભવ ભય ભ્રમને તેજ હરશે. એક. ૫
આકના વૃક્ષથી અમૃત ફળ તોડવા, મૂર્ખો જો કદી આશ ધરશે;
શ્રમ વૃથા તેહનો તો જઈ જગ વિષે, જ્ઞાન હીનો સદા તેજ ઠરશે. એક. ૬
જીવ ઈશ્વર અને બ્રહ્મના ભેદમાં, સત્ય વસ્તુ નહિ સદ્ય જડશે;
હું અને તુંપણું તજીશ નરસૈયા તો, ગુરુ તને હર્ષથી પાર પાડશે. એક. ૭

પદ ૪૭ મું.

રાખ્ય ભવસિંધુમાં અતિશે મહા ભય થકી, નામ નારાયણ નાવ મેહેલી;
ઘોર ભવસિંધુની વેલની રેલમાં, મેહેરના પવનને મહેલ ઠેલી. ૧
વિષય તૃષ્ણા પરો મોહ મન ના ધરો, હું ને મહારું જક્ત તેમાં બૂડો;
તું થકી વેગળા આસુરીમાં ભળ્યા, શરણ આવ્યા તે તો અખંડ ચૂડો. ૨
સુખડું અલ્પ ને દુઃખ સાગર જસું, જનમીયો જંતુ તે જન્મ રોગી;
એક નિશ્ચે તહારા નામને આશરે, રેહ કોય જે વીરલો તે જ ભોગી. ૩
કલે દસ વીસના તાપ નિવારવા, મંગલ શ્રી કૃષ્ણજીનું નામ જાણો;
બેઉ કરજોડી નરસૈયો વિનવે, ભવજળ બૂડતાં બાંહ્ય તાણો. ૪

પદ ૪૮ મું.

જેને દ્વારે બ્રહ્મા દિન રાત કરતા, સમજ મૂઢ તું માન વિકાર લાજે;
શ્રી કૃષ્ણ ચરિત્ર તે પતિત પાવન સદા, જેનું કોટિ બ્રહ્માંડમાં નામ ગાજે. ૧
ચાર વેદ જે જસ મુખ ઓચરે, સરસ્વતી પ્રેમે આલાપી પદ ગાયે;
સુક સનકાદિક વ્યાસ મુનિ દુર્લભ, નારદ તુંબરુ તાલ વાહે. ૨
તેની કીર્તિ કરતાં જુગ વહી ગયા, જાણીયે રસ નીરસ ન હોય;
નરસૈંયાચા સ્વામી નર મોક્ષદાતા સદા, શ્રીકૃષ્ણજી સમો કોઈ દેવ નોય. ૩

પદ ૪૯ મું–રાગ સિંધુડો.

(દેવા) આદ્ય તું મધ્ય તું, અંત્ય તું ત્રિકમા, એક તું એક તું એક પોતે;
અખિલચો બ્રહ્મ બ્રહ્માદિક નવ લહે, ભૂરચા માનવી અન્ય ગોતે. દેવા

રવિ શશિ કોટિ નખ ચંદ્રિકામાં વસે, દૃષ્ટિ પહોંચે નહીં ખોજ ખોળે;
અર્ક ઉદ્યોત જ્યમ તિમિર ભાસે નહીં, નેતિ નેતિ કહી નિગમ ડોળે. દેવા.
કોટી બ્રહ્માંડના ઈશ ધરણીધરા, કોટિ બ્રહ્માંડ એક રોમ જેનું;
મર્મ સમજ્યા વિના ભર્મ ભાગે નહિ, સગુણ સ્વરૂપ નિર્ગુણ એનું. દેવા.
એ નથી એકલો વિશ્વથી વેગળો, સર્વ વ્યાપિક છે શક્તિ સ્તુત્ય જેની;
અખિલ શિવ આદ્ય આનંદમય કૃષ્ણજી, સુંદરી રાધિકા ભક્તિ તેની. દેવા.
વેદની વાતનો ભેદ લાધે નહીં, તેનું હારદ તે કોક જાણે;
શિવ સનકાદિક દેવમુનિ નારદ, પૂરણ બ્રહ્મનું ધ્યાન આણે. દેવા.
તે પૂર્ણ પુરુષોત્તમ પ્રેમદાશું રમે, ભાવેશું ભામની અંક લીધો;
જે રસ વ્રજતણી નાર વિલસે સદા, સખીરૂપે તે નરસૈંયે પીધો. દેવા.

પદ ૫૦ મું.

પૂરું ના પડે નાથજી તમારી કૃપા વિના, એક આણું ત્યારે અનેક ખૂટે;
પાપ દૃષ્ટે કરી દ્રવ્ય સંચય મલી, અગ્નિ દગ્ધે કે રાજા ચોર લૂંટે. પૂરું૦
મનતણા મનસુબા મનમાં રહી ગયા, સાત સાંધું ત્યારે તેર તૂટે;
નરસૈંયાના સ્વામી તમારી કૃપા વિના, રંક મનાવું ત્યારે રાય રૂઠે. પૂરું૦

પદ ૫૧ મું.

જુવાનીને દહાડે રે, હરિને જાણ્યા નહીં રે, મોહ્યું પરદારા* સાથે મંન;
કાંઇક તે મોહ્યો રે, કામિનીના કલ્પમાં રે, કાંઈએક જોડવા ધાયો ધંન. જુ.
પચીસ ને પચાસ રે, પરપંચમાં ગયાં રે, દોહિલા આવ્યા સાઠ વર્ષના દંન;
સિત્તેરને સૂધી રે, કાંઈ સમજ્યો નહીં રે, પછે ચાલ્યો સાધન કરવા વંન. જુ.
આંખડીએ ન સૂઝે રે, ગળે બહુ નાસિકા રે, બોલે તે તો સંભળાય નહીં કરણ.
માયા તો ન મૂકે રે, તૂટે નહીં તૃષણા રે, ઓળખાયા નહીં અશરણશરણ. જુ.
હાથમાં લાકડી રે, ચરણ ચાલે નહીં રે, તૂટીને શિથિલ થયું છે તંન;
મુખમાંહી દંત રે, એકે દીસે નહીં રે, તોય પાપીયું ઉદર માગે અન્ન. જુ.
ભાગ્ય જેનું ભલું રે, આ અવસરને ઓળખ્યો રે, તે તો પ્રાણી કેહેવાય હરિના જંન;
નરસૈંયાના સ્વામીને રે, સુખમાં સંભારજો રે, જો હોય પેલા ભવનું પુન્ય. જુ.

પદ ૫૨ મું—રાગ સામેરી.

ગુમાનના ઘે'લા રે, આવરદા તો વહી ગઈ રે, હવે તારે ચેતવું હોય તો ચેત;
પ્રથમ પાપીયા રે, પ્રભુ ઓળખ્યા નહીં રે. હવે કયમ આવે હરિશું હેત. ગુ.

* પારકી સ્ત્રી.

કાળાને ફીટીરે, ધોળા કેશ થયારે, શરિર થયું શિતળ પગે ન ચલાય;
આંખે નવ સૂઝેરે, શ્રવણે સુણે નહીંરે, તોયે લઈરે તૃષ્ણા નવ મૂકાય. ગુ.
સગાં સ્નેહી ને વા'લાંરે, તેં તો બહુ કર્યાંરે, તેને કાજે કીધાં કુડાં કામ;
વરતીને વ'વાયોરે, વચન વિનતા તણે રે, મુખથી ભજ્યા ન કેશવરામ. ગુ.
વિખનો વીંટયો રે, કરમ બહુ કર્યાંરે, તોયે તારો ન આવ્યો પાર;
એમને કરતાંરે, કાળ આવી પહોંચશેરે, પછે તારા 'મુખમાં પડશે માર. ગુ.
ભણ્યા તે ભૂલ્યારે, ભવમાં આથડેરે, ભણી ભૂલ્યા પંડિતે ન પાડ્યો ઉજાસ;
શીખામણ માનશોરે, મહા સુખ પામશો રે, એમ કેહ છે નરસૈયોદાસ. ગુ.

પદ ૫૩ મું.

ગુરુપદ વંદી રે વાણી ઓચરુ રે, હું છું બાળક અજાણ;
અપરાધ સામુંરે, મા જોશો દયાનિધી રે, બોલ્યું અબોલ્યું કરજો પ્રમાણ. ગુ. ૧
ભવસાગરમાં રે ગુરુ નાવે હું ચઢયો રે, સેહજમાં આવ્યા સાગર પાર;
હોડા હિલ્લાં તો તે મુજને નવ નડ્યા રે, સદ્‌ગુણ સાવધ હાંકણહાર. ગુ. ૨
વેપાર તો કીધો રે હરિ નામનો રે, કીધો ગુરુ રૂપી દલાલ;
માલ હોરાવ્યો રે સુગમ સોઘો કરી રે, આ ભવમાં કીધો ન્યાલ. ગુ. ૩
ગુરુ મહિમાનો રે પાર કયમ લહું રે, થાકી સરસ્વતી થાકા વેદ;
શિવ સનકાદિક રે વરણી નવ શકયા રે, એવો ભારે ગુરુગુણનો ભેદ. ગુ. ૪
ગોવિંદથી અદકારે સદગુરુ ગુણનીધી રે, અધમ ઉધારણ કહાવે નામઃ
તન મન અરપી રે સેવા સદા કરુ રે, નમી નરસૈયો કરે પ્રણામ. ગુ. ૫

પદ ૫૪ મું–પ્રભાતિ.

દૂરમતિયાં ડાહ્યા થઇ આવે, શાણા થઇ સમજાવે રે;
પ્રેમભક્તિમાં ભંગ પડાવે, અજ્ઞાન આગળ લાવે રે. દૂર. ૧
આપણા કુળમાં કોઇએ ન કીધું, તે આપણ કેમ કરીયે રે;
વેરાગી થઈ નાટક નાચીયે, તુલસી તિલક કેમ ધરીયે રે. દૂર. ૨
જેવા તેવા હોય તે હરિગુણ ગાયે, તે આપણ કેમ ગાઇયે રે;
કૃષ્ણ નામની કથા થાય જ્યાં, ત્યાં આપણ નવ જાઇયે રે. દૂર. ૩
આપ કલેશ ને ક્રોધના ભરીયાં, સઘળાને ઉધું સમજાવે રે;
જમકિંકરના માર જ પડશે, ત્યારે આડે કોઈ નહિ આવે રે. દૂર. ૪
કુળને તજશે ને હરિને ભજશે, સેહેશે સંસારનું મેહણું રે;
ભણે નરસૈયો હરિ તેને મળશે, બીજી વાતે વાહશે વોહણું રે. દૂર. ૫

પદ ૫૫ મું.

ભક્તિ વિના જે જન જીવે, તે કયમ કહીયે માનવ દેહ રે;
મન કર્મ વચને હરિ નવ સેવ્યા, ભૂલ્યા ભવમાં ભટકે તેહ રે. ભક્તિ૦
દશ માસ ઉદરે દુઃખ પામ્યો, કરતો ખરને ભાર રે;
દેહ ધરી હરિનો દાસ ન કહાવ્યો, તેહની જનનીને ધિક્કાર રે. ભક્તિ૦
વૈષ્ણવ જન જેને નહીં વહાલા, તેહને ન હોય કૃપા નિર્ધાર રે;
નરસૈંયાના સ્વામીની નિશ્ચય લીલા,બીજા વિવિધ ધર્મ વ્યભિચારરે. ભક્તિ૦

પદ ૫૬ મું.

ભૂતલ અવતારનું સફલ એહ, જો મહારા વહાલાશું ધરીએ સ્નેહ. ૧
ભગતિ સરીખી જેહને ઘેર દાસી, તો શું કીજે (બીજાં)અવર ઉપાસી. ૨
જપતપ તીરથ દેહડી ન દમીએ, જો મહારા વહાલાશું રંગભેર રમીએ. ૩
જનમ જનમની હરી દાસી થાશું, નરસૈંયાચા સ્વામીની લીલા ગાશું. ૪

પદ ૫૭ મું-પ્રભાત.

સાંભળ સહિયર સુરત ધરીને, આજ અનોપમ દીઠો રે;
જે દીઠો તે જોવા સરખો, અમૃતપેં અતિ મીઠો રે. સાંભળ.
દૃષ્ટે ન આવે નિગમ જગાવે, વાણી રહિત વિચારો રે;
સત્ય અનંતજ જેહેને કહીએ, તે નવધાથી* ન્યારો રે. સાંભળ.
નવધામાં તો નહીં નરવેડો,† દશધામાં દેખાશે રે;
અચવો‡ રસ છે એહેની પાસે, તે પ્રેમી જનને પાશે રે. સાંભળ.
અદ્વૈત બ્રહ્મ અનોપમ લીલા, અસંખ્ય જુગનો એહેવો રે;
જોગ જગન જપ તપ મુનિ દુર્લભ, માને તેહેવો મેવો રે. સાંભળ.
જ્યાં લગી જયમ છે ત્યમનો ત્યમ છે, વધે ઘટે નહીં વહાલો રે;
આવે ના જાએ, જાએ ના આવે, નહીં ભર્યો નહીં ઠાલો રે. સાંભળ.
પૂર્ણાનંદ પોતે પુરુષોત્તમ, પરમ ગત છે એની રે;
એ પદ ક્ષર અક્ષરની ઉપર, તમે જો જો ચિત્તમાં ચેતી રે. સાંભળ.
હું તું મટશે દુગ્ધા ટળશે, નિરભે થાશો નરખી રે;
ભલે મળ્યો નરસૈંયાચો સ્વામી, હું હૈડામાં હરખી રે. સાંભળ.

---

* (નવધા ભક્તિ.) † નરવેડો-છેવટ, પરિણામ, અંત, તોડ. ‡ અચવો-અચવ્યો, ચાખ્યા વગરનો.

પદ ૫૮ મું.

વાસ નહિ જ્યાં વૈષ્ણવ કેરો, ત્યાં નવ વસીયે વાસડીયાં;
શ્વાસોશ્વાસ હરિ સ્મરણ ન કરે જો, શ્વાસ ધમણ કેરી શ્વાસડીયાં. વાસ૦
જીભલડી જપમાળા ન જપે તો, જીભલડી નહિ ખાસડીયાં;
જનમ તેનો નહિ લેખામાં, જે ન કહેવાય હરિ દાસડીયાં. વાસ૦
મોહનજીની માયા પાખે, અવર માયા જેમ ફાંસડીયાં;
ભણે નરસૈંયો ભારે મરી, માવલડી દશ માસડીયાં. વાસ૦

પદ ૫૯ મું

નારાયણનું નામ જ લેતાં, વારે તેને તજીયે રે;
મનસા વાચા કર્મણા કરીને, લક્ષ્મીવરને ભજીયે રે. નારાયણ૦
કુળને તજીયે કુટુંબને તજીયે, તજીયે માને બાપ રે:
ભગિનિ સુત દારાને તજીયે, જેમ તજે કંચુકી સાપ રે. નારાયણ૦
પ્રથમ પિતા પ્રહ્લાદે તજીયો, નવ તજીયું હરિનું નામ રે;
ભરત શત્રુઘ્ને તજી જનેતા, નવ તજીયા શ્રીરામ રે. નારાયણ૦
ઋષિ પત્નિ શ્રી હરિને કાજે, તજીયા નિજ ભરથાર રે;
તેમાં તેનું કાંઇએ ન ગયું, પામી પદારથ ચાર રે. નારાયણ૦
વૃજ વનિતા વિઠ્ઠલને કાજે, સરવ તજી વન ચાલી રે;
ભણે નરસૈંયો વૃંદાવનમાં, તે તો ઘણું માહલી રે. નારાયણ૦

પદ ૬૦ મું–રાગ ધોળ.*

બાલારે વરની પાલખી, જોતાં વનિતાને થાય ઉલાસ. બાલા૦ ટેક.
નાહી ધોઈને પોઢીયારે, તીલક કીધાં ભાલ;
વરના જાનૈયા શોભી રહ્યા રે, માથે નાંખ્યાં છે અબીલ ગુલાલ. બાલા૦ ૧
લીલા તે વાંસની પાલખી રે, તેના ઉંચકનારા ચાર;
માથે તે બાંધ્યાં ભીનાં પોતીયાંરે, મોઢે રામ રામ નામ પોકાર;
ચોરી તે બાંધી ચોકમાંરે, છાંણાં તે લાવ્યા બે ચાર. બાલા૦ ૨
ગોલપાપડી દેખે કુતરાં રે, તે તો મનમાં ઘણું મલકાય;
બાલારે (વરને) આગળ ચાલે લાકડાં રે, પાછળ ચાલે લાય;*
જમાઈ તો ચાલ્યા સાસરે રે, એની સાસુને હરખ ના માય. બાલા૦ ૩

* અગ્નિ.

તોરણે તનખા ઉડીયા રે, માંડવે લાગી લાર;
ઉઠ રે સાસુ શંખણીરે, તારો જમાઈ આઠ્યો બા'ર. બાલા૦ ૪
પંદરસે પેહ્રામણી રે,* મસાણા ગામનું નામ;
લાલબાઈની દીકરી રે, ચિતા કુંવરી એનું નામ. બાલા૦ ૫
જમાઈ તો રહ્યા સાસરે રે, જાનઇઆ આવ્યા ઘેર;
ટકો પૈસો સર્વે ખાઈ ગયા રે, વિવાહુ કીધો છે રુડી પેર. બાલા૦ ૬
બાર ઘડા બાર કોડીયાંરે, ઉપર પૈસો મેલો રોક;
જઈને કહો એના બાપને રે, હવે તાણીને મેલો પોક. બાલા૦ ૭
જીવને જમડા લઇ ગયા રે, દેહીનો કીધો એ હવાલ;
નરસૈયાનો સ્વામી મલ્યોરે, તે તો ઉતરીઆ ભવ પાર. બાલા૦ ૮

પદ ૬૧ મું–રાગ ધોળ.

ઘડપણ કેણે મોકલ્યું, જાણ્યું જોબન રહે સૌ કાળ; ઘડપણ. ટેક.
ઉમરા, તો ડુંગરા થયારે, પાદર† થયાં પરદેશ;
ગોળી તો ગંગા થઈરે, અંગે ઉજળા થયા છે કેશ. ઘડપણ૦ ૧
નહોતું જોઇતું ને શીદ આવીયુંરે, નહોતી જોઈ તારી વાટ;
ઘરમાંથી હળવા થયારે, એની ખૂણે ઢળાવોને ખાટ. ઘડપણ૦ ૨
નાનપણે ભાવે લાડવારે, ઘડપણે ભાવે શેવ;
રોજને રોજ જોઈએ રાબડીરે, એવી બળીરે ઘડપણની ટેવ; ઘડપણ૦ ૩
પ્રાતઃકાળે પ્રાણ માહરારે, અન્ન વિના અકળાય;
ઘરના કહે મરતો નથીરે, તને બેશી રહેતાં શું થાય. ઘડપણ૦ ૪
દીકરા તો જૂજવા થયારે, વહુઓ દે છે ગાળ;
દીકરીઓને જમાઈ લઈ ગયારે, હવે ઘડપણના શારે હાલ.‡ ઘડપણ૦ ૫
નવ નાડો જૂજવી પડીને, આવી પહોંચ્યો કાળ;
બૈરાં છોકરાં ફટફટ કરેરે, નાનાં બાળક દે છે ગાળ. ઘડપણ૦ ૬
અંતકાળે વળી આવીઆરે, દીકરા પધાર્યા દ્વાર;
પાંસળીએથી વાંસળીરે, પછી છોડીને આપી બા'ર. ઘડપણ૦ ૭
એવું સાંભળી પ્રભુ ભજોરે, સાંભરજો જગનાથ;§
પરઉપકાર કીધે પામશોરે, ગણ ગાય નરસૈયો દાસ. ઘડપણ૦ ૮

---

* પંદરસેં પહેરામણી તે ૧૧ મસ્સીસા, ઉનમાસિક, ત્રિમાક્ષિક, ઉનષાણમાસિક ઉનાબ્ધિક.
† મૂળમાં પાધર છે. ‡ પા૦ "હવાલ." દ. ડા. § પાઠ. "જગવાસ" દ. ડા.

પદ ૬૨ મું–રાગ સારંગ.*

ચંદની રાત કેસરીયા તારા રે, પોઠી ભરવા ચાલ્યા વણઝારા રે.
વણઝારે આડત કીધી રે, કાયા નગરી ઇજારે લીધી રે.
દાણી દાણ ઘટે તે લેજોરે, પોઠી હમારા જાવા દેજો રે.
જેવા વાડીના ફુલાં* મરવા રે, તેવા પોઠી હમારે ભરવા રે.
ભલે મલીયા ભલે મલીયા રે, તારા ગુણો ન જાયે કલીયા રે.
મહેતા નરસૈંયાના સ્વામી રે, સર્વે ગોપીઓ આનંદ પામી રે.

પદ ૬૩ મું.

જે કુળ હરિની ભક્તિ ન સાધી, તે અપરાધી જીવ કશારે;
ભૂતળ ભાર ભરે શબ સરખા, જીવતડાં નર નરક વસ્યારે. ૧
જે જન હરિને રંગે રાતો, લેશે હરિનું નામ રે;
સકળ પદારથ હોય તે તે, પામે વૈકુંઠ ધામ રે. ૨
કૃષ્ણ ભજી ભજે ભૂદરને, લંપટ લોભ વિસારી રે;
પુરણ રૂપ પુરુષોત્તમ પામે, ધન તે નર ને નારી રે. ૩
મનનો મેલ તજી મળીયે તો, કૃષ્ણતણો રસ માણે રે;
ભણે નરસૈંયો ભુલ્યાં હીંડે, કૃષ્ણ વના નવ જાણે રે. ૪

પદ ૬૪ મું.*

જાય છે જુવાની, તારી જાય છે જુવાની;
હરિના ભજન વિના જાય છે જુવાની. ટેક.
કાયા તારી કંચન જેવી, મોતી જેવા પાણી;
મુવા કેડે બાળી મુકશે, ઉડી જાશે કા'ની. જાય છે.
જાતી રે'શે જુવાની ને, પછી થાશે હાની;
છાના માના જમડા આવશે, લેઈ જાશે તાણી. જાય છે.
માટે તમો માયા તજી, થાઓને જ્ઞાની;
નરસૈંયાનો સ્વામી સાચો, દુનિયા દીવાની. જાય છે.

પદ ૬૫ મું–રાગ વેરાવળ.

સુખ દુઃખ મનમાં ન આણિયે, ઘટ સાથે રે ઘડિયાં;
ટાળ્યાં તે કોઇનાં નવ ટળે, રઘુનાથનાં જડિયાં. સુખ દુઃખ–ટેક.

---

* કુંમલા.

નળ રાજા સરખો નર નહીં, જેની દમયંતી રાણી;
અર્ધે વસ્ત્રે વનમાં ભમ્યાં, ન મળ્યાં અન્ન ને પાણી. સુખ દુઃખ.
પાંચ પાંડવ સરખા બંધવા, જેને દ્રૌપદી રાણી;
બાર વરસ વન ભોગવ્યાં, નયણે નિદ્રા ન આણી. સુખ દુઃખ.
સીતા સરખી સતી નહીં, જેના રામજી સ્વામી;
રાવણ તેને હરી ગયો, સતી મહા દુઃખ પામી; સુખ દુઃખ.
રાવણ સરખો રાજીયો, જેની મંદોદરી રાણી;
દશ મસ્તક છેદાઇ ગયાં, બધી લંકા લુંટાણી. સુખ દુઃખ.
હરિશ્ચંદ્રરાય સતવાદિયો, તારાલોચનિ રાણી;
તેને વિપત્તિ બહુ પડી, ભર્યાં નિચ ઘેર* પાણી. સુખ દુઃખ.
શિવજી સરખા સતા નહીં, જેની પાર્વતી રાણી;
ભોળવાયા ભીલડી થકી, તપમાં ખામી ગણાણી. સુખ દુઃખ.
સર્વ દેવને જ્યારે ભિડ પડી, સમરયા અંતરજામી;
ભાવટ† ભાંગી ભૂધરે, મહેતા નરસૈંને સ્વામી. સુખ દુઃખ.

પદ ૬૬ મું.

તારી કેમ કરી પૂજા કરું, શ્રીકૃષ્ણ કરુણાનિધી, અકલ આનંદ કલ્યો ન જાયે;
સ્થાવર જંગમ વિશ્વવ્યાપી રહ્યો, કેશવા કંડીયે કેમ સમાઓ. તા. ૧
બાર મેઘે કરી, સ્નાન શ્રીપતિ કર્યાં, શંખની ધારે હરિ કેમ રીઝયા;
ઓગણ પંચાશ તુને વાયુ વંજન કરે, સૂક્ષ્મ વાયુ તુને કેમ ગમી જા. તા. ૨
સૂરજ રૂપે કરી, ત્રણ ત્રિભોવન તપ્યાં, ચંદ્રરૂપે કરી અમૃત ઠાર્યાં;
મેઘ રૂપે કરી, વરશો રે વિઠ્ઠલા, વાયુ રૂપે કરીને વધાર્યાં. તા. ૩
અરાઢ ભાર વનસ્પતિ, હરનિશ પીમળે, માળી તે પાંતરી શીરે લાવે;
ચુવા ચંદન કરી પ્રભુ તુને પૂજીએ, અંગના એહકની તુલ્ય ના'વે. તા. ૪
તારે નિત નિત અવનવા, નૈવેદ કમળા કરે, સૂક્ષ્મ નૈવેદ કેમ તુલ્ય આવે;
ભણે નરસૈંયો, જેને કૃષ્ણ રસ ચાખિયો, પુનરપી માતને ગર્ભ ના'વે. તા. ૫

* પાઠ "પરઘેર." † ભાવટ—જંજાળ, વિપત્તિ.

પરિશિષ્ટ.

પદ ૧ લું–રાગ વસંત.

ગાળ કોઈને નવ દિજે મારા વહાલા, ગાળ કોઇને નવ દીજે;
હું રે ગોરી ને તું રે શામળિયો, આલિંગને અંગ કાળું થાયે; ગાળ.
મારા ઘરમાં પીંડારી માંડે, નાગરડે નખ લાગે;
અમ ઘેર નાવલીઓ રે ખંતી, સાચો ઉત્તર માગે. ગાળ.
અમ ઘેર નણદી છે અદેખી, હેવા જોતી હીંડે;
નરસૈંયાચા સ્વામી કહું તુજને, સાસરિયે નહિ તેડે. ગાળ.

પદ ૨ જું–રાગ વસંત.*

હવે કેમ વસીયે શ્રી વૃન્દાવનમાં, લૂટાલૂટ મંડાણી;
નંદતણો નાનડીઓ નરહરી, થઇ બેઠો છે દાણી. હવે.
એકનું ઢોળે ને એકનું ફોડે, એકનું મહિ માથેથી પાડે;
એકને તો વહાલો અણઘટ બોલે, એકને તો વઢાડે.† હવે.
એકને આપે ચીર પાટી,‡ એકને આપે ચોળી;
એકને વહાલો ધક્કા જ મારે, એકને નાંખે ઢોળી. હવે.
સકળ સૈયરો ટોળે મળિને, રમવા ભ્રમરભોળી;
નરસૈંયાચો સ્વામી નવલ રંગીલો, તે રમે છે હોળી. હવે.

પદ ૩ જું–રાગ વસંત.

ગુલાલે વધાવે રે ગોપી ગુલાલે વધાવે,
સુંદર શામલીઓ મન ભાવે રે;
જમુનાજી તીરે મોહન વાસળી બજાવે રે,
લટકતી રાધે બાંહોલડતી આવે રે. ગુલાલે.
તાલ મૃદંગ વજાડે વિનતા, લલિત રાગ આલાપે રે;
રુમઝુમ રુમઝુમ નાચે સુંદરી, વાહાલાજીને ગતીઓ દેખાવે રે. ગુલાલે.
મંગલ ગાએ માનુની ત્યાં, નરસૈંયો સંગ સોહાવે રે;
પ્રથમ વસંત પંચમી પુજા, હેત કરીને લાડ લડાવે રે. ગુલાલે.

---

* વસંતના પદ ૧૫ ની સાથે એની કેટલીક કડી મળતી જ છે. † પા૦ "એકને કટાક્ષે પાડે." ‡ પા૦ "ચીર ચરણા."

પદ ૪ થું-રાગ વસંત.

રસભર રંગતણા રે ઝાકમઝોલ, હોલી રમે રસાલી;
કેસર ચંદન વાહલાજીને છાંટે, ધાઈ ધાઈ વ્રજ બાળી.
અબીર ગુલાલ અગર રસ કુમકુમ, ઉછાળે વ્રજ નારી;
કેલી કલા રસ શ્યામ મનોહર, સ્વામિનીજી અતિશ કુમારી.
હારી કોહ કે જીતી કોહ સખીજન, લોપી લાજ શા કાજે;
નરસૈંયાચા સ્વામીની ક્રીડા, જે બોલું તે છાજે.

પદ ૫ મું-રાગ વસંત.

ચાલો જોવા જઈએ ગોકુળમાં, ગુણવંત આંબો મોરે;
જાદવકુળે વસુદેવે વાવ્યો, ફૂટયો નંદને ઘેર અંકોરે. ચાલો.
પય પાન જશોદાજીએ સિંચ્યું, તે આંબો સફળે ફળિયો;
સોળ સહસ્ર કોકિલા કલેવર, ત્રિભોવન છાંય ધરી રહિયો. ચાલો.
અંબરીષ પ્રહ્લાદ વિભીષણે ને અજે આંબો વેડ્યો;
નરસૈયાનો સ્વામી ભલે મળિયો, જે વિશ્વ રૂપે વ્યાપ્યો. ચાલો.

પદ ૬ ઠું-હિંડોળો-રાગ કાલેરો.

હું રંગરાતી ને છું મદમાતી, શામળિયા સંગ હીંચું રે,
કોડ ભર્યો અતિ કુંવર નંદનો, આલિંગન દેઈ સીંચું રે. હું રંગરાતી.
હીંડોળે હિચે મારો વાહલો, હિંચંતાં કેલિ કીજે રે;
ઘુમરડી ઘુમાવે ગોકુલપતિ, લહાવો લડસડ લીજે રે. હું રંગરાતી.
અલ જઈએ અલવેસર સાથે, વિલસત જમના માંનું રે;
લહરી લેતાં અંગ સમાગમ, અધરપાન કીધું છાનું રે. હું રંગરાતી.
હિંડોળે હુલરાવું તમને, હેતે કરીને ગાઉં રે;
નરસૈંયાચા સ્વામી સંગે રમતાં, કાનજીને કંઠે વિંટાઉં રે. હું રંગરાતી.

પદ ૭ મું-હિંડોળો-રાગ કાલેરો.

ઓ દિસે સખી મેહુલો આવે, નાવ્યા મારા નાથ વિદેશી રે;
અનંગ આહેડીએ ધનુષ્ય ચઢાવ્યું, અમે અબળાની પેર કેશી રે. ઓ દિસે.
ઘન અતિ ગાજે ને વીજ ઝબૂકે, મેહૂલીએ ઝડ માંડી રે;
નગણા નાથને શું કહીએ મારી બેહની, આણે અવસરે ગયો છાંડી રે. ઓ દિસે.

આગે દિન દોહેલડા નીગમતા, દાદૂર મોર બીવરાવે રે;
વિરહણિયો વાહે જેમ ચાત્રક, સૂતાં સાલ જગાવે રે. એ દિસે.
આણીપેરે જેણે હરિ ના ભજ્યા રે, તે નર પશુડાં કહીએ રે;
નરસૈંયાચા સ્વામી વિના દહાડલા, દૈવને લેખે લહીએ રે. એ દિસે.

પદ ૮ મું–રાગ સોરઠ. મોહિની સ્વરૂપ.*

આ જોને કોઈ ઉભીરે, આળસ મોડે. ટેક.
બાંયે બાજુબંધ બેરખા પુંચી, મનડું મોહ્યું છે એને મોઢે; આ જોને.
ઝાંઝર ઝમકે ને વિછુવા ઠમકે, હિંડે છે વાંકે અંબોડે; આ જોને.
સોવણ ઝારી તે અતિરે સમારી, માંહી નીર ગંગોદક તોલે; આ જોને.
નરસૈંયાને પાણી પાવાને કારણ, હરિજી પધાર્યા કોડે; આ જોને.

પદ ૯ મું.

મોહ્યા મોહ્યા મુનિવરરાયારે, ગોરી તારે તાજુડે;
રૂપ સ્વરૂપ કળ્યું નવ જાયે, મેં તો જાણી છે ઈશ્વરી માયારે. ગોરી.
રુમઝુમ રુમઝુમ નેપૂર બાજે, પાવલે તે ચીર અતિ ચાંપેરે;
ઘુંઘટમાં મુખ એણીપેર શોભે, મોટા મુનીજનનાં મન કાંપેરે; ગોરી.
ગોરુંશું વદન ને ગળસ્થળ ઝળકે, ઉપર દામણી લળકેરે;
સાળુડાની કોર એણીપેરે શોભે, જાણે ગગનમાં વીજળી ચળકેરે. ગોરી.
વશીકરણ વેણુ તમે ક્યાંરે ગુંથાવી, સુંદરી શણુગટવાળીરે;
આ ચોળી તમે ક્યાં શીવડાવી, જેને મોહી છે વ્રજની નારીરે. ગોરી.
ચંચળ દૃષ્ટે ચોદેશ ન્યાળે, માંહી મદનનો ચાળોરે;
નરસૈંયાચો સ્વામી જોવા સરિખડો, કોઇ એ સુંદરીનું વદન નિહાળોરે. ગોરી.

---

* આ અને એની નીચેના ત્રણ પદોનો સંદર્ભ જોતાં એમ લાગે છે કે, આ ચાર પદ હાર-સમાનાં હોવાં જોઇએ. દંતકથા છે કે, રાય મંડલિકે મેહેતાને ભગવાન સ્વહસ્તે પોતાની કંઠમાળા આરોપે નહિ ત્યાં સુધી સભા સ્થાન છોડવાની મનાઈ કરી હતી. મેહેતાએ આ ઉપરથી ભગવાનને અનેક પ્રકારે વિનવવાનું શરૂ કર્યું, ત્યારે અધવચમાં મેહેતાને કંઠે શોષ પડ્યો, અને હરિગુણ ગાવામાં તેથી અડચણ થવા લાગી. તે વારે તેની પાસે કોઈ નિજજન હતું નહિ કે, જે એને તુરત પાણી પાય, અને પ્રાર્થના કરવાનો પ્રવાહ અસ્ખલિત રહે. ભક્તવત્સલ ભગવાન, ભક્તની ભીડ જાણી, પોતે મોહિની–સખીનું સ્વરૂપ ધારણ કરી, સભાંમાં બેઠેલા સર્વને પોતાના તેજમાં આંજી નાંખી, મેહેતાને પાણી પાઇને તુરત અંતર્ધ્યાન થઈ ગયા હતા.

પદ ૧૦ મું.

હરી આવ્યા છે નારીના વેશેરે, એને કોઈ જુવોરે;
શિવ બ્રહ્મા જેનું ધ્યાન ધરે છે, તેને જોઇ જોઇ દુઃખડાં ખુવોરે. એને.
બંધવ એનો તત્ક્ષણે ઉઠયો, આવ્યો મંદિર જાણીરે;
રતનબાઇ ઘણું વ્યાકુળ ફરે છે, તમો લ્યોને મેહેતા જળપાણીરે. એને.
પરમેશ્વરે પુત્રી કરી જાણી, સભા મધ્ય આણીરે;
અંતરધ્યાન થયો અલબેલો, વાત સહુકોએ જાણીરે. એને.
જેજેકાર થયો જગમાંહી, હરખ વાધ્યો છે હઈએરે;
નરસૈંયાચો સ્વામી ભલે મળીયો, એનાં ચરણ કમળ ચિત્ત લઈએરે. એને.

પદ ૧૧ મું.

આ શો ચતુરાનાં ચિત્તનો ચાળોરે, એને કોઈ ન્યાળોરે. ટેક.
બ્રહ્માએ તો નથી ઘડી ભામિની, એ તો આપે બનીને આવીરે.
ત્રણ લોકનું તેજ તારુણી, એ તો છબી છબિલે બનાવીરે. એને.
ઘડયું ઘરેણું એનેરે હાથે, હાથે ભરી છે ચોળીરે;
સાળુડે ભાત નવ નારી કુંજરની, કસુંબાના રંગમાં બોળીરે. એને.
વાસ પુરચો એણે વૃંદાવનમાં, ગોવરધન થકી આવેરે;
એ નારીની જાત જે કો જાણે, તેનો ફેરો ફાવેરે. એને.
કહીએ છીએ પણ કહ્યું ન માને, એ તો નારી નહિ ગીરધારીરે;
બ્રહ્મા ઇન્દ્ર શેષ સારદા, એના ચરણતણા અધિકારીરે. એને.
અંતર હેત પોતાનું જાણી, એ તો આવે છે અંતરજામીરે;
વ્યભિચાર મૂકી જુઓ વિચારી, એ તો નરસૈંયાચો સ્વામીરે. એને.

પદ ૧૨ મું-નૃસિંહજન્મ.

ગાજે ગગન ધરા અતિ ધ્રુજે, પરછંડે પર્વત પડીયા રે;
હિરણ્યકશ્યપ રિપૂને વિડારવા, શ્રી નૃસિંહજી કોપે ચઢીયારે. ૧
ભક્તતણાં દુઃખ દહન કરવા, સંધ્યા સમે હુવો સ્થંભ ફોટરે;
ઉગ્રરૂપ ત્યાં પ્રગટયું પ્રોઢું, પડ પડીને હરિ દીધી દોટરે. ૨
વદન વિકાશ હાસ બગાઇ, સિંહ સ્વરૂપે કીધો સાદરે;
દશ દિશ દિગ્પાલ ડોલિયા, સમુદ્રે મૂકી મરજાદરે. ૩

દાઢ કડકડે દુરિજન ઉપર, નેત્રે પાવક પરજલેરે;
સોળે સાંધા કીધા જુજવા, આંતરમાલા લઈ ઘાલેરે. ૪
અમર કોટી તેત્રીસ મલ્યા, ત્યાં જાણ્યું કરશે કલ્પાંતપે;
વિકટ રૂપ સંતોખો હરિ, કપટ કમળા દેખી કંપાતરે. ૫
કેશવ ક્રોધ મૂકો કરુણા કરી, પ્રહ્લાદ જઈને લાગ્યો પાયેરે;
નરસૈંયાચા સ્વામી શ્રી નરસિંહરૂપ, સમાયુ ત્રિભુવનમાંયેરે. ૬

પદ ૧૩ મું.

ભોળા ભોળા શંભુ તમને, વિશ્વ વખાણે રે;
મૂળની વાતો તમારી, કોઈ નવ જાણે રે. ટેક.
જોગીંદ્રપણું શિવજી, તમારું મેં જાણ્યું રે;
જટામાં ઘાલીને શિવજી, આ કયાંથી આણ્યું રે? ભોળા૦
કોઈ લાવે કેડે ઘાલી, કોઈ લાવે હાથે ઝાલી રે;
માથામાં ઘાલીને શીવજી, કયાંથાં* તમે આણી રે. ભોળા૦
પીળી પટોળી ને, અંગે છે ગોરી રે;
સીદને છૂપાવો શિવજી, છતી થઈ છે ચોરી રે. ભોળા૦
નારે માનો તો શિવજી, જટાઓ છોડાવું રે;
જટામાંથી નીકળે તો, ફરી ના બોલાવું રે. ભોળા૦
ભભુત ચોળીને શિવજી, વાળ્યો આડો આંક રે;
એવાં એવાં લક્ષણે, પાણી ના પાઉં ટાંક રે. ભોળા૦
આકડો ધંતૂરો શિવજી, વિજયાના ભોગી રે;
મહેતા નરસૈંયાના સ્વામી, તમે જૂના છો જોગી રે. ભોળા૦

પદ ૧૪ મું.†

ટળતો ટળતો હીંડીશ મારે, આલિંગન દીધા વિના કયમ સરેરે;
આગે અમ ઘર નણદલ જુઠી, ઉઠીને અદેખી હેરે રે.
સાસુ સસરો માત પીતારે, જે બોલે તે સહીએ રે;
પૂર્વે એશું અનુભવ છેરે, તો મૂકી કયમ જઈએ રે.
એ રસ જાણે જવલ્લોરે જોગી, કે વળી મુનિવર જાણે રે;

---

* પા૦ "આવી તમે૦" † આ પદની છેલ્લી કંડી શૃંગારમાળાના પદ ૭ ની છેલ્લી કડી સાથે મળતી છે.

શુક સનકાદિક નારદ જાણે, જેને વેદ વખાણે રે.
એ રસ જાણે વ્રજનીરે નારી, કે શુકદેવે પીધો રે;
ઉગરતો રસ ઢળતો હૂતો, નરસૈંયાએ ઝોંટીને લીધો રે.

પદ ૧૫ મું–રાગ સામેરી.

કૃષ્ણ કૃષ્ણ સહુ કહેશાં, પણ અમો ગોવાળીડા સહુ કહેશાંરે;
જો તું અમશાં આળ કરશ તાં, જઇ મથુરામાં રહેશાંરે. કૃષ્ણ૦ ૧
અમ આગળ આવી આવીને, મહામોટાઈ ભાખાંરે;
લાજે નહીં મનમાં તાહરે, આગમ તારું મોસાળ જાંખાંરે. કૃષ્ણ૦ ૨
કાનજી કાળો થા કીકલડો, છોકરો છાશ પીયતાંરે;
હાથે સહાઈ હકલાવતાં, તાંહરે બાપ બાહુડો બીહતાંરે. કૃષ્ણ૦ ૩
સકળ વિશ્વ સહુ કોય જાણે, ગાયતણા ગોવાળાંરે;
નરસૈંયાચો સ્વામિ ભલે મળીઓ, પૂરણ બ્રહ્મ દયાળાંરે. કૃષ્ણ૦ ૪

પદ ૧૬ મું.

વદન સકુમળ જનની જોયો, કરપલવે ગૌરજ મુખલો'યો;
જે મુખ દીઠે રવિસુત કંપે, તે મુખ જસોદાજી રુદયાસુ ચંપે. વદન૦
જે મુખ નિગમ અગમ કરી ગાયે, તે મુખ જશોદાએ પાન કરી પાયે;
યોગીયા ધ્યાન ધરે નહીં પાવે, તે આહિરડા ઘેર અલવે આવે. વદન૦
અનેક યજ્ઞ કરે તૃપ્ત ન થાયે, તે ગોવાળાં માંહે કરમલડોરે ખાયે;
ભણે નરસૈંયો એટલુંરે માગું, મુખડું જોઇ જોઇ ચરણેરે લાગું. વદન૦

પદ ૧૭ મું.

આ જોની તારા પુત્ર કેરાં પગલાંરે;
નાસંતાં નાનડીયે ભરીયાં, મોટાં મોટાં ડગલાંરે. ૧
સીંકેથી શીપરે મહીસુ, મહી ઊતારી લીધુંરે;*
માખણ લઇ મુખ માહિ મેલ્યું, બીજું ઢોળી દીધુંરે. ૨
ભાજન તો ભાંજીને મેલ્યાં, કોણ આગળ જઇ કહીયેરે;
સુતાં બાળક જગાડીયાં, મનમાં જાણી રહીયેરે. ૩
સાન કરતાં શામળીયો આવ્યો, ગોપી ભુલી ભૂવન પોતાનુંરે;
ભણે નરસૈંયો ચાલી ન શકે,' હર્યું હીર હૈયાનુંરે. ૪

---

* સીંકા ઉપરથી કેઈ રીતે 'મહીસુ' દહીના વાસણમાંથી દહી ઉતારી લીધું.

પદ ૧૮ મું.

આજ સખી આનંદે વહાલે આવી સામું જોયુંરે;
મેં ઉઠી હળવે ઉર લીધો, મરકલડે મન મોહ્યુંરે. ૧
દુધ કઢ્યું હુતું મંદિરમાં, સાકર સરસુ આપ્યુંરે;
સુંદિર વદન નિહાળી જોતાં, વારિયું* અમિ તાં આપુંરે. ૨
ઉજમભરાં થઈ હીંડું બાઈરે, શામળીયો આપું આવેરે;
મંગળ ગાતી 'તૃપ્ત ન થાઉં, ભામણડાં લેતી ભાવેરે. ૩
પ્રેમ ધરીને મારા પીયુને, શણગારે સોહાવુંરે;
ભણે નરસૈયોં મુક્તાફળનો, હાર લઇ પેરાવુંરે. ૪

પદ ૧૯ મું.

લાવો લાવો ઠગારાને ઘેર, ધૂતારાને લાવો રે. ટેક.
ઠગવા ગયાતા સગાળશા ઘેર, ચેલૈયો ખવડાવ્યો રે;
અભિમન્યું ચક્રાવે માર્યો, હાંરે તમે ઉત્તરાને રંડાપો આલ્યો રે. ઠગારાને૦
તમે ઠગવા ગયાતા બલીને દ્વારે, વામનરૂપ ધર્યું મહારાજે રે;
ઉંઠ† કદમ અવની રે યાચી, હાંરે તમે બલીને ચાંપ્યો પાતાલે રે. ઠગારાને૦
તેલ કઢાય સુધન્વાને રાખ્યો, ને જશ જગતમાં વધાર્યો રે;
અર્જુન કેરા સારથી થઇને, હાંરે તમે અંતે સુધન્વાને માર્યો રે, ઠગારાને૦
ગોપકા કેરી વિનતિ રે, તમે માની લ્યો નિર્ધાર રે;
નરસૈયાના સ્વામીને શું કહીયે, હાંરે પ્રભુ નહિ આવો ગોકુળને દ્વારરે. ઠગારાને૦

પદ ૨૦ મું.

વાતલડીને કરતાંરે, વહાણું વાહી ગયુંરે; વાતલડી. ટેક.
મહીડુ મથવાને ઉઠી જશોદા રાણી;
વિસામો ખવડાવવા ઉઠ્યા સારંગપાણી. વાત૦
રત્નાગર જાણે રે મુજમાં રત્ન નથી;
ઠાલોમાલો કાલોઘેલો શું કરશે મથી. વાત૦
મેરુ જાણે રે હું તો ચોદશ ગાંઠ્યો;
હાવે નવ રવૈયો કરશો, જાઉં રે નાઠો. વાત૦

---

* 'વારિયું'–વારી જવું. † સાડાત્રણ.

વાસુકી જાણે રે, મારી શી વલે થાશે;
હાવે મારું નેત્રુ કરશે તો જીવડો જાશે. વાત૦
મહાદેવ જાણે રે, મારી શી વલે થાશે;
હાવેનું હળાહળ વિખ કેમ રે પીવાશે. વાત૦
દેવતાએ જાણ્યું જે અમૃત પાશે;
ભણે નરસૈંયો ફૂલની વૃષ્ટિ થાશે. વાત૦

પદ ૨૧ મું.

આવો અમારે દેશડે, મીઠા મોહન માવા;
દહિં દુધ ને વળી ઘૃત ઘણું, ખીરમાં ખાંડ ખાવા. આવો.
રસોઇ કરી ભાતભાતની, કાહન તારે કાજે;
પ્રિતમ પ્રીતે પધારીયે, કૃપા કરીને આજે. આવો.
ગંગાજળ મેં તો ગરમ કર્યું, નાથ તારે નાહાવા;
આછું પિતાંબર પહેરવા, ચાલની પ્રસાદ ખાવા. આવો.
અરજ સુણી અલબેલડો, પ્રેમે આવ્યો છે ધાઈ;
ગોપીઓ દેખી ઘેલી થઈ, અતિ મન હરખાઇ. આવો.
ભાવેથી ભોજન જમાડીયાં, બીડી પાનની દીધી;
ઘણા દિવસની ગોઠડી, કાહન આગળ કીધી. આવો.
પ્રેમની સાંકળે બાંધીઆ, હવે નહિ દેઉં જાવા;
નરસૈંયાચા સ્વામી શામળા, ચાલો ગોકુલ ગાવા. આવો.

પદ ૨૨ મું.

એક ગમે ગોપીનો વહાલો, અવર બીજાનું મારે કામ કશું;
બાપતણા સમ ખાઇને કહું છું, નંદલાલ વસે ગામ વસું. એક.
શામળિયો સુંદિરવર સજની, તેને દેખી મારું મન વિલસું;
એને મૂકી જે બિજાને ભજશે, તેનું કાળે લાળે* કરમ ઘસું. એક.
છેલછબીલો ને છોગાળો, ગોઠડિયાળો ગુણ ભંડાર;
નરસૈંયાનો સ્વામી શામળિયો, વૈષ્ણવ જન કેરો આધાર. એક.

* લાળ=લીઆળો-કોલસો.

પદ ૨૩ મું.

હળવે હળવે હળવે હરજી,* મારે મંદિર આવ્યારે;
મોટે મોટે મોટે મેં તો, મોતીડે વધાવ્યારે. હળવે.
કીધું કીધું કીધું મુજને, કાંઇક કામણ કીધુંરે;
લીધું લીધું લીધું મારું, ચિતડું ચોરી લીધુંરે. હળવે.
જાગી જાગી જાગી હું તો, હરિ મુખ જોવા જાગીરે;
ભાગી ભાગી ભાગી મારા, ભવની ભાવટ ભાગીરે. હળવે.
ફૂલી ફૂલી ફૂલી હું તો, હરિમુખ જોઇને ફૂલીરે;
ભૂલી ભૂલી ભૂલી મારા, ઘરનો ધંધો ભૂલીરે.† હળવે.
પામી પામી પામી હું તો, મહા પદવીને પામીરે;
મળિયો મળિયો મળિયો મેહેતા, નરસૈંયાચો સ્વામીરે. હળવે.

પદ ૨૪ મું.

હે આજ સખીરે શ્રી વંદાવનમાં, મધરાતે મોરલી વાગી રે;
સુણતાંરે ચીત હર્યાં મારી સજની, ભર નીદ્રામાંથી હું જાગી રે. હે૦
હે જાગ્રત સ્વપન સષુપતિ તુરીયા, ઉનમીએ તાલી લાગી રે;
ત્રિગુણ રહીત થયું મન મારું, કામવાસના તાંહાં ભાગી રે. હે૦
ઈ જમ જમ દ્રષ્ટ પડે મારી સજની, તમ તમ તાણી મોહતી રે;
નરસૈંયાચા સ્વામીની લીલા, હરખે હીડું હું જોતી જોતી રે. હે૦

પદ ૨૫ મું-રાગ સિંધુડો.

વ્રજતણી વાડીમાં ગિરિતણી ઝાડીમાં, લાડી બ્રખુભાનની ગઈતી રમવા;
કામી જે કાનજી બણી ઠણી વાનજી, સાન સંભારીને ગયોરે મળવા.
દૂરથી દેખિયો નટવર પેખિયો, લેખી લક્ષણવંત મન મોહી;
નટવર નાગરો બુદ્ધિનો સાગરો, ઘર તજી આવિયો જોઈ સોઈ.
કાર્ય સરશે નહિ નક્કી હું કહું સહી, કહીં તક ભૂલિયો નાથ કાળા;
ઘેર મુજ માવડી નિત્ય કરે રાવડી, આવડી વાર કયાં ગઈતી બાળા.
અમો ઉત્તરશો દીજીએ અબળા ઘણું બીજીએ, રીજીએ વળી જયારે મુખ જોઇએ;
નાથ કહો કયમ કરું જનનીથી હું ડરું, વરું વર આપને કેઇ સોઈએ.

---

* પા૦ "હલકે હલકે હલકે." પ્રા. ત્રિ. કા. † પ્રા. ત્રિ. કા.માં પા૦ "ચાલી ચાલી હું તો, સહુની ટાળી શૂલીરે," એવો પાઠ છે.

દુઃખ અબળાતણું લાગ્યું મનમાં ઘણું, બન્યું દીનરૂપ દયાળ કેરું;
નરસૈંયાનો નાથ જે બોલ્યો જોડી હાથ તે, સાથ મારો કરો દુઃખ ફેડું.

પદ ૨૬ મું-રાગ બીલાવર.

આજ મારાં નયણાં સફળ થયાં, જોયા નાથને નરખી;
સુંદરવર નિહાળીને, મારા હૈડામાં હરખી. આજ.
જેવું મારા મનમાં હતું, તેવું વહાલે રે કીધું;
પ્રેમે પ્રભુજી પધારિયા, આવી આલિંગન દીધું. આજ.
વહાલો મારો વિહારિયો, હરિને જાવા ન દીજે;
હાથ થકી નવ મૂકીએ, અંતરગત લીજે. આજ.
શિવ બ્રહ્માદિક મહામુનિ, તેને ધ્યાને ન આવે;
ધન્ય ભાગ્ય વ્રજનારનું, વાહલો લાડ લડાવે. આજ.
શ્યામા સંગે શ્યામજી રમે, મધુરે સ્વર ગાજે;
સૂર પૂરે સહુ સુંદરી, અતિ આનંદ રાજે. આજ.
ધન્ય ધન્ય તે વૃજવાસીને, ધન્ય જમુના તીર;
ધન્ય ધન્ય ભાગ્ય એ ભૂમિનું, રાસ રમ્યો બળવીર. આજ.
સુર બ્રહ્માદિક મહામુનિ, શોભા જોવાને આવે;
પુષ્પવૃષ્ટિ ત્યાં થઈ રહી, નરસૈંયો પ્રેમે વધાવે. આજ.

પદ ૨૭ મું-રાગ કેદારો.

ઓરો ઓરોરે ગિરિધર આવ્યની ઓરો,જોઉં તારા મોતીડાનો તોરો;
તારે કંઠે આરોપું હાર મોરો રે, મીઠી મોરલી વજાડી ચિત્તચોરોરે. ઓ૦
મારું મંદિર અતિ રઢિયાળું રે, રોહતો રજની રંગભેર ગાળું રે;
મારી પલક ના પાછી વાળું રે, હું તો પુલડે સેજ સમારું રે. ઓ૦
મને મળીયો કોટિક કામી રે, મારે વિરહની વેદના વામી રે;
હું તો રહી છું ઘણું શીર નામી રે,મને મળિયો નરસૈંયાનો સ્વામીરે. ઓ૦

પદ ૨૮ મું-રાગ કેદારો.

જોયો જોયો જદુવર જોયો રે, તારા કંડનો હાર ક્યાં ખોયો રે;
તને કેઈ છબીલીએ છોયો રે, તું તો પરનારીને મોહ્યો રે. જોયો.
તારા અધુર તળે પડ્યો ખાડો રે, તને ખૂંચ્યો છે નથનીનો દાંડો રે;
તું તો ગૌર ફીટીને થયો માંડોરે, એવી ધૂર્ત વિદ્યા તમે છાંડોરે. જોયો.

તું તો નટવો થઇને નાચ્યો રે, તું તો જાચક થઇને જાચ્યો રે;
તું તો કેઈ સખીને મન ગાચ્યોરે,* નરસૈંયો રંગભેર રાચ્યો રે. જોયો.

પદ ૨૯ મું.

ફરૂછું રે માથે નાખી છેડો, લાગ્યોરે મને નટવર શું નેડો. ટેક.
સૌકો રે કહી કહી શું કરશે, લજ્જારે મેલી શંકા કેની ધરશે;
સ્વાંગ સજીઆ ભસી ભસીને મરશે, લાગ્યોરે.
જન્મ્યુંરે તે તો સર્વે જાવાનું, તેને રે કીધે શું છે થાવાનું;
માથે રે મેહણું અવિચળ માવાનું, લાગ્યોરે.
સર્વે સુખ વિષયનું વિસરિયે, ધીરે ધીરે પ્રભુ પાલવ ધરિયે;
નરસૈંયાના સ્વામીને વરિયે, લાગ્યોરે.

પદ ૩૦ મું.

આવો રે આવો સુંદરવર ઓરા, માથે રે સોહિયે ફૂલડાંનાં તોરા; આ૦
મારું રે મન સોનેરી પટકે, મોહ્યુંરે તારા હાથતણે લટકે; આ૦
લીલવટ તિલક બન્યું કાજું, મોહીરે તારા હાથ તણા બાજું; આ૦
મારું મન સોનેરી કસે, વહાલો રે મારો વળી વળી હસે; આ૦
ભલે રે મળ્યો નરસૈંનો સ્વામી, ગોપીઓરે આનંદ સુખ પામી; આ૦

પદ ૩૧ મું.

નેડોરે લાગ્યો નંદના કુંવર સાથે, વેચાણાં હરિવરને હાથે. ટેક.
અમેરે ગયાતાં જળ જમુના પાણી, પાળેરે ઉભો કાનુડો દાણી. વે૦
કાનાને માથે મુગટની ટોપી, જોવારે મળી વ્રજતણી ગોપી. વે૦
કાનાની કેડે કસુંબલ પટકો, મોહીરે તારા હાથ તણો લટકો. વે૦
વાટકડીમાં† ગાવલડી દો'તાં, વાહલારે તારી વાટલડી જોતાં. વે૦
ભલેરે મળ્યો નરસૈંનો સ્વામી, ગોપીઓરે આનંદ સુખ પામી. વે૦

પદ ૩૨ મું.

વાયે વાયેરે દક્ષણુ કેરા વાયરા, અબળા લહરે જાય;
કોયલ કરેરે ટૌકા, ઉલટ અંગે ન માય. ૧
આણી રીતે અનંગ જગાવીયો, મારો પિયુડો પરદેશ;
ચાંદલા કહેજેરે સંદેશડો, દહાડલા કેણી પેરે લેશ. ૨

* પા૦ "માચ્યોરે." † વાઢકી—વાડકી.

નવજોબન નવ અતિવ્ય, નવ રસ દ્રાખ સ્વભાવ;
મોરા પિયુડાને જાઇજાં કહેજાં, મુરખ કયમે ઘેર ન આવ. ૩
મોરા કુળે કુશળ કાંએ ના, તોરાં કુળે કશાંરે રીત;
પરણીને મેલી ગયારે, વળતી ન લીધી તેં ચીત. ૪
જટલે જાયે શશિયર, તટલે કોય ન જાય;
જિ કહ્યાં તિમ્મિ સંદેશડાં, તિ કુણે ન કહેવાય. ૫
ચાંદલે કહ્યારે સંદેશડાં, પિયુંડાં આવ્યાં ઘરબાર;
કંદ્રપ દેખીને કામની, કીધલા સકળ શણગાર. ૬
રુદયાભ્યંતર ભીડી રાખો, લીધું આલિંગન સાર;
કેશર ભીંનો કંચવો, ગળે એકાવળ હાર. ૭
જેણે જેશો ઇશ સેવનો, તેશું તે સફળ પત હોય;
ભણે નરસૈંયો પુણ્ય વના, પિયુ ન પામે કોય. ૮

પદ ૩૩ મું.

હાલો મન હિમાલે ગળિયે, રે ઓધવ માધવને મલિયે; હરી હાલો૦ ટેક.
જન્મનાં તે જોગીડાં થઇયે, વેણા જંતર લેઇ લેઇને ફરીયે; રે ઓધવ૦
સામેરે ઘેર વલૂણા વાગે, તે તો રે મારા હૈડામાં લાગે; રે ઓધવ૦
સામેરે ઘેર બાલકડાં રુએ, તે તો એની નજરોમાં જૂએ; રે ઓધવ૦
પ્રભાતે તો ગાવલડી દો'તાં, દોહી દૂધ કહાનાને રે પાતાં; રે ઓધવ૦
ભેળાંરે બેસી ભોજનીયાં જમતાં, હાવેરે હરિ શેરે નથી ગમતાં; રે ઓધવ૦
ચોદશના વાવલીયા વાયા, વાહલેરે મારે ઉતારી માયા; રે ઓધવ૦
કાહનારે તારી જાતલડી જાણી, જગતમાં કોઇ નહિ પાયે પાણી; રે ઓધવ૦
ભલે મલ્યો નરસૈંનો સ્વામી, ગોપી સહુ આનંદને પામી; રે ઓધવ૦

પદ ૩૪ મું.

આજ આનંદ, અમતણે આંગણે, નેણુ ભરી નિરખીયો નાથ મહારો;
વેણું વહાતો હરી, અમ પાસ આવીયો, મોરના પીંછનો મુગટ સાર્યો. ૧
સેજ સુંદર રચી, કુસુમ બહુ વિધતણી, વિનય કરી વિલસીયો ઉર રાખી;
સુરત સંગ્રામમાં સરવ સોંપી રહી, અધર અમૃત રસ પ્રેમ ચાખી. ૨
લલવળો નાથ ને બાથ હું ભીડી રહી, રૈણી રસરંગને કહ્યો ન જાએ;
ભણે નારસૈંયો સુખસિંધુમાં ઝીલતાં, રસભર્યો નાથ અળગો ન થાએ. ૩

પદ ૩૫ મું.

વાંસલડીને વારો રે વારો, વહાલા વાંસલડીને વારો રે;
ઓછાનો કાંઇ સંગ ન કીજે, એ પાખે તમો સારો રે. વહાલા.
તમારા અધર વિષે છે અમૃત, એમ કાં છુટું રાખ્યું રે;
પોતે પીયે બીજાને પાયે, તો રેલછેલ કરી નાખ્યું રે. વહાલા.
પશુ પંખી તરુવરને પાયે, લાંબી થઇને બેઠી રે;
કોહેલું પાણી જેમ પીએ, લેશ ખાબડે પેસી રે. વહાલા.
જાંહાં જોઉં ત્યાં આસને બેઠી, અમને ઠામ ન આપે રે;
નિર્લજપણે સંગી થઇને, માથે છાણાં થાપે રે. વહાલા.
આપતણી મીરાંત* હોએ જો, તે ઉપર મન ચરકે રે;
ધણી રણી દાતાર થઈ છે, હાથ પીયે રે હડક્કે રે. વહાલા.
એટલે કીધે નવ સરે અમ ઊર અમલ ચલાવે રે;
મધ્ય નીશાએ મન આકરષી, ઘેર ઘેર વાત છોડાવે રે. વહાલા.

પદ ૩૬ મું–રાગ રામગ્રી.

હરી વેણુ વાહીરે વાહીરે, રામગ્રી ગાઈ;
ગોપીજન સુત પતિ ગ્રહ તજીને, વંદ્રાવન ધાઈ. ૧
નેપુર કાનેરે નેપુર કાનેરે, કુંડળ પહેર્યાં પાયે;
શેંથીયે ટીલી ને ટીલીયે શેંથો, એવા વિપ્રિત શણગાર થાયે. ૨
રજની શરદતણી શરદતણી, રાસ રમે બાલી;
વીચવીચ વનમાળી દે કર તાળી બાહુડલી વાળી. ૩
માનનિને માન ઘણાં માન ઘણાં, ગોકુલની નારી;
અંતરધ્યાન પામ્યા હરી, તતક્ષણુ વંદ્રાવનમુઝારી. ૪
કામનીને કાન મળ્યા, કાન મળ્યા, જો મુકયાં અભિમાન;
નરસૈંયાચા સ્વામિ રાસ રમતો, સુરપતી વાહે નિશાણુ. ૫

પદ ૩૭ મું.

આવ્યાં આશ ભર્યાં વહાલાજી, આવ્યાં આશ ભર્યાં.
વેંધેલાં મન ન વળે પાછાં, તારી મોરલીએ ચિત્ત હર્યાં. આવ્યાં.
સુતને મેહેલી પતિને મેહેલી, મેહેલી કુળ મરજાદ;
માત તાત વિસર્યાં રે મોહના, એકલા તજને કાજ. આવ્યાં.

* મીલકત.

એવાં વચન સુણીને હરી હસીઆ, આપણુ રમસું રાસ;
મોટાં કુલની તમો રે માનુની, પૂરશું તમારી આશ. આવ્યાં.
સુંદીર રાત શરદ પુનેમની, સુંદીર આસો માસ;
નરસૈંયાના સ્વામી સંગે રમતાં, રજની થઇ ખટ માસ. આવ્યાં.

પદ ૩૮ મું.

કરે વિહાર કૃષ્ણ કામાશું, મધ્યે મોહન શોહેરે;
આગળ પાછળ પાતળીયાસુ, પ્રેમ ધરી મુખ જોયેરે. ૧
નેહ ઝડ લાગી જળ જમુનામાં, કામા કંઠે વિલાગીરે;
મોહી રહી મરકલડે મોહન, ક્ષણું ન થાય અળગીરે. ૨
આલાપીને ગાય મધુરું, વહાલો વાંસલડી વાયેરે;
નરસૈંયાચો સ્વામી રમતો રંગે, ઉલટ અંગે ન માયેરે. ૩

પદ ૩૯ મું.

ફુલ્યાં ગોપી વહાલા સંગે, રસ માંહે રીઝવીયોરે;
પીત પટોળી ચોળી ચળકે, પિતાંબર પાતળીયોરે. ૧
સકળ શણગાર સજ્યા સહુ શામા, હૈયે હાર હુલાવેરે;
વનમાળા કુંડળ ઝળકંતાં, વૈજંતી ઉર ભાવેરે. ૨
જુવતી જોબનપર વરીયો, આવ્યાં ગોકુળ માંયરે;
ભણે નરસૈંયો મુક્તાથાળે, હરખી વધાવે માયરે. ૩

પદ ૪૦ મું.

પાન કરે પાતળીયા સાથે, આનંદ અંગે વાધ્યોરે;*
કેલ કરે કામા તાંહાં કોડે, શામળીયો વશ કીધોરે. ૧
મનગમતે માણ્યો મોહનને, આવ્યાં જમુના તીરરે;
વાળી વાળી કરે વારણાં, ઉરપે શ્યામશરીરરે. ૨
સકળ શણગાર કરીને અંગે, પહેર્યાં નૌતમ ચીરરે;
ભણે નરસૈંયો મદગળમાતો, બળભદ્ર કેરો વીરરે. ૩

---

* પા૦ "ગાન કરે પાતળીયા સાથે." ઉભય પાઠ યોગ્ય છે. પરંતુ મેં રાખેલો પાઠ શૃંગારની ક્રીડામાં ખાસ છે એમ વાત્સાયન 'કામસુત્રપરથી જણાય છે. 'પીવું ને પાવું ને પીવું' એમાં એક પ્રકારનું સૌંદર્ય છે.

પદ ૪૧ મું-રાગ સામેરી.

રમઝમ રમઝમ નેપૂર વાજે, વંદ્રાવન માહેરે;
શામળીયો ને શામા સંગે, નાચે ને વળી ગાયેરે. રમ૦ ૧
તારુણી તાળ મેળાવે સન્મુખ, ચંચળ નેણે જોતાંરે;
રાખડલી ઝળહળતી દીસે, ભામની ભમરી દેતાંરે. રમ૦ ૨
અળવેસુ આલિંગન આપી, વહાલો ઉરપર લીધોરે;
નારસૈયાચો સ્વામી રાસ રમાડે, સકળ મનોરથ સિધોરે. રમ૦ ૩

પદ ૪૨ મું-રાગ સામેરી.

ચાંદલીયાનો ચટકો રુડો, રુડી રાતડલી શોહેરે;
વંદ્રાવનમાં રંગભેર રમતાં, જુવતીનાં મન મોહેરે. ચાંદ૦ ૧
નાનાવિધનાં વાજાં વાજે, નાચે નાથ ને નારીરે;
ઝાંઝરનો ઝમકાર નેપૂર ધ્વનિ, વાધ્યો રંગ રસ ભારીરે. ચાંદ૦ ૨
કંઠ પરસ્પર બાહુડલી, અબળા આલિંગન લેતાંરે;
મગન થઇ મંડળમાં મહાલે, અધર સુધારસ પીતાંરે. ચાંદ૦ ૩
નીલાંબર પિતાંબર ઝળકે, ભાવે ભમરી દેતાંરે;
ભણે નારસૈયો હું નિરખું ઉભો, જે નવ આવે ધ્યાને ધરતાંરે. ચાંદ૦ ૪

પદ ૪૩ મું-રાગ સામેરી.

વાંસલડીએ વેંધાણી વનિતા, વંદ્રાવનમાં ચાલીરે;
શામળીયો મળવાને કારણ, જેમ તેમ ભૂષણ ઘાલીરે. વાંસ૦ ૧
મધ્ય રેણી મનમાં નવ આણી, જુવતી જોબનમાતીરે;
ચિત્ત લાગ્યું ચતુરવર ચરણે, જઇ જીવનને જોતીરે. વાંસ૦ ૨
પ્રેમદા પ્રથમ પ્રણામ કરીને, લાગી હરીને પાયેરે;
નારસૈયાચા સ્વામિને દીઠડે, હૈયે હરખ ના માયેરે. વાંસ૦ ૩

પદ ૪૪ મું-રાગ સામેરી.

રાસ રમતાં રઢીયાળે વહાલે, કીધું અંતરધ્યાનરે;
નારી નિર્મળ કરવા કારણ, મુકાવ્યું અભિમાનરે. રાખ૦ ૧
વ્યાકુળ વનિતા થઇ સહુ અંગે, કયાં ગયા પ્રાણજીવનરે;
દ્રુમલતાને પૂછીને વળીયાં, જોયું સઘળું વનરે. રાસ૦ ૨
વલવલતી હીંડે વનમાંહે, આવ્યા અંતરજામીરે;
ભણે નારસૈયો આરત ભાગી, અબળા આનંદ પામીરે. રાસ૦ ૩

પદ ૪૫ મું-રાગ સામેરી.

આનંદે આલિંગન આપી વહાલે, વહાલો ઉરપર લીધોરે;
વળી વિહાર કરે વનિતાસુ, સકળ મનોરથ સિધોરે. આ૦ ૧
વાજાં વાજે વિધવિધના તાંહાં, નેપૂરીયાં ઠમકાવેરે;
ઘુઘરડીને ઠમકે ગોરી, તાળી તાન મેળાવેરે. આ૦ ૨
વહાલા કંઠે બાંહુડલીરે, નાચે ને વળી ગાયેરે;
ભણે નારસૈંયો સુરિનર મોહ્યા, દેવ દુંદુભી થાયેરે. આ૦ ૩

પદ ૪૬ મું-રાગ સામેરી.

દેવ દુંદુભી ઉપર થાયે, વરસે કુસુમ અપારરે;
નાદ નિર્ઘોષ ઉલટ અતિ વાધ્યો, બોલે જેજેકારરે. દેવ૦ ૧
સુંદર જમનાં તીર મનોહર, સુંદર વ્રજની નારરે;
સુંદરવર રમણ કરે અતિ રંગે, સુંદર નંદકુમારરે. દેવ૦ ૨
થૈથૈથૈકાર કરે ત્યાં બાળી, નાદે અંબર ગાજેરે;
ભણે નારસૈંયો રમઝમ રમઝમ, રમઝમ નેપૂર વાજેરે. દેવ૦ ૩

પદ ૪૭ મું-રાગ સામેરી.

રમઝમ રમઝમ નેપૂર વાજે, ઘુઘરડી તાંહાં ઘમકેરે;
વહાલા કંઠે બાહુડલી પરસ્પર, શિશ રાખડલી ઝળકેરે. રમ૦ ૧
કામની કૃષ્ણ મહારસ મહાલે, કોહોને કાંઇ નવ જાણેરે;
વદન સકોમળ નિરખી નિરખી, માનની મોહન માણેરે. રમ૦ ૨
ધન ધન લીલા ધન ધન ગોપી, ધન ધન શામળીયોરે;
નારસૈંયો ત્યાં ઉભો નિરખે, ફુલ્યો અંગ ન માયોરે. રમ૦ ૩

પદ ૪૮ મું-રાગ સામેરી.

હાસ્ય ન માને માનની મનમાં, નાચંતાં સૌ નાદેરે;
શામળીયાની સન્મુખ શામા, ગાયે સરવે* સાદેરે. હાસ્ય. ૧
ઝાંઝર નેપૂર મહાધ્વન વાધી, ઘુઘરીના ઘમકારરે;
અળવેશું આલિંગન લેતાં, સંગમ નંદકુમારરે. હાસ્ય. ૨
તવતવડી તારુણી ટોળીમાં, મહાલે મોહન માતોરે.
ભણે નારસૈંયો કંઠે વિલાગો, શ્યામા સંગે શોહાતોરે. હાસ્ય. ૩

* ધીમે સ્વરે.

પદ ૪૯ મું–રાગ સામેરી.

નેપુરીયાંનો ઠમકો વાજે, નારીઓ નાચંતાંરે;
નેહ ઝડ લાગી શામળીયાસુ, ભાવે ભમરી દેતાંરે. નેપુ૦ ૧
ચરણ પ્રહારે ધરણી ધમકે, દેતાં પરસ્પર તાળીરે;
તાલ પખાજ વેણુરસ મહુયર, ગરબી ગાય રૂપાળીરે. નેપુ૦ ૨
ચોળી પટોળી ચંપાવર્ણિ, માંહે નાના વિધની ભાતરે;
નારસૈંયાચો સ્વામી રસમાં વિલસે, ધન ધન રુડી રાતરે. નેપુ૦ ૩

પદ ૫૦ મું.

રાતલડી રઢીયાળી મોહન, ઉદ્દીયો શશીયર શોહેરે;
રમતાં શામળીયા ને શામા, સમોવડ ન આવે કોયેરે. રાત૦ ૧
આનંદ ઉપનો અબળા અંગે, વાહલો ઉરપર ધરતાંરે;
મહારસમાતી કંઠે વિલાગી, અધરસ સુધારસ પીતાંરે. રાત૦ ૨
જેજેકાર કરંતા સુરનર, પુષ્પવૃષ્ટિ ત્યાં કરતાંરે;
નારસૈંયાચો સ્વામી કરતા, પોતે તેનું ધ્યાન ધરતાંરે. રાત૦ ૩

પદ ૫૧ મું.

મધ્ય રયણી મોહન સાથે, માનની મદમાતીરે;
ગર્વ ભરી અંગ મોડી હળાવે, વાહલાને ઉર ધરતીરે. મ૦ ૧
તાળી દેતી વાહલા હાથે, મોહી રહી મુખ જોતીરે;
સાન કરીને શામળીયાને, રસમાંહે રીઝવતીરે. મ૦ ૨
હાર કુસુમના લઇ હરિને, પ્રેમદા પ્રીતે ઘાલેરે;
નારસૈંયાચો સ્વામિ મળ્યો સજોડે, મંડળમાંહે માહલેરે. મ૦ ૩

પદ ૫૨ મું.

ગર્વ ભરી ગાએરે શામા, શામળીયાની સંગેરે;
તમ તમ વાહલો વેણુ વજાડે, ઉલટ વાધ્યો અંગેરે. ગર્વ૦ ૧
નીલાંબર પિતાંબર અંગે ઝળકે, પિતાંબર પાતળીયોરે;
નારી લે નાદે વાહે વાહલો, ભામની માંહે ભળીયોરે. ગર્વ૦ ૨
રમઝમ રમઝમ રમતાં રંગે, મહાલે માનુની માહેરે;
કરુણા કીધી નારસૈંયાને, પુલ્યો અંગ ન માયેરે. ગર્વ૦ ૩

પદ ૫૩ મું.

શોભા સાગર શામળીયો તે, માનની માંહે મહાલેરે;
આનંદી અબળા આવીને, કંઠે બાહુડલી ઘાલેરે. શોભા. ૧
પિતાંબર પલવટડીવાળી, ઉરપર લટકે હારરે;
નાચે નારી ભાવ જણાવી, પ્રગટ્યો પ્રેમ અપારરે. શોભા. ૨
સાન કરે શામળીયા સન્મુખ, તાળી તાલ ને તાનરે;
નારસૈંયાચો સ્વામી રીઝવિયો, કરી મધુરું ગાનરે. શોભા. ૩

પદ ૫૪ મું.

ભમરી દેતી ભામિની ભાવે, શામળીયાની સંગેરે;
નાદે નરઘોષ મહારસ વાધ્યો, ઉલટ અબળા અંગેરે. ભમરી. ૧
થઇ થઇ થઈ થઇકાર કરેરે, આલાપે ને ગાયેરે;
વાદે વાહલો વેણુ વજાડે, ઘમકે ઘુઘરી પાયેરે. ભમરી૦ ૨
વાહલા. સાથે વિલસતાં, તારુણી તાન મેળાવેરે;
ભણે નારસૈયો શી કહું શોભા, એહની એહને ભાવેરે. ભમરી૦ ૩

પદ ૫૫ મું.

આ જોરે સખી શામળીયો તે, વૃંદાવનની માંહે રે;
સોળ સહસ્ર પરવરીયો વાહલો, તે વાંસલડી વાહે રે. ૧
ગાન કરે ગોકુળનો વાહલો, આલાપે સર્વ ગોપી રે;
નાદે નાચે નારી રે તાંહાં, ગગન રહ્યું સહુ થંભી રે. ૨
સંગમચે કારણ થઈ શૂરી, અબળા આનન* જોતી રે;
નારસૈંયાચા સ્વામીચે સંગમ, કામિનિ કેલ કરંતી રે. ૩

પદ ૫૬ મું.

રસીએ રાસ રચ્યો રઢીયાળો, તે પૂરણ વનની માંય રે;
સુખસાગરની લહેરે ઝકોળે, તાંહાં રૂડી રંગે રામાય રે. ૧
ગર્વ ઘેહેલી ગર્વે ચાલે, મરકલડે મીંટ માંડે રે;
ફરતાં ફરતાં ફુમત લટકે, નાચે નારી જોડે રે. ૨
મોર મુગટ કુંડળની શોભા, મુખ તે મોહનવેલી રે;
નારી નાથસુ બાથ ભરે, તાંહાં, વાધે રંગની રેલી રે. ૩

* મુખ.

સુંદર શામળીયાને સંગે, માનની રસ મદમાતી રે;
ભણે નારસૈંયો વાહલ ધરીને, અધર સુધારસ પાતી રે. ૪

પદ ૫૭ મું.

ઘુઘરડી ઘમકેરે, ગોરી નાદે નાચતીરે;
શામળીયાસુ સાન કરીને, મરકલડે મન હરતીરે. ૧
સ્વર સંભળાવે સુંદીરવરને, કામની કેલ કરતીરે;
વદન નિહાળી વાહલા કેરું,તવ ઉરની ઉપર ધરતીરે. ૨
સજ થઈ મોહનસું માહલે, આપોપૂં વિસરતીરે;
નારસૈંયાચા સ્વામિ સંગ રમતાં, ચરણકમળ ચિત્ત ધરતીરે. ૩

પદ ૫૮ મું.

પ્રેમદા પ્રેમ ભરાણી રે, ચિત ચાલ્યું મળવાને;
મોહન વાંસલડીએ વેંધાણીરે,ચિત ચાલ્યું મળવાને. ૧
જોબનમાતી હરી ગુણ ગાતી,ચાલી માનની રંગેરે;
શામળીયાનું વદન નેહાળી, પુલી અંગો અંગેરે. ચિ૦ ૨
વાહલા કેરાં વચન સુણીને, વનિતા વચન પ્રકાશેરે;
નારસૈંયાચો સ્વામિ મહાલે અમસુ, આવી એણી આશેરે. ચિ૦ ૩

પદ ૫૯ મું.

આજે વેણું વાયેરે વાયે;
નાચે નારી નાથ મળીને, તાંહાં ગાન કરે ને ગાયેરે. આજ. ૧
તાલી તાલ ઝાંઝર ઝમકે, નેપૂર નાદ અપારરે;
મધ્યે મધ્યે માનની મોહે, ઘુઘરીનો ઘમકારરે. આજ. ૨
એકથઇ તાંહાં વીસર્યું સર્વે, કોય કેને નવ જાણેરે;
ભણે નારસૈંયો નેહ ઝડ લાગી, રાસરમણ ત્યાં માણેરે. આજ. ૩

પદ ૬૦ મું.

વહાલા વ્યાકુળ થયુંરે શરીર, કહોની અમે ધીરજ કેમ ધરીએ;
હર્યું હૈડાનુંરે હીર. કહો૦ ૧
વેણુ વજાડી વન માહેરે, આ વેળા અર્ધ રાતેરે;
કામણગારા કાહ્નજી, કાં વાહો એણી વાતેરે. કહો૦ ૨

અમે અબળા શું બળ કીજે, સરવસ સોપ્યું તમનેરે;
ભણે નારસૈંયો કંઠે વિલાગો, મનમોહનને સમરપેરે. કહો૦ ૩

પદ ૬૧ મું.

નેહ ઝડ લાગી રંગે રમતાંરે;
કરકંકણ ઝાંઝરીયાં ઝમકે, તારુણી તાળી દેતાંરે. નેહ૦ ૧
પલવટવાળી અતી રઢીયાળી, મુખ મરકલડો કરતીરે;
માન ધરીને મહારસ મહાલે, અળવેસુ* ઉર ધરતીરે. નેહ૦ ૨
રમણરંગમાં રંગી રામા, નાદે ત્યાં નાચતીરે;
ભણે નારસૈંયો સુખસાગરમાં, ગાજી ગાન કંરતીરે. નેહ૦ ૩

પદ ૬૨ મું.

માણે મોહન અમસાં રે;
આરત જાણી અબળા કેરી, પરવરિયાં અમો તમસાં રે. માણે. ૧
જે જે બોલો તે તે સહેલાં, પ્રાણરહિત તે કેમ કરીએ રે;
તમ કારણ અમે સર્વ તજ્યું વાહુલા, તે તો મનમાં ધરીએરે. માણે. ૨
આરત† જાણી અંતરજામી, વાત હસીને કીધી રે;
ભણે નારસૈંયો વૃંદાવનમાં, અબળા ઉરપર લીધી રે. માણે. ૩

પદ ૬૩ મું.

ઉરપર લીધી રે વહાલેરે;
કંઠે વિલાગી કામિની ને મંડળમાં મહાલે રે. ઉર૦ ૧
જમ જમ નાચે શામળીયો રે, શામા સંગે ગાએ રે;
વાજાં વાજે વાદે ઘુઘરી ઘમકે, થઇથઇ શબ્દ શોહાએ રે. ઉર૦ ૨
કૃષ્ણ કામિની રસમાં ઝીલે, સપ્ત સ્વર ઓચરતાં રે;
ભણે નારસૈંયો નેહ લહર આવી, વાહલાને ઉર ધરતાં રે. ઉર૦ ૩

પદ ૬૪ મું–રાગ શંકરભૂષણ.

પ્રેમદા પ્રેમે ભરાણી;
ગાયે ગાયે મૂખ મધુરી વાણી. પ્રેમદા૦

---

* અલવે=સહજના અર્થમાં છે. વિના કારણ, અમસ્તી. સં અંલ્ (to adorn) ઉપરથી અથવા અલ્પે (થોડામાં, સહજમાં) એ ઉપરથી પણ એ શબ્દ થયો હોય. સ્ત્રીઓની કામાવસ્થા જણાવવાના ચિહ્ન તરીકે એ શબ્દ વપરાયો છે. 'હલવે, એ શબ્દ ખોટો છે. † મનની ઇચ્છા, કામના.

સન્મુખ શ્યામા ને શ્યામળીયો, કર ઉપર કર ધરતાં;
રંગની રેલમાં ફુલી ગોપી, અધર સુધારસ પીતાં. પ્રેમદા૦ ૧
ઝળકે મુગટ મહામણી મોહન, કંઠે બાહુડી ઘાલી;
ભણે નારસૈંયો અબળા ઉલટી, કટી ત્રટી પલવટવાળી. પ્રેમદા૦ ૨

પદ ૬૫ મું.

વાહલો વંશી મધુરી વાહે,
જમ જમ નાચે તમ તમ મધુરું ગાએ; વાહલો૦ ટેક.
વાજાં વાજે મંડળ માહે, નાદે નારી નાચે;
કંઠે પરસ્પર બાહુડલીરે વાળી, અધર સુધારસ સીંચે. વાહલો૦ ૧
ધન્ય ધન્ય ગોપીવર ધન્ય, જે ઉરપર ધરીયો;
ભણે નારસૈંયો શા સુખ કહીએ, પૂરણ રસમાં રસીયો. વાહલો૦ ૨

પદ ૬૬ મું.

ધન્ય ધન્ય ઉરપર અબળા,
જેસુ* સુંદરવર વિલસેરે સબળા;† ધન્ય. ટેક.
રમઝમ રમઝમ રમતાંરે રંગે, ઘુઘરડી ઘમકાવે;
ઝાંઝર નેપૂર ઝણઝણેરે, ભમરી દેતાં ભાવે. ધન્ય. ૧
છેલપણે જઇ પિયે‡ અંગે ભળતી, કરતી અધર રસપાન;
થૈ થૈ થૈ કરતાં નેણ મિળાવે, કામિની ને વળી કાહન. ધન્ય. ૨
એક ગાય એક સ્વર મેળાવે, પૂરણ રસમાંહે માતા;
ભણે નારસૈંયો રેણુ ચરણને, દુર્લભદેવ મુનિ ધાતા. ધન્ય. ૩

પદ ૬૭ મું.

વેણું વાહેરે નાથ વેણું વાહે, મળી સો મધુરું ગાન ગાએ;
મુગટ મસ્તકે ધરી થઇથઇથઇ કરે, જુવતી જન બાહુડી§ કંઠે સોહે. ૧
સકળ કળા કરી વન વિલસે હરી, રાસ રમત રચ્યો રમણ રંગે;
શરદ સુંદર શશિ રજની રળીયામણી, ભામનીસુ ભલો રમે સંગે. ૨
તાળ તાળી તાને નેપુર રણઝણે, ઝમકતી ઝાંઝરી નારી નાચે;
સુખતણો સાગર શ્યામશ્યામાતણો, નિરખવા નરસૈંયો એહ જાચે. ૩

---

* સુ-સાથેના અર્થમાં. † અહિયાં કૃષ્ણ. સબલા-સબલ, બલવાળો. ‡ પિયે-પિયુ.
§ બાહુડી, બાહુ (હાથ) ઉપરથી.

પદ ૬૮ મું.

ગરજે ગજગામની રાસમંડળ મધી,* એક એક અંગના અધિક રંગે;
વાગે વાજાં બહુ થઇથઇથઇ કરે, સહુ મેળવે તાન તે નાથ સંગે. ૧
પ્રેમના પાશમાં દાબતા પ્રેમદા, મરકલડે માનની મન મોહે;
એકરસ થઈને અંગેઅંગ ભાળતાં, કામિની કર કંઠે કૃષ્ણ શોહે. ૨
પ્રેમદા પ્રેમસુ અધરરસ પાન કરે, અંકભરી નાથ ઉર ધારી રાખે;
ધન્ય રે ધન્ય આ સુખ નેણા ભરી, નારસૈંયો પ્રગટ પ્રેમે પેખે. ૩

પદ ૬૯ મું.

મોર મુગટ શિર શામળા શોભીતો, ઝળકતી રાખડી શામા શોહે;
કર ઉપર કર કૃષ્ણ કામીતણો, નાચતાં નાચતાં મન મોહે. ૧
પિત પટ પાતળો, નીલવટ સુંદરી, નેહ ઝડ ઝીલતાં નાથ નારી;
કાછ વાળ્યો કટી હાર ઉર લેહકતો, સબળ શામા હરિ ફેરે ભમરી. ૨
ફેરે આલિંગન અંગના અંગસુ, નાથને ભીડતી અબળા બાળી;
ભણે નરસૈંયો ગોપી પદ રજ શિર ધરું, કૃષ્ણ કામી રમણ હરખું નિહાળી. ૩

પદ ૭૦ મું.

આજ રળીયામણી, રમત રસ ભરી, વનિતા વૃંદમાં નાથ મહાલે;
અબળાને ઉરધરે, અધર ચુંબન કરે, સાન કરે ને નેણ ચાલે. ૧
સકળ કળા કરી વન વિલશે હરી, સન્મુખ શોભતી સંગે શામા;
કંઠે બાહુ ધરી નાચતાં રીઝતાં, ઝળકતાં અંબરે કાહન કામા. ૨
વાજે વેણા વંશ† તાલ મૃદંગસુ, ઝાંઝરના ઝમકાર થાયે;
વિવશ થયાં વિલસતાં, નાથ મુખ નિરખતાં, ભીડી રહી ભામીનિ રુદયામાંયે. ૩
હારસુ હાર ને પટ પીતસુ‡ પટ ભલાં, મરકલડા કરીને મન હરખે;
નરસૈંયા હાથ દીવી દૈવ દેખે, ધન આ માનવી દેહ પેખે. ૪

પદ ૭૧ મું.

ધન્ય આ ધન્ય આ ધન્ય રમત રમે, રંગ ભર્યો નાથ બળ બાથ ભીડે;
અબળા આનંદસુ અધર ચુંબન કરે, અળવેસુ અંગના અંગ મોડે. ૧
નાચતાં વાજતાં નેપુર ઘુઘરી, ચપળ, ચતુરાં ભલી ફેરે ભમરી;
સ્વર કરે સહુ મળી નાથને અંગ ભજા, તાળી દે તારુણી પ્રેમે પૂરી. ૨

---

* મધ્ય (વચ્ચે) ઉપરથી. † વાંસ. અહિયાં બંસી. ‡ પીળા વસ્ત્ર સાથે.

દેવ દુંદુભી નાદ, કુસુમ વરશી રહ્યાં, હસે અજ ઇંદ્ર ને અમર ઉભા;
ભણે નરસૈંયો હું કોણ વરણુન કરું, એહુની એહને એ જ શોભા. ૩

પદ ૭૨ મું.

રસ માહે ઝીલતાં, કૃષ્ણ કામા સંગે, રંગની રેલમાં અંગ ઓપી;
ભૂજબળ ભીડતાં, અધર અમૃત કરી, સરવસ નાથને રહીરે સોંપી. ૧
અળગાં અંબર થયાં નાચતાં થૈથૈ, કરતણા કંકણ ખળકે ચૂડી;
નેપૂર નાદ ને ઘુઘરી ઘમઘમે, શિરપર રાખડી ઝળકે રૂડી. ૨
મસ્તક મુગટ તે માથને શોભતો, જાણે દીવાકર ઉદીયો આવી;
ભણે નરસૈંયો પ્રેમના જૂથમાં, કાહાનને કામિની મન ભાવી. ૩

પદ ૭૩ મું.

આજ અજવાળીયું, પરમ સોહામણું, શ્યામ શ્યામા રંગે દેરે તાળી;
સપ્ત સ્વર ઓચરે, વાજાં વાજે બહુ, તેમ તેમ વેણું વાહે રસાળી. ૧
અબળા અંગ આનંદ વાધ્યો ઘણો, શ્યામ સંગ તે ગાન કરતી;
રીઝવ્યો નાથ તે ભાવ* ભલા કરી, મદભરી માનની માન ધરતી. ૨
મરકલો કરીને, નાથ અંગમાં ભળે, અધર અમૃત રસ પાન કરતી;
ભણે નારસૈંયો રમણના રંગમાં, ભૂજભરી ભામની બાથ ભરતી. ૩

પદ ૭૪ મું–રાગ દેશાખ.

સંસારનો ભય નિકટ ન આવે, શ્રીકૃષ્ણ ગોવિંદ ગોપાળ ગાતાં;
ઉગર્યો પરિક્ષત શ્રવણે સુણતા, તાલ વેણા વિષ્ણુના ગુણ ગાતાં.† સં૦ ૧
બાલક ધ્રુવ દ્રઢ ભક્ત જાણી, અવિચળ પદવી આપી;
અસુર પ્રહ્લાદને ઉગારી લીધો, જનમ જનમની જડતા કાપી.‡ સં૦ ૨
દેવના દેવ તું કૃષ્ણ આદિ દેવા, તારું નામ લેતાં અભેપદ દાતા;
તે(મ) તારા નામને નરસૈંયો નિત્ય જપે, સાર કર સાર કર વિશ્વ ખ્યાતા. સં૦ ૩

પદ ૭૫ મું–રાગ આશાવરી.

શો રે ચઢાવું પાડ મારા વાહલાજીને, મનુષ્યા જનમ જેણે આપ્યો રે;
ઉત્તમકુળમાં દેહ ઉપજાવી, બ્રાહ્મણ કરીને થાપ્યો રે. શો૦ ૧

---

* હાવ અને ભાવ. હાવ=અભિનય; ભાવ, હૃદયનો. † પા૦ "ત્રિવિધી તાપ ટળે સૌ તનના, મોહ માયા તજતાં રે." ‡ પા૦ "ભક્ત અસુર પ્રહલાદને અમર પદવી આપી."

એક અધિકાર મને અદકો આપ્યો, હરિ વાહલા તે ક્યાંથી રે;
પૂર્વજન્મનું પુણ્ય હોતું તે, ઉગી નિસર્યું ત્યાંથી રે. શો૦ ૨
પશુ પક્ષીમે ઘણું હરિ વાહલા, મુખથી રામ ન કહેવું રે;*
ક્ષુધા તૃષા તો ટાળી ન ટળે, કહો કષ્ટ ઘણેરું સહેવું રે. શો૦ ૩
મનુષ્યા જનમનો મોંઘો મેળો, જે જન હરિ રસ ચાખે રે;
ભણે નરસૈંયો જન જૈનમ મરણ નહિ, ફરી જેમ ગર્ભવાસ ન દાખે રે. શો૦ ૪

પદ ૭૬ મું–રાગ આશાવરી.

હરિ નામ વિના નર સદા સુતકી, તેને આભડવા† અધિકાર નહી;
કૃષ્ણને મૂકી જે અવર ઉપાસે, ધીક ધીક અવતાર તેનો સહી. હરિ. ૧
હરિ ગુણ ગાતો ને રેહે રંગ રાતો, કરતો તે પ્રભુજીનું ગાન;
સદા સોહાગી શામલિયો, તેનું નિશ દિન ધરતો રે ધ્યાન. હરિ. ૨
જપ તપ તીરથ કોટ કરે પણ, ના આવે હરિ નામ લેતો;
ભણે નરસૈંયો જે ધન્ય આ દેહને, શ્રીકૃષ્ણ શ્રીકૃષ્ણ બોલે તેતો. હરિ. ૩

પદ ૭૭ મું.

તાહરી મેહેરની લેહેર જો પલક પામું, તો ત્રિવિધિના તાપ તે જાય નાશી;
અષ્ટમા સિદ્ધિ નવનિધી જે મહામતિ, દ્વાર ઉભી રહે થૈને દાસી. ૧
રસિક શિરોમણી રાજીવલોચન, વદન પ્રસન્ન શ્રી કૃષ્ણ તહારું;
કરોને કૃપા હરિ દૃષ્ટ કરુણા ભરી, જે થકી કારજ થાય મહારું. ૨
શરણ આવ્યા તેને નથી તમે પરહર્યા, પતિત પાવન એવું વ્રત‡ રાખી;
ઉંચ ને નીચ કે અધમ ન ધારીયા, ભક્તવછળ તેના વેદ સાખી. ૩
દીનબંધુ દીનાનાથ શ્રી કૃષ્ણજી, નાથ અનાથનો તું રે સ્વામી;
નરસૈંયાચા સ્વામી ભક્ત છું તાહરો, ભક્તને વશ સદા અંતરજામી. ૪

પદ ૭૮ મું.

પઢો રે પોપટ રાજા રામના, સતી સીતા પઢાવે;
પાસે બાંધી પાંજરું, મુખે રામ જપાવે. પઢોરે૦ ૧
પોપટ તારે કારણે, લીલા વાંસ વેડાવું;
તેનું ઘડાવું પોપટ પાંજરું, હીરે રતને જડાવું. પઢોરે૦ ૨
પોપટ તારે કારણે, શી શી રસોઈ બનાવું;
સાકરના કરી ચુરમા, ઉપર ઘી પીરસાવું. પઢોરે૦ ૩

---

* અસ્પષ્ટ છે. † અડકવાના અર્થમાં છે. ‡ પાઠ૦ "બિરુદ."

પાંખ પીળી ને પગ પાંડુરા, કોટે કાંટલો કાળો;
નરસૈંયાના સ્વામીને ભજો, રાગ તાણી રૂપાળો. પઢોરે૦ ૪

પદ ૭૯ મું.

તારી મોરલીએ મન મોહ્યાં રે, ઘેલી થઈ ગિરધરીયા. ટેક૦
દોણી વિના હું દોવારે બેઠી ને સાડી ભીંજી નવ જાણી;
વાછડાંને વરાંસે* બેઠાં, મેં તો બાળક બાંધ્યાં તાણી રે. ઘેલી થઇ.
સાસુ કહે વહુવરને વંતર વળગ્યું, અખેતરીયા† ઉતરાવો;
દીએર કહે ભાભીને બાંધો, એને સાટકડે સમજાવો રે. ઘેલી થઇ.
નણદી કહે હું નિત્ય નિત્ય દેખું, કા'ન કા'ન મુખ બોલે;
પાડોસણ કહે એની પેર હું જાણું, વ્રજ વનિતા વન ડોળે રે. ઘેલી થઇ.
તાવ્યાં ઘી સાકરમાં ભેળ્યાં, ને પ્રેમે ભેળ્યાં પાણી;
નાવલીયાને મેં નેત્રે બાંધ્યો, ઘરનો ધારણ‡ જાણી રે. ઘેલી થઇ.
ધંન રે વૃન્દાવન એ લીલા, ધંન ગોરસ આં ગોપી;
ધંન નરસૈંયા તારી જીભલડીને, આવ્યાં વૃન્દાવન રહ્યાં ઓપી. ઘેલી થઇ.

પદ ૮૦ મું.

વારી જાઉં રે આવો મારે આંગણીએ,
આરતી ઉતારું હરિનું વદન નિહાલું, મુખ નિરખીને દુઃખડાં હરીએ. વારી જાઉં.
એક વાર માહરે મંદિર પધારો, અમે તો તમને ગણીએ. વારી જાઉં.
દીન જાણીને દયા શે નવ કરતા, ખમા ખમા મુખથી ભણીએ. વારી જાઉં.
નરસૈયાને સ્વામી વેણ વજાડે, તે દહાડે શ્રવણે સુણીએ. વારી જાઉં.

પદ ૮૧ મું.

કૃષ્ણ કહો કૃષ્ણ કહો, આ અવસર છે કે'વાનું;
પાણી તો સર્વે વરસી જાશે, રામનામ છે રે'વાનું. કૃષ્ણ.
રાવણ સરખા ઝટ ચાલ્યા, અંતકાળની આંટીમાં;
પળકવારમાં પકડી લીધા, જાણો જમની ઘાંટીમાં. કૃષ્ણ.
લખેસરી લાખો લુંટાયા, કાળે તે નાખ્યા કૂટીને;
ક્રોડપતિનું જોર ન ચાલ્યું, તે નર ગયા ઉઠીને. કૃષ્ણ.

---

* ભરોંસે, વિશ્વાસે. † એ શબ્દનો અર્થ તો "દાણા વાળવા" કહે છે તેવો થતો હોવો જોઇએ. ‡ ધારણ કરનારો.

એ કહેવાનું સૌને કહીયે, નિશદિન તાલી લાગીરે;
કહે નરસૈંયો ભજતાં પ્રભુને, ભવની ભાવટ ભાગીરે, કૃષ્ણ.

પદ ૮૨ મું–રાગ આશાવરી.

છાની વાત હુતી તે મારે વાહલે પ્રગટ કીધી;
સહુ દેખતા મુને બોલાવી લીધી. છાની૦
અબળાચા મારગ દોહેલા સેંન જાણે, જે કહ્યું વેદ પુરાણે રે. છાની૦
સકળ ધરમ હરિસુ શે* ન ઉપાયે રે, કૃષ્ણજીના ચરિત્ર કલ્યા ન જાયેરે. છાની૦
ચાર ફળ દીધાં તે કામી, ભક્ત વછલ મલ્યો નરસૈંયાચો સ્વામી. છાની૦

પદ ૮૩ મું–રાગ મારુ.

જેને જેસુ રંગ રે સજની, જેને જેસુ રંગ રે;
હુંને ન ગમે બીજાનો સંગરે સજની, જેને જેસુ રંગ રે. સજની૦
કપુર હોયે જોને ઉજ્વળ રે, વળી વિશેષે સુગંધ રે;
તેનું કારણ મન માન્યાનું, બાંધ્યું મરીયાં† સાથે બંધ રે. સજની૦
નૈણા હોય જોને નિરમળા રે, સરવ દેખાડે વાટ રે;
અંજન વિના ઓપે નહિં રે, નવ ચઢે સોના ઘાટ રે. સજની૦
વેદ વિખ્યાત જાણે સહુ રે, સાયર‡ ખારા નીર રે;
જેનું કારણ મન માન્યાનું, સરીતા સુકવે શરીર રે. સજની૦
ગુણ અવગુણ જાણ્યા વિના રે, કાંઈ ન જાણે આપ રે;
શંકરદેવે સરવ તજીને, કંઠે આરોપ્યો સાપ રે. સજની૦
શામળિયાસુ સ્નેહ હમારે, કદી નવ થાશો ભંગ રે;
નરસૈંયાચા સ્વામીની સંગે રમતાં, નીત નીત નવલા રંગ રે. સજની૦

પદ ૮૪ મું–રાગ આશાવરી.

કુચ વીષે હાર અનોપમ દીસે, નિરખતાં મારું મન હીસે. કુચ.
અનંગ આહેડીએ જાળ માંડીલા, પંખી કામીજન આવીલા. કુચ.
જુગત§ કરી જુવતી જોતાં, તતક્ષણું પાસે પાડીલા. કુચ.
ઘન સ્તન ભાર ભરીલાં, કામીજન આપ વિસરીલા. કુચ.
શરણે તુમારે આવીલાં, નરસૈંયાચે સ્વામી વિસરી ગેઈલા. કુચ.

---

* બીજાના અર્થમાં 'શે' હશે. † મરીયાં–મરી. ‡ સાયર–સમુદ્ર–સાગર. § જુક્તિ

પદ ૮૫ મું–રાગ પ્રભાત.

મ્હારે જાવું રે મહીડાં વેચવા, માવો માગે છે દાણ;
દાણી ઉભો મ્હારે મારગે રે, દે છે નંદાજીની આણ. મ્હારે૦
હાં રે મ્હારે માથે મહીડાં તપે, હાં રે તડકે તપે રે લલાટ;
પાવમાં ખૂંચે ઝીણી કાંકરી રે, જાવું મથુરાની વાટ. મ્હારે૦
હાં રે પ્રભુજી પધાર્યા બારણે, બેઠા આસન વાળી;
નયણે નિરખતાં નાથને રે, બેઠા બાજટ ઢાળી. મ્હારે૦
હાં રે ધંન ગોકુળ ધંન વ્રજ નારને, ધન આજનો દંન;
નરસિંહનો સ્વામી શામળો, ગોપી આનંદ પામી મંન. મ્હારે૦

પદ ૮૬ મું–રાગ કાલેરો.*

મારા મન ગમતા મહારાજ, મારે ઘેર આવો રે;
હું તો તલખું તમારે કાજ, હસી બોલાવો રે. મારે૦
વીલમ ન કરશો વિઠ્ઠલા રે, અમ ઘેર આવો આજ;
પેર પેરનાં પકવાન પકાવું, હું તો ત્રિકમા તોરે કાજ. મારે૦
મન હતું તો મા'વજી રે, મુખડે કહે શું થાય;
આવી શકાય તો આવજો રે, મારું જોબન લેહરે જાય. મારે૦
આ જોની આંગણીએ ઉભો, રંગીલો રણછોડ;
નરસૈંયાનો સ્વામી અંતરજામી, વાહલે પૂર્યા મનનાં કોડ. મારે૦

પદ ૮૭ મું–રાગ મારુ.

વિઠ્ઠલ રહ્યો રે વસી, મારે મન વિઠ્ઠલ રહ્યો રે વસી;
ગોવિંદ સાથે હેરે ગોઠડી રે, મને લાગ્યો સાકરસી. મારે૦
ઓસડીયાં અળગાં કરો રે, મને શાને રે પાઓ ઘસી;
કાનુડો કળીએર નાગ છે રે, મારા રુદીયે રે રહ્યો ડસી. મારે૦
હાંરે ગોકુળનું લોક ઠગારું, વાત ન જાણે કશી;
સોનું ને સુગંધ એક છે રે, ભ્રાંત નથીરે કશી. મારે.
આજ મળીયા મને એકલા રે, મારા રુદીયા માંહે હસી;
નરસૈંયાચા સ્વામી મળ્યા રે, ચરણ પડું રે ધસી. મારે૦

પદ ૮૮ મું.

વારી જાઉં રે સુંદર શ્યામ, તારા લટકાને. ટેક.
લટકે રઘુવર રૂપ ધરીને, વચન પિતાનાં પાળ્યાં રે;
ભટકે જઈ રણે રાવણ રોળ્યો, લટકે સીતા વાળ્યાં. તારા લટકાને.
લટકે ગિરિ ગોવર્ધન તોલ્યો, લટકે વાત્યો વંશ રે;
લટકે જઈ દાવાનલ પીધો, લટકે માર્યો કંસ. તારા લટકાને.
લટકે ગૌઓ ગોકુળમાં ચારી, લટકે પલવટ વાલી રે;
લટકે જઈ જમુનામાં પેઠા, લટકે નાથ્યો કાલી રે. તારા લટકાને.
લટકે વામન રૂપ ધરીને, જાચ્યા બલીને દ્વાર રે;
ત્રણ ડગલાં પૃથ્વીને કાજે, બલિ ચાંપ્યો પાતાલરે. તારા લટકાને.
એવાં એવાં લટકા છે ઘણાં રે, લટકાં લાખ કરોડ રે;
નરસૈયાંચા સ્વામી સંગે રમતાં, મહીડું મોડા મોડ. તારા લટકાને.

પદ ૮૯ મું–રાગ વસંત.

કર નખ રાતા કામિનીના રે, રાતા અધર સુદંત;
રાતા અબીલ ઉડાડે ગોપી, રાતો નવલ વસંત. કર.
રાતી ચોળી કસણ કસી, ને મુખ ભર્યાં તંબોલ;
રાતા ચરણા પેહેરણે, રંગ રાતી કુંકુમ રોલ. કર.
કૃષ્ણજી રાતા કામિનીએ રે, કામિની કૃષ્ણ ગુણે રાતી;
સરખા સરખે બેહુ ગુણ રાતા, નરસૈંયો સંઘાતી. કર.

પદ ૯૦ મું–રાગ વસંત.

હું સૂહાગી સૂહાગણ, બાઈ રે નાવલીઓ રૂડો;
સોનાનો શ્યામળીએ વાહલે, પહેરાવ્યો ચૂડો, હું૦
સેંથે શીશફુલ રાખડલી, ગોફણ ને ઘુઘરડી;
કર કંકણ નેપુરીઆ વાજે, દીસું છું રૂડી. હું૦
સૈઅરમાં સપરાણી* કીધી, લીધી હૃદયા માંહે;
નરસૈંયાચો સ્વામિ રસમાતો, અમ સાથે ગાયે. હું૦

---

* મૂળ શબ્દ સંપરાણી છે. તેના બીજા રૂપ "સફરાણી," "સપરાણી" થયાં હશે. सपरिवारिणी ઉપરથી કરીએ તો અર્થ એ થાય કે સારા પરિવારવાળી કે, પરિવારવાળી–પનોતી. મતલબ કે ધન્ય.

પદ ૯૧ મું.

ધન્ય ધન્ય ગોકુળીયું ગામ રે, મારે વા'લે કર્યો વિશ્રામ રે.
ધન્ય ધન્ય જશોદા માડી રે, હરિને હાલેરા ગાય દા'ડી રે.
ધન્ય ધન્ય ગોકુળીયાની ગલીયો રે, મારો વા'લો કાઢે નિત્ય હડીઓ રે.
ધન્ય ધન્ય ગોકુળીયાની ગાય રે, મારો વા'લો ચરાવાને જાય રે.
ધન્ય ધન્ય ગોકુળીયાની ગોપી રે, હીરે રત્ન જડીત છે ટોપી રે.
ધન્ય ધન્ય ગોકુળીયાનો ઘોડો રે, હરિને મસ્તકે મોતીનો તોરો રે.
ધન્ય ધન્ય ગોકુળીયાના મોર રે, પ્રભુજીનો મુગટ બન્યો રંગચોળ રે.
ધન્ય ધન્ય જમનાજીનાં નીર રે, મારો વા'લો પખાળે શરીર રે.
ધન્ય ધન્ય જમનાજીના ઘાટ રે, મારો વા'લો વાંચે નિત્ય પાઠ રે.
ધન્ય ધન્ય જમનાજીની રેતી રે, હરિને ચરણ કમળ રોજ રે'તી રે.
ધન્ય ધન્ય નરસૈંયો દાસ રે, મને રાખો ચરણની પાસ રે.

પદ ૯૨ મું.

કાર્તક મહિને કૃષ્ણજી, મેલી ગયા રે મહારાજ.
રુદન કરે રાણી રાધિકા, નયણે આંસુની ધાર; શું રે જીવું સંસારમાં;
પાપી પ્રાણ ન જાય, લોભી જીવડો ન જાય; શું રે. ટેક.
માગશર મહિને માન્યું નહિ, મારા મોહનલાલ;
સેજલડી રે સૂની પડી, જડ્યાં શોકયના સાલ. શું રે.
પોસ મહિને આવ્યા નહિ, જશોદાજીના કા'ન;
અધવચ મેલ્યાં એકલાં, મારાં ઝુરતાં વાન. શું રે.
મહા મહિને મહારાજને, તેડી લાવો રે ઘેર;
મુખડું નિરખું મારા નાથનું, ઉલટી રગડાની રેળ. શું રે.
ફાગણ ફુલ્યો હો સખી, ફુલ્યાં કમલાનો કંથ,
હૈયામાં રે હોળી બળે, કીમ કરી રમું રે વસન્ત. શું રે.
ચૈત્ર માસે ચિત્ત ચાલે નહિ, ઓઢવા આછાં રે ચીર;
કીમરે ઓઢું જાદવ વિના, મારું શોભે ન શરીર. શું રે.
વૈશાખે વન ફળ ફુલીયાં, ફુલીયા દાડમ દ્રાખ;
કોયલડી રે ટઉકા કરે, પાકી આંબાની શાખ. શું રે.

જેઠ મહિને રવિ તપે ઘણો, ઝીણી લૂથી બળતીરે રાખ;
સહસ્ર ગોપીરે ટોળે મળી, ઘોળે આંબાની શાખ. શું રે.
આષાડ માસ ભલે આવીયો, વરસ્યો ઘન અંધારું ઘોર;
ચહુદીસ ચમકે રે વીજલી, મધુરા બોલે રે મોર. શું રે.
શ્રાવણ વરસ્યોરે સરવડે, નદીએ બહુ તો રે નીર;
સહસ્ર ગોપી રે ટોળે મળી, ન્હાવા જમનાને તીર. શું રે.
ભાદરવો ભલે ગાજીયો, વરસ્યો ચારે રે માસ;
ભીંજે રાધાજીની ચુંદડી, ભીંજે સોળ શણગાર. શું રે.
આસો માસે હરિ આવીયા, આવ્યા અબલાની પાસ;
આશા પૂરી એણે મન તણી, વાહલે રમાડ્યા રાસ. શું રે.
ગાય શીખે ને સાંભળે, તેનો હજો વૈકુંઠ વાસ;
બાર માસ પૂરા થયા, ગાય નરસૈંયો દાસ. શું રે.

પદ ૯૩ મું.

મારું વૃંદાવન છે રુડું રે, વૈકુંઠ નહિ આવું;
નહીં આવું. નંદાજીના લાલ, નહીં આવું. ટેક.
બેશીને રહેવું ને ટગટગ જોવું, નહીં ખાવું નહીં પીવું રે; વૈકુંઠ નહિ.
વેમાન મોકલો તો મોકલો વેહેલું, હું આવીશ સૌના પહેલુંરે; વૈકુંઠ નહિ.
બ્રહ્મના લોક તો છે અતિ કૂડાં, વાસી વ્રજના રૂડાં રે; વૈકુંઠ નહિ.
જે વીજે બે પોળીયા હુતા, તેને તત્ક્ષણ મેલ્યા કહાડી રે; વૈકુંઠ નહિ.
નરસૈંયાચો સ્વામી અંતરજામી, તમે સાંભળોને સારંગપાણીરે; વૈકુંઠ નહિ.

પદ ૯૪ મું–રુકમણિ વિવાહ.

દ્વારકામાં વાજીંત્ર વાગીયાં, ગોમતીમાં ગગડ્યાં નિશાન;
જાદવરાય પરણ્યા રુક્મણિ.
આલા લીલા વાંસડીઆ વઢાવજો, તેનો રૂડો માંડવો રચાવો. જાદવ૦
ગંગાકેરી ગોરમટી મંગાવજો, તેની રૂડી ચોરીઓ ચીતરાવો. જાદવ૦
આવાં રૂડાં તરીયાંતોરણ બાંધીયાં, રૂડી માનુની મંગળ ગાય. જાદવ૦
દ્વારદ્વાર તોરણ બંધાવજો, રુક્મૈયાને ફોફળ બીડાં પાન. જાદવ૦
ગર્ગાચાર્યે હાથેવાલો મેળવ્યો, બ્રહ્માજી તો દે છે કન્યાદાન. જાદવ૦
પહેલું પહેલું મંગળ વરતાવીયું, આલ્યાં આલ્યાં ગવરીકેરાં દાન. જાદવ૦

બીજું બીજું મંગળ વરતાવીયું, આલ્યાં આલ્યાં સોના રૂપા દાન. જાદવ૦
ત્રીજું ત્રીજું મંગળ વરતાવીયું, આલ્યાં આલ્યાં ભૂમિકેરાં દાન. જાદવ૦
ચોથું ચોથું મંગળ વરતાવીયું, આલ્યાં આલ્યાં તન મનને ધન. જાદવ૦
પાછળથી પહેરામણી મોકલી, સાચા તારના શોભિતા શણગાર. જાદવ૦
હુતી મારે પૂર્વ જન્મની પ્રીતીરે, હું તો શામળીયો વર પામી. જાદવ૦
ભલે મળ્યો નરસૈંયાનો સ્વામીરે, પરણ્યા પરણ્યા દેવ મોરારી. જાદવ૦

પદ ૯૫ મું–રાગ વસંત.

પરિબ્રહ્મ ગોવાલા સંગ રમે, તેને જોવા જોગેશ્વર દેહ દમે. પરિ૦ ટેક.
વાહલા વૈકુંઠ લોકથી સંચરો, જેને લીલા માનવ દેહ ધરો;
વાહલો ચૌદ લોક ભાંગે ઘડે, માવો માખણ માટે રડવડે. પરિ૦ ૧
વાહલો અકલીત નવ જાએ કળ્યો,જેને વામનરૂપે બલી છલ્યો;
ત્રિકમજી ત્રણ ડગલાં ભરે, તે તો ઉમર ચઢતાં રડવડે. પરિ૦ ૨
વાહલો ધરતે ધ્યાનમાં નાવીયો, એવો જનની જસોદાને ધાવીયો;
જેને રૂપ ધરું સચરાચરું, જેણે ગોકુળ ચાર્યા વાછરું. પરિ૦ ૩
વાહલો વચન પાળવા અવતર્યો, તે તો શેરીયે શેરીયે સંચર્યો;
નરસૈંયાનો સ્વામી મીઠલો, તે તો વૃંદાવનમાં દીઠલો. પરિ૦ ૪

પદ ૯૬ મું.

આનંદની હેલીરે આજ, મારે આનંદની હેલી રે;
ધનરે ઘડીરે ગીરધારી પધાર્યા, મુખડાં જોતાં ઘેલી રે. આજ મારે.
કુમકુમ કેશર કૃષ્ણજી, આગળ કંકુડાં મેલી રે;
હાંરે હાંરે તોરણ બંધાવું, પુંજવા જાઉં પહેલી રે. આજ મારે.
ધનરે ઘડી મારે પ્રભુજી પધાર્યા, દુઃખડાં મેલ્યાં ઠેલી રે;
ભલેરે મળ્યો મે'તા નરસૈંયાનો સ્વામી, પ્રીત હતી પહેલી રે. આજ મારે.

પદ ૯૭ મું.*

કે'વા દેને કા'ન તારી માને કહેવા દેને કાન;
વાહાણાની વઢવાડ કરે છે, આથમીયો સુરભાણ. તારી૦
વાટે ઘાટે શું વઢતા હીંડો છો, નથીરે શામળીઆમાં સાન. તારી૦
નારી આગળ તમે નૃત્ય કરો છો, હલવું પોંપલીયાનું પાન. તારી૦

બીવરાવો તે તો બીજીરે નારી,ખરું રે લોઢું ને આરસપહાણ. તારી૦
કહું ન માને નંદનો નાનડીયો, મને ખીજતા બૃખુભાન. તારી૦
મારે મંદિર પધારો મોહનજી, પીરસાવું પકવાન. તારી૦
લવિંગ સોપારીને એલચી દોડા, બીડલે બાસટ પાન. તારી૦
સાસુ કહે વહુ ઘેલી થઈરે, દીધાને આદરમાન. તારી૦
વૃંદાવનની કુંજગલીમાં, ત્રિકમે તોડ્યા તાન. તારી૦
નરસૈંયાનો સ્વામી શામળો રે, ચરણ કમળ રહ્યું ધ્યાન. તારી૦

પદ ૯૮ મું–રાગ પ્રભાત.

નિર્ધન પુરુષ તે નકી હરિ જાણવો, કૃષ્ણના ગુણ તજી અન્ય ભાખે;
મંત્ર ને જંત્ર, અવર આરાધના, દુષ્ટની સંગત નિત્ય રાખે. નિર્ધન.
તારા ભકતની સંગતે આવે નહિ, કામ ને ક્રોધ માટે રાતો;
કૃષ્ણ કથા થકી રહે અતિ વેગળો, વિષય રસપાન તે નિત્ય પીતો. નિર્ધન.
કૃષ્ણ નામનો આસરો જેહને, તેહને દોહલાં દુઃખ ન હોયે;
ભણે નરસૈંયો કૃષ્ણ ગુણ ગાતાં, જન્મ જન્મ હરિભક્તિ હોયે. નિર્ધન.

પદ ૯૯ મું–પ્રભાતિયુ.*

જાગો તો એક વાત કહું, લાલ ગોવરધનધારીરે;
મનની હતી તે મનમાં રહીરે, વેરણ રયણી વેહાણીરે. જાગો૦
જો તમે મનના મનોરથ પુરો સરવે, તો અંગ થાયે ટાઢુંરે;
જે સુખ સ્વર્ગે વૈકુંઠે નહીં તે, પરમ આનંદે પમાડુંરે. જાગો૦
મન કર્મ વચને સ્મરણ કરીને, ભજીયે અંતરજામીરે;
નરસૈયાચો સ્વામી ભલે મલીયો, સુખની સીમા પામીરે. જાગો૦

પદ ૧૦૦ મું–પ્રભાતિયુ.

રજની સોહાગી વહીરે ગઈ, ભાણુ સોહાગી ઉગ્યો રે;
નંદ સોહાગી શામલીયો, કુસુમ કલી લઈ પૂજ્યો રે. રજની૦
ગોપ સોહાગી ગણ ઉભા, વેણુ સોહાગી વાગો રે;
માતા સોહાગી નાદ કરેરે, કુંવર સોહાગી જાગો રે. રજની૦
ધેન સોહાગી વત્સ ધવરાવે, સ્નેહ સોહાગી બાંધો રે;
નરસૈંયાચા સ્વામીને મુખ દીઠે, ભવસાગર તો ભાગો રે. રજની૦

પદ ૧૦૧ મું.

પીયુ મારી સેજડીનો શણગાર;
જોબન સીંચણહાર. ૧
પીયુજી કારણ હું તો હાર ન ધરતી, જાણું રખે અંતર થાયે;
નદી વિના પર્વત સિંધુ સમાણા, મ્હારા તે રુદયા માંહે. ૨
પરનારીસુ પ્રેમ બાંધ્યો, કીધો વૃંદાવન વાસ;
નરસૈંયાચો સ્વામી ભલે મળીઓ, અબળાની પૂરી આશ. ૩

પદ ૧૦૨ મું.

હાંરે બાઈ એણીપેરે મેં વશ આણ્યો;
વિપરીત સુરતે રમાડયો. ૧
ના ના કહેતાં નાશી જાતો, મા મા કહેતાં ઉર લીધો;
નેણે નેણસુ અધુર અધુરસુ, અમૃતની પેર પીધો. ૨
એક સમે મેં ઉરપર લીધો, જેમ કહું તેમ માણ્યો;
નરસૈંયાચા સ્વામી શું રમતાં, સંસાર જાણ્યો ન જાણ્યો. ૩

પદ ૧૦૩ મું.

રેણી રંગભરી રમીયે;
શામલિયાને અંગોઅંગે મલીયે. ૧
મનમથની પીડ ખરીરે, દોહલી વેળા પણ કોણ નીવારે;
વ્યાકુલ થઈ હું મંદીર દ્વારે, નિરખું વારે વારે. ૨
અંતર પ્રીત ધરી મન માંહે, આવ્યા અંતરજામીરે;
રુદેયા સરસો ભીડી રહીએ, નરસૈંયાચો સ્વામી. ૩

પદ ૧૦૪ મું.

દીવડીઓ અજવાળી, દીવડીઓ અજવાળીરે;
પંથડો વાહલાજીનો રહુંરે નિહાળી રે. ૧
સેજ રચી મેં કુસુમ લઈને, નવલો કરી શણગારરે;
અંગોઅંગે અમી ઠરે, જો આવે પ્રાણાધારરે. ૨
આ જોબન જતન કરી રાખ્યું, ભેટ પિયુને કરવારે;
નરસૈંયાચો સ્વામી ઉરપર રાખું, રેણી રંગભરી રમવારે. ૩

પદ ૧૦૫ મું.

ગાલે કુંકુમ કાજલ કોણુ કોઉલા, મુખ તંબોલ રાતાં;
અધુરે અલંકૃત અલતો જણાયે, લાજ નહીં ઘેર જાતાં. ૧
નવાં નવાં ભુષણ અંગે અનોપમ, નામ નેત્રે ભાવેરે;
હિ વિચારો શું એણીપેર રાતો, તે કેમ મારે ઘેર આવેરે. ૨
હિ વિચારો શું વાદ ન કીજે, એમ બોલે રાધા નારીરે;
નરસૈંયાચો સ્વામી ચતુર શિરોમણી, એ કોણુ લીલા તારીરે. ૩

પદ ૧૦૬ ઠું.

હમોને ઘેલાં કીધાંરે મારા રાજ, મેવાડો ગાઇને;
મહીડાં મારાં લીધાંરે મારા રાજ, મટુકી સાહીને.
પાણીલાંને ગયાંતાં રે મારા રાજ, સહીયરોના સાથમાં;
* * * * *
વાહલોજી તો ઉભારે મારા રાજ, જમનાને કાંઠલે;
યશોદાજી વારો રે મારા રાજ, તમારા કહાનને.
કાંકણ મારું નંદયું રે મારા રાજ, બાંવલડી સાહીને;
મનડાં મારાં મોહ્યાં રે મારા રાજ, છબીલાની બાંઇએ.
કાળજે બાણુ વાગ્યાં રે મારા રાજ, મોહન રૂપ જોઇને;
નરસૈંયો રીજ્યો રે મારા રાજ, હરિ ગુણ ગાઇને.

પદ ૧૦૭ મું.*

બેડે મારે ભાર ઘણો નંદલાલ, વાતો કેમ કરિયે. બેડે૦
સાવ સોનાનો મારે શિર ઘડુલો, હાથ સોનાની ઝારીરે;
રાધાજી પાણીલાં નિસર્યાં, સોલ વરસની નારીરે. વાતો૦
લટકેથી આવું હું લટકેથી જાઉં, લટકામાં સમજાવુંરે;
એક ઘડી તમે ઉભા રહેજો, બેડું મેહેલી પાછી આવુંરે. વાતો૦
એક ઠેકાણું તમને એવું બતાવું, ત્યાં જઈ ઉભા રહેજોરે;
મન તનની આપણે વાતુ કરીશું, મારા જોબનીયાનો રસ લેજોરે. વાતો૦
સાવ સોનાનો મારે પાવજ તોડો, હાંથ સોનાનો ચૂડોરે;
ભલે મળ્યો મે'તા નરસૈંયાનો સ્વામી, શામળિયો વર રૂડોરે. વાતો૦

પદ ૧૦૮ મું.

બે'ની વ્રજમાં વાતુ એવી થાય છે રે;
મારો વાહલો મથુરામાં જાય છે રે. બે'ની.
વ્રજની સુંદરીઓ ભેગી થઇ છે રે;
રથ હાંકી આગળ ઉભી રહી છે રે. બે'ની.
રથ જોડીને અક્રૂર આવ્યા કે;
તે તે શા શા સમાચાર લાવ્યા રે. બે'ની.
નરસિંહ મહેતાના સ્વામી સંગાથમાંરે;
હમે'છીએ સ્વામી તમારા હાથમાં રે. બે'ની.

પદ ૧૦૯ મું.

જોવા સરખો સલુણો આજ, રંગભર મળીયા રે. ટેક.
જેનો વેદમાં નહિરે વિચાર, રંગભેરમળીયારે;
જેનો બ્રહ્મા ન જાણે પાર, અંતર ટળીયા રે.
એ તો ચાલતા મોડામોડ, રંગભર મળીયા રે;
એને જોવા સરખી જોડ, અંતર ટળીયા રે.
બીડલે ગ્રેહે મુખ પાન, રંગભર મળીયા રે;
ગોપી હરિ છે ભીંનેવાન, અંતર ટળીયા રે.
હું તો પામી પરમ નિધાન, રંગભર મળીયા રે;
મહેતા નરસૈંયાને અભેદાન, અંતર ટળીયા રે.

પદ ૧૧૦ મું-રાગ રામગ્રી.

શું કરું જો સખી, આજ છઉં અતિ દુઃખી, શ્રીહરિ રુષણું લેઇને સુતા;
વાંક માહારો જોની અપરાધ એ થયો, ખેલતાં કઠણ કૂચ ઊર ખુંચ્યા. શું૦
આ વંકાએલ નાથને, બાથ શીદ ભીડીએ, હીંડીએ શીદ વળી સુરત રમવા;
કામના કટક ચહડાવી કશી ખેલવું, ત્યારે પ્રભુ પ્રહાર ખમવા. શું૦
કઠણ થયા વિના કારજ નવ સરે, સોહેલું નથી સંગ્રામ કરવા;
નરસૈંયાચો સ્વામી અબળા ઉપર રમે, અવતર્યો ભૂમિ ભાર હરવા. શું૦

પદ ૧૧૧ મું.

સુખના દા'ડારે ઓધવ અમને સાંભરેરે, એ સુખ ના જાણે પરિબ્રહ્મ;
રાસને રમાડયાંરે વૃંદાવનમાંરે, નારદજી તો નાચતા હુતા તાંહાં છંમ. સુ૦

તે હાં'ડેને રમ્યારે આંખ વિંચામણી રે, છબીલો છુપાણા કદમ કેરી છાંહ;
અંત્રિક્ષ જુએ રે સુરનર દેવતા રે, પુષ્પવૃષ્ટિ કરે વૃન્દાવન માંહ. સુ૦
કુબજાને કહેજો રે જઈ સંદેશડો રે, તારે હોતો તાંહાં અમારો રે ચાહ;
નરસૈંયાચા સ્વામીને સુખમાં સંભાળજો રે, તેણે વળગાડ્યા પોતાની બાંહ. સુ૦

પદ ૧૧૨ મું.

મોરલીવાળો ને રંગે રસાળો, કાળો કામણગારો રે;
ચિત્ત હમારાં ચોરીને લીધાં, વાહલાને કોઈ વારો રે. મોરલી૦
ઘર મધ્યે હમને ઘેહેલાં કીધાં, ઘરથકી એ ધૂતારો રે;
* * * * * મોરલી૦
મોર મુગટ ને કાને કુંડળ, જોતાં સુંદર સારો રે;
ભલે મળ્યો નરસૈંયાચો સ્વામી, પ્રાણથકી મુને પ્યારો રે. મોરલી૦

પદ ૧૧૩ મું.

કોહ સજની એ કેઈ પેરે મૂકું, આનંદ રૂપી મા'વાને;
નહીં સમરથ અબળા વિણ કોઈ, જે એહેનો પાલવ સા'વાને. કોહ૦
જાગ જગનમાંહાં ઝાંખી ન જુએ, પેધો માખણ ચોરી ખાવાને;
નરસૈંયો ભૂતલ અવતરીયો, તે કૃષ્ણના ગુણ ગાવાને. કોહ૦

પદ ૧૧૪ મું.

માહારો નાથ મૂકે સાથ રે, સજની શું કીજે;
કોઈ લાવો રે હમારે હાથ, વખ ઘોળી પીજે.
જળ જમનાં જળ ભરવાને જાઉં, તાંહાં કાહાન ઓચિંતો આવે રે;
ઉરનો હાર પોતાનો ઉતારી, તે તો માહારા કંઠે સોહાવે રે. સ૦
કરજોડી વાહલો આગળ ઉભો, લળી લળી પાવલે લાગે રે;
એહેના મનનો હું મર્મ ના જાણું, માહારી પાસે શું માગે રે. સ૦
હું રે લાજી ત્યારે શણગટ તાણ્યો, સહીયેર સમાણીએ દીઠું રે;
પેરવું રે પેખણ યુગમાંહાં જોતાં (?), સહુથી લાગે મીઠું રે. સ૦
વર્ણાગી વેરણ થઈ લાગી, વરવા હૈડે વારું રે;
શ્યામ સલુણો મારી કેડ ના મૂકે, માહારા કયા રૂપને સારુ રે. સ૦
અનેક સુંદરી એહેને રે ઇચ્છે, તેસું પ્રીત ન જોડે રે;
નરસૈંયાચો સ્વામી માહારી ભાલે, ભોજન મૂકીને દોડે રે. સ૦

પદ ૧૧૫ મું.

શરદ નીશા શશીપે અતિ રૂડી, તેહનું મુને વદન દેખાડ રે, સજની.
લોચન વિહંગમ અમીરસ ઇચ્છે, જશલે જશલે જીવાડ રે, સજની.
માહા નિધિ ગ્રહીને બ્રહ્માદિક માંહાં, કેહી કેહી નખેદ રે, (?) સજની.
જે મુખ સુખ હેત વૈકુંઠ તજીયું, તેનો જાણે મુનિવર વેદ રે, સજની.
ગ્રેહતાપ વિખ મુખથી નીકસ્યો, તે તો ક્યાંહાંનું જાવા રે, સજની.
વિનય વચન પ્રેમે પ્રણિપત કરીને, આણી પેરે આંહાં પધરાવા રે, સજની.
સન્મુખ રહી સખી શ્યામાને લાવરે, સજી રણુ ધીરજ દુર્લભ રે, સજની.
નરસૈંયાચો સ્વામી બ્હાનિધિ સુંદર, માનુની રુદીયે સમાય રે, સજની.

પદ ૧૧૬ મું.

આંગણે ઉભાં આઘાં રે, સજની, આંગણે ઉભાં આઘાં રે.
સ્નેહીતણો અતિ આદર કીજે, તે તો રહી મનુહાર રે; સજની૦
જેનાં ચર્ણ ઇચ્છે શિવ બ્રહ્મા, કમળા વાસ વિહાણુ રે;' સજની૦
તે પ્રભુને તુને પાયે લગાડું, આવ કહું એક વાર રે; સજની૦
રાતતણી રુષણું લેઈ બેઠી, રોષ ધરે કાં ઘેહેલી રે; સજની૦
ભજ ભૂધર ઘેર બેઠાં આવે, લેને આલિંગન વહેલી રે; સજની૦
મન માન્યાં શામળિયા ને શામા, આનંદ લોચને હસીયાં રે; સજની૦
ભણે નરસૈંયો સુખ મરજાદા મે'ળી, મળીયાં છે બેહુ રસિયાં રે; સજની૦

પદ ૧૧૭ મું.

સુંદરી સાચાં રે લાગ્યાં લછમીવરને પાય;
મંદિર જાતાં પાવલીયાં પાછાં પાછાં થાય. સુંદરી૦
નયણે નીર સજળ થયાં રે, કાંઇ થરથર કાંપે ઊર;
રજનીતણું સુખ વહી ગયું રે, કાંઈ ઉગીયો વેરી સૂર. સુંદરી૦
રજનીતણું સુખ સાંભરી રે, અબળા આવ્યાં પૂર;
નરસૈંયાચા સ્વામીને સંગે રમતાં, સ્નેહ ના કરશો દૂર. સુંદરી૦

પદ ૧૧૮ મું.

પાછાં ફરી ભાળજો રે, અબળા એટલડું જાચું;
ફરી ફરી આ થાનકે મળવું, સંમણું કે સાચું. પાછાં૦

મનમાન્યાની મીટે મળતાં, ક્ષણું એક ચિત્ત ધરજો;
કોઈ કોઈ વેળા પાવલીઆ રે, કુંજ ભણી કરજો. પાછાં૦
દુર્જન લોક થકાં બીજે રે, અબળા મન એટલડું જાણી;
નરસૈંયાચો સ્વામી પાતળો, તેણે પ્રતીત મારી જાણી. પાછાં૦

પદ ૧૧૯ મું.

અમને ના વિસારશો રે, અબળા રમતાં જમતાં રંગે;
જાંહાં જાઓ તાંહાં સુંદરી રે, માહારા પ્રાણ તમારી સંગે. અમને૦
એ શા બોલો બોલ મારા વાહલા, અમને ચઢાવો પાડ;
વિસાર્યાં કેમ વિસરું રે, તમો લડાવ્યાં લાડ. અમને૦
શામળિયાને સાંઇડુ દેઇને, સુંદરી ચાલ્યાં સર્વે ઘેર;
નરસૈંયાચા સ્વામીને સંગે રમતાં, કરતાં લીલા લેહેર. અમને૦

પદ ૧૨૦ મું.

શું હીંડો ભમતા રે, ભૂધરા શું હીંડો ભમતા. ટેક.
કાહાનજી કોને ઘેર ન જાઇએ, અણગમા ને અમથા રે;
મહી માખણ પાંચે અમૃત પીરશું, તે શેંરે નથી જમતા. ભૂધરજી૦
મહીઆરીને મારગ જાતાં, દેખું છું દમતા;
ગોવાળણી જોની ગાળજ ખૂંટે, આંહાં વેણ નથી ખમતા. ભૂધરજી૦
ચૌદલોકનો નાથ થઇને, હીંડો નારી નેહે નમતા;
નરસૈંયાચા સ્વામીની સંગે રમતા, મેહેલીને સહુ મમતા. ભૂધરજી૦

પદ ૧૨૧ મું–રાગ પ્રભાત.*

શ્રીહરિ નરહરિ, કૃષ્ણ કરુણા કરી, રાખ્ય રાધાવર ચરણ શરણે;
શોક મોહે ગયા, જન્મ સઘળા વૃથા, દુષ્ટ ચિંતા કરી ઉદર ભરણે. શ્રી૦ ૧

---

* ઉપલું પદ નરસિંહ મેહેતાની કૃતિ છે એમ મનાવવાનો પ્રયત્ન, શ્રીમદ્‌વલ્લભાચાર્યે સંપ્રદાયના કેટલાંક ગોંસાઇના બાળકો અને અનેક વૈષ્ણવો કરે છે. હેતુ સ્પષ્ટ છે, કે પરમ ભક્ત નરસિંહ મેહેતાએ ૧૬ મા શતકના પ્રારંભ પૂર્વે કે તેની લગભગમાં એવું ભવિષ્ય ભાખ્યું હતું કે હવે પછી શ્રીમદ્‌વલ્લભાચાર્ય અને તેના દીકરા વિઠ્ઠલનાથજી, જેને વૈષ્ણવો ગોંસાઇજી કહે છે, અને પ્રેમલા વૈષ્ણવો સાક્ષાત્ પૂર્ણ પુરુષોત્તમનું સ્વરૂપ કહે છે તે, જન્મ લેશે, અને પુષ્ટિમાર્ગને પ્રવર્તાવશે. પદની ભાષા, વસ્તુ, વિચાર જોતાં એ પદની ૪ થી કડી કૃત્રિમ છે એ કહેવાની જરૂર નથી. વૈષ્ણવો કહે છે કે નરસૈંયો પુષ્ટિમાર્ગનો બધૈયો–વધામણી આપનારો હતો, અને નરસિંહ મેહેતાએ શ્રીવલ્લભાચાર્ય, જે બોધ કરવાના હતા, તે પ્રથમ જણાવવાને જ જન્મ લીધો હતો! આના જેવો હડાંગટાહ્લો, હું

દેહ ઇંદ્રિય પ્રાણ, અંતઃકરણ દારા, ધન સોંપીયાં ચરણ તારે;
જીવ વિદ્યા ધર્મ, સર્વ શ્રીનાથ તું, તુજવિના અવર નહિ વસ્તુ મારે. શ્રી૦ ૨
(મારે) માત તું, તાત તું, ભ્રાત તું ભૂધરા, તુજવિના અવર કોને ન જાણું;
દાસ હું નાથ તું, એમ જાણી સદા, દ્વાર બેઠો તારા ગુણ વિખાણું. શ્રી૦ ૩
શ્રી વલ્લભ શ્રી વિઠ્ઠલ, ભૂતળે પ્રગટીને, પુષ્ટિમાર્ગે તે વિશદ કરશે;
દૈવી નિજ જીવ જે, શરણ જે આવશે, વિના સાધન ઉદ્ધાર કરશે. શ્રી૦ ૪
(માટે) શરણ દ્યો શ્રીહરિ, દીન જાણી કરી, સર્વથા દાસને ચરણ રાખો;
બેઉ કરજોડીને નરસૈંયો વિનવે, નિત્ય પ્રતિ આવીને વદન દાખો. શ્રી૦ ૫

પદ ૧૨૨-મું રાગ રામગ્રી.

કહાવે રે ઉલંભડા ગોકુલની રે નારી,
ઉદ્ધવ કહેજો હરિને એકાંત બેસારી,
વિન અપરાધે તજી રે. વ્રજનારી.
પ્રથમ જાણ્યું રે પ્રેમ અધિકુ રે થાશે,
આવડું રે ન.જાણ્યું હરિ મુને મેલીને જાશે.

ધારું છું કે કોઇપણ પંથ-સંપ્રદાયમાં નહિ હશે. નરસિંહ મેહેતાના કાવ્યો, પદો જેટલાં જેટલાં જૂના ચોપડામાંથી ઉતાર્યાં છે, તેમાં ક્યાંહી એ પદ દૃષ્ટે પડ્યું નથી; પણ અરાઢમી સદીના લખાયલા વલ્લભસંપ્રદાયના ચોપડામાંથી જ માત્ર આ પદ મળી આવ્યું છે. નરસિંહ મેહેતો કયા પ્રકારના જ્ઞાન અને ભક્તિમાર્ગે ગમન કરનારો હતો, તે તેના જ્ઞાનભક્તિ એ મથાળા નીચે આપેલાં પદો તથા પરિશિષ્ટમાં આપેલાં અન્ય પદો તેનું સ્વરૂપ સુસ્પષ્ટ રીતે દર્શાવે છે અને તેપરથી સિદ્ધ થાય છે કે, વલ્લભસંપ્રદાયની પુષ્ટિ ભક્તિથી કંઈ જૂદી જ દિશામાં નરસિંહની ભક્તિ વહન કરે છે. સૂક્ષ્મ રીતે અવલોકન કરનારને પ્રત્યક્ષ થશે કે નરસિંહની જ્ઞાનભક્તિ અને પુષ્ટિભક્તિ વચ્ચે કોઈપણ જાતની સામ્યતા નથી, તો પછી ઉક્ત પદમાં વર્ણવેલી ભવિષ્યવાણી નરસિંહ મેહેતો કેમ ભાખે? નરસિંહની ભક્તિનું સ્વરૂપ, કોઈ પણ વિષ્ણુ ઉપાસક પંથને માન્ય છે, સર્વદેશી છે; વલ્લભાચાર્યની ભક્તિનું સ્વરૂપ એકદેશી છે.

બીજું, આ પદની ૨ જી ને ૩ જી કડીમાં, શ્રીવલ્લભાચાર્યનો બ્રહ્મસંબંધી જે મંત્ર—सहस्रपरिवत्सरपारीमितकालजातकृष्णावियोगजीनततापक्लेशानन्दतिरोभावाऽहं भगवते कृष्णाय देहेन्द्रियप्राणान्तःकरणतद्धर्मांश्च दारागार पुत्रोत्पत्तिवित्तेहपराण्यात्मना सह समर्पयामि दासोऽहं कृष्णत्वास्मि ॥—છે, તેનો ભાવ સમાવ્યો છે! આ મંત્ર સર્વમાન્ય કે વેદોક્ત મંત્ર નથી, તેવા મંત્રનો પ્રવર્તક અમુક થશે એમ વૈષ્ણવો કહે એ તેમના એ પ્રેમઘેલાપણાનો છળ અથવા મૂર્ખતા જ છે! નરસિંહ મેહેતો વિશુદ્ધ પરમ શ્રીકૃષ્ણનો ઉપાસક ભક્તજ્ઞાની હતો. છતાં ઉપલું પદ નરસિંહ મેહેતાનું જ હોય અને પુષ્ટિમાર્ગ પ્રવર્તવાના પેગામરૂપ હોય તો નરસિંહ મેહેતો શ્રીમદ્‌વલ્લભાચાર્યનો ગુરુ ગણાશે!

અમને સાંભરે પેલી રાસની ક્રીડા;
મદન સંતાપે ઉપજે પીડા.
ચંદ્ર વિના જેમ રજની હો દીશે,
તેમ રે તમ વિના અમ્યો* જગ દીશે.
જાતાં રે અમને કહ્યું રે જગદીશે,
કુરુક્ષેત્ર માંહી આવી મલીશે.
મુરલીને સ્વરે મને હરિ સાંભરીયાં,
એવો મધુરોશો આજે કુબજાને મંદીરીયાં.†
વિપ્રિત શૃંગાર ગોપીચા ચીથરીયાં,
મુરલીને મોહી ગોપી વ્રન્દાવન ચાલી.
કાનના કુંડળ સુંદરી પાઉલે સારી,
નરસૈંયાચો સ્વામી, મળીયો ભવસાગર તારી.

પદ ૧૨૩-રાગ સામેરી.

થનગ થનગન કરતી હીંડુ, ઝાંઝરીઆં ઝમકાવું રે;
જેમ જેમ પિયુજી સામું જોય, તમ તમ અંગ નચાવું રે. થન૰
પિયુ કારણુ મેં શણુગાર કીયુલા, માંગ સિંદુરે સોહી રે;
અલવે ઉભી આળસ મોડું, મુનીજનનાં મન મોહી રે. થન૰
સુંદરીયાચા સ્વભાવ એસા, (?) તેજ ત્રિભોવન માયે રે;
નરસૈંયાચા સ્વામીની ઉપમા, કોને કેલી‡ નવ જાયે રે. થન૰

પદ ૧૨૪ મું-રાગ મારુ.

કાહાનજી તું કયાંનો દાણી, લઈ જાયશ મથુરા તાણી. કાહા૰
તું નહિં ગામગરાસીયો, તું નહિં રાજકુમાર;
નંદ આહીર વસે વનમાંહે, તેનો તું પીંડાર. કાહા૰
ઠગ§ પુરુષ તું યાદવારે, મધુરો વાહ્યો વંશ;
નરસૈંયાચો સ્વામી ભલે મલીયો, જેમ રાવણુ તમ કંસ. કાહા૰

---

* અમને. † એ ટુક પછી આ ટુક છે:—"શ્યામ વિરાજે મુરલીને સ્વરે મને હરિ સાંભરીયા."
‡ કહી. § મૂળમાં "ચગ" છે.

પદ ૧૨૫–રાગ રામગ્રી.

ધરણીધરસુ લાગું મારું ધ્યાન રે,
લોક કહેશે ગોપી ઘેલી રે થઇ છે;
માથે છે મહિ કહે છે કાન રે. ધરણી૦
વેચંતી વેચંતી ચાલી નગર મુઝાર રે;
મટુકી માંહે આવી રહ્યા દેવ મોરાર રે. ધરણી૦
ચૌદલોક એના મુખમાં સમાય રે;
એવો વૈકુંઠનાથ કેમ મટકીમાં માય રે. ધરણી૦
નરસૈંયાચો સ્વામી ભકત આધીન રે;
આપ સરીખડા કીધા આહીર રે. ધરણી૦

પદ ૧૨૬ મું–રાગ પ્રભાત પંચમ.*

રાસ રમીને રે કહો ક્યાંથી આવીયા રે, બળવંતા બારણીયું ના ઠેલ;
રીસને ચઢાવી રે, મુજપર શામળા રે, જાઓ જ્યાં કરી હોય રંગની રેલ. ર૦ ટેક.
રાતાં રાતાં નયણાં રે, અતિ નિદ્રા ભર્યાં રે, રાતી અધર કુંકુમની રેખ;
કુસુમના હાર રે, અતિ કરમાઈ ગયા રે, અધૂરો ધૂતારો તારો વેશ. રજની૦
મસ્તકના મોર રે, દીસે મોકળા રે, શીતળ થયું છે સઘળું અંગ;
કોણ મલ્યું'તું રાતે રે, તમને ભોળવ્યા રે, રસ ઉર લીધો સઘળો રંગ. રજની૦
પહેર્યાં ને પીતાંબર રે, કાંહાં વાહલા પાલટ્યાં રે, પારકી પટોલી પાછી આલ;
હાંરે મંદિર પધાર્યા રે, પેલી સોકયના રે, અમ ઘેર આવજો હરિ કાલ. રજની૦
કસુંબાને ચીરે રે, સેજ સૂની રહી રે, અબોલા લીધા રે શા માટ;
ચાંદલીઆને ઉગ્યેરે, હરણીયો તો આથમીઆરે, ત્યાં સુધી જોઈ તમારી વાટ. ર૦
પ્રેમને આલાપે રે, પંખી સઉ શોર કરે રે, પ્રકટ થઇને રહ્યો પ્રભાત;
નરસૈંયાચા સ્વામી રે, મંદિરે પધારીયા રે, સ્નેહ ઘણો ને થોડી રાત. રજની૦

પદ ૧૨૭ મું.†

પારણે પોઢ્યા શ્રી પુરુષોત્તમ, માતાનો હર્ખ ન માયે રે;
સાવરે સોનાનું એ રે પારણું, ઝાઝે હીરે જડાયે રે. પારણે૦

* વસંત પદ ૯૨–૧૦૪ અને શૃંગારમાળા પદ ૮૯, નો બીજો પાઠ. † 'કૃષ્ણજન્મ વધાઈ' પદ ૭ માનો બીજો પાઠ.

માનુની મંગળ ગાય આનંદસુ, ઘેર ઘેર ઓચ્છવ થાયે રે;
ચંદ્રા સૂરજની કડી વિરાજે, પુષ્પની વરખા થાયે રે. પારણેં૦
હીંડોલો હરખસુ હલાવે, મુનિ જનનાં મન મોહે રે;
ભણે નરસૈંયો ધંન વ્રજની નારી, ધંન પ્રકટ્યા દેવ નંદ ઘર શોહે રે. પારણેં૦

પદ ૧૨૮ મું.*

મારું વૃંદાવમ છે રૂડુંરે, વૈકુંઠ નહિ આવું;
તું તેડુ મોકલજે વેહેલું, તે માટે કહું છું પહેલું. મારું.
પહેલું કહે તે પછે કામનું, વૈકુંઠે નહિ રાચું;
જય વિજય વૈકુંઠથીરે પડીઆ, માટે વૈકુંઠનું છે કાચુંરે. મારું.
ભૂતળથી વૈકુંઠ જો ઉપજે, સ્વર્ગે મીટામીટ રહેવું;
* * * * * * મારું.
વૈકુંઠનાથ વૈકુંઠ આપે તેને, જે વૈકુંઠના અધિકારી;
નંદાનંદ ભ્રખુભાન સુતા ઉપર, વૈકુંઠ નાખું ઓવારી. મારું.
વૈકુંઠનાથ તમે નિશ્ચે કરી જાણો, મારો ધણી છે બળીયો;
રાધા કૃષ્ણ રમણ વૃંદાવન, ત્યાં નરસૈંયો જઇને ભળીયો. મારું.

પદ ૧૨૯ મું.†

તાહરા દાસની હાણ તે હાણ છે તાહરી, ચતુર શિરોમણી જો વિચારી;
ભક્ત કારણ અવતરી, શત્રુ ઉધારિયા, અધમ જન ગુણકાને ટપક તારી. ૧
શરણ આવ્યા તેની લાજ તમને ખરી, દ્રુપદસુતાનું દુઃખ આણી;
દુષ્ટ કૌરવ કૃતાંત કરાવીયું, ભક્ત પાંડવતણી પક્ષ તાણી. ૨
ભક્તનાં કષ્ટ તે ક્ષણું એક નવ સહો, ધામ વૈકુંઠથી આવ્યા ત્રાડી;
નામ લેતાં ગજ અધમ ઓધારીયો, પ્રગટ ત્યારે થયા હરિ થંભ ફાડી. ૩

* * * * * *
* * * * * *

* પદ ૧૨૨, ૧૨૩ ને ૧૨૪ ના જૂદા પાઠ આગલા ભાગમાં છપાઈ ગયા છે, તેમાં અને અત્ર આપેલામાં વધારે ફેર છે, તેથી એવા હેતુથી આપ્યા છે કે વિદ્વાનો નિર્ણય કરી શકે કે કીયો પાઠ ખરો છે. પદ ૧૨૪ મું પરિશિષ્ટના પદ ૯૩ નો બીજો પાઠ છે.

† નરસિંહ મેહેતાના કાવ્યો જે જે ચોપડાઓમાંથી ઉતાર્યાં છે, તેમાંના એક ચોપડામાં અધવચે આ પદ હતું. એમાં મેહેતાની છાપ નથી—તે કડીનો લોપ હશે, પણ મેહેતાનું હોય એમ ધારી સંશયાત્મક તરીકે મૂક્યું છે.

હારમાળાનું પરિશિષ્ટ.

પદ ૧ લું–રાગ આશાવરી.*

કૃષ્ણ સ્વામી એક વાત† સાંભળો, મુજ દીન ઉપર કરજો દયા;
મદ મત્સર અહંકારને માયા (ભર્યા), સંસાર સાગર તેજ રહ્યા. કૃષ્ણ૦
કામે કપટે ક્રોધે લોભે, જેણે સરવશ એ લીધું રે;
સંસાર સાગર આવતાં જાતાં, સંચિત નિષ્ફળ કીધું રે. કૃષ્ણ૦
સંમરથ સ્વામી શ્રી રઘુનંદન, ભણે ચૌદલોકનો ભૂપ રે;
તું વિના આખર કુણ આગલ, સાંભળ સ્વામી અકળ સ્વરૂપ રે. કૃષ્ણ૦
દીનાનાથ શરણ શરણાગત, ન કરો સાહાય મારી કવ‡ ગુણે રે;
ત્રાહે ત્રાહે ત્રિભુવનપતિ ઠાકોર, બેઉ કરજોડી ભીમ ભણે. રે. કૃષ્ણ૦

---

* પ્રા. કા. ત્રિ. માં પ્રગટ થયેલી પ્રેમાનંદકૃત હારમાળા અને આ ગ્રન્થના આદ્ય ભાગમાં આપેલી નરસિંહ મેહેતાની હારમાળા, બન્નેથી જૂદા પડતા નરસિંહ મેહેતાની હારમાળાના ચોપડાઓમાંથી નીચેનાં પદો ઉતારવામાં આવ્યાં છે. છપાયલી હારમાળા અને અપ્રસિદ્ધ હારમાળાના પદોના ક્રમમાં બહુ મોટો ફેરફાર છે, અને તે બધો અત્ર આપવા જવાથી વાંચનારને ઘણો ગુંચવાડો ઉત્પન્ન થશે; એટલા માટે મેં તે અત્ર આપ્યા નથી, પણ જ્યાં જ્યાં જરૂર દેખાઇ ત્યાં, ક્યા પદ પછી પરિશિષ્ટમાં આપેલું પદ વાંચવું, તે માટે થોડો ખુલાસો કર્યો છે. મારી પાસે હારમાળાની નવ પ્રત છે. રા. રા. તનસુખરામ મનસુખરામની સં. ૧૭૩૧ ની પ્રત બહુ જૂની છે, અને મારી પોતાની એક પ્રતની લખાવટ, કાગળ જોતાં લગભગ તેટલી જ જૂની હશે, જો કે તેમાં સાલ નથી. રા. તનસુખરામવાળી ૧૭૩૧ ની પ્રત જોતાં હું અનુમાન કરું છું કે, મારી પાસની જૂની પ્રત ૧૭૨૫ થી ૧૭૫૦ ની આસપાસની હોવી જોઇએ. તેમાં પ્રથમના ચાર પાંચ પાનાં નથી, પૂર્વના પાનામાં કદાચ તેની સાલ હોય, તે પાનાં પ્રાપ્ત નથી. એ પ્રત સુસંબંધ અને બહુ અંશે માન્ય કરવાજોગ હોવાથી તેમાંનાં જ પદ માત્ર આ પરિશિષ્ટમાં આપેલાં છે. બીજી પ્રતોનાં વધારાના પદો આપવા બેસું તો એક વળી નવી જ હારમાળા થઈ જાય.

નરસિંહ મેહેતા સામે પ્રતિપક્ષમાં બાથ ભીડનારાઓમાં ભીમ અગત્યનો ભાગ લે છે, અને ઘણા પ્રશ્નોત્તર સામસામા પૂછાય છે, અને આક્ષેપો થાય છે. ભીમ નરસિંહ ને કૃષ્ણને છોડીને રામને ઉપાસવાનું કહે છે, અને રામ કૃષ્ણમાં ભેદ નથી એમ સમર્થનમાં જણાવે છે. નરસિંહ સામો પક્ષ કરીને કહે છે કે, જો કૃષ્ણમાં ભેદ નથી તો ભીમ કૃષ્ણને શા માટે નથી ભજતો?

હારમાળાનું પદ "અલ્યા બેસી રહેને રામ દાસીઆ, તેં તો હવે રામજી ઉપાસીયા" ની પછી પરિશિષ્ટનું ૧ લું પદ છે. † પા૦ "રાવ." ‡ કવ–કોણ, ક્યા.

પદ ૨ જું–રાગ સિંધુડા.*

એક અવનિધરા, દેવ દામોદરા, કહું ગુણ તોરડા કવણ વાણી;
વાણી વિવિધ પેરની, રૂપનિધ ભૂપતિ, કોણ અવિગત્યં તારી ગત્ય જાણી. એક.
વિશ્વપાલક સાર કર બાળક તણી, ટાળ ફેરો ગર્ભવાસ કેરો;
શરણ દે શ્રીહરિ, દીન જાણી કરી, એવો સમરથ કોઈ નથી અનેરો. એક.
એ સગુણ સારંગધર સુંદર શુભમતિ, વિનતિ જગપતિ સુણોને સ્વામી;
સંસાર પાર ઉતાર કરુણાનિધી, ગોવિંદ ગોપાળ તું ગરુડગામી. એક.
શ્રી રામ તવ નામ ઉચરે જે ભક્તજન, મુક્ત સંપત સદા છેજ તેણે;
તે તણા દાસનો ચરણ સેવક સદા, બેહુ કરજોડીને ભીમ ભણે. એક.

પદ ૩ જું–રાગ આશાવરી.†

જપને જીંહાયે તું નામ રાઘવતણું, સુખકરણ સંસારચ્યા હરણ;
ભક્તજન સકળ મંગળનિધી નામ જે, પંચ પાતક મહાનાશકરણ. જપ૦
સમર સારંગધર ચરણ જુગ અંબુજ, ટાળ વિષયામતિ અવર કૂડી;
અખિલ જુગજીવન, પાપ ભય ટાળણ, કરીને ગોપાળસું પ્રીત રૂડી. જપ૦
નીરખ નયને ગદાધરપદપંકજ, પૂજી કર પ્રણામ વારંવાર;
ભાવશે રામ ગુણ શ્રવણે જેને સદા, મોક્ષ સાધનમાં એહ સાર. જપ૦
કળીયુગ જપ તપ દાન પુણ્ય દુર્લભ, પણ કોણ આવે રામ તોલે;
ભાવસુ કરજોડી ભીમ ગુણ વિનવે, દેવના દેવ મહાદેવ બોલે. જપ૦

પદ ૪ થું–રાગ મારુ.‡

કુડી ભક્તિ ન હોયરે, ભગુવા કુડી ભક્તિ ન હોય;
ખટ શાસ્ત્ર ભાગવત એમ બોલે, તું મન વિચારી જોય રે. ભગુવા૦

---

* છાપેલી હારમાળામાંથી જો કોઈ ભીમ (Character) ના સ્વભાવ અને શિળ ચિતરવા ધારે તો તે ઘણું ખરાબ ચિતરશે; પણ વસ્તુતઃ ભીમ તેવો નથી, એમ અન્ય પ્રતોમાં આવેલા તેના પદોપરથી જણાય છે. શ્રી રામભદ્ર વિષેની એની ભક્તિ અટળ દીસે છે, પણ એનો પરાભવ એ પરમાત્મા સંબંધી ભેદ બુદ્ધિથી જે વર્તન ચલાવે છે તેથી થાય છે.

હારમાળાનું "મુંડ મુંડાવી ટોપી રે ધાલે, એમ ન થઈએ વેરાગી રે," એ પછી પદ ૨ જું છે.

† ભીમે પદ ૨ જામાં આપેલા ઉત્તરમાં, નરસિંહ મેહેતો પરિશિષ્ટ નં. ૧ માં આપેલું પદ ૮૨ મું બોલે છે, અને પોતાને કૃષ્ણની એક ગોપી તરીકે વર્ણવે છે. તેમાં "સકલ ધર્મ હરિશું શેના ઉપાય રે, કૃષ્ણજીના ચરિત્ર કલ્યા ન જાયે રે;' એમ કૃષ્ણની ભક્તિનું પ્રતિપાદન કરે છે. એનું ઉત્તર ભીમ, હારમાળાના પરિશિષ્ટમાં આપેલું પદ ૩ જું બોલે છે. ‡ પ્રા. કા. ત્રિ. માં પ્રસિદ્ધ થયેલી હારમાળાના પદ ૬૮–"કામી કપટી લોભી લંપટ" એ પદ પછી પરિશિષ્ટનું પદ ૪ થું, ૫ મું, ૬ ઠું છે.

પાખંડી હોય તે પાખંડ જાણે, હરિની ભક્તિ નવ જાણે રે;
પ્રેમી હોય તે પ્રેમ રસ માણે, અવર તે કાંઇ ન* નાંણે રે. ભગુવા૦
મારે શામળિયાસું પ્રીત બંધાણી, જેમ પડી પટોળે ભાત રે;
નરસૈંયાચો સ્વામી સ્નેહતણે વશ, વા'રે ચઢશે વૈકુંઠનાથ રે. ભગુવા૦

પદ ૫ મું–રાગ મારુ.

સ્ત્રીએ મોહ્યોરે, અલ્યા સ્ત્રીએ મોહ્યો રે;
તેં જનમ અકારંજ ખોયો રે, અલ્યા સ્ત્રીએ મોહ્યો રે.
જોગ ન જાણે ને, પ્રેમ વખાણે, જ્ઞાન વિના શી સિદ્ધિ રે;
વિધી શાસ્ત્રે હરિ કેમ નહિ આવે, કરવત કાશી લીધી રે. અલ્યા.
અવિનાશી જે આત્મારામ, તે તો ઘટઘટમાં પેઠો રે;
સ્થાવર જંગમ એ છે વ્યાપક, સરવે માંહે બેઠો રે. અલ્યા.
કહ્યું માન તું નાગરા મારું, પ્રીત પરબ્રહ્મસું આણો રે;
ભીમ ભણે અંતકાળ જાણે તો, મિથ્યાવાદ ન તાણો રે. અલ્યા.

પદ ૬ ઠું–રાગ સિંધુડો.

મકર† પ્રતિબિંબમાં બાળક જેમ રમે, તેમ રમે ગોવિંદ સાથ ગોપી;
બ્રહ્મ આનંદથીરે ઉધારીલા, નાથજીએ બાહુડી કંઠ આરોપી. મ૦
પુરુષ વિના પુરુષોત્તમને કોણ ભજે, આત્મારામસું રમણ કાહાવે;
વેદની ઋચા રચી વિષે વાંછના, ભજનમાં પુરુષોત્તમ ખાંતે આવે. મ૦
આદ્ય એ, મધ્ય એ, અંતરઅધીન એ, જીવીવ (?) નારાયણ દેહ નારી;
લહી ભજન ભીમડા, વેદ સુધી‡ નવ લહે, નરસૈંયાચો સ્વામી બ્રહ્મચારી. મ૦

પદ ૭ મું–રાગ સોરઠ.§

શું મદમાતો રે શ્રીધરા,' તુંને વિઠ્ઠલા ભક્ત કયાં વિસરલા;
ભવતાપ નિવારણ ત્રિકમા, એવું નામ તારું ત્રિલોકમાં. શું.

---

* ન નાંણેરે. નકારની પુનરુક્તિ છે. એનો અર્થ નવ આણેરે. † દર્પણ. ‡ સારી બુદ્ધિ.

§ પ્રા. કા. ત્રિ. માંની હા. મા. ના પદ ૫૮ પછી પરિશિષ્ટનું પદ ૭ મું છે. પદ ૫૮ ના અંત ભાગમાં જ્યાં પ્રેમાનંદનું નામ આપેલું છે, ત્યાં મારી પાસેની પ્રતમાં નામ નથી, તેમ જ નરસિંહનું નામ પણ નથી; પણ માત્ર આ પ્રમાણેની તુક છે. "માતાએ એમ કહીનેરે હો, ક્રોધ સમાવિયો; રાય સિંહાસનેરે હો, ઉપર આવિયો."

તું ભવદુ:ખભંજન ભૂધરા, તું લંપટ થયો લક્ષ્મીવરા;
તું સાહાય કર મારી શામળા, મને હાર આપે તો કહું ભલા. શું.
મારે સ્વામી કો બીજો નહિ, એમાં લાગશે લાજ તુજને સહી;
એમ કહે નરસૈયો કરગરી, એવા નઠોર ન થઇએ નરહરિ. શું.

પદ ૮ મું–રાગ સામેરી.*

હરિ હાડ ગયો તુંને આજરે, કેમ રહેશે તારી લાજ રે;
તું તો નાસરે નાગરા આંથીરે,† તું તો આશ મહેલ મનમાંથીરે. હરિ.
તુંને નાચે તે નહિ મળે નાથરે, હવે જોડો અમ આગળ હાથ રે;
મંડલિક મારશે તમનેરે, અપરાધ તે બેસશે અમને રે. હરિ.
તજી માળા ભજો ઓંકાર રે, તો લાજ રહેશે નિરધાર રે;
એમ ચંડપુરી મુખ બોલેરે, તું નાચી નાચી શું ડોળે રે. હરિ.

પદ ૯ મું–રાગ મારુ.

તમે ગુણને સાધોરે, બેઠા ઓંકાર આરાધો રે. ટેક.
છેલછબીલો ને છોગાલો રંગીલો, ક્ષણમાં તે પ્રકટ થાશે રે;
હાર આપશે અલ્યા મુજને, શ્રીપાત તો નાસી જાશે રે. બેઠા.
તમે ભગવા પહેરો ને માંગી ખાઓ, એ રસને શું જાણો રે;
મુંડ મુડાવી બેસોરે અલગા, અણસુંઝયું શું તાણો રે. બેઠા.
શ્રી હરિ લાજ મારી રાખશે, તમે તો રીસે બળશો રે;
ભણે નરસૈંયો તમે સકળ સંન્યાસી, માણસમાંથી ટળશોરે. બેઠા.

પદ ૧૦ મું–રાગ આશાંવરી.‡

તુંને નિરભે નિદ્રા આવે કંમ, જેને માથે વેરી સરખા જંમ. તુંને૦
પંચમહાભૂતનો બાંધ્યોરે દેહ, મુરખ તેસુંૐ કશો સનેહ. તુંને૦
દારુણ જરા દીસે વિકાળ, ઉપર ભમે સીંચાણો કાળ. તુંને૦
ભીમ ભણે સમજીને મનમાંય, જમની વહી બોળો જળમાંય. તુંને૦

---

* પદ ૮ મું અને ૯ મું–“જાયે નહિ હાડ મારો, જાયે નહિ હાડ.’ એ પદ પછી છે.

† આંથી=અહિયાંથી. ‡ હારમાળાનું પદ–“અજ્ઞાન અબુદ્ધ તારું મન ચોદિશ જાય,” એ પછી પદ ૧૦ મું છે. પદ ૧૦ના ઉત્તરમાં પરિશિષ્ટ નં. ૧ માં આપેલું પદ ૮૪ મું છે. ત્યાર પછી પદ ૧૧, ૧૨, ૧૩, ૧૪, ૧૫ છે. § તે‘સું’–તે સાથે. નરસિંહ મેહેતે ‘સું’ સાથેના અર્થમાં વાપર્યો છે.

પદ ૧૧ મું–રાગ મારુ.

વિસરીયો વાહલો, અલ્યા તુંને વિસરીયો વાહલો;
તું તો વાદ કરે ઠાલો, અલ્યા તુંને વિસરીયો વાહલો. ટેક.
અંતરયામી આત્મારામ, સર્વમાં રહ્યો પુરી રે;
જ્ઞાન વિજ્ઞાન જાણે નહિ રે, ભક્તિ તારી અધુરી રે. અલ્યા.
વસ્તુરૂપે વિશ્વમાં જાણો, મેહલી મન અહંકાર રે;
સહસ્રાનંદ કહે નરસૈંયા, ત્યારે પામશો પાર રે. અલ્યા.

પદ ૧૨ મું–રાગ મારુ.

નેણે નિરખો નાથ રે, આજ સહુ નેણે નિરખો નાથ;
અભેકર આપ્યો કરુણાનિધીએ, મારા નેણાં હવાં સ નાથરે. આજ.
પારવતીપતિસું બોલો, (૧) સુણીએ સ્વામી મારી વાત રે;
દયા કરો એને સુત જાણી, પ્રગટો ત્રિભોવનનાથ રે. આજ.
શંભુએ શરણાગત રાખી, મુખ ઉપર કર વાયો રે;
માગ માગ શંકર એમ બોલે, પ્રગટ અમૃતરસ પાયો રે. આજ.
હું માંગુ સ્વામી મારા, તારા રસ ગુણ પાન રે;
શંકર દર્શન સાધારણ થાજો, કરતાં મોહન ગાન રે. આજ.
વ્રંદાવનમાં મોહન રમતાં, ગોપી સંગે રાસ રે;
ઉદે ભાગ્ય હવું નરસૈંયાનું, ઉમિયાવરે પુરી આશરે. આજ.

પદ ૧૩ મું–રાગ મારુ.

વાત વિચારો, મેહેતા વાત વિચારો રે. ટેક.
બાવન અક્ષર બાહેરો રે, સગુણ થકી રમે ન્યારો રે; મેહેતા.
તે હરિને તમે નયણે નિરખો, મનની મમતા મારો રે; મેહેતા.
સોહમ્ બ્રહ્મ સઘળે છે વ્યાપક, તે તણાં સૌ પ્રકાશ રે; મેહેતા.
અનંતાશ્રમ કહે નરસૈંયા, તેની નહિ ઉત્પત ને નાશરે; મેહેતા.

પદ ૧૪ મું–રાગ મારુ.

શંકર ત્રુઠે રે, ભોળો શંકર ત્રુઠે રે;
ગોપેશ્વર ગોકુળની લીલા, તે દેખાડી મુજને રે. જેને શંકર.
ધન્ય ભાભીએ વચન કહ્યું તો, હું ભેટ્યો ભૂદરને રે;
જુવતીનાં જુથ રમતાં મેં જોયાં, રંગે મોહી રહ્યો સ્વરને રે. જેને.

સ્થિર થયાં ત્યાં વનનાં પક્ષી, નાદ સુણી શ્રવણે રે;
ધન ભાયગ તે ઉભો નરખું, શ્રી સદાશિવ ચરણે રે. જેને.
ગંગાધરમાં ને ગોકુલપતિમાં, જે કોઈ જાણે ભેદ રે;
ભણે નરસૈંયો વૈષ્ણવ નહિ તે, અધમ જાત કહે વેદ રે. જેને.

પદ ૧૫ મું–રાગ આશાવરી.

પરમ ધામ પ્રાપકા શરણે, કારણ કાંઈ ન વિચારું રે; પરમ.
કાળાવાળા શા કરાં છાં, જો નવ જાણ્યું પેહેલું રે; પરમ.
નરહરિ સાથે નેહ નહિ તો, ગરવ કરે તે ઘેલું રે; પરમ.
જ્ઞાન વિના મન માન્યું ધરીને, વિષયે મોકલ્યો મહાલ્યો રે; પરમ.
ભીમ ભણે હવે છુટશે સાચે, સિંહ સાંકડે ઘાલ્યો રે. પરમ.

પદ ૧૬ મું–રાગ રામકળી.*

વ્યભિચારીસું† પ્રીતડી, જોને શ્રી રંગ રાતો;
મંડળીક હારને પરભવે, તું તારે મહા મદમાતો. વ્યભિ૦ ૧
કહે કામી થયો કેશવા, મને શું દમે પાપી;
લોભી થયો લક્ષ્મીવરા, પૂતના સંતાપી. વ્યભિ૦ ૨
મારી વા'રે ચઢજોરે વિઠુલા, નહિ તો આ દેહ જાશે;
નરસૈંયાને મંડળીક મારશે, તે તને કેમ ખમાશે. વ્યભિ૦ ૩

પદ ૧૭ મું–રાગ મારુ.

હાર નથી ઠાલવો રે, હલા તું વૈરાગી થા;
શેરી શૃંગાર ગાતો હીંડે, તું તો આંથી નાસી જા. હાર. ૧
જો તમે નાગરા શૃંગાર ગાશો, તો તો બાપડા ફજેત થાશો;
તુંને વારે વારે શું કહિયે, તુંને સાન નથી કંઈ હૈયે. હાર. ૨

---

* આદિમાં આપેલી હારમાળાના પદ ૬૫ મા પછી પરિશિષ્ટનું પદ ૧૬ મું અને ૧૭ મું છે. પદ ૧૬ મું પ્રા. કા. ત્રિ. ની પ્રેમાનંદની હારમાળામાં નથી આપ્યું, પણ સુરતના કવિ દલપત દુર્લભના ભાઈ રા. નરસિહરામ દુર્લભરામની પાસે જે પ્રત હતી, અને જેને રા. બા. હરગોવિંદદાસે પ્રમાણભૂત પ્રથમ પ્રત, પ્રેમાનંદની બનાવેલી હારમાળા તરીકે માની છે તેમાં છે. કારણ કે તેજ પ્રતનો કવિ નર્મદાશંકરે પણ પ્રેમાનંદની હારમાળા ઠરાવવા માટે ઉપયોગ કર્યો હતો, એમ જણાય છે. (૧૮૬૫) નર્મદાશંકરની સ્વહસ્તે ઉતારેલી પ્રતમાં એ પદ છે. એ પદ શા હેતુથી ત્યજી દેવામાં આવ્યું છે, તે સંશોધકોએ દર્શાવ્યું નથી. વળી આ પદ રા. તનસુખરામવાળી સં. ૧૭૩૧–૩૩ની પ્રતમાં પણ છે. † પા૦ "વિવિધ વિચારી પ્રીતડી."

તુંને કહ્યું કાંઈ ન જાય, વારતા બમણો થાય;
નિર્લજને બાવળીઆરે ઉગ્યો, તે તો તેના મનથી સુગ્યો. હાર. ૩
જાણે છાંયડો થયો મુને આજ, પણ નવ પામ્યો કાંઈ લાજ;
અઢી સહસ્ર વિપ્ર ગણીને લીધા, સંન્યાસી સહસ્ર પરસીધા. હાર. ૪
રાયે સભા એણી પેરે કીધી, સૌ મળીને શિખામણ દીધી;
*   *   *   *   * હાર. ૫
નરસૈંયે કહ્યું ન કીધું, ત્યાંરે રાજાએ ખાંડું લીધું;
સૌ વાદ વદે ત્યાં બહુ, ત્યારે ભીમડે મનમાં લહ્યું. હાર. ૬

પદ ૧૮ મું.*

પોલના પંડીતને પુછો જઈ, એટલા ઉપર ડાહ્યો નહિ;
તેડું મોકલ્યું પંડીતને સહી, શ્રીપાત પંડિત આવ્યા તહીં. ૧
રાયે પ્રણામ જ કીધો સહી, પંડીત પ્રત્યે વિનતી કહી;
કહો પંડીત કરવું શું ઘટે, હું દિગ્મૂઢ થયો છું તે માટે. ૨
વળતો પંડીત વાણી કહે, હું નવ જાણું અણબોલ્યો રહે;
તારી પોલના પંડીત અમો, રાજાજી સાંભલજો તમો. ૩
હૈયા લલાટનો ફૂટો સહી, તું સરખો કો પાપી નહિ;
તારી ભૂંડી થઈ છે બુદ્ધ્ય, હૈયાતણી ટળી છે શુદ્ધ્ય. ૪
હું ઉનામાં† ગયો એકવાર, ત્યાં નાગરી ન્યાત મલી નિરધાર;
ત્રણસો બ્રાહ્મણનો સંકલ્પ કરી, ઉમા મહેશ્વર આપ્યા શ્રીહરી. ૫
તે વારતા માંડીને કહું, સ્વસ્થપણે સાંભળજે તું;
એની પુત્રીને સીમંતનું રે કામ, પંડ્યો ખોખલો નાગરનું નામ. ૬
તે બરડકં બોલો‡ છે અપાર, તેને જુનાગઢ મોકલાવો નિરધાર;
તેને તેડાવી વિનતિ કરી, તાલકૂટીઆ ઘેર જાવો સહી. ૭
પંડ્યો ખોખલો ઉત્તર દે સહી, હું નોતરું ચુકું નિશ્ચે નહીં;
અગીઆર ફદીઆં રોકડા લઉં, તો હું આંથી ડગલું દઉં. ૮

---

* પ્રા. કા. ત્રિ. માં આપેલા પદ ૭૪ ની ૧૩ થી તે ૧૭ કડી સુધીમાં પ્રેમાનંદે માત્ર મામેરાનો સાર જ આપ્યો છે. પણ જૂની પ્રતોમાં એ સ્થાને ૧૮ થી ૨૫ સુધીના પદો છે.

† ઉપલો પાઠ રા. તનસુખરામની તથા એક બીજી પ્રતનો છે. મારી જૂની પ્રતનો પાઠ 'જુનાગઢ' છે, જે અશુદ્ધ જ છે. ‡ બરડકં બોલો=બટક બોલો; હાજર જવાબી; ગમે તેમ ઝટકાંનાં વેણ કાઢે એવો.

ખરચને દોકડા દશ વિશ, પંડા ખોખલાને ચઢી છે રીસ;
લોહી પીતો તું મારું રહે, હું નહી જાઉં એમ ઉત્તર કહે. ૯
તેને બમણી ખેપ આપી ઘેર, ખોખલો મોકલ્યો એણીપેર;
એની પુત્રીને કહે છાનું જઇ, તારા પિતા ઘેર જાવું સહી. ૧૦
વળી કંઈ કહાવવું છે તું, આ ટાંણે ચાલું છું હું;
પંડો ખોખલો પોંહચ્યો સહી, નરસૈં મેહેતાને વિનતી કહી. ૧૧
બેઠો થાને તું તો લંડ,* શું માંડી બેઠો પાખંડ;
ગાઇ વાઈ ને પેટ જ ભરાં, મામેરાની ત્રેવડ કરાં. ૧૨
રાત દિવસ કૂટો છો તાલ, પડે છે ઓને જંજાલ;
પંડે ખોખલે હેલ્ય જોતરી, મહેતાએ સમર્યા શ્રીહરિ. ૧૩
શ્રી લક્ષ્મીવરનું ભજન કરી, શ્રી ગોપાળજી રુદયામાં ધરી;
સભામાં બેઠા જઈ, સુરસેનાને વધામણી ગઈ. ૧૪
બાઈ મામેરાનો આવ્યો અંબાર, સાંભળજે રે તું નિરધાર;
કહો કયાં આવ્યો મારો નિર્ધન બાપ, મારું તે મલીયું પૂરણ પાપ. ૧૫
"ભેટયા વેવાઈ જાણે વળગ્યું ઝોડ", શું લાવ્યા મામેરું મોડ;
જો નહોતી મામેરાની પેર, તો શું આવ્યા દિકરીને ઘેર. ૧૬
મામેરું કરશે શ્રી ગોપાળ, નરસૈં મેહેતો વજાડે તાલ;
જે જોઇએ તે લખી આપો હાથ, મામેરું કરશે લક્ષ્મીનાથ. ૧૭
તવ વડસાસુ બોલી મુખવાણ, છાબમાં મૂકીએ બે પાષાણ;
એક કહી ત્યાં શ્રીપાત રહ્યો, સકળ સભામાં ઢીલીઓ થયો. ૧૮

પદ ૧૯ મું–રાગ સિંધુડો.

કોણે કહ્યો કપટીને કોણે કહ્યો કામી, કોણે કહ્યો તાળ કૂટીઓ રે આવીયો;
આપવા મૂકવા કાંઇ નથી લાવીઓ, એને કહો રે તું મામેરું શું લાવીઓ.
તેણે સમે પુત્રીએ વચન કહ્યું, શું રે સભામાં તાલ વાયે;
સાસરામાં મુને મહેણાં દે છે ઘણાં, વચન કહ્યાં તે નવ ખમાયે.

---

* લંડ=શઠ, પાપી, દુઃખ દેનાર, લુચ્ચો. આ શબ્દનો પ્રયોગ માણસ ગુસ્સામાં હોય ત્યાર કરવામાં આવે છે. સામળે અંગદવિષ્ટિમાં વાપર્યો છે. એની વ્યુત્પત્તિ સં. લડ્=દુઃખ દેવું તે ઉપરથી છે. લંડ, લાંઠ શબ્દ એના પરથી જ થયેલા લાગે છે.

ચંગ ને તાલ અમે દેહ સાથે મૂકીશું, ધરણી આકાશ બે એક થાશે;
લોકડાં બોલશે તે પણ સહીશું, કૃષ્ણજીનું ભજન મેલ્યું નવ જાશે.
તે સમે વહેવાણને રીસ એવી ચઢી, લાવી મૂકયું ઉષ્ણોદક પાણી;
રાત દિવસ જેનું ભજન કરો તમો, સમોવણ આપશે તેરે આણી.
ચૈત્ર શુદી દ્વાદશી, મેઘ ઘટા ચઢી,* ગરગડીને કુંડી માંહે રૂઠો;
આપી સમોવણ નરસૈંયાને સુચવ્યો, એવો સમસ્ત વૈષ્ણવને રે ત્રુઠો.†
કેટલાક મળીને વાત એવી કરે, દુષ્ટ બોલે એવી મુખ વાણી;
કામણ મોહન મોહની છે એમાં, મંત્રને બળે મંગાવ્યું રે પાણી.
મંત્ર ને જંત્રની વાત જાણું નહિ, કેવળ કૃષ્ણ મારે રુદયે ભાસ્યો;
પ્રહ્લાદને સ્થંભ ફોડીને પગટ્યો, બાળક જાણી ધ્રુવ અચળ રાખ્યો.
સુદામાને ચાર પદારથ આપ્યા, કમાઇયો કોડો‡ ત્રિલોચન કીધો;
અમરિષરાય ઉગાર્યો શાપથી, ચક્ર ધરીને તેં ચરણ લીધો.
તેણે સમે વેવાઇએ વચન એવું કહી, ટીપ માંડીને એને આપી આણી;
ત્રણસેં સેલા ને ત્રણસેં કપડા, ત્રણસેં ચુંદડીઓ તેમાં લખાણી.
ત્રણસેં ખીરોદક§ ત્રણસેં પટુ‖ લખ્યા, સાલુ સણીયાં લખી લે રે જાણી;
ત્રણસેં ડગલા ને ત્રણસે ખેસ છે, કહાં થકી આપશે એ રે આણી.
તે સમે વેવાઇએ વાત એવી કહી, તારી દિકરીએ સહુ ટીપ માંડી;
સહુસ્ર બે સહુસ્ર લો ઉછીના અમ કને, નહિં તો રાત રહી જાવો દોડી.
દિકરીનું લે તે તો કુંભીપાકે પડે, ચાલતે હલાહલ તે કોણ ખાય;
શ્રીકૃષ્ણ સરખો સગો મારે, મામેરું કીધા વિના નહી રે જાય.

---

* રા. નવલરામે "મામેરા"માં આપેલી મિતિ "માઘ સુદી સપ્તમી રવીવાર." પ્રા. કા. ત્રિ. માં આપેલી મિતિ–"ચૈત્ર સુદી દશમીને દિવસે." † રા. તનસુખરામની પ્રતમાં, તથા રા. રાવળની પ્રતમાં ૧૯ મા પદમાં જ્યાં "આપી સમોવણ નરસૈયાને સુચવ્યો" ત્યાં એ ૧૯ મું પદ પૂરું થાય છે, અને ત્યાર પછી નવું પદ શરૂ થાય છે. તે આ પ્રમાણે છે.

રાગ રામગ્રી.

તેવારે નાગરે મળીને ઠીગજ માંડી, કહો તો એ કપટીને સાહીયે;
કેટલાએક માંહીથી એણીપેરે બોલ્યા, હ્યોતો એને વાહીયે.

આ કડી પછી રા. તનસુખરામની પ્રતમાં અસંબંધ રીતે એક લીટી વિશેષ છે. "દેવા તોરડા સહજ એશા, જો મન માને તો કરે આપ જેશી." પછી ૧૯ મા પદની બાકીની લીટીઓ છે. ‡ કાપડી. § મૂળ પ્રતમાં "ચીરોદક" શબ્દ છે. ‖ પટુ=મરદને ખભે મુકવાના પટકા; અથવા પટોળાં હશે.

પદ ૨૦ મું–રાગ આશાવરી કે સિંધુડો.*

જનુની† પામે હેલાને જીવે, (?) શિવ સોંપ્યા બાળરે;
સંપતુ વિના તે શબંવત્ દીસે, મરે ને જીવતા થાયરે. જનુની૰
વિશ્વ જનેતા સાગર તનયા, હરિ અર્ધાંગે કમળારે;
કૃપા કટાક્ષ જુવો અમ સામું, નરસૈંયો કાં વિસરલારે. જનુની૰

*પદ ૨૧ મું–રાગ સિંધુડો.

નાગરી નાતમાં નિર્ધન સરજીઆ, કહોને નારાયણ કેમ કીજે;
દીકરીને ઘર સીમંત આવ્યું, મા'વ મોશાળુ ક્યાંથી કીજે.
ભક્તિ કરું તારી ત્રિકમા તાલ ગાઉં,‡ ગાન સાચું કરું શે ન રીઝે;
તું થકી દેવ અનેક છે રે અલ્યા, જે થકી કાજ એકે ન સીજે.
દ્રોપદીને તમે અંબર§ પુરીયાં, સ્મરણુ કીધું તારું સતીયાં;
રાંક સુદામો સાંભર્યો શામળા, મારી વેલા શે નવ આવો અહિંયા.
શૃંગાર સાંવડી(?) એં છાબ અંબર ભરી, કહે રે નારાયણુ દાસ લીજે;
નરસૈંયાચા સ્વામી બીરદ પાલક સદા, આપ પોતાતણો હાથ દીજે.||

પદ ૨૨ મું–રાગ સિંધુડો.

જાગ જદુનંદન જગતપતિ શામળા, સાર કર સાર કર દીન જાણી;
આગે અનેક દુઃખ ભાગીયાં દાસના, તેણે જાચું રે વિશ્વાસ આણી. જાગ૰
ધાયે નારાયણ નામ લેતાં થકી, વિપ્ર અજામેલને તેં ઉગાર્યો;
ગજ તણી વા'રે તું ગરુડ તજી ધસ્યો, પરમ દયાળ તમે તુરત તાર્યો. જાગ૰
અમરિષને માટ તે અવતાર લેવો પડ્યો, વિવિધ લીલા રખે તું વગોતો;
દાસ નરસૈંયાની આશ પુર્યા વિષે, કંથ કમળા ઘેર શું રે સુતો. જાગ૰

પદ ૨૩ મું–રાગ સિંધુડો.

વાર થઈ વિઠુલા, વા'રે વેગે ચઢો, રખે નાગરી જ્ઞાતમાં હાંસી થાયે;
આગે ભક્ત તમે અનેક ઓધારીયાં, તમને તજી નાથજી કોને વાયે. વાર૰

---

* આમ બે રાગ મૂળમાં આપેલા છે. પદની વાક્ય રચના બરાબર બેસતી નથી ને સંબંધ પણ સમજાતો નથી. † પા૰ "જનની એ મેહેલ્યા નરજીવિ, સ્ત્રી વછોવ્યા મરી જાયે." ‡ પા૰ "ધરું." § પા૰ "ચીરજ." || પા૰ 'નરસૈંયો કહે તારું બિરદ મોટું, ભૂતળે કૃષ્ણ વિના કયમ રહીજે"

દ્રૌપદીને સમે ધાયા હરિ ધસમસી, પુરીયાં ચીર તે અનેક જાતે;
રાખી એ લાજ, એ કાર્ય છે તમતણું, મેલપણુ* ન આણુશો આણી વાતે. વા૨૦
જાણીયું નાથે, સાદ શ્રવણે સુણી, પ્રગટ થઇ પુત્રીને માન દીધું;
છાયળ છાબમાં, પટ ચીર બહુ નવા, પુર્યાં પીતાંબર કાજ કીધું. વા૨૦
નરસૈંયે નીરખીને, મન આનંદીયો, જે હરિ જે હરિ શબ્દ કીધો;
ચરણ ઉપર શીશ નામી રહ્યો, નાથે હાથે કરી રુદયે લીધો. વા૨૦

પદ ૨૪ મું–રાગ સિંધુડો.†

અઢલક ઢળીયા રે વૈકુંઠનાથ ધણી, ગરુડ કયાં ગરુડ કયાં વદત વાણી;
ચાલ ચતુરા ચત્રભુજ કહે ભામિની, નષ્ટ નાગરે મારી ગત્ય જાણી. અઢ૦
નરસૈંયો નાગર ભક્ત મારો ખરો, છાબ ત્યાં જઈ ભરો શીઘ્ર થાવો;
જેને ઘણો હેત તાં તે ગયા વિનઈ નવસરે, રીધ ને સીધ લઇ રે જાવો અઢ૦
દેશ પરદેશની ભાત જે ભલભલી, એક પે એક તે અધિક જાણી;
સ્નપ્ને કો નવ લહે, નામ કો નવ કળે, અંગને આળસ તજી તેરે આણી. અઢ૦
હેમ હઠસાંકલાં,‡ નંગ નિર્મળ ભલાં, સરવ શૃંગાર તે સજો સારો;
રીત ને ભાતમાં રોકડ રખે વિસરો, દીન થઈ કરગરે દાસ મારો. અઢ૦
અજ ભવ ઇંદ્રને સ્વપ્ને કો નવ લહે, માંગે મુખ બોલતાં વિવિધ વાણી;
નરસૈંનો નાથ લક્ષ્મી સહિત આવીયો, અગણીત ગાંઠડી અનંત§ આણી. અઢ૦

પદ ૨૫ મું–રાગ આશાવરી.

લક્ષ્મી ત્રુઠયા કૃપા કરી, "ઠાલી છાબ સોનૈએ ભરી." લક્ષ્મી૦
અનેક પટોળા ખીરોદક સાર, કમખા ભાત્ય ન આવે પાર;
સોના છાબમાં મોતીહાર, પહેરાવે સઘળો પરિવાર. લક્ષ્મી૦
જેટલું લખ્યું હતું કાગળ માંહે, તે સૌ પુરું કર્યું વૈકુંઠરાયે;
લક્ષ્મીજીએ જો કીધો નિવાસ, સૌ કોને આવ્યો વિશ્વાસ. લક્ષ્મી૦
વેવાઇએ મન કીધો વિચાર, એ કોય કારણ અવતાર;
નરસૈં મેહેતો સેવક સાધ, આપણે કીધો મહા અપરાધ. લક્ષ્મી૦

---

* મેળાપણું † પ્રેમાનંદ પ્રણીત મામેરાના કડવા ૧૩ માનું ૧ લું પદ રાગ પ્રભાતવાળું, આ ૨૪ મા પદ સાથે સરખાવો. એ જ પદ, કેટલાંક ફેરફાર સાથનું વિશ્વનાથ જાનિકૃત "નરસિંહ મેહેતાનું ચરિત્ર"માં, મામેરામાં જ એ જ પ્રસંગમાં છે. ‡ હઠ–હડ–સાંકલાં. § પા૦ "સંગ."

પદ ૨૬ મું–રાગ સિંધુડો.

ચૈત્ર શુદી ત્રયોદશી દિવસ સીમંતતણો, છાબમાં શ્રી જદુનાથ બેઠા;
નાગર સઘળા જે દ્રેખ કરતા હતા, તેને ચતુર્ભુજને નયણે દીઠા. ચૈત્ર૦
દેવા ભક્તવત્સલ સદા બીરદ તારું સહી, અવરકો દેવને હું ન જાચું;
જનમ જનમ તારા દાસનો દાસ હું, બીરદપાલ તું એરે રાચું. ચૈત્ર૦
નરસૈંયો એક અદ્‌ભૂત અવતર્યો, એની વાત કોને ન થાય;
નાગરી નાતમાં એ શિરોમણિ, તેને ઉલટ અંગ ન માય. ચૈત્ર૦
તેણે સમે પુત્રીએ વચન આવી કહ્યું, મામેરામાં કોઈ રહી ન જાય;
નણંદની દીકરી નામ નાનીબાઇ, તેને કપડું આપો તો વારુ થાય. ચૈત્ર૦
આપનાર હુતો તે તો આપી મૂકી ગયો, હવે મુજ થકી કાંઇ નવ અપાય;
તુલસી ચરણોદક મારે અતિ ઘણું, જોરે લેવા તણો ખપ થાય. ચૈત્ર૦

જેણે કીધું મામેરું આરત ભાગીરે, જેમ સ્વપ્નામાં ઉઠી જાગી રે.*
સૌ કોયે વિશ્વરૂપ દીઠોરે, જેમ આષાડો મેહ વુઠયો રે.
સકલ મનોરથ નરસૈયાનો સીધોરે, પ્રેમ ભક્તિએ પાલી લીધો રે.

પદ ૨૭ મું–રાગ સિંધુડો.

(અલ્યા) ભાલ્ય તું ભાલ્ય તું, સન્મુખ શામળા, ટાલ્ય દુઃખ ટાલ્ય દુઃખ આજ મારું;
નિગમ નેતિ રટે, આવડું કરવું ન ઘટે, ભક્તવત્સલ પ્રભુ બિરદ તારું. ભા૦
અરજ સુણો હરિ, શું કહીએ ફરી ફરી, શ્રવણે ન સાંભળો નિદ્રા આવી;
ધાવ ધરણીધરા, જાગજે જદુવરા, દુષ્ટને હાથથી લો મુકાવી. ભા૦
સત્યને પાળવા અસત્યને ટાળવા, પ્રગટોને પૂરણ બ્રહ્મ પોતે;
પુલનો હાર આપજે કમળાપતિ, સુંદીર શ્યામ સભા રે જોતે. ભા૦
સુખડા આપવા, દુઃખડા ટાળવા, અનાથના નાથ તમેરે કહાવો;
નરસૈંયો બેઉ કર જોડીને વિનવે, શ્યામના ચરણનો લેવો લા'વો. ભા૦

---

* રા. તનસુખરામની પ્રતમાં ૨૬ મા પદની છેલ્લી ત્રણ લીટીઓને બદલે આ પ્રમાણે બે લીટીઓ છે.

"કીધું મામેરું ને આરત ભાંગી, સહુ કોએ વિશ્વરૂપ દીઠો;
નરસૈંયાને જેવું કીધું મામેરું, તેવો સમસ્ત વૈષ્ણવને ત્રુઠો.

પદ ૨૮ મું–રાગ સિંધુડો.

હો જગપતિ જાદવા, શું રે જોઈ રહ્યો, દયા આણુ દામોદરા થાને વેહેલો;
કરને કૃપા હરિ, આપને શ્રી હરિ, સુર ઉગ્યાથી મને રાખ પેહેલો. હો જ.
તું રે ઠાકોર પ્રભુ ધણી રે તું મારો, મેંરે લક્ષ્મીવર તુંને રે ગાયો;
ભક્તવત્સલ એવું બિરદ છે તારું, તેવું જાણીને નાથ તુંને ધાયો. હો જ.
મેહેલ માયા મધુસૂદન માળાતણી, હાર આપ્યા પીંખે કેમ ચાલે;
પેરેપેરે પરભવે મંડળીક હારને, તે દુઃખ તુજ વિન કોણુ ટાળે. હો જ.
કુસુમની માલમાં કઠણુ શું થઈ રહ્યો, આપો કૃપાનિધિ શું વિચારો;
નરસૈયાચા સ્વામી આશ તારી ઘણી, આ દેહ દામોદરા તમે ઉગારો. હો. જ.

પદ ૨૯ મું–રાગ સિંધુડો.

આપ્યને હાર કપટી રે તું કાનુડા, આ ગોકુળમાં કપટ ઘણાં રે કીધાં;
વ્રજ વનિતાસું પ્રીત જોડી કરી, તેં રે આહીરડીનાં દાણુ લીધાં. આ૦
કપટ કરી દહીં દૂધ તેં ચોરીયાં, સુર અસુર મુનિ સરવ જોતાં;
કપટ કરી રંગે રાસ રમાડીયાં, પછે બાપડા મૂકયાં વન રોતાં. આ૦
પેહેલે પ્રીત કરી ત્યારે કપટી ન જાણીયો, હવે રે શું કહું તુંને અવર વાણી;
ભણે નરસૈયો કરજોડીને વિનવું, રાખને લાજ સારંગપાણી. આ૦

પદ ૩૦ મું–રાગ સિંધુડો.

માળા મધુસૂદન આજ વાહલી થઇ, રાખી રુદયામાંહી કરે છે સાંસો;
હારમાંહે હીરા હશેરે સુણ્ય શામળા, લોભે લક્ષ્મીવર તો વિમાસો. માળા૦
મડળીક ઉપર મેહેર કીધી ઘણી, મુજ ઉપર થકી દયા ઉતારી;
શક્તનો. તું સાથી થયો રે શામળા, પોતાના માટે મૂકયો વિસારી. માળા૦
ભક્તવત્સલ એવું બિરદ છે તારું, હું રે વલુંધ્યો તારે ભરાંસે;
દિન પ્રતે હાર તું દે તો દામોદરા, વિપત્ત પડે હાવાં શું વમાસે. માળા૦
તારો વાંક કાંઇ નથી રે નારાયણુ, હું દુઃખ પામું તે તો મારે પાપે;
નરસૈયો કહે મુંને મંડળીક મારશે, તારી રુદયા થકી શેં ન આપે. માળા૦

પદ ૩૧ મું–રાગ સિંધુડો.

હાર હૈયા વચ્ચે શું રે રાખી રહ્યો, કૃપણુ થયો રે તું કૃષ્ણુ કાળા;
હસતાં ને રમતાં છું તારો પ્રાણુલો,* આપ્ય ને નાથ તું પુષ્પની માળા. હાર૦

---

* પ્રાણુલો=પ્રાહુણો.

તારા બળ થકી ઘણું રે બળ મારે, તું જ આપીશ ને મારે લેવી;
તારા મનમાં વાત કેવી હશે, મારા મનમાં ના આવે એવી. હાર૦
મરણ થકી નવ બીહું રે મધુંસૂદન, નેટ* નિર્વાણ આ દેહ પડશે;
હાર આપ્યા વિના, મંડળીક મારશે, એ અપયશ હરિ શીશ ચઢશે. હાર૦
વેગ કર વિઠ્ઠલા, વાર લાગે ઘણી, સૂર સમે હાવાં ઉદેરે થાશે;
મંડળીક રાયને માન વાધે ઘણું, નરસૈંયાનું બળ ક્ષીણ થાશે. હાર૦

પદ ૩૨ મું–રાગ સિંધુડો–બિભાંસ.

અલ્યા સાર† કર સાર કર મારી શામળા, બોલતો નથી તે શું માંગ્યા માટે;
રસે આપીશ તો રસ ઘણો વાધશે, નહિં તો મૂલ્ય મને મૂળ સાટે. સાર.
પ્રીતની રીત તું કાંઈ લેહેતો નથી, નીર કેમ રહે અલ્યા કુંભ ફુટે;
ગોઠડી મીઠડી જાણે જુઠો સદા, અબુદ્ધિયાશો મસ્તક કોણ કુટે. સાર.
અલ્યા કલીયુગ માંહે પત ગઈ તારી, શરણ ગ્રહી વૈષ્ણવ કોણ થાશે;
ભક્તિ કરતાં કહેશે નરસૈંયો મારીયો, જગતમાંહે જશ કોણ ગાશે. સાર.

પદ ૩૩ મું–રાગ પ્રભાત.‡

ગરીબનિવાજ તુંને, કોણ કહે શામળા, દુષ્ટનિવાજ મેં આજ જાણ્યો;
સર્વ સંન્યાસીથી, તું બીહે આપડો, તેનો બેપોતું (?) જાએ તાણ્યો. ગ૦
ભક્ત ભુખે મરે, જક્ત હાંસી કરે, પેલાં પાડીઆંના તું દાલદ્ર કાપે;
ભુત ભૈરવને, લાડુઆ લાપસી, કોહુકુંચુ તારે નામે આપે. ગ૦
ભક્ત સૌથી ડરે, તુજથી કાંઇ નવસરે, પેલા લાડીઆ લાખેણી મોજ માણે;
ચાડીઆ ચુગળને માન ઘણું ઘણું, તારા દાસને કોન જાણે. ગ૦
સોરઠ હાંસી કરે, દુષ્ટ દાજે બળે, વળી વળી તુજને શું રે કહીયે;
ભણે નરસૈંયો તારા ગુણ ગાઇ જીવિયે, એકલા ભૂતળ કેમ રહીયે. ગ૦

પદ ૩૪ મું–રાગ સિંધુડો.

હું રે જાચક તું દાતાર દામોદરા, મારે મનતો બિરદ સાચું;
આપો કે ના આપો તોએ ત્રિકમા, તુજ વિના બીજા કોને ન જાચું. હું રે.

---

* નેટ=નિશ્ચે. † સાહ્ય–વહાર. ‡ પદ ૩૨ મું કવિ નર્મદાશંકરની ઉતારેલી પ્રતમાં છે. પ્રેમાનંદ વિવરે રચેલા ૧૪૮ પદ ઉપરાંત આ પદ છે. કવિ નર્મદે "હાર મધ્યેનું પદ" એવો શેરો માર્યો છે.

ભક્ત સુદામાની સાર કરી શામળા, નવનિધી આપી ત્રુઠ્યા મોરારી;
ચત્રભુજ રાય તેં ચંદ્રહાસ ઉગારીયો, તેમ કૃપા કરો હાવાં મારી. હું રે.
ગુરુ બાલક યમસદનથી લાવીયા, અર્જુનની પ્રતિજ્ઞા તેં રે પાળી;
બ્રાહ્મણના દશ પુત્ર હર્યા હતા, વૈકુંઠનાથ તું લાવ્યો વાળી. હું રે.
એવા ઘણા બિરદ છે તારા, મારું દુઃખ હવાં કહુ રે તુજને;
હાર નહિ આપો તો મંડળીક મારશે, નરસૈંયો કહે હરિ રાખ મુજને. હું રે.

પદ ૩૫ મું–રાગ મેવાડો.*

મારેને માથે રે હો, વાહલાજી તમો ધણીરે, અવર ન મોટો કો માહારાજ;
શોધ તો લીજે રે હો, સ્વામી મારી રે, જેમ તમે ઉગાર્યો ગજરાજ. મા૦
રીસ નવ રાખો રે હો, મનમાં માધવારે, મોહન મારે તમે છો નાથ;
મંડળીક રાય રે હો, મુજને મારશે રે, ત્યારે કોણ ઝાલશે હાથ. મા૦
અમ રાંક શું રે હો, રીસ ન રાખીયે રે, પ્રભુજી અગડંક મહારાજ;
વ્રજ તે રાખ્યું રે હો, ગિરિવર કર ધરી રે, તેમ અમને ઉગારોની આજ. મા૦
સાધુને લીજે રે હો, અહો મુજ શામળા રે, મૂકી મને તણો અહંકાર;
હું તો તારી રે હો, તું મારો સદારે, તે તો જાણે જુગ સંસાર. મા૦
પ્રભુજી હાર આપો રે હો, સમરથ શામળારે, આવડી શાને લગાડો વાર;
રતનબાઈ કહે રે હો, પ્રભુ તારી વિનતી રે, વાહલાજી રાખોની આ વાર. મા૦

પદ ૩૬ મું–રાગ મેવાડો.

શામળિયા સ્નેહી રે હો, અમ ઘેર આવીયે રે, કહું મારા મનડા કેરી વાત;
લટક લટકે રે હો, દેખું તુંને આવતો રે, વાહલાજીને બળ ભરી ભીડું બાથ. શા૦
કોડ કામનીના રે હો, પ્રભુજી પૂરવા રે, સભામાંહે આવો શ્રી મહારાજ;
મંડળીક મેહેતાને રે હો, વાહલાજી મારશેરે, તેની તમને લાગશેજી રે લાજ. શા૦
આવોની રમીએ રે હો, મહાઝમ રાતડી રે, અમને હલુવા પાડોજી આજ;
દીલની નવ જાણો રે હો, દામોદરરાયજી રે, કેમ કરી રહેશે રે અહિ લાજ. શા૦
પ્રીતના બંધાણા રે હો, ઘેર પધારીયે રે, પ્રીતમ પ્રાણતણા આધાર;
કાહાનબાઈ કરે રે હો, વાહલાજીની વિનતી રે, સેવકને આવી આપો હાર. શા૦

---

* હારમાળાનું પદ "દામોદર દીનને રે, દર્શન દીજીએ, તમારો મેહેતાજી દુભાય," પછી પદ ૩૪ મું છે.

પદ ૩૭ મું–રાગ કેદારો.*

દેવા તું સમો ગૃહસ્થ મેં નયણે નવ નિરખીયો, પ્રગટ લક્ષ્મી સહિત વાજ આપું;
આપ આપદ ધરાં, અંગ રેરવાં કરાં, સેહેજમાં ભક્તનું કષ્ટ કાપ્યું. દેવા૦
* * * ઋણુપત્ર કર ગ્રહ્યું, હું ને ભક્તવત્સળ સુણી પ્રેમ વાધે;
અમને અનુગ્રહ કરી, આપ ગયા વપુ ધરી, કપટ કાળા વિના કોણ સાધે. દેવા૦
એમ કહીને આલાપ કીધો વળી, અંગો અંગે અતુલ પ્રેમ યોગી;
કપટ છુટાં સકળ અંગ તાલાં સહી, નરસૈંયાચો સ્વામી મળ્યો રે ભોગી. દેવા૦

પદ ૩૮ મું–રાગ કેદારો.

દેવા ભક્તિ આપે હુંને ભક્તિ આપે, વિષયરસ કશું ના લેશ આપે;
કૃષ્ણ કરુણા કરી કર ગ્રહો માહરો, મોહમાયાતણી જાળ કાપે. દેવાં.
પ્રગટ લીલા હરિ પેખીયે પ્રેમસું, જુવતીના જુથમાં રહ્યો રે ઓપી;
કંઠ બાંહેધરી નરસૈંયો નાથજી, શબ્દ સુર તાનસુ ગાય ગોપી. દેવા.
સુરીનર મુનીજન જેની સ્તુતિ કરે, બ્રહ્મા વેદે કરીને વખાણે;
ભણે નરસૈંયો જે ધન્ય આ દેહને, ભક્તિરસ પૂર્ણ પ્રેમે પ્રમાણે. દેવા.

પદ ૩૯ મું–રાગ કેદારો.

આપ્યને ભૂદરા ભક્તિજ તાહારી, કરજોડીને કહું મોરારી. આપ્ય.
સોલ સહસ્ર ગોપીની સાથ ક્રિડા કરી, તોયે તું કહેવાણો બ્રહ્મચારી;
બળીતણે દ્વારે તું બાણેનો થઈ રહ્યો, નંદને આંગણે ગાય ચારી. આપ્ય.
નામાનું છાપરું છાઇને આપીયું, કબીરાની રાખી અવિચળ વાણી;
મામેરા વેળાએ લાજ જાતી હુતી, ત્યાં તમે મોકલ્યું ટાઢું પાણી. આપ્ય.
તમે અનેક ઉધારીઆ પતિતપાવન કર્યા, દીન જાણી રખે લાજ આણો;
બેહુ કરજોડીને નરસૈંયો વિનવે, હજી લગી પ્રભુ તમે શેં ન જાણો. આપ્ય.

પદ ૪૦ મું–રાગ બિહાગડો.

તુમવિના કોને ન જાચું, જાદવરાય, તુમવિના કોને નવ જાચું;
ફરી ફરી કરમે ભરમે ઘણું ભૂલ્યો, તારી ભક્તિવિના સૌ કાચું. જાદવ૦
અનેક બ્રહ્માદિક મોટ મોટેરા, તે માટે નવ રાચું;
મન વચન કર્મ ગોવિંદજીને ચરણે, તે નરહરિ આગળ નાચું. જાદવ૦

---

* આ પદ શ્રી દામોદરરાય ધરણીધર મેહેતાને ત્યાંથી ઘરેણે મૂકેલો રાગ કેદારો છોડાવી લાવી ઋણપત્ર–ખત–સભામાં નાંખ્યું, તે વારે મેહેતાજીએ ગાયું જણાય છે.

યજ્ઞ યાગ તપ તીરથ વ્રત, વેદ કહે તે સાચું;
નરસૈંયાચા નાથ મંદિર પધારો, તો ભવ જશ હરિ જાચું. જાદવ૦

પદ ૪૧ મું–રાગ કેદારો.

વાત વિચારતા પ્રાત થાયે રખે, હવે ક્યમ હરિ રાખશે ખ્યાત;
મરણ મારું કશું, લોક થાશે હસુ, સંગ સંગત કેહે આજ વાત. વાત.
મુને ઉગારતા અરથ તારો થશે, તારા દાસને દ્રઢ વિશ્વાસ બેસે;
ચેત તો શામળા જાણે જુઠો નહિ, શ્યામ વદન લઇ દુષ્ટ રેહેશે. વાત.
હરિ મલ્યો હોય તો સાખ્ય સ્મૃતિ કહે, અર્ધાંગ ગોપી થકી સરવ દીપે;
આશ તારી એમ નરસૈંયો ઓચરે, નિર્મળ જ્યોતનું તેજ દીપે. વાત.

પદ ૪૨ મું–રાગ કેદારો.*

દામોદર દયાનિધી સાચો, નરસૈંયાનો રાખ્યો રંગ;
આપણા સેવકને સુખ દીધું, મંડળીકનું માન કીધું ભંગ. દામોદર.
એણે જાર જાત્યે કાંઈ નવ જાણ્યું, વૈષ્ણવ સાથે દ્રેષ કીધો;
અંતર ગતિએ વિચારીને જોજો, એણે કુળ ઉપજ્યો વિખવાદ સીધો. દા૦
કલીયુગ માંહે પ્રત્યક્ષ દીઠું, નરસૈંયો જીતાડ્યો હોડ;
આપ્યા કુંડળ ત્યાં વળી કાને, આપ્યુ પીતાંબર કડી છોડ. દામોદર.
(મુને) કોને કહ્યો કપટી ને કોને કહ્યો કામી, સેવકજનને તારી આશ;
રાખી લાજ સભામાં સાચી, હરીજન સઘળા થયા નિરાશ. દામોદર.
જેજેકાર હુવો સોરઠમાં, હરખે આપ્યો હાર હરિ;
શામળિયો સદા સુખકારી, નરસૈંયાને કરુણા કરી. દામોદર.

પદ ૪૩ મું–રાગ આશાવરી.†

ઓળંભો (?) અફળ ન થાયરે, છબીલો ઓળંભો અફળ ન થાય;
મારો ઓળંભો શ્રી ગોકુળરાયરે, છબીલો ઓળંભો અફળ ન થાય.

---

* આ પદ દામોદરરાયે હાર આરોપ્યા પછી નરસિંહ મેહેતાએ ગાયું છે. એ પદ "મારો ઠાકોર શ્રી દામોદર, જેણે સાર કીધી સંભાલ લીધી." પછી વાંચવું. આ પદ પ્રા. કા. ત્રિ. ની હારમાલામાં પ્રેમાનંદની છાપ સાથે કંઈક ફેરફારથી પ્રસિદ્ધ થયું છે. † પદ ૪૨ મું નરસિંહ મેહેતો શ્રી દામોદરરાયજી પ્રગટ થાય છે ત્યારે સ્તુતિમાં ગાય છે.

પ્રહ્લાદ વિભિષણ નારદ અમરિષ, બળ બલી હનુમાન રે;
અક્રૂર ઓધવ વિપ્ર સુદામો, વિદુર ભકત વરદાન રે. છબીલો.
ઓળખ્યો દ્રુપદ તનયાયે, ચરણરેણ અહલ્યા તારીરે;
કુબજાનું ચંદન માંગી લીધું, ગોકુળ રાખ્યું ગિરધારી રે. છબીલો.
ઓળખ્યો નાર વ્રજ વનિતાયે, તરણ તારણ મોરારી રે;
ઓળખ્યો પ્રીતે તેની પ્રીત કરેરે, લીલા કુંજવિહારી રે. છબીલો.
દુષ્ટમતિ દુર્યોધન કહિયે, સતી સભામાં આણી રે;
પંચાળીના પટકુળ પૂર્યાં, એવા સમરથ સારંગપાણી રે. છબીલો.
સાંદીપન સુત કૃષ્ણેરે આપ્યા, વેદ કહે તે સાચું રે;
મારો ઠાકોર શ્રી દામોદર, જન જનને નહિ જાચું રે. છબીલો.
ભકતવત્સલ પતિત ઉદ્ધારણ, દીનોનાથ કહાવે રે;
નરસૈંયાચા સ્વામીને ભજતાં, સંસારમાં નવ આવે રે. છબીલો.

પદ ૪૪ મું–રાગ પંચમ.*

ધન્ય રે ધન્ય રે એમ કહે શ્રી હરિ, ત્રિગુણ રહિત થયું મન તારું;
કોટી બ્રહ્માંડપતિ, કરે છે વિનતી, નરસૈંયા તું વચન માન મારું. ધન્યરે.
બ્રહ્મા શંકર સુત સનકાદિક આદિ જતી, શેષ શુકજી ધરે ધ્યાન મારું;
મન કર્મ વચને, તે મુક્તિને અનુસરે, કોટી મુક્તિ તારે ચરણ વારું. ધન્યરે.
જેવી વ્રજ સુંદરી તેવોજ નરસૈંયો, કુસમચી પાંખડી ડીટ સો'યો;
ભક્તજન પ્રતિપાલને કારણે, અખિલ બ્રહ્માંડ થકી આવું ધાયો. ધન્યરે.
કુંજલીલા મધુવન મા'વજી, પુરુષ નામે કોઈ પાસ ના'વે;
અથ એ શ્રી હરિ, વ્રજ વનિતા ખરી, નરસૈંયા વિના હુંને કોણ લડાવે. ધન્યરે.

પદ ૪૫ મું–રાગ આશાવરી.†

વાહલારે મુને વૈષ્ણવ વાહલા, તેના દાસતણો હું દાસ રે;
હું કોટી બ્રહ્માંડતણો સ્વામી, મેં રુદયા કીધો વાસ રે. વાહલા.
વૈષ્ણવજનનું એ લક્ષણ છે, તિલક છાપા ને માળા રે;
શરણ આવે તેને સુખ આપે, દીસંતા દયાળા રે. વાહલા.

* પદ ૪૩ માં દામોદરરાયજી ઉત્તર આપે છે. † પદ ૪૪ માં શ્રીદામોદરરાયજી વૈષ્ણવનાં લક્ષણ કહે છે.

ઉંચા મંદિર સુંદીર ભોમી છે, ચીતરે ગોખ રંગ રેળ રે;
વૈષ્ણુવજન વિશ્રામ નહિ તે, એ મંદિર વેહેતાં મેહેલ રે. વાહલા.
વૈષ્ણુવજનની જીર્ણ ઝૂંપડી, મારે તે વૈકુંઠ ક્રોડ રે;
નરસૈંયાચા સ્વામી ભક્તવત્સલ હરિ, ભવના બંધન છોડરે. વાહલા.

પદ ૪૬ મું–રાગ કેદારો.*

અવતાર ચરીત્ર રખે કવર્ણને દાખવતો, ભૂતળ નરસૈંયા કાજ રાખે;
શ્રી વ્રન્દાવનની લીલા વિના જે રહે, અવર તે બાપડા અન્ય દાખે. અવતાર.
વળી વળી એ અવતાર અમો લેશું, શ્રીકૃષ્ણુ ગોવિંદ ગોપાળ ગાશું;
દુરમતિ લોક અવતાર થીઓ, પ્રભુ અમો તારા દાસ થાશું. અવતાર.
સુંદરી શોળ સહસ્ર ઘેર તારે, તો એકલો વેદ તે શું વખાણે;
તારા પારનો ગુણુ કોઇ નવ લહે, તું જાણે ને તુંજને તેહ જાણે. અવતાર.
ઘટ ગીરી નાર ને રાય દામોદરા, (?) સદા સેવકજન શરણુ રેહેતા;
સૌભાગ્ય અવતાર નરસૈંયા તુજતણું, જન્મ ગાળ્યો રે શ્રીકૃષ્ણુ કહેતા. અવતાર.
એ ભક્તિરસ દોહેલો, કૃપા વિન નવ જડે, જે પીએ તે રસીયા કાહાવે;
એ રસ મૂકી અવર રસ જાણુશે, (તે) ભણે નરસૈંયો મારે ચિત્ત ના આવે. અવતાર.

પદ ૪૭ મું–રાગ આશાવરી.†

તમારી કૃપાથી શું ના હોય મારા વાહલા, જે ના આપો તે થોડું રે;
તન મન ધન તુંને અરપણુ કીધું, દાસ થઇ કરજોડું રે. તમારી.
આગે જયદેવને કૃપા કીધી, તે કલીજુગ માંહે જાણી રે;
સોઇ‡ નામદેવનું દેવળ ફેરવ્યું, તે તમારી કૃપા ગણાણી રે. તમારી.
ધન્ય સોરઠ ને ધન્ય શામળિયો, ધન્ય આશાવરી રાગ રે;
ભણે નરસૈંયો ભલે અવતરિઓ, શ્રી કૃષ્ણુ ભજ્યાનો લાગ રે. તમારી.

પદ ૪૮ મું–રાગ આશાવરી.

પુષ્પ વૃષ્ટિ સૌકો કરે છે, ધન ધન વૈષ્ણુવજન રે;
પુરણુ પ્રીતિ કરી **§ સાથે, બોલે પ્રજા ધન ધન રે. પુષ્પ.

---

* આં પદ પ્રશ્નોત્તરરૂપે શ્રીદામોદરરાયજી હારમાળા ભણવાના અધિકારી કોણુ તે સૂચવે છે, ને નરસૈંયાને ભક્તિ કરવાનું કહે છે. † મૂળમાં રાગ રામગ્રી છે. ‡ સોઈ=સઈ=દરજી. નામદેવ જાતનો દરજી હતો. § અત્ર "બ્રહ્મ" શબ્દ હોવો જોઇએ.

અનેક ભક્ત આગે ઉધાર્યા, કૃપા કરી મોરારી રે;
સોરઠ સર્વે જોવા મળ્યું, મોહી રહ્યા નરનારી રે. પુષ્પ.
એણે, તરક જાત્ય કાંઇ નવ જાણ્યું, ભકતસું વિવાદ રે;
અંતરગતિએ વિચારી ન જોયું, એમ બોલે સૌ હુલાદ રે. પુષ્પ.
મે (?) સહિત મહિ દાનજ દીધાં, નિત્ય નાંહાતો ગંગાજળ નીરરે;
હરિજન સાથે હોડ કરી તો, પામ્યો શાપ શરીર રે. પુષ્પ.
અષ્ટ મહા દાન આપ્યા બહુ પેરે, જેરે જપત્તપ ધ્યાન રે;
તે તો ક્ષણમાં નિષ્ફળ હોયે, જો દુભાય વૈષ્ણવજન રે. પુષ્પ.
બોલે પ્રજા દીસે દીસ બહુ, કહે સત્ય વદે વચંન રે;
જે વૈષ્ણવસું વિવાદ કરે રે, તેને રુઠડો જુગજીવન રે. પુષ્પ.
મંડળીકરાય મેહેતાજીનેરે પૂછે, માહરા કોણ કરમની વાતરે;
ભણે નરસૈંયો તું અસુરને અંશે, જાણે છે તારી માત રે.* પુષ્પ.

પદ ૪૯ મું—રાગ રામકલી.

ધન્ય ધન્ય રે જીવિત વૈષ્ણવનું, જયાં જાય ત્યાં હરિ ગુણ ગાયરે;
ચૌદલોકમાં પહેલી પૂજા, નરનારી વૈકુંઠ જાય રે. ધન્ય.
વૈષ્ણવ કેરાં કહું સુલક્ષણ, તિલક છાપ તુલસી માલ રે;
વૈષ્ણવ કેરો વેશ દેખીને, જમકીંકર નાસે તત્કાળ રે. ધન્ય.
જનમ મરણનો ફેરો છુટે, જન્મ જોખમાં ન રાખે અંગ રે;
તે નર જીત્યા સંસારમાં, જેને હોય વૈષ્ણવનો સંગ રે. ધન્ય.
માતાપિતા કેરું કુળ તાર્યું, પાડોશી પાવન પરિવાર રે;
ભણે નરસૈંયો હરિગુણ ગાતા, પુનરપી નવ હોય અવતાર રે. ધન્ય.

પદ ૫૦ મું—રાગ આશાવરી.

જેને બાનું શામલિયાનું, તેને જંમ શું કરશે રે;
તીલક છાપ તુલસીની માળા, જોઇ જોઇ પાછા ફરશે રે. જેને૦ ૧

---

* આ પદ પછી પ્રા. કા. ત્રિ. માં ૧૫૨ મું પદ છે, તે હોવું જોઇએ. પણ તે પદ મેહેતાકૃત ન હોવાથી, જૂની પ્રતોમાં જણાતું નથી. પ્રેમાનંદે તે સંબંધ મેળવવાને રચ્યું હોય, એ સંભવિત કલ્પના છે. એના પછી જૂની પ્રતોમાં જે પદ જોવામાં આવે છે તે આ ગ્રન્થના પૃષ્ઠ ૪૯ મે પદ ૧૩૨ મું છે, પણ તેમાં અને જૂની પ્રતમાં બહુ ફેર છે. જૂની પ્રતનો પાઠ સસંબદ્ધ છે, છપાયલી પ્રતનો પાઠ સંકર છે.

સુતાં બેસતાં હસતાં રમતાં, શ્રીહરિ હરિ મુખ કહેશે રે;
પુનરપિ જનમને જો નિવારી, પ્રભુ ચરણે ચિત અડશે રે. જેને૦ ૨
સાચું સગપણ શામલિયાનું, તે નર દુઃખી કયમ થાશે રે;
અનેક ભક્ત ઉગાર્યા આગે, ગાયા હશે તે ગાશે રે. જેને૦ ૩
જેને વર વરીયા વિઠ્ઠલજી, તેને બીજો કયમ ગમશે રે;
નરસૈયાચા સ્વામી વિના સજની, લક્ષ ચોરાશી ભમશે રે. જેને૦ ૪

પદ ૫૧ મું-રાગ આશાવરી.

શ્રી દામોદરના ગુણ ગાતાં, તે નર દુખિયા નવ હોયે રે;
સદા શામલિયો શીરણ રાખે, સન્મુખ થઈને જોયે રે. શ્રી. ૧
મૂરખ મૂઢ હીંડે વળવળતા, નવ જાણે હરિ મરમ રે;
સાંભળતાં આવે અલબેલો, પૂર્ણાનંદ પરબ્રહ્મ રે. શ્રી. ૨
છેલછબીલો ને છોગાળો, નિત્ય પ્રત્યે તેને ભજીયે રે;
મંડળિકનું જેને માન ઉતાર્યું, તેને કંઇ પેરે તજીયે રે. શ્રી. ૩
સુખકારી સાધારણ મારો વાહલો, હું અવિચળ પદ પામ્યો રે;
નરસૈયાચા સ્વામીનું મુખ દીઠે, ભવ ભય સઘળો વામ્યો રે. શ્રી. ૪

પદ ૫૨ મું-રાગ દેશાંખ.

નિરખી લોક નગરના હરખ્યા, ધન્ય વૈષ્ણવનો અવતાર રે;
મહિપતિ આવી ચરણે લાગ્યો, કરે હરખ ઓચ્છવ નરનાર રે. નિરખી. ૧
અમે અબુધ ને રાય કબુદ્ધી, કીધી વૈષ્ણવની ખ્યાત રે;
સ્વામી સેવકમાં ભિન્ન ન હોયે, સમરથ વેદ વિખ્યાત રે. નિરખી. ૨
વાસુદેવને વાહલા જે વૈષ્ણવ, તે સાથે શો કરવો દ્વેખ રે;
સાચું પાસુ શામલિયાનું, વિધાતાએ લખીયા લેખ રે. નિરખી. ૩
હરિજન સઘળા હરખ પામ્યા, વરત્યો જય જયકાર રે;
ભણે નરસૈયો તીલક ને તુલસી, ગાય છબીલાનો વિહાર રે. નિરખી. ૪

પદ ૫૩ મું-રાગ આશાવરી.

નરસૈયાને કીધી દયા, વૈકુંઠનાથ તે સન્મુખ થયા;
આપી માળા ને રાખ્યો રંગ, પ્રગટ થયા શ્રીપરમાનંદ.
પંચશબ્દ વાજે નિશાન, રાજા કરજોડી માગે માન;
રાખો મેહેતાજી જાણ્યો મહિમાય, નીચો થઈને લાગું પાય.।

દ્રષ્ટ થકી દુષ્ટ અળગો થા, થોડે દાહડે અસુરજ થા;
વૈષ્ણવજનની નિંદા કરે, શૌ શૌ નરકે સંચરે.
નીશદિન લેશે હરિનું નામ, તેનાં સરશે સઘળાં કામ;
ભણે નરસૈંયો હરિકીર્તન કરે, પુનરપિ નરકે નવ સંચરે.

પદ ૫૪ મું—રાગ લલીત.

વાહલે વાહલે • મારે, વાહલે તે વાહલ વધાર્યું રે;
કૃપાનિધીએ કરુણા કરીને, બરદ પોતાનું. પાલ્યું રે. વા૦ ૧
મંડળિક રાજાને સાલીગ (?) સરખા, સર્વ મલીને બેઠા રે;
દુરીજન લોકે દ્વેષ ઉપજાવ્યો, પણ આપણ ચિંતીમાં પેઠા રે. વા૦ ૨
એ નરસૈંયો એ નારાયણ, શિવકૃપાએ પામ્યો રે;
આપણા પાપ પળ્યાં પૂરવનાં, નમીને શિર નામ્યો રે. વા૦ ૩

પદ ૫૫ મું—રાગ લલીત.

વાહલાના ગુણ કીયા કીયા કહીયે, અવસરે આવીને રાખી લાજ;
પતિતપાવન પ્રભુ નામ તમારું, પ્રગટ થાઓ છો ભક્તને કાજ. વા૦ ૧
કૃપા કરી હુંને હારજ આપ્યો, મંડળિકનું મુખ કીધું ભંગ;
સભા સઘળી આશ્ચર્ય પામી, કૃપા તમારી પરમાનંદ. વા૦ ૨
સાચી પ્રીત કરે જે હરિસું, તેનાં મનનાં પૂરે કોડ;
તમે કૃપા કરી નરસૈંયાને, જે દામોદર જે રણછોડ. વા૦ ૩

પદ ૫૬ મું—રાગ લલિત.

વિશ્વંભર વિશ્વમાં વ્યાપક, ભક્તતણે મન ભાવે રે;
આદે અંતે એહજ કહીયે, ગરુડ તજીને આવે રે. વિ૦ ૧
એ રંગીલો સદા આનંદી, ભક્તને લાડ લડાવે રે;
નાગર સઘળા દ્વેખ કરે, પણ ભક્તિ વાહલી જેને ભાવેરે. વિ૦ ૨
એ તો સદા ભક્ત હિતકારી, શિવ કૃપાએ પામ્યો રે;
નરસૈંયાચો સ્વામી ભલે મલીયો, અનેક વેદના વામ્યોરે. વિ૦ ૩

પદ ૫૭ મું—રાગ બિભાસ.

દીન દયાળ દયાનિધી દામોદરા, દીન જાણી હુંને મેહેર કીધી;
જુગજીવને હુંને જગ જાણીતો કીધો, આપણા દાસની સંભાળ લીધી. દીન૦

મૂઢમતિ લોક જે મનમાં જાણુતા, તેને હરજીએ શિક્ષા દીધી;
રાત દિવસ જેનું ભજન કરતો હુતો, તેને દામોદરે સાર કીધી. દીન૦
અકલકલા એની કોણે કલાયે નહિ, દર્શન દુર્લભ દેવ કહાવે;
તેરે સદાશિવની કૃપાયે કરી, નરસૈંયાને પ્રભુ પ્રેમ પાવે. દીન૦

પદ ૫૮ મું–રાગ દેશાખ.

કરજોડીને દાસ વિનવે, હું સંત કૃપાથી સુખ પામ્યો રે;
ભકતની ચરણુ રેણુ જે મેહેતો, અનેક વેદના વામ્યો રે. કર.
હું અજ્ઞાની અલ્પ બુદ્ધિ મારી, દેખા દેખી ચાલ્યો રે;
સાધુ સમાગમ અનુદિન કરતાં, હરજીએ હાથ ઝાલ્યો રે. કર.
સરવ સંન્યાસી ચરણેરે નમીયા, નગરતણા જે વાસી રે;
ભણે નરસૈંયો દામોદર સેવો, તો ટળે ગરભની ફાંસી રે. કર.

પદ ૫૯ મું–રાગ દેશાખ.

હરખ્યા લોક નગરના રે વાસી, ધન વૈષ્ણુવ અવતાર રે;
સોરઠ સરવે ચરણે લાગ્યું, મોહી રહ્યા નરનાર રે. હર.
સરવ સભાએ શિખ જ આપી, મેહેતાજી મંદિર પધારો રે;
વળી ધસી રાય ચરણે વળગ્યો, મરમ ન જાણ્યો તમારો રે. હર.
રામાનંદ દ્વારકા પધાર્યા, કહી વૈષ્ણુવ મહિમાય રે;
જે વૈષ્ણુવસું દ્વેષ કરે, તે નિશ્ચે નરક પળાય રે. હર.
મેહેતાજી સખીઓને કહે છે, સરવ મળી કરો ગાન રે;
રાયે શિખ આપી મેહેતાજીને, નમ્યા સરવ પ્રધાન રે.* હરૂ.

પદ ૬૧ મું–રાગ આશાવરી.†

કહે દામોદર સુણ નરસૈંયા, હું પ્રેમ પ્રીતે બંધાણો રે;
લોક લાજને કારણે મારો, રાગ કેદારો વેચાણો રે. કહે.

---

* પ્રા. કા. ત્રિ. માં પદ ૧૫૫માંની પહેલી બે લીટી, પરિશિષ્ટના પદ ૫૮ ની પહેલી બે લીટી સાથે મળતી આવે છે; વળી ૧૫૫મા એ પદની બીજી લીટીઓ પરિશિષ્ટના પદ ૪૧ સાથે કંઇક ફેરફારથી મળતી આવે છે. એ પછી પૃષ્ટ ૫૩ માં પદ ૧૪૪ મું જોવું.

† પદ ૫૯ માં શ્રી દામોદરરાય નરસિંહ મેહેતાની વિદાય માંગી અંતર્ધ્યાન થાય છે.

ઘણા દિવસ મેં પંથ નિહાળ્યો, તોયે તુંને દયા નવ આવી રે;
મારા સુખનો મોહજ ટાળ્યો, ત્યારે સુરસેના બોલાવી રે. કહે.
તમે મળી મુજને વશ કીધો, અવર કોનો નવ થાઉં રે;
કહાનબાઈને કહે કરુણાનિધિ, હું વૈષ્ણવ હાથે વેચાઉં રે. કહે.
માનબાઈ રતનબાઈ પ્રત્યે બોલે, મારે સુરસેના સમુ નહિ કોય રે;
કુંવરબાઇસું વાણી પ્રકાશી, (હાવા) ભકત સમાગમ ના હોય રે. કહે.
આપી આજ્ઞા અવિનાશી વળ્યા, મસ્તક મુકી હાથ રે;
કુંવરબાઇ જઈ ચરણે લાગ્યા, ધનધન ગોકુલનાથ રે. કહે.
નિશ્ચે થઇને રહેજો સર્વે સખીઓ, હું છું દાસ ભક્તનો બેલ રે;
તમસું અંતર નહિ કાંઈ મુજને, સુરસેના તન કેળ રે. કહે.
ભગવદ્ભક્તિ આદ્ય સનાતન, શ્રી ગોકુલનો રાય રે;
ભણે નરસૈંયો હું દીન ઉગાર્યો, તે વૈષ્ણવ ચરણ પસાય રે. કહે.

પદ ૬૧ મું.*

દેવા ટેવ પડી તુજને, દિન પ્રતિપાળવા, કંથ કમલા રહો સંત સામે;
લાડ પાળો તેનો પાડ શો માનીયે, હાથ જમણો વળે મુખ સામે. ૧
ગજ તણી વહારે, તું ગરુડ ચડી ધસ્યો, ગ્રાહના મુખ થકી તેં ઉગાર્યો;
ધાયો નારાયણ નામ લેતાં વિષે, અધમ ગુણકા અજામેલ તાર્યો. ૨
દ્રૌપદી કેરી લાજને કારણે, દ્વારકાંથી આવ્યો એક શ્વાસે;
પાંચ પાંડવતણી, લાજને કારણે, દૂત થઈને ગયો દુષ્ટ પાસે. ૩
ઇન્દ્રની કામધેન, કોડ કરતી રહી, ગોપીનું ગોરસ ચોરી પીધું;
શવરીના બોરમાં સ્વાદ ઝાઝો જડ્યો, ઋષિતણા વૃન્દમાં માન દીધું. ૪
ભૂપનું નોતરું ભાવ વિના રહ્યું, પ્રેમનું પારખું પ્રબલ કહાંયો;
એક પત્રે કરી જગત તરપત કર્યું, ભાજીને ભોજને તું ધરાયો. ૫
ભક્તની ઝુંપડી, જગતની ચાકરી, દાસ ચંદ્રાસને સદ્ય ઉગાર્યો;
સુતદેવનું સનમાન રાખ્યું ઘણું, જનકના ભૂવનથી સદ્ય સધાર્યો. ૬
એવા વરદાતા હરિ, બહુ સંત ગાયે ફરિ, સહુના વચન વિઠુલા વેદ વાણી;
નરસૈંયા રંકને, જંખના તાહરી, કૃપા કરોને મુને દીન જાણી. ૭

---

* આ પદ હારમાળાના પદ ૧૨૧ સાથે મળતું છે, પણ આમાં પાઠભેદ વિશેષ હોવાથી તે અત્ર પુનઃ આપ્યું છે.

પદ ૬૨ મું–રાગ સિંધુડો.*

દેવા અમચી વાર કાં બેદલ હોયલા, આપુલા ભકત કાં બિસરી ગેઇલા;
ધ્રુવ અંબરીષ પ્રહ્લાદ વિભીષણ, નામાચેં હાથતે દુધ પીઇલા. દેવા.
મ્લેચ્છમાંહે તુંમી કબીર ઉગારીલા, નામાચા છાપરા દીલા છાઇ;
જયદેવાચી તુંમી દીલી પદ્માવતી, મી નાગરા માટે રખે મેલો વાઈ. દેવા.
દેવા અમીરે ખળભળતાં તુમીરે ખળભળશો, વૈકુંઠ એકલા કયમ રહીલા;
વૃન્દારે વનમાં રાધીકાને સંગ, એકલા વિનોદ તે કયમ કરીલા. દેવા.

---

* આ કાવ્યસંગ્રહના ૨૦ મા પાના ઉપર જે પદ ૫૩ મું છાપેલું છે, તે જ પદને મળતું પણ કંઈક ફેરફારવાળું પદ પ્રા. કા. ત્રિ.ની હારમાળામાં ૫૯ મું છે. રા. બા. હરગોવિંદદાસે હારમાળાને પ્રેમાનંદપ્રણીત માની લઇને તે ઉપર એક ટીપ્પણી કરી છે, અને પદોમાં આવતા મરેઠી પ્રત્યયના વિરોધનો દોષ મરેઠી સહવાસવાળા વડોદરીઆ લેખકો ઉપર મૂકયો છે. એ દોષ સત્ય નથી. નરસિંહ મેહેતાના સમયમાં મરેઠીનો પ્રયોગ સાધારણ હતો, એમ બીજા જૂના હસ્તલિખિત ગ્રંથોપરથી પ્રત્યક્ષ થાય છે. અને હારમાળાના સંબંધમાં તો સ્પષ્ટ છે કે આ કાવ્ય **પ્રેમાનંદપ્રણીત** નથી, પણ સંભવ છે કે, **પ્રેમાનંદસંકલિત** હશે. જૂદી જૂદી જૂની હસ્તલિખિત પ્રતોપરથી ને પ્રા.કા.ત્રિ. માં છપાયલા પદપરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે, નરસિંહ મેહેતાએ સ્વતઃ રચેલાં હારમાળાનાં પદો છૂટાં છવાયાં વેરાતાં ગુજરાતમાં પ્રસિદ્ધિને પામ્યાં હોય, અને તે પદો પ્રથમ પછી પાટણના વિશ્વનાથ જાનીને સં. ૧૭૦૮ માં હાથ લાગ્યાં હોય, અને તે પછી ટુંક સમયમાં તેવાં જ કે તેજ પદો–વધઘટ સાથે પ્રેમાનંદ કવિવરને પણ હાથ લાગ્યાં હોય, અને બન્નેએ સંકલના જોડવામાં તે ઉપર પોતાની કલમ સ્વતંત્ર રીતે અજમાવી હોય; એમ કલ્પનાપરંપરા કરવાને કારણ મળે છે. હારનો પ્રસંગ નરસિંહ મેહેતાના જીવનમાં એક અતિ મહત્વનો અને ઈશ્વરના અસ્તિત્વના પૂરાવાનો અપૂર્વ પ્રસંગ છે; અને ભક્ત કવિરાજને પોતાના સંબંધમાં બનેલા એ પ્રસંગને શ્રીહરિના ગુણ ગાવાની તથા ભક્તોને દૃઢ વિશ્વાસ આવે તેટલા માટે તે પ્રસંગને ભવિષ્યની પ્રજામાં ચિરંજીવ રાખવાની ઇચ્છા થાય ને તત્સંબંધી કાવ્ય રચ્યું હોય તો તે છેક જ અસંભવિત નથી; કારણ તેમણે પોતાનાં સંબંધનાં અન્ય ચરિત્રો, અને અન્ય પ્રસંગોનાં પદો રચેલાં જણાય છે, અને તે કંઈ આજના કાલના મનુષ્યો પેરે બડાઈ મારવાને નહિ, પણ પરમેશ્વરનો મહિમા વધારવા માટે જ. નિષ્કામવ્રતસ્થ ભક્ત, અહંભાવ રહિત જ હોય છે. ભકતોના ચારિત્ર્યની કસોટી વીસમી સદીના વિષમ–વિલક્ષણ–વિચિત્ર નેત્રથી થવી નહિ જોઇએ, પણ ભક્તના અંતરમાં ઉતરવાથી, ભક્તરૂપ બનવાથીજ થઈ શકશે.

સંભવિત છે, કે પ્રેમાનંદને ઉપલું પદ હાથ લાગ્યું હોય, અને કવિરાજે અસલની નકલ પ્રથમની બે લીટીમાં સાચવી રાખી, અન્ય પંક્તિઓ ગુજરાતી પ્રજાવર્ગને અનુકૂળ પડે તેવી રીતે કાં ન ફેરવી નાંખી હોય? પ્રેમાનંદે પોતાના ગુરુ સાથે જો કે દક્ષિણમાં યાત્રા કરી હશે, તોપણ તેણે કદી મરેઠીમાં કવિતા રચવાનું મન કર્યું હોય એમ લાગતું નથી. મૂળ પદો પ્રેમાનંદનાં નથી તો તે મરેઠીમાં રચી શકે કે નહિ, એ પ્રશ્નનું સાર્થકય કંઈ દેખાતું નથી. જૂના ચોપડાઓમાં આવેલાં નરસિંહ મેહેતાનાં પદો જોતાં તેમાં મરેઠી શબ્દ અને પ્રત્યયોનો ઉપયોગ બહુ છુટથી કરેલો દૃષ્ટિએ પડે છે.

દેવા રાજા મંડળીક મારશે મુજને, ભીજસેં ઘુલ્ય કશી હાણ્ય થઈલા;
દેવા ભકિત કરતાં કહેશે નરસૈંયો મારીયો, તો ભકતવત્સલ તોરા બરદ ગેઈલા. દેવા.

પદ ૬૩ મું–રાગ ગોડી એક તાલી.*

સત્તર સંન્યાસીએ કીધો સંચ, મૂળ સ્થાનુંસું માંડ્યો પ્રપંચ;
એ કપટી ત્યાં વારચો ન રહે, જઇ વાત રાંજાને કહે. ૧
તે ઉઠી રાજા પાસે ગયા, પ્રણામ કરીને ઉભા રહ્યા;
સમાચાર હુતો તે કહ્યો, હાર બાંધવા પૂંઠે ગયો. ૨
એ કપટીનો પ્રીછો પાર, કત્રાયણનો† મંગાવ્યો હાર;
લેઇ આજ્ઞા સંન્યાસી તણી, રાજસભા મળી અતિ ઘણી. ૩
રાજાને વિમાસણ થઇ, કહ્યું માતાને પૂંછું જઈ;
સમાચાર સાંભળજો એક, નરસૈંયાનો કહ્યો વિવેક. ૪
તે તો સાંભલી નરસૈંયો રહ્યો, રાયનો ઉત્તર મનમાં લહ્યો.‡
સમાચાર રાયનાં સાંભળી, ચાર સખીઓ તેડાવી વળી. ૫

પદ ૬૪ મું–રાગ સામેરી.

નરસૈંયો બોલ્યો મુંખવાણી, સુરસેના પ્રતે કહે વખાણી..
એ નાગરે તો ખરી તાણી, તે સઘળી વારતા મેં જાણી;
પુત્રી તમે સાસરે જાવો, હવે રડવા પુંઠે ધાવો. ૧
વળતી સુરસેના કહે વાત, તમે ઘેલાં કાં કરો તાત;§
હરિ અબળાનો છે નાથ, આવી મુસ્તક દેશે હાથ. ૨
હું તો કીયે સાસરે જાઉં, હું તો ગુણ ગોવિંદના ગાઉં;
વળી બીજા કોને આરાધું, હું તો છેલ છબીલાને સાધું. ૩
જે માહરે શ્રીમંત છાબમાં બેઠો, તે તો નાગરે સરવે દીઠો;‖
તમે ગાવોની (ગુણ) પ્રેમે આલાપી, તમને રીઝવશે હાર આપી. ૪

---

* પા. રાગ વેરાડી. આ પદમાં પ્રેમાનંદે શો ફેરફાર કીધો છે તે પ્રા.કા.ત્રિ.ની હારમાળાનું પદ ૧૨ મું જોવાથી જણાશે. † કુંતરાણ–સણનાં અબોટીઆં થાય છે. તેના દોરાનો હાર કહાય હશે. ‡ પા. 'નાસી જવાનો એણે સંચજ કર્યો, તે સાંભલી નરસૈંયો રહ્યો.' એવો પાઠ રા. તનસુખરામની પ્રતમાં છે. અને છેલ્લી લીટીમાં "સમાચાર રાયના સાંભલી"ને સ્થાને "સમાચાર નરસૈંયો સાંભલી" એવો પાઠ છે. રા. રાવળની પ્રતમાં "ચાર સખીઓ" ને બદલે "ત્રણ સખી છે." § પા. "તમને ખોડ જ આવે તાત." ‖ પા. "જે મારે શ્રવણે આવીને બેઠો, તે મારે રુદયામાં પેઠો."

રીસે મરશે પેલા પાપી, એ વાત રાખો રુદે સ્થાપી;
તમે ઘેલાં કાં કરો તાત, સાંભલી સુરસેનાની વાત. ૫

પદ ૬૫ મું–રાગ મેવાડો.

સાસરીએ પધારો રે. પુત્રી સાસરીએ પધારો રે. ટેક.
હુતો સંબંધ આપણો રે, જાંહાં લગી જીવતો તાત;
છે દુખણી મારી દીકરી, નાની નાની મૂકી મોઈ માતરે. સાસરીએ. ૧
ધીરજ ધરજો રે પુત્રી ધીરજ ધરજો રે, છે દુઃખરૂપ સંસાર;
રોશો રુદયા ફાટશે રે, નથી આંસુ કો લોહોનારરે. સાસરીએ. ૨
છે પીયર તારું, પીયરૂં તારું ગોકુળીયું રે, પિતા શ્રીગોપાળ;
દુઃખ વેળા સંભારજો રે, શામળિયો લેશે સંભાળ રે. સાસરીએ. ૩
એમ ના કીજે રે, પિતાજી એમ ના કીજેરે, નાથજી શું રાખો નેહ;
હાર આફણીયે આપશે, કેમ છબીલોજી દેશે છેહ રે. સાસરીએ. ૪
જેણે મામેરું કીધું, મામેરું કીધું મારુંરે, જ્ઞાતમાંહે રાખી લાજ;
હુંડી શીકારી શામળે, કેમ વિસરશે તે આજરે. સાસરીએ. ૪
સાસરે જઇને, સાસરે જઇને શું કરુંરે, જો રુઠ્યા અશરણશરણ;
જ્યારે મંડળિક તમને મારશે, ત્યારે હું આથી પાંમીશ મરણ રે. સાસરીએ. ૫

*પદ ૬૬ મું–રાગ પરજ.†

સમાચાર પ્રેમે કહ્યો, સાંભળ સ્ત્રીજન તુંય રે;
ડાહી માટે તુજને પુછું છું, આતુર થઈને હુંય રે. ૧
એક ઉનાનો નાગર નરસૈંયો, તે તો લજાવે મોશાળ રે;
તે ઉપર સૌએ કોપ જ માંડ્યો, જોતાં છે જંજાળ રે. ૨
કત્રાયણનો દોરો અણાવ્યો, બાંધ્યો વિવિધ પેરે હાર. રે;
કહોને કરવું શું ઘટે, તું છે ડાહી નાર રે. ૩
વલતું વચન રાણીએ‡ કહ્યું, સાંભળ રાય તું વાત રે;
એ તો દક્ષણવંતને દુધે ભરિયો, વૈષ્ણવમાંહે વિખ્યાત રે. ૪
એ ઉપર જો કોઇ કોપશે તો, આવ્યો ફીટણ કાળ રે;
જુનાગઢની પ્રજા કેરાં, બંધન પડશે બાળ રે. ૫

* પ્રેમાનંદે આ પદ લઇને તેને પોતાના કાવ્યમાં કેમ ગુંથ્યું છે તે પ્રા. કા. ત્રિ. ની હારમાળાના ૭૨ મા પદ સાથે સરખાવો. † પા. રાગ કાલેરો. ‡ પા. "સ્ત્રીએ."

એવાને નવ દુભિયે રે, તમે સાંભળો નિરધાર રે;
દશ ઠામ રાજાને વાર્યો, સ્રીએ તેણી વાર રે. ૬
એક વારુણી પાન જ કરતો હોય, બીજો જુહારી જાત રે;
ત્રીજો રાજદ્વારે મલપતો હોય, ચોથો ભવાઈઆ સાથ રે. ૭
પાંચમો પરનારીગામી, છઠ્ઠો સાધુની કરે વાત રે;
સાતમો જે ચાડીયો હોય, તેની ન માનવી વાત રે. ૮
આઠમો જે વ્રત જ લોપે, નવમો કૂડી પૂરે શાખ રે;
દશમો જે કન્યાને વેચે, તેને તારા નગરમાં મ રાખ રે. ૯
એ દશ મહા પાપીઆ, તેનો ના કીજે સંગ રે;
એ ચારે સ્રી મહા સાધવી, જેને હરિસું રંગ રે. ૧૦

પદ ૬૭ મું–રાગ ધન્યાસી.*

માતા ધસી આવ્યાં મંદિરમાંહે, જાંહાં બેઠા રાજનજી;
સાંભળ કુંવર કુબુદ્ધ કાં આવી, આવડું શું અજ્ઞાનજી. ૧
માતા રોષ મનમાં ન ધરશો, જૂવો વાત વિમાસીજી;
બ્રહ્મચારી કેડે થઈ લાગ્યા, તેવા સર્વે સંન્યાસીજી: ૨
તેવો ભીમ મુજને પ્રેરે છે, કહો કેમ કીજે તેહજી;
પ્રલંબ પ્રધાન તે કોપે ચઢ્યો છે, તેની રીસે ધ્રુજે દેહજી. ૩
સોરઠ સહુકો જોવા મલ્યું છે, સહુને ગમતી વાતજી;
સહજાનંદ સ્વામી આમ કહે છે, નરસૈંયે માડી ક્ષાતજી. ૪
કૌતુક શાને કરો છો નાગરા, વાચે ચંગ ને તાળજી;
નગર ભક્ત કર્યું છે મારું, બોલે વાણી આળજી. ૫
વળતાં માતા એણીપેરે બોલ્યાં, દુષ્ટ લોક તારી પાસેજી;
મૂરખ તું વૈષ્ણવને દુભે, રાજ તારું જાશેજી. ૬
ધીક ધીક તારા હસ્તી ઘોડા, ધીક તારો ભંડારજી;
ફટ મૂરખ તારું મુખ ના જોઉં, ઉપન્યો કુળ અહંકારજી.† ૭
મિથ્યા તારાં દાન જ સઘળાં, મિથ્યા તુજ મહિમાયજી;
પૃથ્વી પ્રલ્લે થાયેરે પાપી, જો વૈષ્ણવ જન દુભાયેજી. ૮

* ઉપલું પદ રા. રાવળની પ્રત પ્રમાણે ઉતાર્યું છે. † પા. "અંગારજી" છે.

શ્રીધર પંડીતને જઇને પુછો, કહેશે એ નિરધારજી;
નરસૈંયા સમોવડ નહિ કો બીજો, આપણે રાજદ્વારજી. ૯

પદ ૬૮ મું–રાગ આશાવરી એક તાલી.*

માતાને જઈ શિશ નામ્યું, રાયજી બોલ્યા વાણી રે;
પરદેશથી કોઇ એક નાગર† આવ્યો, તેણે હાર આપ્યો આણી‡ રે. ૧
§માતા મુને રહ્યા પ્રેરી છે, તે વાત જ જુવો વિમાસી રે;
તેવો મૂળસ્થાનને તેવો સાલીંગ (?), તેવા સત્તર સંન્યાસી રે. ૨
તેવો ભીમ ને તેવો જોગી, મારી મત્ય હરે છે એહ રે;
તમને શું ઉપજે છે રે માતા, વાત કહોની તેહ રે. ૩
વળતું વચન માતાએ કહ્યું, એ લંઠ માણસ તારી પાસે રે;
નથી જાણતો તું મૂરખ રાજા, ગઢ તારો તો જાશે રે. ૪
બાળું તારાં દાન જ સઘળાં, જાંહાં હરિજન દુહુવાય રે;
બાળું તારાં હાથી ઘોડાં, બાળું સર્વે ભંડાર રે. ૫
ફટ ભૂંડા તુને ગરભેના રાખું, હું છું એવી નારી રે;
* * * * * * ૬
‖ગયું રાજ્ય કહ્યું કરય માહરું, નરસૈંયાને નવ છેડો રે;
ધિક્ ધિક્ કુળ કુંવર છે તારું, ધિક્ મેહેલને મેડો રે. માતાને.
ધિક્ ધિક્ છે તારા તાતને, ધિક્ ધિક્ આચાર તારો રે;
ધિક્ ધિક્ તારું પુણ્ય ન કૃતારથ, દાન દયા ધિક્કારો રે. માતાને.
ગુણ રૂપ બળ ધિક્ક તારાં, ધિક્ક રે સુખપાલ તારી રે;
ધિક્ક છે તારા માલ ખજાના, ધિક્ છે સેન્યા તારી રે. માતાને.
બલ્યાં તારાં દાન જ સઘળાં, બલ્યો તુજ મહિમાય રે;
બલ્યાં તારાં વ્રત જ સઘળાં, શાપી તારી ગાય રે. માતાને.
હરિજન સાથે હોડ્ય ન કીજે, જેનો મોટો મહિમાય રે;
હરિજન સાથે હોડ્ય કરીને, ધિક્ છે ધરવી કાય રે. માતાને.

---

* આ પદ રા. તનસુખરામની પ્રત પ્રમાણેનું છે. † પા. "બ્રામણ." ‡ પા. "તે તો બોલ્યો મુખ વાણીરે. ટેક." § પા. "તેને હાર આપેલો છે, વાત જુવો વિમાસી."
‖ અત્રથી નીચેની લીટીઓ વિશેષ અમારી પ્રતમાં છે.

બલ્યા તારા હસ્તી ને ઘોડા, બલ્યો સર્વ ભંડાર રે;
ફટ રે મૂરખ મુખ તારું ન જોઉં, તુંને ઉપનો અહંકાર રે. માતાને.

પદ ૬૯ મું–રાગ પરજીઓ.*

શ્રીધર પંડિત તેડાવીઆ, મંડળિકે તેણી વાર રે;
મન મારું ભ્રષ્ટ થયું કોણ પેરે, મને કોહો કરી વિસ્તાર રે. ૧
પંડિત વલતું એમ કહે, તમે સાંભળો રાજાન રે;
અસત હું નહિ આચરું, તુને દાખવું નિજ જ્ઞાન રે. ૨
એ નાગરે લજા લોપી નથી, વાયે ચંગ મૃદંગ ને તાળ રે;
એણે નાગરે ભ્રષ્ટ કર્યું નથી, ગાએ ગોવિંદ ગુણ રસાળ રે. ૩
તિલક છાપાં શોભીતાં, જેને કંઠે તુલસીની માળ રે;
વિચિત્ર વૈષ્ણવ વેશ સુંદર, દીસંતા દયાળ રે. ૪
રાય સુખે વિચારી બોલીએ, હરિજન સાથે હોડ રે;
નરસૈંયો નાગર પરભવો, તુંને મોટી લાગે ખોડ રે. ૫
એની મુખ કથા શી કહું, જેહને દામોદરસું પ્રીત રે;
પંડિત કહે રાય. સાંભળો, નીપનું એ વિપરીત રે. ૬
રાય પ્રત્યે પંડિત ઓચર્યાં, ઘણો કીધો અપરાધ રે;
જે પુરુષ શુભ વાંછે પોતાનું, તે કેમ ઉવેખે સાધ રે. ૭
એક વાર ઉપહાસ્યજ કીધું, નાગર લોક મહા લંઠ રે;
તેણે તીરથવાસી મોકલ્યા, નરસૈંયો કરવા ખંડ રે. ૮
પ્રણામ કરી મેહેતાજીને, આપ્યા રુપીઆ સેં સાત રે;
દ્વારીકામાં હુંડી શીકારી, મલ્યા વૈકુંઠનાથ રે. ૯
નરસૈંએ મન વિચાર્યું, નાગરે કીધું ઉપહાસ રે;
શામળશા બરદ પાળજો, હુંડી લખી તમ દાસ રે. ૧૦
તીરથવાસી ચાલતાં, મન કરે વિચાર રે;
એ ચરિત્ર ધૂર્તતણું, એણે ધન હર્યું નિરધારે. ૧૧

---

* આ પદ રાવળની પ્રતમાં છે. આ પદની ૧૨ કડી પૂરી થયા પછી "ચાલ ફેર" એટલા શબ્દો છે; અને તે પછી ઉપર આપેલા પૃ. ૫૪૪, પદ ૧૮ માની ૩ જી કડી "વળતો પંડિત વાણી કહે" ત્યાંથી ૧૩ મી કડીની શરુઆત થાય છે, અને તેજ પદ પ્રમાણે આખું પદ પૂરું થાય છે. જૂવો પૃ. ૫૪૪ પદ ૧૮ મું અને તે પર આપેલી ટીકા. પ્રા. કા. ત્રિ. માની હારમાળાના ૭૪મા પદમાં કેમ વધારો થયો છે તે મેળવો.પા. કા. ત્રિ. માં રાગ "ધવળ ધનાશ્રી" આપેલો છે.

શામળશા થઇ હરિ પધાર્યા, હુંડી શીકારી મહારાજ રે;
ભક્તવત્સલ ભગવાનજીએ, રાખી મેહેતાની લાજ રે. ૧૨

પદ ૭૦ મું–રાગ સારંગ.*

શ્રીપાત પંડિત કહે સાંભળો રાય, માહરી વિનય કથા મહિમાય;
બાળક અવસ્થા માહરી હતી, બ્રહ્મહત્યા લાગી અણછતી. ૧
વળતાં અમો તો મોહટા થયા, કાશી નગરમાં ભણવા ગયા;
વેદધુન્ય મુખમાં ઉચરે, બ્રહ્મહત્યા પોકાર જ કરે. ૨
અષ્ટાદશ ભણ્યો ભારત પુરાણ, અસત્ય નહિ બોલું નિરવાણ;
પાંચશે ફેરી પ્રદક્ષણા કરી, અષ્ટાંગ જોગ આરાધ્યા હરિ. ૩
મેં મહારુદ્ર કીધા એકવિશ, અતિરુદ્ર કીધા વાર ત્રેવીસ;
તોએ બ્રહ્મહત્યા માહરી નવ ટળે, ક્ષણું ક્ષણું માહરો દેહજ બળે. ૪
સહસ્ર જગન અજામેધ કરી, અષ્ટ મહાદાન આપ્યા ધન ભરી;
ચૌદ વિદ્યા મેં પાઠે ભણી, દેહ દમી મેં અતિ ઘણી. ૫
પણ બ્રહ્મહત્યા માહરી નવ ગઈ, શામ વરણ માહરી દેહજ થઈ;
એક વાર હું ગયો જુનાગઢ મોઝાર, અરધ નિશાએ આવ્યો મહેતાને દ્વાર. ૬
મનસા વાચા કરમણાયે કરી, નરસૈં મેહેતાની કથા સાંભળી;
ધન વૈષ્ણવ વાણી ઓચરી, માહરી બ્રહ્મહત્યા તતક્ષણ ઉધરી. ૭
સર્વ કથા પંડિત કહી ગયો, સહુ કોને મન વિસ્મે થયો;
રાજાએ સમાચાર સાંભળી, સિંહાસનથી પડીયો ઢળી. ૮
હું અતિ અપરાધી આજ, મુજ ભુંડાને શાની લાજ;
સેવક વારવાને મોકલ્યો, કહી વચનને પાછો વળ્યો. ૯
તેનો બોલ ચિત્તમાં નવ ધર્યો, સંન્યાસી અતિ ગરવંભર્યો;
સેવક પાછો આવ્યો સહી, કહે સંન્યાસી કોઈ માને નહિ. ૧૦

પદ ૭૧ મું–રાગ વેરાડી એક તાલી.†

રાજા એ સમાચાર સાંભળી, સિહાસનથી પડયા હેઠા ઢળી;
અસત્ય અપરાધી હું છું આજ, મુજ ભુંડાને નથી લાજ. ૧

* પ્રા. કા. ત્રિ. નાં હારમાળામા ફેરફાર માટે પદ ૭૫ મું જુવો.
† આ પદ રા. તનસુખરામની પ્રતમાં છે.

તેવારે શ્રીપાત કહે સુણો નિરધાર, મેં ત્યાં જપ જાગ કીધા ત્રણવાર;
મહારુદ્ર કીધા વાર ત્રેત્રીસ, અતિરુદ્ર કીધા વાર એકવિશ. ૨
શ્રીભાગવત ભારત સુણ્યા પુરાણ, જૂઠું બોલવા નારાયણની આણ;
અનેક તીરથ હું તાં ભમ્યો, મેં મારો ઘણુંએ દેહ દમ્યો. ૩
પણ નરસૈંયાની કથા સાંભળી, બ્રહ્મહત્યાદિક પાતક ટળી;
એ સમાચાર પંડિત કહી રહ્યો, સેવક વારવાને મોકલ્યો;
કહી વચન તે પાછો વળ્યો, તેનો બોલ કોણે ચિત્ત ન ધર્યો. ૪

પદ ૭૨ મું–રાગ રામગ્રી પટતાલ.*

વૈરાગ્ય પાખે નથી પામવો,† ભક્તવત્સલ ભગવાન રે;
મિતાક્ષરા કાહડી જોવડાવું, વળી અરાઢ પુરાણ રે. ૧
વૈરાગે સનકાદિક છુટા, ધ્રુવ અંબરીષ પ્રહલાદ રે;
અંતરિક્ષ આવી હાથ દીધો, ઉપના આહ્લાદ રે. ૨
વૈરાગ્ય હુતો વિદુરને, હવા પ્રસન્ન જુગદાધાર રે;
તારી પેરે એમ ઉઘાડો, કોણે ન ગાયો શ્રૃંગાર રે. ૩
શ્રૃંગાર તો તું વગૂતો, નાગર નિરધાર રે;
વૈરાગ્ય પાખે જાણજે, નથી પામવો હાર રે. ૪
નથી પામવો હાર નાગરા, ભીમ ભણે તમો કૃપા કરો;
નાગર સહુ જોવા મલ્યા છે, આંહાંથી નવ ને જુગ્મ ગણો.‡ ૫

પદ ૭૩ મું–રાગ રામગ્રી જેત.

(હાંરે પ્રભુ) દુરિજન લોક કહે, નરસૈંયો લંપટ, એહવી વાધતી વાત રાજાએ જાણી,
મંડળિકે વિહ્વળ થઈ કહ્યું, જાઓ નરસૈંયાને આહાં લાવો તાણી. ૧
શીઘ્ર સેવક નરસૈંયાને લાવ્યા, કહેરે મહિપાલ દાસ તુંને રે કરીએ;
તાહરે પ્રીત દામોદરસું ઘણી, માંગી લે હાર અમો જેમ લહીએ. ૨
તે માટે ત્રિકમ હું કરું વિનતિ, પાળશો બરદ તો કારજ થાશે;
ભણે નરસૈંયો તું ભક્તવત્સલ સદા, હઠ કરશો તો મારો જીવ જાશે. ૩

* આ પદ હારમાળાના પૃ. ૧૨ મે ૨૭ મું પદ છપાયું છે. પ્રા. કા. ત્રિ. ની હારમાળાનાં પદ ૩૧ માં એ જ પ્રમાણે છપાયું છે. જૂની પ્રતોમાં અમે આપ્યું છે તે પ્રમાણે છે.
† પા. "ઠાળવો." એટલે નકામો. ઠાળી. ‡ નવ અને જુગ્મ એટલે બે અર્થાત્ અગીઆરા ગણો–નાશી જાઓ.

પદ ૭૪ મું–રાગ પરજીઓ એક તાલી.

કામી કપટી સુધો લંઠ રે, શું માંડી બેઠો પાખંડ રે;
તું કહે તો વશ વૈકુંઠરાયે રે, તે મુને દેખાડની આંહે રે. ૧
હરિભક્તિ વિના ભૂલ્યો ભમેરે, શા માટે સ્ત્રીયોને દમેરે;
*કૂડી ભક્તિ નહિ ફળ લહેરે, મુકુંદ સરસ્વતિ એણી પેરે કહેરે. ૨

પદ ૭૫ મું–રાગ આશાવરી એક તાલી.†

સામાનંદ સંન્યાસી એણી પેરે બોલ્યા, ભીમડો તે વૈરાગ્ય ગાયે રે;
નરસૈંયો તો શૃંગાર ગાયે, બેહુમાં એકે વાર્યો ન જાયેરે. ૧
નાની મોટી સભામાંહે, એ તો પદ ઉઘાડાં ગાયેરે;
ભાઇઓ નાગરો એને શું કહીએ, નિર્લજ ઉઠી શેં ન જાયેરે. ૨
એ તો કોનું કહ્યું ન કરે, કલેવર કરતો કોણ રાખેરે;
કો છે રે સંન્યાસી આંહાંસોરો‡, ગલે સાહી પરો એને નાખેરે. ૩
ટીટોત્ર જાત§ (?) શીદ તેડી આ૦યો, એવડો અનર્થ કાં રે કીધોરે;
નરસૈંયાને એક વાર વારીશ, એહવો પરઠ કરીને લીધોરે. ૪

પદ ૭૬ મું–રાગ રામગ્રી જેત.

પ્રથમ પ્રીત માંડી હવે શું રહ્યો સાંભળી, ન્યુન તાહરી હરિ થઇ રે આજ;
કોટમાંહે કુસુમની માળ ગ્રહી રહ્યો, કહોની કૃષ્ણજી શાને કાજ. ૧
લોકમાં સહુએ સાંભલ્યો મેં ભજ્યો, તો હવે કાં ત્યજો સુણી રે કાન;
નઠોર કાં થઈ રહ્યો, મંડળિક મદે ચઢ્યો, તોએ તુને હજી નાવી સાન. ૨
મેલ્ય માયા હવે, ફુલના હારની, વાર લાગી હવે વિશ્વનાથ;
નરસૈંયાચા સ્વામી, આશ' તારી ઘણી, મૂકમાં મૂકમાં ગ્રહો રે હાથ. ૩

પદ ૭૭ મું–રાગ સામેરી એક તાલ.

કોઈ એક ધર્મનિંદા કરે, રખે વાદ અધવચ રહે;
રામાનંદ સંન્યાસી એણી પેરે કહે, જાઓ વાદ અધવચ ન રહે. ૧

---

* પા. "વળી ભક્તિ ફળ તો લહે." † પ્રા. કા. ત્રિની હારમાળાનું પદ ૭૦ મું જુઓ.
‡ પા. "નજીકમાં." § પા. "ત્રીટીત્રા જાતને શીદ તેડી લાવ્યો."

કો કેની કૂડી પક્ષજ કરે, તે સંન્યાસી નરકે સંચરે;
કુંભીપાક પડે નર. તેહ, વૈષ્ણવ જનને નંદે જેહ. ૨
પંઢરપુર નગર છે એક, તેમાં નામો સોઇ વિશેક;
નામદેવને હરિસુ પ્રીત, રામાનંદની એહવી રીત. ૩

પદ ૭૮ મું–રાગ સોરઠ.*

હવે હાર મંગાવો મેહેતા, શામળિયો જગ્મડો સુતા રે; ટેક.
ક્રોધ કરી બોલ્યો પ્રધાન, મેહેતા તારું ઉતારું માન; હવે૦ ૧
વાત કરતા થઇ વડી વાર, લંપટ નાગર ન આવ્યો પાર; હવે૦ ૨
થા સંન્યાસી સહુકો નમે, તું પરનારી સંગે ભમે; હવે૦ ૩
વૈષ્ણવડે વણસાડ્યું ગામ, હવે ડગમગશે આવે કામ; હવે૦ ૪
આજ મંડળિક કોપે મહેરાણ,† માથે મરણ આવ્યું નિર્વાણ; હવે૦ ૫
લોકહસારત હવણાં થશે, લંપટ તાહરી તો પત જશે; હવે૦ ૬
પ્રલંબ કહે બહુ રોસે ભરાંણે, તારુ શીશ તો છે દૂરે વાહણે; હવે૦ ૭

પદ ૭૯ મું--રાગ મેવાડો.‡

રાજા કોપે ચઢિયો રે હો, આંખ ચઢી ગઈ;
વાત કરતાં રે હો, વાત ગાઢી થઈ. ટેક.
ખડગ કાઢીને રે હો, કોપીઓ ભૂપાળ;
ક્રોધ ચઢાવી રે હો, બોલ્યો આળપંપાળ. રાજા૦ ૧
વાત જાણી રે હો, રાજાની માત રાણી;§
સભામાં આવીને રે હો, બોલ્યા મુખ થકી વાણી. રાજા૦ ૨
રીસ નવ કીજીયે રે હો, પુત્ર વિચારીએ;
ભક્તને બ્રાહ્મણ રે હો, તેને કયમ મારીએ. રાજા૦ ૩
તુ મરમ ન જાણે રે હો, વૈષ્ણવ પંથનો;
નંરસૈં વાહલો રે હો, કમળાકંથનો. રાજા૦ ૪

---

* પ્રા.કા.ત્રિ. ની હારમાળાનું પદ ૪૭ મું જૂવો. † મેહેરાંણ (મેરામણ)–દરીઓ–સાગર.
‡ પ્રા.કા.ત્રિ. ની હારમાળામાં આ પદ પ્રેમાનંદની (૫૮ મું) છાપ સાથે નાંખ્યું છે. કવિ નર્મદાશંકરની પ્રતમાં પણ પ્રેમાનંદની છાપ છે, પણ મારી પાસે જેટલી પ્રતો છે તેમાં પ્રેમાનંદની છાપ આપેલી નથી. § મૂળમાં 'મેહેરાણી' શબ્દ છે.

હરિજનને પીડ્યે રે હો, ઘણું પીડાય હરિ;
મેહેતાજીને રે હો, મનવો વિનતિ કરી. રાજા૦ ૫
મંડળિક બોલે રે હો, હવે મેહેલું નહિ;
ભક્તિ એની જોઉં રે હો, રાત થોડી રહી. રાજા૦ ૬
પુત્ર હરિજન સાથે રે હો, હોડ કીજે નહિ;
હરિજન સમોવડ રે હો, કોણ કીજે કહી. રાજા૦ ૭
માતાએ એમ કહીને રે હો, ક્રોધ સમાવિયો;
રાય સિંહાસને રે હો, ઉપર આવિયો. રાજા૦ ૮

પદ ૮૦ મું-રાગ સારંગ.

પંડિતની કથા સાંભલી, રાયે વિમાસ્યું મન રે;
ભક્ત જનના દ્વેષી સરવ છે, સમરથ જુગજીવન રે. ૧
માનું વચન માન્યું નહિ મેં, અબળાએ કહી બહુ પેર રે;
સાથ સરવ મલ્યો છે જૂઠો, ભીમડો ઉપજાવે વેર રે. ૨
સેવક વારવા મોકલ્યો રાયે, નથી અમારે કામ રે;
પ્રલંબ પ્રધાનને કહે છે રાયજી, નવ લેશો એનું નામ રે. ૩
રીસ કરીને રાયજી ઉચરે, જાવો આપણે ઘેર રે;
અમો વિવાદ તે શાનો કરું, વૈષ્ણવ સાથે શાં વેર રે. ૪
સેવક કહે પરધાનને, રાયજી કરે છે રીસ રે;
મેહેતાજીને ઘેર મોકલો, નહિં તો કોપે ચઢે જુગદીશ રે. ૫
શ્રીપાત સંન્યાસી સહુ મળી બેઠા, શો કરવો હવે મરમ રે;
સરવ સભાએ વિચાર કીધો, મોકલો મુકુંદાશ્રમ રે. ૬

પદ ૮૧ મું-રાગ સિંધુડો.

સાર કર શામળા, મેલી મન આમળા, ઉઠ ગોપાળરાય અસુર થાયે;
નરસૈંયાને એક હાર આપતાં, તાહરા બાપનું શું રે જાયે. સાર.
હારને કાજે શું મુન્ય ગ્રહી રહ્યો, બોલતો નથી રે શું માગ્યા માટે;
રાય મંડળિકતણે પ્રતીતને કારણે, નહિ તો મળે મને મૂળ સાટે. સાર.
પૂછવું હોય તો 'પૂછજે સ્રીને,' મૂલ બેહું હોયે જે રે તારે;
પાંચે લાગી કહું કંઠે આરોપીયે, શું કહું શામળા વારેવારે. સાર.

કળિયુગ માંહે પ્રતીત ગઇ લોકની, એમ કરશો ત્યારે કોણ ધારશે;
કહેશે નરસૈંયાને હાર આપી નવ શક્યો, ચૌદ લોકમાંહે ગુણ કોણ ગાશે. સાર.
વારેવારે કહું હાર હસી આપીએ, આપ્યા પાખી છેડો કયમ છુટે;
ભણે નરસૈંયો જો પ્રીત છે તાહરી, તો મંડળિક મારવા ક્યમ ઉઠે. સાર.

પદ ૮૨ મું–રાગ પરજીયો.

હું માંગુ તે હુંને મયા કરો રે, ગાયોના ચારણ ગોવાળિયા;
વારેવારે શું કહું તુજને, પરદુઃખભંજન પીંડારિયા. હું માંગુ.
આગે અનેક ભક્તાને કરુણા કરી, હાર આપો હુંને થાય કલ્યાણ;
જે માંગે તેને તું આપે, તો હુંને શેં ન આપે નારાયણ. હું માંગુ.
રાત દિવસ સેવા કરું તોરી, સાર કરો મારી શામળ વેશ;
ભણે નરસૈયો અવર ન લેશું, તુજ ભક્તિ વિના અવતાર ન દેશ. હું માંગુ

પદ ૮૩ મું–રાગ આશાવરી.

મંડળિક આવીને લાગ્યો પાય, ક્ષમા કરો હું મંદમતિ રાય;
પ્રલંબ પ્રધાન વિનતિ બહુ કરે, મંડળિકને નેણે નીર ઝરે. ૧
શીશ તે સઘળા મેહેતાને નમ્યા, અમે અતિ ઘણું તમને દમ્યા;
અમો અજ્ઞાની થયા મહારાજ, રાખી દામોદરરાયે લાજ. ૨
ભીમ મેહેતાજીને ચરણે નમે, બ્રહ્મચારી વિનતિ બહુ કરે;
દ્વેષી નાગર તાંહાંથી ગયા, વૈષ્ણવ સૌ રળિયાત જ થયા. ૩
મંડળિક માનભંગ થઇને રહ્યો, નરસૈંયાનો પરચો લહ્યો;
સભા સરવ બોલે છે પેર, મેહેતાજી પધારો ઘેર. ૪
મેહેતાજી પધારે મંદીરમાંહે, વૈષ્ણવ જન વધાવે તાંહે;
ભણે નરસૈંયો જપો હરિ નામ, શ્રી દામોદરરાયને કરો પ્રણામ. ૫

પદ ૮૪ મું–રાગ મારુ.*

ભીમડા હઠ ના કરીએ રે, સુંદર શામ છબીલો મૂકી;
કહો કોને વરીએ રે.
જ્ઞાનીના લક્ષણ નહિ માને, કહેવાયે બ્રહ્મજ્ઞાની રે; ટેક.
વૈષ્ણવની નિંદા કરો છો, તાંહાં લગી વાત અજાણી રે. ભીમડા. ૧

* આ પદ "રા."ની પ્રતમાં, "મેહેતા તારી વાંકી વાણી" એ પદ પછી આપેલું છે.

તિલક તુલસી ખોટાં કહે, તું શું જાણે વૈષ્ણવની વાત રે;
ભણે નરસૈંયો હઠ મૂકે તો, રમીએ શામળિયાની સાથ રે. ભીમડા. ૨

પદ ૮૫ મું–રાગ સાખી.*

તાંહાં લજ્જાથી તતક્ષણ આવ્યો, ધરણીધર સાંભળો રાયે;
હરિના જન હરિસરખા જાણો, મેહેતાજીને લાગો પાયે. ૧
રાગ કેદારો ધરેણે હુતો, પ્રભુએ મુકાવ્યો તેહ;
પાંગળી વહુ સારી કરી, નિશ્ચે માનો એહ. ૨
મહિમા મેહેતાજીતણો, મુખે કહ્યો ન જાએ;
ધરણીધર મેહેતો એમ કહે છે, એને હરિ સાથે એકતાએ. ૩

પદ ૮૬ મું–રાગ બીહાગડો.

શ્રીરામ અંતરજામી રે, મુને શરણે રાખો સીતા સ્વામી રે. ૧
મર્યાદા પુરુષોત્તમ શ્રીરામ નિર્ગુણ બ્રહ્મ, તુજ વિના ભવજળ તરીયે કંમ. ૨
તવ નામ નિર્મળ નરહરિ, બે અક્ષર છે સર્વાધારી, રકાર મકાર ગુણકા તારી. ૩
ચોરાશી ખાંણ ભમી થાકો રે, હું ભટકીઓ ભવ આખો રે. ૪
* * * માધવાનંદ કહે હવે સર્વે રાખો રે. ૫

પદ ૮૭ મું–રાગ રામગ્રી.†

વિશ્વેશ્વર વિઠ્ઠલ વિઠુલા, કરું જો વિનતિ, તુજ વિના દાસ દુખ કોણ જાણે;
વલવલતાં મધ વીતી ગઈ જામની, ત્રિકમા નિદ્રા શું તજશે વાહણે. ૧
કે શું રોકી રહી રાધીકા, કાહાનજી તમને, કોને કહ્યું કરશો, કરુણા કાં ન આણો;
હઠ કરવી તાં હઠ કરજે શામળા, ત્રુટશે ત્રિકમા સનેહ તાણો. ૨
હલા આ હાવે અવસરે, અવસર નહિ સાચવે, તો પછે આવતે શું વખાણે;
કોણ કારણ પછે કાજ તે આવશે, કહે નરસૈંયો હઠ લીધો રાણે. ૩

---

* પ્રા. કા. ત્રિ. હારમાળાના પદ ૯૨ પછી ન. પ્રત માં ઉપલા પંદવાળી સાખી છે. હ. પ્રતના ૭૯ માં પદની છેલ્લી તુક ન. પ્રતમાં નથી. પ્રા. કા. ત્રિ. ના ૯૨ માં પદના ક ક પાઠ ન. પ્રતમાં નથી. † ઉપલું પદ "રા"ની પ્રતમાં છે. પૃષ્ઠ ૩૮ માં પદ ૯૯ મું એ પદ અમે આપેલું છે, પણ તેથી આ ફેરફારવાળું હોવાથી અત્ર પુનઃ આપ્યું છે. જુદી જુદી પ્રતો સાથે મેળવતાં એક જ પદમાં કેટલો બધો ફેરફાર થઇ ગયો છે, તે આ ઉપરથી ઠીક સમજાશે.

પદ ૮૮ મું-રાગ પ્રભાત.

કમ કમે મન કૃષ્ણ કોડામણા, કાળનું ચક્ર તે કાને સુણતાં;
ભક્તિ કાંઈ નવ લહું, કોણ આગળે કહું, નિદ્રા આવે તારું નામ ભણતાં. ૧
હાથ કાંઈ નવ ચઢ્યું, અંતે આવી અડ્યું, કામ તુજ શું પડ્યું કૃષ્ણ કાળા;
પતીતની પીડ તે, ભીડ જાણે કવણ, આવ ઉતાવળો મૂઠ ચાળા. ૨
જનમ ને મરણ તો, જીવ સહુને ખરું, શરણ આવ્યાતણો કાંઇ વેહેરો;
બરદ ધારી વશે, દુષ્ટ આગળે ધસે, બોલવા વેળા કાં થાએ બેહેરો. ૩
હુંય જો હરખહુ, વ્યાપ પરબર બહુ, (?) ચરભડુ ચત્રભૂજ રાય સાથે;
નરસૈંયો રંક તે, પંક માંહે વડો, લંક પુતા(?). રહી ગ્રહોરે હાથે. ૪

પરિશિષ્ટ ૨ જું.

પદ ૧ લું–રાગ હીંડાળો.

ઉલટી અબળા કહ્યું ન માને, હસી કર દેતાં' તાળી રે;
માનુની મોદ ભરાણી મનમાં, બોલે બળવંત બાળી રે. ૧
કહો તો હીંડાળો રાખીએ વાહલા, કહેતી વદન નિહાળી રે;
મગન થયાં માહાલે જુવતીજન, પ્રેમવચન મુખ ભાળી રે. ૨
ચમકંતી ચતુરા આવીને, વાહલાને વાય કરતી રે;
એક આવીને શ્રમ જળ લોહે, મુખે મરકલડા કરતી રે. ૩
પૂરણ પ્રેમે પામી પ્રેમદા, મોદે રહ્યા મન લોભી રે;
નરસૈંયાને કીધો કૃતારથ, કૃષ્ણલીલા મુખ શોભી' રે. ૪

પદ ૨ જું.

આ જો રે આહીરને આંગણે, નરહર નાચે નવનિતને;
બ્રહ્માદિકને સ્વપ્ને ન આવે, તે હરિ આવે હીત પ્રીતને. આ૦ ૧
નાચંતો હરિ સુંદર દીસે, ઘુઘરડી વાગે ચરણે;
ભાગ્ય જૂવો ભરવાડા કેરું, શું કીજે ઉત્તમ વરણે. આ૦ ૨
ઇંદ્રાદિક બ્રહ્માદિક જેનાં, ચર્ણ વંદવા સમીપ નહિ;
તે ગોપાળ ગોવાળા માંહે, જમે કરમલો કુર દહિ. આ૦ ૩
ભક્ત તણા હિત કેવળ કેશવ, લાલ લીલા અવતાર ધરી;.
સ્મરણભાવ માત્ર બંધન કાપે, નરસૈંયાચો નાથ હરી. આ૦ ૪

---

* જૂના ગ્રંથોનો મારી પાસે જે સંગ્રહ છે તે સંગ્રહમાં કોઈ એક જ ઠેકાણે ભક્ત કવિ નરસિંહ મેહેતાનાં પદો લખેલાં નથી, પણ જૂદે જૂદે સ્થળે જૂદા જૂદા ભક્ત કવિઓના પદોની વચ્ચોવચ્ચ લખાયલાં જોવામાં આવે છે; તેમાંથી પ્રાપ્ત થએલાં પદો પરિશિષ્ટ ૨ જામાં આપેલાં છે. ઉપરાંત સુરતના મહાજનના શેઠ ભગુભાઈ દ્વારકાદાસ જેઓની પાસે જૂના ભક્ત કવિના કાવ્યનો બહુ મોટો સંગ્રહ છે, તેમાંથી મળેલાં પદોનો સંગ્રહ પણ આ વિભાગમાં આપવામાં આવ્યો છે.

પદ ૩ જું-રાગ માલવ.

આવો રે સખી, ચાલોની હરિ જોવા. ટેક.
આવતડા ગોવાળાની સંગે, મોર પીછ શીર મુગટ બિરાજે;
મોહક મુરલી હરિને હાથે, ગોપી નીસરી નરહરિને જોવા. આવો૦ ૧
શામા તે શોભે શણગાર સજીને, તોરણે તોરણે ઉભી રહીને;
નિરખે નેણા *ભરીય ભરાવા. આવો૦ ૨
કંચન થાળ ભરી સંગ મોતી, ઘેર ઘેરથી ગોપી આવી ગાતી;
સુંદરવર વિઠ્ઠલાને વધાવા. આવો૦ ૩
મંડળી મધ્યે મલપતો રે આવે, સુંદર શામળિયો ગોપાળ;
ભલે મલ્યો મેહેતા નરસૈંયાનો સ્વામી, ઉતાર્યા ભોમીના ભારા. આવો૦ ૪

પદ ૪ થું-રાગ દેશાખ.

ભાણેજ ભૂદરા રે, મામાજીને મળવાને આવ્યા;
પૂર્વ જન્મની પ્રીત સંભારી, માસી પૂતનાને ધાવ્યા. ભાણેજ૦ ૧
કંસ કાહાન બેઉ મેડીએ ચઢીઆ, ને સાંઇડુ દીધું ગાઢું;
સાંઈડુ દેતા મામાજી લડથડીઆ, હેતે હૈડું થયું ટાઢું. ભાણેજ૦ ૨
મામાને મુક્તિપદ આપ્યું, મામીને લાભ દીધો;
ચુડલાની ચિંતા ઉતારી, પછે હાથ હળવો કીધો. ભાણેજ૦ ૩
રુડો તે કૃષ્ણ શામળિયો, જેણે મામીના પૂર્યાં કોડ;
રુડો તે નરસૈંયાચો સ્વામી, ભવનાં બંધન છોડ. ભાણેજ૦ ૪

પદ ૫ મું-રાગ રામગ્રી.*

તું કોણ માણુસ રે, ગોવાલીડા, તું કોણ માણુસ રે. ટેક૦
તું ઉભલો દેવા દે છે આણ રે, મોરે મસ્તક મહિની માણ રે.
મારો દોહિલડો ભરથાર રે, હાંરે રાજા કંસનો વહેવાર રે. ગો૦ ૧
અનેક વાર આવ્યા ગયા ત્યારે, કર કોણે નવ લીધો;
આજકાલનો તું ગાયો ચારતો, દાણી કોણે કીધો. ગો૦ ૨
કંસરાય [તેં] શ્રવણે ન સુણ્યો, તેહતણી અમો દાસ;
દુધદહીનું દાણ ન આપું, ના, પાઉં ટબકું† છાસ. ગો૦ ૩

---

* શૃંગારમાળાનું પદ ૯૫ મું જુવો. † નાની લોટી.

જે જાતની સંગત કરીએ, તે સરીખડા થઈએ;
નરસૈંયાચા સ્વામીની સંગે રમતાં, નિશ્ચે વૈકુંઠ જઇએ. ગો૦ ૪

પદ ૬ ઠ્ઠું–રાગ રામગ્રી.

તે હું માણસા રે, આહિરડી, તે હું માણસા રે. ટેક.
નરનો ઉતારું તાંહાં નાદ રે, (હાંરે) હું તો ભક્તજન આધાર રે;
(હાંરે) હું તો સેવકજન પ્રતિપાળ રે, (હાંરે) તારા કંસતણો છું કાળ રે. આહિ૦ ૧
પદ્મનાભ પાતાળે પેસી, નાગ મેં નાથ્યો કાળી;
સમુદ્ર મથી મેં શંખ વૃજાડ્યો, ચારે વેદ તે હું લાવ્યો વાળી રે. આહિ૦ ૨
એક કરે ગોવર્ધન તોલ્યો, બીજે વાયો વંશ;
અસુર સંહાર્યા મેં દૈત વિડાર્યા, જઇને પૂછની તારો કંસ રે. આહિ૦ ૩
અમો રે આહિરડાં કાંઈ નવ જાણું, તું છે અંતરજામી;
ચૌદભુવનનો નાથ કહાવે, મેહેતા નરસૈંયાચો સ્વામી રે. આહિ૦ ૪

પદ ૭ મું–રાગ સામેરી.

ગોપીયાં કુણ મિસે આવે;
જુએ તો કાહાન ઊખળે બાંધ્યો, ચતુર ચોહોદશ ભાળે રે. ગોપી૦ ૧
એક હસે મુખ અંબર રોધી, ગોપી ચોહોદશથી આવે રે;
એ તો ન હોય રે અમારા મંદિરિયે, જે કરતો મન ભાવે રે. ગોપી૦ ૨
એક કહે છોડાવું રે હવડાં, કહ્યું હમારું માને રે;
વગર કહે જશોદાજીને મંદિર, માખણ ખાધું શાને રે. ગોપી૦ ૩
એક કહે તમો શાને કહો છો, એ બંધાણો કોડે રે;
નરસૈંયાચો સ્વામી, ચતુર શિરોમણિ, ભવનાં બંધન છોડે રે. ગોપી૦ ૪

પદ ૮ મું–રાગ સામેરી.

આજ અમે જશોદાજીની પાસેથી, વિનય કરીને છોડાવ્યો રે;
તું તો તાહારા ગુણ નહિ મેલે, પુંઠે પળતો આવ્યો રે. આજ૦ ૧
કાહાન કહે મુને તાહારા ઘરનું, દધીમાખણ નીત ભાવે રે;
જે જે વનાં* કહો તે કરું, જો પેટ ભરી ખવડાવે રે. આજ૦ ૨
ધન ગોપી ધન વૃંદાવન, પુણ્ય ભલેરું પામી રે;
નરસૈંયાચો સ્વામી, ચતુર શિરોમણી, ભક્તવત્સળ નિજ નામી રે. આજ૦ ૩

* કામકાજ.

પદ ૯ મું–રાગ આમેરી.

શામળિયા પાતળિયા વાહાલા, ચોર કહે કાં લોક રે;
આપણે ઘેર વાણુ* કશી નહિ, પરઘેર જાવું ફોક રે. શામ૦ ૧
નવ લખ ધેનુ દુઝે ઘેર આપણે, કુંવર કશો નહિ વાંક† રે;
આટલા દાહડા માખણને કાજે, તાહારી રાવો લાવે રાંકરે. શામ૦ ૨
આંહા તો ચૌરબ્વેરે‡ પોઢું, કુંવર કશી નહિ ભૂખરે;
કાં ગોકુળમાં વાંક કઢાવે, લેઉં નાધડીઆનું દુઃખ રે. શામ૦ ૩
જાંહાં જોઉં તાંહાં દ્રષ્ટે ભરાવું, સુરીનર પૂરે શાખરે;
મણિ માણેક મુક્તાફળ હીરા, નરસૈંયાનાં નાથ રે. શામ૦ ૪

પદ ૧૦ મું–રાગ માળવ.

રહે રહે જાદવ રીત નથી કાંઈ, નવી ચાળ ન કીજે રે;
જેમ જેમ કહેશો તેમ તેમ કરશું, મહીનું દાણ ન દીજે રે. ૧
પ્રાણે પ્રીત ન હોયે પીતાંબરા, જાદવ જન કોઈ પૂછી જોએ રે;
ગોકુલ વડવડેરાં§ હુઆં,‖ મહીનું દાણ ન લે કોએ રે. ૨
તેં તો અમશું એ પેર માંડી, આવતા જાતાં વારાં¶ રે;
નરસૈંયાચા સ્વામી ભલે મળીઓ, ભવ પેલે ઉતારાં રે. ૩

પદ ૧૧ મું–રાગ પ્રભાત.

જુવોની જશોદા કહાનાએ ગોળી રે ફોડી;
તમને કહીયે તો કહો છો, ગોવાળણી કુડી. જુવો૦ ૧
વાછરું છોડીને મેલ્યાં, કીધું છે જાન;
માખણ ચોરીને ખાધું છે, એ શામળવાન. જુવો૦ ૨
આવો તો દેખાડું કૃષ્ણે કીધાં જે કામ;
બાળક થઇને ખોળે બેઠો, શું જુએ સુંદરશ્યામ. જુવો૦ ૩
બાઈરે બાળુડો મારો, કાંઇએ ન જાણે;
ભણે નરસૈંયો લીલા, વેદ વિખાણે. જુવો૦ ૪

પદ ૧૨ મું–રાગ શ્રીરાગ. થાળ.

કહાનજી હળવે હળવે જમો;
પછે રમવાને વન જાજો, ક્ષણ એક વિલંબ ખમો. કહાનજી૦ ૧

---

* કમી–ઓછું † ખામી. ‡ પેંડે. § આટલાં મોટા. ‖ થયાં. ¶ ફેર, વેળાએ.

ખોળે બેસાડું જમાડું વાહલા, વાત કહું એક સારી;
એટલું કહ્યું કીજેરે મારું, હું તું જ પર જઉં વારી. કહાનજી૦ ૨
દુધભાત મેં આણી રાખ્યું, લાડકડા તુજ કાજે;
નરસૈંયાચા સ્વામિની જનની, સુખ વિલસે નંદરાજે. કહાંનજી૦ ૩

પદ ૧૩ મું–રાગ શ્રીરાગ. થાળ.

વહાલા તુંને જમવા તેડે જનની;
આવો રે શામળિયા આવો, પૂછું વાત મનની. વાહલા૦ ૧
તું કારણ સામગ્રી કીધી, સઘળી શિતળ થાય;
વિલંબ કરો કેમ રુંડાં વાહલા, જમવાતણો રસ જાય. વાહલા૦ ૨
બળભદ્ર બેઠો જમવાને રે, તુંથી વહેલો જમશે;
તુંને મુકી ગોવાળિયા માંહે, એકલડો જઈ રમશે. વાહલા૦ ૩
જનની કેરાં વચન સુણીને, કૃષ્ણ ઉછંગે લાગો;*
નરસૈંયાચો સ્વામી ભલે મળીયો, જે જોઇએ તે માંગો.† વાહલા૦ ૪

પદ ૧૪ મું.

મારા મહિડાનાં દાણ માંગે રે ગોવાલીડા, તું કોણું માણસા રે. ગોવાલીડા૦ ૧
ઘણી વાર આવ્યા આણી વાટે, કર કોણે ન લીધા;
દહિંદુધનું દાણ નહિ આપું, નહિ આપું ટબકું છાશ પીધા રે. ગોવાલીડા૦ ૨
મોટપ મનમાં આણે ઘણેરી, જાણે છે અબળા બાળી;
કંસ કને તુંને લઇને જાશું, રાખું છું હું તુજને વારી રે. ગોવાલીડા૦ ૩
અમો રે આહિરડાં માણસાં, મરમ ન જાણીએ કાંઇ;
એકવાર એકાંતે મળશું, હસી હસી દેશું સાંઈ રે. ગોવાલીડા૦ ૪
જે જાતની સંગત કરીએ, તેહ સરીખડાં થઇએ;
નરસૈંયાચા સ્વામી સંગે રમતાં, નિશ્ચે વૈકુંઠ જઈએ રે. ગોવાલીડા૦ ૫

પદ ૧૫ મું–રાગ સામેરી.

જોરે બાઈ ગોવાલીડામાં કરમળડો‡ જમે રે;
જગત કરે તે ત્યાં આહિરડામાં રમે રે. જો૦ ૧

---

* ખોળે જઈ બેઠો. • લાગ્યોનું ભ્રષ્ટરૂપ લાગો છે. † પા. "હવે જાણો તે માંગો."
‡ દહીંભાત.

બ્રહ્મા મનમાં ઇમ વિચારે, આપણ મીન રૂપ લીજે રે;
જમુના જળ જઇ લેશે ચતુરભુજ, માહાપ્રસાદ પામી શીજે* રે. જો૦ ૨
અંતરજામીએ તત્ક્ષણ જાણ્યું, ઋષિ† મીન થૈને આવ્યા રે;
નરસૈંયાચો સ્વામી ચતુર શિરોમણી, કાંબલીએ કર લુવરાવ્યા રે. જો૦ ૩

પદ ૧૬ મું.

ગોવિંદા ગાવડી મારી, કાલે કયા વન ચરાવી. ગોવિંદા૦
શામળારે મારી સાસુડી તેડે, આવજે મારે ઘેર;
માખણ ચોરી પય પાન કીધાં, તેની હવે શી પેર. ગોવિંદા૦ ૧
સવા ઘડો મારી ગાવડી દુજે, ઓછું નહિ એક ટાંક;
રખેવાળી તને રજ નહિ આપું, કાંઈ છે તારો વાંક. ગોવિંદા૦ ૨
ગોવાળામાં રમતો હીંડે, તાહારું શું કંઈ જાય;
શાને કાજે શામળા રે, મારે હૈડે ચઢાવી હાય. ગોવિંદા૦ ૩
એ વલોણું તારા હાથમાં આપું, મુઠ્ઠી ભરીને માવ;
ગળ્યું મોઢું કાહાન કરાવું, ભુધર રાખજે ભાવ. ગોવિંદા૦ ૪
સારું સારું વનડું જોઈને, શામળા ચારજે ગાય;
નરસૈંયાના સ્વામી વિના, મારો જન્મારો કેમ જાય. ગોવિંદા૦ ૫

પદ ૧૭ મું.

ગોકુળમાં રે ગોવિંદજી, રમે ગોવાળાની સાથ;
માખણ ખાવાને આવે માવજી, ઘાલે મટુકી માંહે હાથ. ગોકુળ૦ ૧
સુના મંદિરમાંહેરે શામજી, ઘડ લઈ પેસે છે ધાઈ;
ઉંચુ જોયું મારે વાલમે, મહિ કેરા માટસું સાઈ. ગોકુળ૦ ૨
મહીમાં તે મારી વાંસલી, પડી મહી કેરી ધાર;
વેગે પીયે રે મારો વાલમો, થઈ રહ્યો હોંહાકાર. ગોકુળ૦ ૩
મોંમાં માંડે છે તાસલા, જોઈ રહી છે બીજની નાર;
સુના દીસે છે પરસાળીઆ, હરિના ચળવળ્યા છે હાથ. ગોકુળ૦ ૪
કાનુડે નારીને ભોળવી, તોડ્યો કંઠડા કેરો હાર;
મોતી વેરાયાં મારા ચોકમાં, થઈ રહ્યો હાહાકાર. ગોકુળ૦ ૫

* પામોશું. † બ્રહ્માએ માછલાનું રૂપ લીધું.

નારી લાગીરે મોતી વીણવા, કાનુડે મારી છે દોટ;
આઘે જઈને કુટે કાખલી, થઈ રહ્યો રંગનો રોળ. ગોકુળ૦ ૬
પરાક્રમ પુરુષોત્તમતણાં, મુખે કહ્યાં નવ જાય;
નરસૈંયાચા સ્વામી શામળા, અંગે ઉલટ ન માય. ગોકુળ૦ ૭

પદ ૧૮ મું.

મોકલો જશોદાજી કુંવર તમારો, અમ ઘેર મહિડા વલોવવા રે જો;
તમારા કાનજીને ઘુમંતાં રે આવડે, તેડવાને મસે આવી હુંય રે જો. ૧
સાત સમુદ્રની ગોળી રે કીધી, મેરુ કીધો રવૈયો રે જો;
વાસુકી નાગનાં નેતરાં રે કીધાં, ચાંદા સૂરજ બે સખૈયા રે જો. ૨
સાસુ અમારાં ગામ સધાર્યાં, નણંદી નાર ધૂતારી રે જો;
તે માટે બાઇ કુંવર તમારાને, તેડવા માટે વાટે હું તો આવી રે જો. ૩
એક પાસ કાનજી કાળો રે ઘૂમે, બીજી પાસે રાધીકા ગોરી રે જો;
ખળકે છે કંકણી લળકે છે વેલીઆ, લટકે તે નેતરાની દોરી રે જો. ૪
કાનજી રે કાનજી સૌ કોઈ કહે છે, અમો ગોવાળીઓ કહીશું રે જો;
રાધિકા રાધિકા સૌ કોઈ કહે છે, અમો ગોવાળણી કહીશું રે જો. ૫
હળવે હળવે ઘૂમો રે કાનજી, નંદાશે મારી ગોળી રે જો;
ગોળી નંદાશે ને મહી ઢોળાશે, મારે તે મંદિર ખાવા રે જો. ૬
મહીડાં વલોવતાં માખણ પ્રગટ્યું, મોહનને હું આલીશા રે જો;
આવજો રે માધવ ખેતર મારે, બાચકો આપીશ બોરાં રે જો. ૭
આપણે બન્ને બોરાં રે ખાઈશું, છૈયા તે ચારશે ઢોરાં રે જો;
નરસૈંયાના સ્વામી સંગે રમતાં, ઉલટ અંગ ન માયા રે જો. ૮

પદ ૧૯ મું.

લગારેક નંદના છોરા, આવની મારી ગાવડી દોવા. ટેક.
ગાવડી મારી તુજને હેરી,* તુજને દોહવા દે;
મહિનો ટકો જે જોઇએ તે, પેહેલો હાથમાં લે. લગારેક૦ ૧
આવડું કહેવું ન પડે, પોતાનાં જાણી જોઈ;
ગામમાં મારે સહુ સગું છે, વ્રજ સરખું નહિ કોઈ. લગારેક૦ ૨

---

* ટીકી ટીકીને જોવું અથવા હળી જવું.

ઘેર મારાં છોકરાં સાથે, તુજને ખાવાનું આલું;
મોહન માળા જો ગમે તો, કાનજી ગળે ઘાલું. લગારેક૦ ૩
આવડી વાર શું કરે વંસમી, વસવું ગોકુળગામ;
આજ મારે એટલું પડ્યું, તુજ સરીખડું કામ. લગારેક૦ ૪
મનમાં છે તે મનડું જાણે, મોંઢે કહ્યે શું થાય,
નરસૈંયાના સ્વામિ વિના, રખે વાહાણલડું વાય. લગારેક૦ ૫

પદ ૨૦ મું.

બ્રીજવાસી કનૈયાલાલ, મોહન જાવા દે. ટેક.
ગોકુળથી આવી ગોવાળણી, મથુરાંથી આવ્યો કાહાન;
મારગમાં ઝગડો મચ્યો, કાહનો માગે દધીનાં દાણ. મોહન. ૧
કોણ રાયનો તું બેટડો, શું છે તારૂં નામ;
નંદરાયનો હું બેટડો, કાહનજી મારૂં નામ. મોહન. ૨
કોણ રાયની તું બેટડી, શું છે તારૂં નામ;
બ્રખુભાનની હું બેટડી, પ્યારી રાધા મારૂં નામ. મોહન. ૩
ઉત્તરથી આવી બાદલી, વરસી જમુના તીર;
કાનજીનો ભીંજે કામલો, રાણી રાધાનાં ભીંજે ચીર. મોહન. ૪
આજ લગી દાણ આપ્યાં નથી રે, રીત નવી નવ હોય;
જોર જુલમ કરીએ નહિ કાહના, ગોરસ સામું શું જોય. મોહન. ૫
મોર મુગટ શીરપર ધર્યો, મુખ મોરલી ઘનઘોર;
કાનજી મનાવે કામની રે, કંઈ રાસ રમવાનાં કોડ. મોહન. ૬
ગાય શિખે ને સાંભળે રે, તેનો થાયે વૈકુંઠવાસ;
કરજોડીને વિનવે સદા, ગુણ ગાય નરસૈંયો દાસ. મોહન. ૭

પદ ૨૧ મું–રાગ દેશાખ.

કાનજી મારગ રોક મા રે, અમો જાણી તારી પેર;
તું કહ્યું અમારું કરે રે, અમો જાઉં અમારે ઘેર. કાન૦ ૧
વાટે જાતાં ચુંબન કરતાં, દેખે સર્વે લોકક.
સાચા માટે સહુએ માને, કોણ કરે તે ફોક. કાન૦ ૨
લોકલાજ તેં કેમ છાંડી, તુજ સરખા ન• થવાય;
નરસૈંયાચો સ્વામી ભલે મળીઓ, કાનજી સુંદરી સાય. કાન૦ ૩

પદ ૨૨ મું-રાગ પ્રભાત.

પરમાનંદ વરોળતી* રામા, ગોળી તે ઘમઘમ વાજે રે; પરમા૦ ૧
નવલખ ધેન પયચા† રવૈઆ, મેઘતણી પેરે ગાજે રે. પરમા૦ ૨
વેણું વાઇને મોહ પમાડી, વ્યાકુળ થઇને ઘોળે રે. પરમા૦ ૩
વેણીનાં કુસુમ લટકંતાં દીસે, જાણે મણીધર ડોળે રે. પરમા૦ ૪
આવંતા કૃષ્ણ દેખી કરી, મહી વરોળતી આર્ધી છાંડી રે. પરમા૦ ૫
નરસૈંયાચો સ્વામી જાણી અંતર, કામનીસું કેળ માંડી રે. પરમા૦ ૬

પદ ૨૩ મું.

મહિ ઢળશે મહિ ઢંળશે, કાહાન કોઈ માથાની મળશે. ટેક.
નથી દુધ સાકેર ને મેવા, ખાટી છાશ શું આવ્યો લેવા. મહિ. ૧
માલ જોઈને જાવા દીજીએ, શાને માટે મટુકી મારી લીજીએ. મહિ૦ ૨
કાહાનો છેલછબીલો દીસે, છાશ ખાટી શાને પીશે. મહિ૦ ૩
મેહેતા નરસૈંયાના સ્વામી મળિયા, હવે સખણા રોહ શામળિયા. મહિ૦ ૪

પદ ૨૪ મું.

આવ સલુણા શામળા રે, તારે વારણે જાવું રે; આવ૦
સોના રૂપાની મહિ મટુકી. રૂપાની ઉંઢણુ રે;
વૃન્દાવનની કુંજગલનમે, મહિડાં વેચણ રે. આવ૦ ૧
મહિ મટુકી શીરપર લીધી, ચાલી વનની વાટે રે;
ઉંઘ વેચી ઉજાગરો લીધો, મોહનડાને માટે રે. આવ૦ ૨
લટકે હીંડું મટકે હીંડું, મુગટપેં જઉ વારી રે;
મદમાતું જોબન મારું, આપોપું સમારી રે. આવ૦ ૩
હું છું ગોકુળની ગોપી, મહિડાં વેચણ વાળી રે.
ભલે મળ્યો નરસૈંયાનો સ્વામી, મોહ મમતા સૌ ટાળીરે.‡ આવ૦ ૪

પદ ૨૫ મું.

આજ હું એકલડી, અગાશીએ બેઠી;
અરીસે આભ્રણ જોતી, કહાનજીએ દીઠી. ૧
નયનાં નચાવી મોરે મંદીરિયે ચઢીઓ;
નિર્લજ લંપટ એવો નંદનો નાધડીઓ. ૨

---

* વળોવવું. † દુધના. ‡ પા. "આનંદ તવ હું પામી રે."

રહોજી રહોજી કરતાં રાઢ જ કીધી;
નરસૈંયાચે સ્વામીએ ઉરપેં ધરી લીધી. ૩

પદ ૨૬ મું–રાગ કેદારો.

ઇંદુ ઉતાવળો, ક્યાં થયો આકળો, આજની રાત કર પ્રાતઃ મોડું;
હેજ* જાણી પીઉ, સેજ આવે મોરી, એ કહું છું આજે ચાલ થોડું. ૧
નિરમળી જ્યોત તું, પ્રગટ કર દીવડા, દીન જાણી દયા નાથે કીધી;
આજની રજની ધન, સફળ અવતારમાં, બાથ ભરી નાથે ઉરમાંહે લીધી. ૨
કુરકુટા† તું રખે, શબ્દ મુખ ઓચરે, અંગ ઓચ્છવમાં રંગ વાધ્યો;
પેરપેરે પીઉજીને, વશ કરી રાખવા, નવનવી ભાતનો રંગ સાધ્યો. ૩
અંગ લચકો થયું, રંગ રમિયાં બહુ, મગ્ન થઈ પ્રેમરસસિંધુ ચાખ્યો;
નરસૈંયાચા સ્વામિની, પ્રતીત માની નહિ, અંક ભરી નાથ ઉરમાંહે રાખ્યો. ૪

પદ ૨૭ મું.

ઓધવજી વાહાલા ક્યારે આવશે, મારાં સુખડાં ગયાં તે કાંથાં‡ લાવીએજી;
ઘરમાં ઘસું ને આવું આંગણે, ચઢીને જોઉં છું માળીએજી. ઓધ૦ ૧
અન્નની બાધા તે લીધી આકરી, અમે નયણે તે આંસું ઢાળીએજી;
જે રે દાહડાના ગયા નાથ, અમે દિન દિન દેહડી ગાળીએજી. ઓધ૦ ૨
ગોકુળ મેલીને મથુરા ગયા કૃષ્ણ, વશ કીધા તે કુબજા કાળીએજી;
મેહેતા નરસૈંયાના સ્વામી શામળા, તમ મળે ભવબંધન ટાળીએજી.§ ઓધ૦ ૩

પદ ૨૮ મું–રાગ આશાવરી.

સેજેથી ઉઠતી શ્યામા, શીશ અંબોડા વાળે રે;
વદને સુધાકર વાહી ગયો, ઉદીયો દીનકર ઉજવાળે રે. સેજે૦ ૧
આળસ મોડે અધઉજાગરી, અધપડીયાલી આંખ રે;
અધુર ડંસ અતિ અદ્દભુત દીસે, ખંડીત તીલકચી રેખ રે. સેજે૦ ૨
લડસડતી અંબર શીર ઓઢે, કંચુકી કસ ન સંભાળે રે;
બાહુલતા કર વાળીને ઉભી, રતીસુખ રહિ રહિ વિચારે રે. સેજે૦ ૩
જાવા ન દેઉં નાથ એમ વલવલે, અમૃત વચન મુખ બોલે રે;
ભણે નરસૈંયો નરહરિ નીત નવા, નહિ એ સુખ કો તોલે રે. સેજે૦ ૪

---

* હેત–પ્રેમ. † કુકડા. ‡ ક્યાં થકી. § પા. "તમે મેલોની મનના આમળાજી."

પદ ૨૯ મું–રાગ રામગ્રી.

મારા વાહાલાજીસું, આવું રુડું બાજે છે;
હરખતી રાણી હું રમઝમ નાચું, પાયલે તે નેપૂર વાજે છે. મારા૦ ૧
સેંથે પુલી નાકે વેસર, લીલવટ તીલક બીરાજે છે;
હાથે ચુડી બોંહોડી ચઢાવું, ગોફણે ઘુંઘરી ગાજે છે. મારા૦ ૨
આ જોબનમાં એ વર રૂડો, અવર દીઠે મન ભાજે છે;
નરસૈંયાચા સ્વામી સંગે રમતાં, જે બોલું તે છાજે છે. મારા૦ ૩

પદ ૩૦ મું.

રાતલડી નહિ પોંહોચે રે, રસિયા આનંદ આવ્યો રે;
પિયુનો પ્રેમ ઘણો રે સજની, મન્મથ મોહ ઉપજાવ્યો રે. રાત૦ ૧
માઝમ રાતે ને હું પિયુ સાથે, કંઠે વિલાઇને સુતી રે;
પિયુનો કર કુચ ઉપર મેલી, એણીપેરે નીશા નિરગમતી રે. રાત૦ ૨
કહ્યું ન માને જાદવરાયો, નીશદિન દેહડી પીડે રે;
નરસૈંયાચો સ્વામી ભલે મળીઓ, પ્રીતનો બાંધ્યો હીંડે રે. રાત૦ ૩

પદ ૩૧ મું.

શામળિયા નાકફળી લાવ સોતી;*
હરિને નામે હીરા જડાવું, માંહે મધુસૂદન† મોતી રે. શામ૦ ૧
મારે પિયુડે માનીતી હુતી, તુજને ઘડાવીશ છાની;
આજ લગી હું બોલી નહિ રે, જાંહાં લગી હુતી નાની. શામ૦ ૨
સહુને નાકે સોહે નાકફળીજ, મારે નાકે કાં વાલી;
સહિયર સમાણીમાં રંગભેર રમતાં, તેણે મુને મેહેણે મારી. શામ૦ ૩
રાતે દાંતે રાધા રાણી, નાકફળી જડીયાણી;
નરસૈયાચો સ્વામી ભલે મળીયો, જુગમાં કીધી જાણી. શામ૦ ૪

પદ ૩૨ મું–રાગ દેશાખ.

રુઠડા નાથને મનાવો મારી સજની, માનીશ તેનો પાડ;
પૂર્વજન્મની પ્રીત સંભારી, વહેલાં લડાવું લાડ. રુઠડા.

---

* સોહતી–સુંદર. † મધુ નામના દૈત્યને કૃષ્ણે માર્યો હતો તેથી મધુસૂદન કહેવાય છે. જેમ પહેલા પાદમાં હરિ નામના હિરા કહ્યા છે, તેમ આમાં મધુસૂદનના નામનું મોતી કહ્યું છે.

શેરીએ મળે પણ સામું ન જુવે, મેં તાંહાં કાંઈ ન કહેવાય;
પ્રેમે કરી પાલવ ઝાલું, વાહલો આંહોડી મોડી જાય. રુઠડા. ૨
કો કામણ કહે કો કૌતક કહે, જેમ મારો પીયુ વશ થાય;
કામણ મોટું જીભલડી, જેણે જપીએ જાદવરાય. રુઠડા. ૩
રીસડો શો એટલાને કાજે, પીયુ મેહેલાવી લાજ;
નરસૈંયાચો સ્વામી ભલે મળીઓ, તો ગોપીએ લોપી લાજ. રુઠડા. ૪

પદ ૩૩ મું–રાગ દેશાખ.

તેવતેવડાં રે વાહલે મારે મેલ્યાં વિસારી;
જે માયા અમ ઉપર ધરતા, તે કેમ ઉતારી. તેવ૦ ૧
તે દિન શેં ન સંભારો મારા વાહલા, ગોકુળ માર્ગે રમતા;
આંખ પાંખનો નેહ ધરતા, એકી થાળે જમતા. તેવ૦ ૨
જો તપ કરતા ચુકયા મારા વાહલા, તો તમને શું કહીયે;
દીનાનાથ દયાળ દામોદર, જેમ રાખો તેમ રહીએ. તેવ૦ ૩
હાસ્યવિનોદ રાધામાધવનો, કમળાવર બોહુ કામી;
ચરણ તમારે રાખો મેહેતા નરસૈંયાનો સ્વામી. તેવ૦ ૪

પદ ૩૪ મું–રાગ દેશાખ.

રીસાવ્યા રહીએ નહિ, વાહલાસું ઘેલી;
નંદાનંદન લાલસું, શાને કીજે સુંદરી. રીસા૦ ૧
મનમથ વેંધી માનુની, કેવડાનો કાંટો;
આણે સમે કેમ ચાલશે, વાહાલાજીસું આંટો. રીસા૦ ૨
માન વચન તું માનુની, સુણ પંકજવદની;
કેલીનિધાન તું કામિની, મોહન સુખદયણી. રીસા૦ ૩
મુક મરજાદા શ્યામની, કાં ધરી રહી ગર્વ મન;
ભણે નરસૈંયો ભામિની, તાંહાં ભેટ્યા ભગવન. રીસા૦ ૪

પદ ૩૫ મું–રાગ ધન્યાશ્રી.

ઝાંઝર ઝમકયાં ને આંખ ઉઘાડી,
ઝળકયું વદન શશીશું આષાઢી,* મુનીજનને જેમ, લાગી તાળી. ઝાંઝર૦ ૧

* મેઘોમાં ઢંકાયલો ચંદ આષાઢ સુદ ૧૫મે ઝળકે તો શુભ શુકનવંતુ વર્ષ ગણાય છે, તેથી મુખને તે સાથે સરખાવેલું છે.

દિવ્ય ચક્ષુ સહુકો કેહે એહેને, સુંદરી વિના નહિ નિરખે કહેને. ઝાંઝર૦ ૨
ભણે નરસૈંયો એ સુખ જોઈ, હું તાંહાં અવર બીજું ન કોઈ. ઝાંઝર૦ ૩

પદ ૩૬ મું–રાગ મારુ.

સુંદર શામળિયારે, * * * *
ગોકુલથી ગોવાળણી આવી, મથુરાથી આવ્યો કાહાન; સુંદર. ૧
મારગડે ઝઘડો મચ્યો રે, કોણ છોડાવે ગૌદાન. સુંદર. ૨
વ્રખુભાનની તે બેટડીરે, રાધા નવરંગી નાર; સુંદર. ૩
તારે ઓઢણે કાંબળી રે, મારે ઓઢણ ચીર. સુંદર. ૪
ઝરમર ઝરમર મેવલા વરશે, આંગણ મચ્યો કીચ. સુંદર. ૫
ભલે મલ્યો મેહેતા નરસૈંયાનો સ્વામી, ઉતર્યા ભવપાર. સુંદર. ૬

પદ ૩૭ મું.

નંદના તે લાલ ગોવાળીઆ, મને શાને રોકો છો વાટમાં;
મને શણગાર શોળે શોભતા, હું તો જતી હુતી મારા ઠાઠમાં. નંદના. ૧
માથે મટુકી મહીતણી, તે તો ખેંચતાં ખેંચતાં ફુટશે રે;
કાહાના વળગા રુમી શાને કરો, મારો હાર હૈયા કેરો તુટશે રે. નંદના. ૨
મારે હાથે હરિ રસ ચુડલો, ઉપર રંગ ચઢ્યો મજીઠડો રે;
કાહાના દાણ ઠગીને લીજીએ, સંસાર થકી કંઈ અદીઠડો રે. નંદના. ૩
વાટે જતાં આળ ન કીજીએ, પેલા દુરીજન દેખે તેથી બીજીએરે;
મેહેતા નરસૈંયાના સ્વામી શામળા, હવે પ્રેમથી હરિરસ પીજીએરે. નંદના. ૪

પદ ૩૮ મું–રાગ સામેરી.

તમ સાથે તો આવું માહારા વાહાલા, કહ્યું મારું કરશો રે;
તમો આગળથા અમો પાછળથા, નાચંતા નીસરશો રે. ત૦ ૧
રમઝમ રમઝમ નેપૂર વાજે, ઘુંઘરડી ઘમકાવો રે;
તાલ પખાજ વેણુ વંશ વજાડી, નાચંતા તમે આવો રે. ત૦ ૨
સોળ સહસ્ર ટોળે મળી ગોપી, લક્ષ્મીવર આગળ કીધો રે;
નરસૈંયાચો સ્વામી ભળે મળીઓ, કાજ આપણો સીધો રે. ત૦ ૩

પદ ૩૯ મું–રાગ આશાવરી.

આ જોરે હરિ જોવા સરખો, રંગરાતો ને મદમાતો રે;
રજની રાસ રમી વૃન્દાવન, આવે વાંસલડી વા'તો રે. આ૦ ૧

છોગાળો ને છેલછબીલો, નાચંતો ગૃહ આવે રે;
દ્વિજ વિનતાનાં જુથ મળીને, મોતીડે વધાવે રે. આ૦ ૨
મસ્તક મુગટ જડાવ મનોહર, કુંડળ ઝળકે કાને રે;
અણિયાળાં લોચન, ચોલ રાતડા, સોહીયે શામળાને રે. આ૦ ૩
હરખ્યા સુરનર દેવ મુનીશ્વર, પુષ્પવૃષ્ટિ ત્યાં થાયે રે;
રાધામાધવ જોડી જોઇને, નરસૈંયો બળિ જાયે રે. આ૦ ૪

પદ ૪૦ મું-રાગ સામેરી.*

ઘણે ઘણે દાહાડે ઘેરં પધારીઆ, તો હવે મન ઠરી રહ્યું હેઠું રે;
સુઘડ નાહોલિયાનો† સંગમ પામી, દોહેલડાં કાંએ વેઠું રે. ઘણે૦ ૧
ગામ ગામ ઠામ ઠામ જોવંતા, અવર ચિત્ત ન બાંધે રે;
લક્ષચોરાશી જોનિ ભમતા, મનસા દેહી લાધે રે. ઘણે૦ ૨
મનનો માન્યો ને ચિત્તનો માહાલ્યો, અણુચિંતવી ક્રીડા કીધી રે;
નરસૈંયાચો સ્વામી ભલે મલિયો, હૃદયાભિતર લીધી રે. ઘણે૦ ૩

પદ ૪૧ મું-રાગ માળવ ગોડી.

મ કરો આળ દેશું ગાળ, કોહાને કનૈયાલાલ આ કોની ચાલ;
વણ પ્રીછે વણ બોલ બોલાવે, ધાઇ ધાઇ ચુંબન દેરે ગાલ. મ કરો૦ ૧
કોહનીક વહું ને કોહનીક બેટી, જમુના પાણીની એ વાટ;
ચાલો જઇને પૂછીએ નંદજશોદાને, કુંવર નડે છે તે શામાટ. મ કરો૦ ૨
ગોવાળાની એ ચતુરાઇ, અહિં ખાય છે તહી લોહે હાથ;
નરસયાચા સ્વામીને કોઇ ન દેખે, અમને દેખે સહિયર સાથ. મ કરો૦ ૩

પદ ૪૨ મું-રાગ માળવ.

આનન્દસાગર કેળ કરે, કાંઇ કાનુડો ગોવાળો રે;
માનુનિયાંચા ચિત્ત ચળાવે, સુંદર નેણ વિશાળો રે. આ૦ ૧
સુરતતણાં સુખ કહ્યાં ન જાએ, ભાગ્ય વિના કોણ પામે રે;
ગોવિંદતણા ગુણ પ્રેમે ગાતાં, સ્વર્ગતણાં સુખ ચિત્ત ન આવેરે. આ૦ ૨
જે જે ભાવે ચિતમાં સમરે, તાંહાં તેવો થઇ મળીયો રે;
નરસૈંયાચો સ્વામી ભક્તવત્સલ, હર બ્રહ્માદિકં ન કળીઓ રે. આ૦ ૩

---

* શૃંગારમાળાનું ૩૧૭ પદ જુઓ. † નાહોલિયાનો—સ્વામીનો.

પદ ૪૩ મું-રાગ માળવ ગોડી.

ના ના રે સહિયર નાંધડલી, મોસું રોળ ન કીજે એવડલી;
હું લાજું માહારા મનમાંહે, મુને હસે છે સખી તેવતેવડલી. ના ના રે.
સુરીજન મુનીજન દેખતડાં, તુંને લાજ ન આવે વળગતડાં;
અમો વહુઆરું કુળ વધુઆ, કાંઈ ન ગમે એવડાં અળગતડાં. ના ના રે.
રોહો રોહોરે ઉરવર ઝઝુમતા, દુઃખાયુંરે ગાલે ચુંબન દેતડાં;
નરસૈંયાચા સ્વામીએ સંગમ કીધો, મનના કામ ગમતડાં. ના ના રે.

પદ ૪૪ મું-રાગ પ્રભાત.

વાતની વાતમાંરે માહારો વાહલો રીસાણો;
ભોળીરે ભરવાડણ કાંઈ કારણ ન જાણો. વા૦ ૧
વેણીરે સમારતાં મુને વારરે લાગી;
તેણીરે વેળા હું તો અસુરી જાગી. વા૦ ૨
પુરુષ ભ્રમંર હોઈ, મનરે શા ધરીએ;
આપણ અબળા હરિને કાંઈ રુસણે મરીએ. વા૦ ૩
આલોક પરલોક સુખ તેને ચરણે લહીએ;
નરસૈંયાચા સ્વામી કેરા દાસ થઈ રહીએ. વા૦ ૪

પદ ૪૫ મું.

આજની રજનીનો રંગ કહ્યો નવ જાયે;
સાંભળો સખીરે ઉલટ અંગ ન માયે. ૧
સુરીનર બ્રહ્માદિક નવ લહે પાર;
માઝમ રાતે આવીને કાંઈ કીધો વિહાર. ૨
અમોરે અબળા કલિયો પૂરણ કામી;
મનના મનોરથ પૂરે નરસૈંયાચો સ્વામી. ૩

પદ ૪૬ મું-રાગ સોરઠ.

વાહલા તાહરું નામ શું, કેહેને અમશું રે;
સુંદર રૂપ જોઈજોઈ વાહલા, તાહરે પાવલીએ નમશુંરે. વાહલા૦ ૧
કોણ ઉપાય કરી માહરા વાહલા, તાહરે મનમેં ગમશું રે;
નરસૈંયાચા સ્વામી વૃંદાવનમેં, તુંજ કેડે અમ ભમશું રે. વાહલા૦ ૨

પદ ૪૭ મું–રાગ સામેરી.

આજ સખી આફણીએ, વાહલાજીએ આલિંગન દીધું રે;
કામણુ મોહનુ કરી કરી થાકી, તારૈં મારું નામ ન લીધું રે. આ૦ ૧
હું બલહારી મનમથ કેરી, જેણે મારો વાહલો વશ કીધો રે;
હાવભાવ નયને ઉપજાવે, જવ ઉરવર સાથે લીધો રે. આ૦ ૨
સુરતતણો રસ સ્વાંઢિયો જાણીને, અણુતેડ્યો ઘેર આવે રે;
નરસૈંયાચો સ્વામી ભલે મળીયો, લીલા લાડ લડાવે રે. આ૦ ૩

પદ ૪૮ મું.

કાંઇ કાંઇ રયણી એણી વાટડીએ, રતિ કેલી રમી મુંજની જાતડીએ રે;
મારા વાહલાજીસું બોલતાં બાધું, સપન સાચુ મુને વિસારે લાધું રે. કાંઇ.
પ્રીતતણી મુને પેરજ લાધી, પીયુજીને પ્રેમરસ ભાવે રે;
કુંકુમ કાજલ ટીલો ટબકી, નેહ વિના નાથ ન આવે રે. કાંઇ.
હાથ થકી હરિને હવે ન મેલું, રાખું હૃદયા મોઝારી રે;
નરસૈંયાચો સ્વામી ભલે મળીઓ, હુતો તે ભેદ નિવારી રે.* કાંઇ.

પદ ૪૯ મું–રાગ પ્રભાતી

જો જો રે જો જો રે, માથે મહાવર લાગ્યો;
નેણ નિદ્રાળવાં સોહે, અંગ સુગંધી વાગો. ૧
પંકજની રેખા સહુ ગઇ છે ટળી;
અધર અમૃત લેતા પહોંચી મનની રળી. ૨
રસબસ વસન લાગ્યો, દીપક જ્યોત;
કુંજપર ક્રીડા કરે, મધૂપ પ્રાત. ૩
ઉલટ જાયો† જાંહાં, વસ્યા હુતા રાત;
નરસૈંયાચો સ્વામી ચુકયા, જો ન લાવ્યા સાથ. ૪

પદ ૫૦ મું–રાગ રામગ્રી.

શામળિયા ઓરા આવોજી આવોજી, તમને આપું અનોપમ સાર;
અનેક જુગ ગયા અનુભવતાં, કોણે ન જાણ્યો એનો પાર. શા૦ ૧
મેં દીઠું છે તે તમને દેખાડું, અવર કોણે નથી દીઠું;
તમારા સમ જો તમ વિના, મુને નથી લાગતું મીઠું. શા૦ ૨

---

* સર્વ ભેદભાવ ભુલી જઈ. † ઉલ્લાસ ઉત્પન્ન થયો.

અમૃત પેં છે અતિસેં મીઠું, મેં જોયું છે ચાખી;
અવર સહુને અજર થયું છે, તો તે હું રહી છું રાખી. શા૦ ૩
એ વિદ્યામાં અતિસેં પ્રવીણ છું, કોકજ લાજે કહાવે;
નરસૈંયાચા સ્વામી, તમે શું જાણો, તે મજ વિણ કોણ શિખાવે. શા૦ ૪

પદ ૫૧ મું–રાગ આશાવરી.

મારા કંઠભૂષણ શામસુંદર શામળા રે;
નેત્રના શણગાર ઉરમણી,* સેજસુખવિશ્રામ, સુંદર શોહામણા રે. ટેક.
વદન ચંદ પયોધારીઆ,† મારાં દ્રષ્ટ‡ અંતર માય રે;
તારું વદન સુંદર શામળા, શેય ન રહો મંદિર માંય§ રે. સુંદર૦ ૧
કમળદળ હરિ, દીર્ઘલોચના, રક્ત અંબુજ ધામ રે;
તારી આંખડલી અવિલોકતા, અભિલાખ પૂરણ કામ રે. સુંદર૦ ૨
ચંત ચિંતામણી સદા તારું, વદન ચંદ્ર ચકોર રે;
નરસૈંયાની રસનાએ રહો, રસરૂપ નંદકીશોર રે. સુંદર૦ ૩

પદ ૫૨ મું.

નયણ નચાવિશ મા નચાવિશ મા, વાંસલડી તે વા'તા;
છેલપણે છેડો કાં તાણે, મારગડે તે જાતા. નયણ૦ ૧
કુચ ઉપર કાં વાહો વહાલા, એકલડી તે દેખી;
પાછળથી આવે છે મારી, સહીયર તે સઉ સરખી. નયણ૦ ૨
મારગડે જાવા દો વહાલા, અંગ ઉપર કાં આવો;
ભણે નરસૈંયો રંગસું રમવા, મંદીર મારે આવો. નયણ૦ ૩

પદ ૫૩ મું.

રમત રઢીઆળી રઢીઆળી, રમત તે રઢીઆળી;
અમ આગળ નાચો મારા વહાલા, તાને દીજે તાળી. ૨૦ ૧
ચુવાચંદન ચરચી અંગે, ભુજ ભરી ભીડીને રહીએ;
કનક થાળમાં પૂજાપો ભરીને, પૂજા પ્રેમે કરીએ. ૨૦ ૨
કહ્યું અમારું કીજે વહાલા, તો આલિંગન આપું;
ભણે નરસૈંયો ચાલો વૃન્દાવન, સરવસ તમને સાંપું. ૨૦ ૩

---

* હૃદયમાં રમી રહેલા મણિરૂપ. † રતનરૂપ કળશ. ‡ આંખ. § સમાય.

પદ ૫૪ મું.

ગોપી મદમાતી મદમાતી, કરતી મધુરું ગાન;
શામળિયાની સંગે રમતાં, સામી કરતી સાન. ગો૦ ૧
સરવે ગોપી આવીને ઉભી, દેતી પરસ્પર તાળી;
ધાઇ ધાઈ જોયે સુંદરવરને, શામા સુંદરી ગોરી. ગો૦ ૨
બળિયે બાથ ભરી ભુજ ભીડી, ચતુરાને ચુંબન દીધું;
ભણે નરસૈંયો હળવે વહાલે, અંબર અળગું કીધું. ગો૦ ૩

પદ ૫૫ મું.

દર્પણુ લીજેજી લીજેજી, જોયે મુખડું તે તો નિહાળી;
નવરંગી ફાળી અતિ ઓપે, વહાલો મન વનમાળી. દ૦ ૧
નીલવટ ટીલડી ઝાલ ઝબૂકે, રાખડલી રતનાળી;
શીશફુલ મોતી માંગ ભરી, તે રૂડી છે રઢીયાળી. દ૦ ૨
નાકે વેસર નયન સમાર્યાં, ચીબુક ચીન ચળકે;
કસકસતી કાંચલડી સોહે, કંકણુ ચૂડી ખળકે. દ૦ ૩
પાઉલે કાંબી કનકતણી રે, વીંછિયા વિડારણુ* કંત;†
નરસૈંયાના સ્વામી સુંદર દીસે, શણુગારે શોભંત. દ૦ ૪

પદ ૫૬ મું.

પ્રેમે પીયુડો રે પીયુડો રે, વનિતાએ વશ કીધો;
કંઠે હાર આરોપી કરીને, હળવે તે ઉરપર લીધો. પ્રે૦ ૧
એક ગાયે એક નયણુ સમારે, એક દે આગળ તાળી;
એક કહે સુણો શામળિયા, દર્પણે જુવો નીહાળી. પ્રે૦ ૨
કનકતણી થાળી કર માંહે, ફરતી ફરતી ઉભી;
ભણે નરસૈંયો કનકલતા શી, શામા તે સૌ રહી શોભી. પ્રે૦ ૩

પદ ૫૭ મું.

હવે કેમ જાઇશ રે જાઇશ રે, ઉરપર રાખી રહીશું;
આલિંગન આપો મારા વહાલા, મનગમતું તે કરીશું. હવે૦ ૧

* હૃદય ભેદનાર. † પ્રેમમૂર્તિ.

કુસુમતણા કંદુક* તે લઇને, ઉર ઉપર ધરીશું;
નીલાંબર પહેરાવી વહાલા, ચોળીબંધ કસી કસશું.† હવે૦ ૨
નીલવટ ટીલડી ઝાલ ઝુમણી, રાખડલી તે ઝળકે;
મોતીએ માંગ ભરી મારા વહાલા, પાછળ ફુમતું ફરકે. હવે૦ ૩
કાજળબિંદુ ગળસ્થળ સોહે, ચીબુક ચીન ચોડું;
ભણે નરસૈંયો રૂપ અનોપમ, રાધા કૃષ્ણનું જોડું. હવે૦ ૪

પદ ૫૮ મું.

ભુજ બળ ભીડીશ મા ભીડીશ મા, કુચફળ છેજી નાનાં;
મારગડે શું વાહો વહાલા, છમકલડાં છાના. ભુજ૦ ૧
અમે અબળા કાંઈ ભેદ ન જાણું, કપટ નહિ છે મનમાં;
ગોરસ દાણ શેનું તમે લો છો, એકલડા આ વનમાં. ભુજ૦ ૨
હસી કરીને અબળા બોલી, મુખની ખાશો મોરાર;
ભણે નરસૈંયો કરે કોલાહલ, વૃંદાવન મોઝાર. ભુજ૦ ૩

પદ ૫૯ મું.

અંબર શેં તાણી રે શેં તાણી, હમે તે અબળા બાળી;
મારગડો રોકીને ઉભા, કાં બળિયા વનમાળી. અંબર૦ ૧
પટોળી ફાટી રે વહાલા, ચોળીકસ તેં તોડી;
કુચફળ ગ્રહીને કાનજીએ, હૃદીઆ સાથે ભીડી. અંબર૦ ૨
અધર અમૃત રસ પેરે પેરે પીધો, મા મા મા તે કરતાં;
ભણે નરસૈયો નયણ નચાવે, આ સહિયરના દેખતાં. અંબર૦ ૩

પદ ૬૦ મું.

નાકુળો નિરગુણીઓ નિરગુણીઓ, પરનારીશું માતો;‡
અનેક પ્રકાર કરી કરી થાકી,વહાલો નિરદે પરઘર જાતો. નાકુળો૦ ૧
બહુ માનુની મળી નાથને ધૂત્યો, કોણે કામણ કીધું;
શોકલડીએ મારું સુખડું ટાળી,હરિનું ચિત્ત હરિ લીધું. નાકુળો૦ ૨
કુટુંબ પરિવાર સૌકો પુછે, પીઉડો પરઘર જાયે;
નરસૈયાના સ્વામીને કહેજો, વારે વારે કાં વાહે.§ નાકુળો૦ ૩

* દડો, ગુચ્છા † ચોળીની કસ એટલી સખ્ત બાંધીશું કે પ્રિયતમ સહેલાઇથી છોડી શકશે નહીં. ‡ મદભર્યો. § ખોટાં બહાનાં કાઢી સમજાવે.

પદ ૬૧ મું.

ગમતી કીજે રે કીજે રે, આવો આપું સાંઈ;
કુચફળસું ભીડી રહું રે વહાલા, કાં કંઠ ધરો વાહાઈ.* ગમતી૦ ૧
જે જે તમને મનમે ભાવે, તે તે આપણે કીજે;
ચુવાચંદન અંગ ભરીને, આપણ કેલી કરીજે. ગમતી૦ ૨
તમે ગાવો હમે નૃત્ય કરીશું,વાહે† વીણા વાહાઇએ;‡
નરસૈંયાના સ્વામીને કહેજો, ઉરપર રાખી રહીએ. ગમતી૦ ૩

પદ ૬૨ મું.

સાહેલી મારી રે, નંદનો કુંવર કોડામણો જો. ટેક.
ગોવરધન મન ભાવીયો, ગોકુલીયામાં રલિયામણો જો;
જમના ત્રટ સોહામણું જો. સાહેલી૦ ૧
પ્રેમસિંધુનું મુખ સુરમ્યજો, વૃંદાવનના કુંજમાં જો;
રાસ રમે તે સાહેલડી જો. સાહેલી૦ ૨
વહાલાજીને કંઠે અલબેલડી, સુંદરી તે રંગની રેલડી જો;
મોરલીને નાદે થઇ ઘેલડી જો. સાહેલી૦ ૩
રમતાને જમતા રાતડી જો, કહીએ ન જાએ વાતડી જો;
શું કહું સૌની સુખમાં જો. સાહેલી૦ ૪
શ્યામાને શ્યામ બહુ તેજમાં જો, નીરખી તે વૃંદરાવનમાં જો;
નરસૈંયો તે નાચે, આનંદમાં જો. સાહેલી૦ ૫

પદ ૬૩ મું-હીંડોળો-રાગ સોરઠ સામેરી.

સજની આ શોભા રૂડી, શામળિયો ને શામા જોડી, ટેક૦
તે તો હરખી હીંડોળે હીંચે, વહાલો પ્રેમ મહારસ સીંચે. સજની૦ ૧
ઘુંમડલી તે ઘાલે ગોપી, મરજાદા તે સઘળી લોપી. સજની૦ ૨
પીળી પલવટે વહાલો સોહે, તેને તેજે ત્રિભોવન મોહે. સજની૦ ૩
વહાલે કંઠ બાંહડલી વાળી, આલિંગન દે વનમાળી. સજની૦ ૪
તે તો અધર સુધારસ પીતાં, તે તો દર્પણ લઈ મુખ જોતાં. સજની૦ ૫
તાહાં બહુ વિધ વિધ વાજાં વાજે, તાંહાં મધુર મધુર ધૂન ગાજે. સજની૦ ૬

* ભીળવી. † ચડસાચડસીથી. ‡ વગાડીએ.

લીલાં પીળાં અંબર ઝળકે, નાચંતાં નેપૂર ખળકે. સજની૦ ૭
શ્યામા સજી સકલ શણુગાર, ઉર ઝળકે મુકતાહાર. સજની૦ ૮
જોબનમાં જુવતી મદમાતી, તે તો મધુર મધુર સ્વરે ગાતી. સજની૦ ૯
ગોપીવર ગેલ કેલ કરાવે, જમુના ત્રટ સુંદર મન ભાવે. સજની૦ ૧૦
તાહાં મોર કોકીલાં બોલે, જોતાં નહિ કો એને તોલે. સજની૦ ૧૧
વૃન્દાવનમાં વિલસે નાથ, તાંહાં મોહ્યો સુરિનર સાથ. સજની૦ ૧૨
બ્રહ્માદિક જેનો ભેદ ન જાણે, તેને નિશદિન ગોપી માણે.* સજની૦ ૧૩
નરસૈંયા કેરી વાણી, કૃષ્ણે આપી કરુણા આણી. સજની૦ ૧૪
પોતે પોતાનો કીધો, મહારસ મેં તાણીને લીધો. સજની૦ ૧૫

પદ ૬૪ મું–રાગ સોરઠ સામેરી.

સજની ચાલો રે જમના, વૃંદાવન કેલ કરે કાહાનો. ટેક૦
હીંડોળો બાંધ્યો હીરની દોરી, ઝુલે શામળિયો શ્યામા ગોરી. સજની૦ ૧
હીંચવાને બેહુ જણ બેઠાં, ઝુલાવે સખી સહુ હેઠાં. સજની૦ ૨
ઘુમણુડી ઘાલે બ્રીજનારી, બીચ વિલસે લાલ બિહારી. સજની૦ ૩
ભુજ ગ્રહીને અંગોઅંગ ભીંડે, માનુનિયાચા મન્મથ પીડે. સજની૦ ૪
હરિની લીલા લહેરે લહેરે લવ ત્યાગી, હિંડોળે ઝૂલે શ્યામ સોહાગી. સ૦ ૫
હરિની લીલા કહી નવ જાએ, કંઠ લાગી અધરરસ પાયે. સજની૦ ૬
એવું રૂપ રસાળું ગાયે, તાંહાં વેણ મધુર સ્વર વાયે. સજની૦ ૭
તાંહાં તાલ મૃદંગ ઝડ લાગી, બીચ રમણ રમે બડભાગી. સજની૦ ૮
એવું પુલિન પવિત્ર સોહાવે, નંદાનંદનને ઝુલરાવે. સજની૦ ૯
શોભા જોઈને બ્રિજજન રાચે, તાંહાં બીચ બીચ નરસૈંયો નાચે.† સજની૦ ૧૦

પદ ૬૫ મું–હીંડોળો–રાગ માલવ.

નાંધકડી ને નાટકંડી, ગોપી ઠંમઠંમતી ઠમકાળી રે;
પ્રગટ પયોધર કાંઈએક દીસે, પળવટડી રુડી વાળી રે. નાંધ૦ ૧
શ્રાવણ માસે મધશ્રાવણી, આગળ કાજળ‡ રાણી રે;
આંબા ડાળે હીંડોળો બાંધ્યો, હીંચે સહિયર સમાણી રે. નાંધ૦ ૨

* ભોગવે. † પા૦ "સુરીનર તે જોઇ જોઇ રાચે, ત્યાં નરસૈંયો નીત નીત નાચે."
‡ કાજળ રાણા–શ્રાવણ વદ તૃતિયાને, કાજલી ત્રીજ કહે છે. એ વ્રત સૌભાગ્યવતી સ્ત્રીઓ સ્વામીની કુશળતાને અર્થે પરણ્યા પછી ચાર વરસ સુધી ઉજવે છે.

એક પાગ એક ઉપર રહીને, સન્મુખ રહીને ખેલે રે;
નાથ બાથ દેઇ નારીને, નારી તે નરને ન મેહેલે રે. નાંધ૦ ૩
હરજી હીંડોળેથી ઉતરીઆ, પુષ્પવૃષ્ટિ તાંહાં હોંયે રે;
ગોવિંદ ગોપી રંગભેર રમતાં, નરસૈંયો કૌતુક જોયે રે. નાંધ૦ ૪

પદ ૬૬ મું–હીંડોળો–રાગ રામગ્રી.

ઘુંમરડી ઘણી વીંઝથીં રાખો, રાખોજી કહું છઉં રીસથી;
ઉર અંબર ઉતરે શીશથી, મારી મુદ્રિકા નથીં દીસતી. ઘુંમરડી૦ ૧
મારે નેપૂર ખૂંચે ચરણસું, રાખો રાખો છટા ઇન્દ્ર ધરણસું;
નહિ બોલું શામળ વરણસું, કરું વિનતિ અશરણશરણસું. ઘુંમરડી૦ ૨
મારી વેણી ગુંચાઈ હારસું, ઉર ગુંચી મુક્તા તારસું;
ઝુંમણું ઝાઝા ભારસું, મા હીંડોળો ઝાઝા ખારસું. ઘુંમરડી૦ ૩
મારે સ્વેદ વછુટે ઊરથી, પેલા દુરીજન દેખે દૂરથી;
શેં નહિ રાખો કેની લાજથી, નહિ બોલું મરહરિ આજથી. ઘુંમરડી૦ ૪
એવાં વચન સુણી હરજી હસે, હવે નહિ બોલો તો શું થશે;
મારે સુંદર સુંદરી આવશે, ચતુરાને કહે મારે ચાલશે. ઘુંમરડી૦ ૫
નહિ રાખે હરજી હઠે ચઢ્યા, અબળાસું બોલે તોતલા;
તાંહાં માનુની માન માંગે ઘણું, મુખ જોય રે માધવજીતણું. ઘુંમરડી૦ ૬
રાખી ઘુંમડી અબળા ઉર ધરી, તાંહાં મનગમતાં કીધાં હરિ;
નરસૈંયાચો સ્વામી તાહાં રહ્યો ઠરી, સુંદરવર પામી સુંદરી. ઘુંમરડી૦ ૭

પદ ૬૭ મું–હીંડોળો.

હીંડોળે ઝુલે નંદાનંદન, લાડકડી વૃષભાન કુમારી;
નવલ જ્યોતી નવલ રંગે, નવલ નવલી બની વ્રજનારી. હીંડો૦ ૧
નવલ હીંડોળે નવ લખ મોતી, નવ સત આભ્રણ સજીઆ અંગ;
નવલ શણગાર સજ્યા મોરી સજની, નવલી ચોળી નવલો રંગ. હીંડો૦ ૨
નવલ વરષાઋતુ સુંદર દીસે, ઝરમર ઝરમર વરશે મેહ;
ગાજત ગામિની દામિની ચમકે, નવલ ગિરિધારીસું નવલો નેહ. હીંડો૦ ૩
નવલ વૃંદાવન નવલી લીલા, નવલી ગોપી હરિની બાસ;
ભણે નરસૈંયો વસી સુખસાગરમાં, શું કરીએ જઇ વૈકુંઠવાસ. હીંડો૦ ૪

પદ ૬૮ મું–હીંડાળો.

હાંરે એ સરખે સરખી જોડ રે, હાંરે ઝુલે હીંડાળે પ્રેમસું;
ઝુલે રાધાજી પાતળા રે, હાંરે શામળિયાસું એકાંતે કોર રે. હાંરે૦ ૧
સહુ સખી ઘાલે ઘુમડી રે, હાંરે કરતી મોઘેરાં મૂલ રે;
હીંડાળો ગગને ગયો રે, હાંરે રખપત શ્રી રણછોડ રે. હાંરે૦ ૨
નિરખોની કૃષ્ણુ કોડામણો રે, હાંરે ભ્રકુટિયે નથી કાંઈ ખોડરે;*
શરણે તમારે રાખજો રે, હાંરે નરસૈંયો કહે કરજોડ રે. હાંરે૦ ૩

પદ ૬૯ મું–હીંડાળો.

સજની જૂઓ નાથ નીહાળી, વહાલો વાય છે વેણુ રસાળી. સજની૦ ૧
ઘૂમડલી તે હલવે ઘાલે, સુખસાગર મોહન માહાલે. સજની૦ ૨
શીર મુગટ મહામણિસાર, કાને કુંડળ જ્યોત અપાર. સજની૦ ૩
વનમાળા ઉરપર લેહેકે, વળી ચુવા ચંદન એહેકે. સજની૦ ૪
શામલડી તે સોહે સંગે, અતિ ઉલટ વાધ્યો શો અંગે. સજની૦ ૫
વહાલો હસી હસી રુદ્યા ભીડે, કામનીયાચા મન મન્મથ પીડે. સજની૦ ૬
શામા સન્મુખ સરવે ઉભી, શણગાર સકળ રહ્યા શોભી. સજની૦ ૭
વહાલો સાન કરી કરી જૂવે, તારે જુવતીજન મન મોહે. સજની૦ ૮
તાલી તાલ પખાજ ઘુંઘરડી, આગળ નાચે છે નારી રૂડી. સજની૦ ૯
ઉલટયો રસ કૌતક ભારી, આનંદી તે અબળા નારી. સજની૦ ૧૦
ઘુમડલી તે ઘાલે લાંબી, પાયે ખળકે છે કલ્લાં કાંબી. સજની૦ ૧૧
વળી નાદે તે નેપૂર વાજે, પડછંદે ધરતી ગાજે. સજની૦ ૧૨
વહાલો મરકલડે અતિ બોલે, તેમ આવી હીંડાળે હીંચોળે. સજની૦ ૧૩
વહાલે વહાલેરી રાધા લાગે, માન મૂકી ઘણું પાય લાગે. સજની૦ ૧૪
હું તો પામ્યો મહાફળ મોટું, હું તો ચરણરેણુમાં આળોટું. સજની૦ ૧૫
નરસૈંયો તે રસમાં માતો, ગોપીવરના ગુણલા ગાતો. સજની૦ ૧૬

પદ ૭૦ મું–હીંડાળો.

માહાલે રે મોહનસું માનુની, જોડી જુગતી દીસે રે;
પ્રેમ ધરીને ભૂજબળ ભીડે, હીંચંતાં મન હીંસે રે. માહાલે૦ ૧

* બરાબર ધનુષ્યાકારની હોવાથી ખોડખાંપણ વિનાની ભ્રકુટી છે.

લીલાંબર તન તરુ સોહે, પીતાંબર પાતલીઓ રે;
સઘળા માંહે થઇ સફરાણી, જો વહાલો ઉર ધરીઓ રે. માહાલે૦ ૨
એક નાચે એક ગાન કરે, ને એક ઘુમરડી વાલે રે;
એક વિવિધના કુસુમે વધાવે, રહી રહી વદન નિહાલે રે. માહાલે૦ ૩
તાલ મૃદંગ વેણુ રસ વાજે, ઝાંઝર નેપૂર નાદે રે;
પાર ન પામે સુરિનર મહા મુનીજન બ્રહ્મા આદે રે. માહાલે૦ ૪
પ્રેમમગ્ન ઉલટ અંગ વાધ્યો, સુખસાગરની સીમારે;
ભણે નરસૈંયો ધન તાંહા વહાલો, વિલસે છે સંગ શ્યામા રે. માહાલે૦ ૫

પદ ૭૧ મું-હીંડોળો.

પાલવ છુટે ને ચીર વછુટે, વેણ ઉઘાડી થાયે રે;
ઘુમડલી ઘાલો હલવે હલવે, હીંડોળે ન રહેવાયે રે. પાલવ૦ ૧
હીંડોળે તો હીંચુરે કહાના, ઘુંમણ ઘાલો લાંબી રે;
પડશોંજી પડશોજી વહાલા, ચઢાવું તે પગની કાંબી રે. પાલવ૦ ૨
ચુવા ચંદન અગર કસ્તુરી, છંટાવોની અંગે રે;
તમો નાંધડીઆ અમો નાંધડલી, નીત નીત નવનવા રંગે રે. પાલવ૦ ૩
આંબા ડાળે ને સરોવર પાળે, સહિયર રમતાં રંગ લાગો રે;
આવોરે આવોરે સાહેલી, કહાન કને કંઇ માંગો રે. પાલવ૦ ૪
કાજલી મધે સર્વણી, હીંચી હીંચી નિંદ્રા આવે રે;
નરસૈંયાચો સ્વામી ભલે મલીઓ, ગોકુલકેરો રાયે રે. પાલવ૦ ૫

પદ ૭૨ મું.

વહાલા રે મુને વૈષ્ણુવ વહાલા, એથી વહાલી મને ગોળપાપડી રે;
આટો થોડો ઘી ગોળ ઘણેરો, સટક ઉતરી બાપડી રે. વહા૦ ૧
સાસરીઆમાં સુરબાઈ નામ, પિયેરીઆમાં બાઇ પુરી રે;
પાડોસણ નેક એક આવી, થાળ લાવી છું. અધુરી રે. વહા૦ ૨
તારા ધણીને કાજે થાળ માની છે, તું લાવ પટોળાવાળી રે;
નરસૈંયાનો સ્વામી અંતરજામી, પૂરી કરાવી થાળી રે. વહા૦ ૩

પદ ૭૩ મું-રાગ માલવ.

વૃંદાવનમાં રાધા માધવ, થનક થનક થઈ સારી રે;
ચોપાસ દીપક ધરી ચોગન, ઝળહળ જ્યોત અજવારી રે. વૃંદાવનમાં૦ ૧

વૃંદાવનની કુંજગલનમાં, લીલા કરે ગિરધારી રે;
રમઝમ રમઝમ નેપૂર વાજે, એક પિયુ એક પ્યારી રે. વૃંદાવનમાં૦ ૨
ફરર ફરર ફરેરે ફૂદડી, ઘણુણુ ઘુંઘરી ઘમકે રે;,
અલબેલો અલબેલી ખેલે, જાણે વિજલી ચમકે રે. વૃંદાવનમાં૦ ૩
હેત થકી સહુ આવ્યાં દેવતા, પુષ્પ વિમાન ભરી ભરી રે;
નરસૈંયાચા સ્વામીને વધાવે, મુખે બોલે જે જે હરિ રે. વૃંદાવનમાં૦ ૪

પદ ૭૪ મું.

શરદ તરુણીની ટોળીમાં ટોળીમાં, સુંદર વર તે માહાલે;
ચુવા ચંદન કેશર લઇને, પ્રેમદા પૂજે વાહાલે. શરદ૦ ૧
ભૂષણ નાના નવનવ વિધિના, વહાલાને પહેરાવે;
ભોજન ભામિની ભાવ ધરીને, વહાલાને આરોગાવે. શરદ૦ ૨
ધન ધન દહાડો પુનેમ કેરો, ફરશું મનનાં ગમતાં;
ભણે નરસૈંયો ઉલટ વાધ્યો, વહાલા સંગે રમતાં. શરદ૦ ૩

પદ ૭૫ મું.

મુખડું મોહનનું મોહનનું, નીરખે વાળી વાળી;
દર્પણ લઇને આગળ રાખે, નીરખે નિહાળી નિહાળી. મુખડું૦ ૧
નીલવટ ટીલડી નયણ સમાર્યાં, ગાલે ટબકું કીધું;
માનુની મહામોહે ભરાણી, મનગમતું કરી લીધું. મુખડું૦ ૨
શામળિયા ને શશીવદની તે, જોડે રમતા રાજે;
ભણે નરસૈંયો મહારસ વાધ્યો, હાંહાં કરીને ગાજે. મુખડું૦ ૩

પદ ૭૬ મું.

તન મન વારીને વારીને, વહાલો ઉરપર ધરીએ;
સાંઇડું આપું શામળિયારે, ભાવે તે ભુજ ભરીએ. તન૦ ૧
વહાલા આપણ રંગભર રમતાં, વૃન્દાવનમાં જઇએ;
શરદ ચાંદની ખીલી રહી છે, તેમાં આપણ રમીએ. તન૦ ૨
વનસ્પતિ ફુલી ફાલી રહી છે, પરિમલ તેનો લીજે;
ભણે નરસૈંયો મહારસમાતાં, આપણ કેલી કરીજે. તન૦ ૩

પદ ૭૭ મું.

વાંસલડી વાહેરે વાહેરે, નાદે નાચે નારી;
સર્વે તારુણી ટોળે મળીને બોલે, નાચે રાધા કુંજવિહારી.* વાં૦ ૧
તાળી તાળ પખવાજ મહાધુની, ઝાંઝર નેપૂર વાજે;
ચુવાચંદનમાંહે રસમાતા, ગાન કરીને ગાજે. વાં૦ ૨
આગળ પાછળ ઉલટી અબળા, નાચોજી હમો જોઇએ;
નરસૈંયાના સ્વામી કહું તમને, આવો રે ઉર ધરીએ. વાં૦ ૩

પદ ૭૮ મું–રાગ વસંત.

વસંતઋતુ અતિ રુડી આવી, રૂપ ફર્યું વનનું;
આજ સખી મન ગમતું જોને, મુખડું મોહનનું. વસંત૦ ૧
આંબામોર ઘટા થઈ ઘેરી, કુંપળ અતિ રાતી;
કરો કરો કલ્લોલ કહે છે, કોયલડી મદમાતી. વસંત૦ ૨
કેસુડાં થયાં કુમકુમ વરણાં, મધુકર સુખ સાધે;
નરસૈંયાચા સ્વામી સંગ રમતાં, રંગ ઘણેરો વાધે. વસંત૦ ૩

પદ ૭૯ મું–રાગ વસંત.

વસંત માસ મનોહર આવ્યો, હરિ રમે છે હોળી;
જમુના તીરે જુથ મળ્યું છે, મનગમતી ટોળી. વસંત૦ ૧
કેસરભીની પાઘ કહાનની, રંગ વિષે અતિ રોળી;
અબીલ ગુલાલે તરુણી કેરી, ચુવે છે જો ચોળી. વસંત૦ ૨
કોને રૂમે, કોને દે ગાળો, કોને દે છે ઢોળી;
નરસૈંયાચા સ્વામીને છાંટે, છે ભાંભર ભોળી. વસંત૦ ૩

પદ ૮૦ મું–રાગ વસંત.

વસંત માસ વિનોદભર્યો સખી, વૃંદાવનમાં વસિયો;
નવજોબન હરિ હોળી રમશે, રસિઆ માંહે રસિયો. વસંત૦ ૧
દેહ લતા નવરંગ થઇ, ગુલાલ રંગ થઇ ઘેરીસું;
દવના દાઝયા રૂપ પાળવા,† કુમકુમ વરણા કેસુ. વસંત૦ ૨

---

* પા૦. "તંબોલે રાધા પ્યારી." † કે બાળવા ?

શામા ગાલ ગુલાલે સોહે, અધમલી આંખે જોયે;
નરસૈંયાચા સ્વામીનું મુખ જોતાં, માનુનીનું મન મોહે. વસંત૦ ૩

પદ ૮૧ મું–રાગ વસંત.

વસંતઋતુ આવી અતિ રુડી, આનંદ ઉપન્યો મનમાં;
આંબા મોર અનોપમ બહેંકે, ભમર ભમે છે વૃનમાં. વસંત૦ ૧
ગિરધરલાલ થયો ઘેરૈયો, સંગ સખાની ટોળી;
તાલ મૃદંગ ને ચંગ વજાડે, રંગે રમે છે હોળી. વસંત૦ ૨
અબીલ ગુલાલ ઉડાડે હળવે, નાચે છે આનંદે;
મધુર મધુર સુર મુરલી વાહે, છબીલો મોહે છંદે. વસંત૦ ૩
સાસુ નણદલ સહેજે શાણાં, શબ્દ સુણીને હરખ્યાં;
વસંતઋતુની સહુ બલિહારી, સઉએ કીધાં સરખાં. વસંત૦ ૪
સહિયર સહુકો થાઓ સાંતરી, વૃંદાવનમાં જઇએ;
નરસૈંયાચા સ્વામી સંગ રમતાં, જુગમાં જશ તે લઇએ. વસંત૦ ૫

પદ ૮૨ મું–રાગ વસંત.

લક્ષ્મીવરને દેખી મારું, મનડું લોભાયું;
એકીદૃષ્ટે નિરખી રહેતાં, ચિત્તડું નહી ધરાયું. લક્ષ્મી૦ ૧
હરિ સન્મુખ થયા રે સજની, પ્રીતલડી લાગી;
સેરડીએ નિત્ય સામો આવે, ફરીને વરણાગી. લક્ષ્મી૦ ૨
એમ કરતાં આજ વસંત આવ્યો, હર્ષ હોયે ગોપીને;
નરસૈંયાચા સ્વામી સંગ રમતાં, મર્યાદા લોપીને. લક્ષ્મી૦ ૩

પદ ૮૩ મું–રાગ વસંત.

વર લટકાળા તમને જે પેહેર્યો તે સોહે;
તેલ ગુલાલે તબકે વાગો, દેખીને મન મોહે. વર૦ ૧
મોલીડાને મચકે કહાના, દીસો છો એવા;
મનડું મારું મોહ્યું ન રહે, સાંઇલડું દેવા. વર૦ ૨
આજ વસંત માસ ભલે આવ્યો, નહિ નરીએ* ઓછે;
નરસૈંયાચા સ્વામી સંગ રમતાં, કોડ ઘણા પોહોચે. વર૦ ૩

---

* લગાર પણ.

પદ ૮૪ મું–રાગ વસંત.

આવોને છોગાળાં તમને, છાટણડાં કરીએ;*
કોમળ કંઠે તમારે વહાલા, વરમાળા ધરીએ. આવો૦ ૧
કુંજકુંજમાં કેસુ ફુલ્યાં, જોવા સાંચરીએ;
શુક પીક મધુપ મહાતમ ગુંજે, મુરલી મુખ ધરીએ. આવો૦ ૨
અબીર ગુલાલ ને કુંકુમ કેસર, એક એકને ભરીએ;
નરસૈંયાચા સ્વામી વસંત લગ્ન છે, અમો તમને વરીએ. આવો૦ ૩

પદ ૮૫ મું–રાગ વસંત.

હું તે યૌવનની બલીહારી,
ધન્ય તે અમૃત વેલડી નારી. હું૦ ૧
જયમ દેહી યૌવન વિલસે,
મહામુનીનાં મન તરસે. હું૦ ૨
એવું યૌવન જાનન ન દીજે,
નરસૈંયાચા સ્વામીને પ્રેમે મળીજે. હું૦ ૩

પદ ૮૬ મું–રાગ વસંત.

મારા વહાલાજીસું સાંઇડું લેતાં રુડેરું લાગે;
અંગનું આળસ અંગ ભીડ્યા વિના નવ ભાગે. મારા૦ ૧
ચાંદલો અમીરસે ભરીયો, રેણી રંગાળી;
સેજલડી ફૂલે સમારું, ઘેર આવ્યા વનમાળી. મારા૦ ૨
અખંડ હેવાતન પામી, એ વર રૂડો;
નરસૈંયાનો સ્વામી ભલે મળીયો, પેહેરાવ્યો ચૂડો. મારા૦ ૩

પદ ૮૭ મું–રાગ વસંત.

આંબો મોહોરીઓ રે, સખી વસંત આવ્યો;
વૃંદાવનમાં વિઠ્ઠલે વેણુ વાહ્યો. આંબો૦ ૧
બાવના ચંદન ભરી કચોલી;
આપણે છાંટશું નાથને રમશું હોળી. આંબો૦ ૨
સજો શણગાર રાધા પેહેરો ચોળી;
એહેવા કુંકુમ કાજળ ઘાલો ઘોળી. આંબો૦ ૩

---

* પા૦ "ઓરા આવોની અલબેલા, તમને છાંટણા કરીએ."

કાને ત્રોટી રાધા નાકે મોતી;
નરસૈંયાચા સ્વામીને હીંડું જોતી. આંખો૦ ૪

પદ ૮૮ મું–રાગ વસંત.

ક્ષીતિ રસ તરુ શાખાએ પસર્યો, મનસિજ નૈણે વસિયો રે;
હૃદેભાવ કુચ મંડળ પૂર્યો, આવ્યો રતિપતિ રસિયો રે. ક્ષીતિ૦ ૧
અતલીબળ વનસ્પતિ નાથે, ઉલટપાલટ કીધું રે;
અખીલ બ્રહ્માંડનું અમૃત લઈ, જુવતી વદને પીધું રે. ક્ષીતિ૦ ૨
અદ્ભુત બળ આપ્યું અબળાને, નરવર કાયર અંગે રે;
હસવું વનવેલીને આપ્યું, કોકીલા સ્વર મકરંદે રે. ક્ષીતિ૦ ૩
રોગ વિમુખ જન સર્વને આપ્યું, ભોગ ભક્તિ ભગવાને રે;
તાપ તપસાક્રમ જડ તેહેને, નરસૈંયાને ગુણ માને રે. ક્ષીતિ૦ ૪

પદ ૮૯ મું–રાગ વસંત.

હરિ મુખ જોવાને જોવાને રે, ટોળે મળી સર્વ નારી;
ચાલી ચતુરા ચંચળ નયણી, ઉલટ અંગ અપારી. હરિ૦ ૧
એક કર વેણા એક કર મહુવર, એક નાચે એક ગાયરી;
એક લઈ ચુવા ચંદને પૂજે, મધુરી રાધાજી સોહાયરી. હરિ૦ ૨
કામા કરે કેસરની ગોળી, લાવી જમુના તીરરી;
નરસૈંયાચા સ્વામી ઉપર ઢોળે, જ્યાં ખેલે હળધર વીરરી. હરિ૦ ૩

પદ ૯૦ મું–રાગ વસંત.

ચાલો ચાલો રે આપણુ સહુ સાથ, વૃંદાવન જઈએ;
જો કહો તો શામળિયા વહાલા, જનુનીને કહીએ. આપણુ૦ ૧
હું નાનકડો બહુ તમો ગોપી, કહો કઇ પેરે કીજેરે;
રમતાં રમતાં રાવ થાએ, માતા મુજને ખીજેરે. આપણુ૦ ૨
કહ્યું અમારું માનો રે કાનજી, ગોપી પાયે પડતાંરે;
જીભલડી તુટે મારા વહાલા, રાવ તમારી કરતાંરે. આપણુ૦ ૩
હરખ્યા નાથ હસાવી ગોપી, કંઠ બાહુલડી વાળીરે;
નરસૈંયાચા સ્વામી હોળી રમવા, વન ચાલ્યા વનમાળીરે. આપણુ૦ ૪

પદ ૯૧ મું—રાગ વસંત.

આવો હરિ હોળી રમવા વૃન્દાવનમાં, જઈ બાથો બથીઆ લીજે;
કોણ હારે કોણ જીતે મારા વહાલા, કોણ સપરાણું દીસે. આવો૦ ૧
લડથડતા નાથે બાથ ભૂજ ભીડી, હસી હસી દે કર તાલી;
હોહોહોહો હરજી હાર્યા, કહેતી પરસ્પર બાળી. આવો૦ ૨
બરકા વિઠ્ઠલે ગોવાળ બોલાવે, વસ્ત્ર લીધાં રે ઉચાળી;
નગન નારી નાચે વન માંહે, મે'લો મે'લો વનમાળી. આવો૦ ૩
હાર્યા કૃષ્ણ જીત્યા જનગોપી, લોપી લાજ તમારી;
નરસૈંયાચા સ્વામી સંગ રમતાં, ભક્તવત્સલ બીરદ પાળી. આવો૦ ૪

પદ ૯૨ મું—રાગ વસંત.*

રાતી ચૂડી કરે કામની, રાતા ચરણાં ચુંદડીઆ;
રંગે રાતી કુંકુમની પીયળ, તે તળે રાતી ટીલડીઆં;
રાતાં કણેર કલીના ટોડર, રાતી ચોળી હૃદે ધરી;
રાતાં તંબોળ ઓપે અતિ અબળા, રાતી સિંદુરે માંગ ભરી. રાતી૦ ૧
કાળી કોરે પેહેરી સાડી, કાળો કમખો કસણુ કસ્યા;
કાળી દોરી ગોફણુંડે ગુંથી, કાળા† દાંત મુખ ભમર જસા;
કાળા કાજળ નેણે સાર્યા, કાળો ભેખ ધર્યો વિવિધ વળી;
કાળા કૃષ્ણ કાલિંદી તીરે, તાંહાં ત્રિકમને ત્રિયા મળી. રાતી૦ ૨
નીલા નેહે પેહેરણુ પેહેર્યા, નીલા કોલી‡ પાન ઘણાં;
નીલી ઝુલ કમળ કર કમખે, નીલાં ટોડર તુલસી તણાં;
નીલા ગિરિ ગોવરધન તરુવર, નીલું વૃંદાવન વળી;
નીલા પોપટ કરે પદ્માણી, તાંહાં ત્રિકમને ત્રિયા મળી. રાતી૦ ૩
પીળાં વસ્ત્ર પેહેરણે પેહેર્યા, પીળાં આભુષણ અંગ ધરી;
પીળાં ચાંપા ચોસર કોટે, પીળી કેશર આડ કરી;
પીળાં અંગ ઓપે અતિ અબળા, પીળી સોને સર્વ વળી;
પીળી આંબા શાખ ગળીરે, તાંહાં ત્રિકમને ત્રિયા મળી. રાતી૦ ૪

---

* રાસ સહસ્રપદી પદ ૧૮૫ મું અને વસંતનું પદ ૧૧૦ મું તેમાં, જે કડીઓ ઓછી છે તે માટે તે પદ સમ્પૂર્ણ ને શુદ્ધ પ્રાપ્ત થવાથી અત્ર પુનઃ આપ્યું છે.

† સ્ત્રીઓમાં દાંત રંગવાની ટેવ છે તેથી કાળા દાંત હોય છે. ‡ કોલી—કુંમળા.

ઉજવળ શ્વેત સાહેલાં *પહેર્યાં, ઉજવળ ચોળી ભરત ભરી;
ઉજવળ જાઇ વેલના ટોડર, ઉજવળ સુંદરી તીલક કરી;
ઉજવળ ચંત રાખ્યું હરિચરણે, પુંડરિક વિઠ્ઠલો હ્રદે ધરી;
ઉજવળ ગંગાજીનો પ્રવાહ, ઉજવળ વાણી નરસૈંયા તણી. રાતી૦ ૫

પદ ૯૩ મું–વસંત–રાગ મારુ.

જોવા રે નેણુંનો ભર† ભોગરે, વ્રજ વેલડીએ સંજોગરે. ટેક૦
કેશરભીના કહાનજી, કસુંબે ભીની નાર રે;
લોચનભીનાં ભાવસું, બેહુ ઉભા કુંજ દ્વાર રે. જોવા૦ ૧
બેહુમાં રુડું કોણું દીસે, વનિતા કે વ્રજનાથ રે;
નિરખી પરખી પરખીને લેજો, માન કબાણુ હાથ રે. જોવા૦ ૨
વેગે મેહેલે પધારીઆ, લચકો થઇ ઝકઝોળ રે;
નરસૈંયાચા સ્વામી સેજડીએ, તાંહાં રંગ કેરા રોળ રે. જોવા૦ ૩

પદ ૯૪ મું–રાગ ધન્યાશ્રી.

મેહેતા છઉં અમો માધવજીના, મહીનો આપે આગળથી;
રામકૃષ્ણ ગોવિંદ ગુણ ગાતાં, કરમ કપાએ કાગળથી. મેહેતા૦ ૧
રમવું જમવું રાધાવરસું, પીતાં છબીલા છોગળથી;
નરસૈંયાચા સ્વામી સંગે રમતા, ભો ભાગો તે ભોગળથી. મેહેતા૦ ૨

પદ ૯૫ મું–રાગ ધન્યાશ્રી.

અમો વૈષ્ણવ છઉં છેલછબીલાના, તેમાં તું ના જાણે કાંઇ રે;
લલીતા વામા ને સતભામા, દીધું ચંદ્રાવળીને સાંઇ રે. અમો૦ ૧
નરસૈં મેહેતો શણગાર જ ગાશે, પેલો ભીમડો રીસે મરશે રે;
માંહોમાંહે સંવાદ જ ગાશે, શું જાણીએ કોણ તરશે રે. અમો૦ ૨
એ પદનો અરથ નારદ જાણે, કે જાણે શુકદેવ જોગી રે;
કે જાણે બ્રીજની સુંદરી, ભણે નરસૈંયો જગ રોગી રે.‡ અમો૦ ૩

પદ ૯૬ મું.

જેણે રે સંસાર કૂચો કરી નાંખ્યો,જેણે રે રામચરણ રસ ચાખ્યો. ટેક.
જે રસ શુક સનકાદિકે પીધો, ઢળતો ઉતરતો પ્રહ્લાદે લીધો. જેણે૦ ૧

* સાહેલાં–સ્ત્રીઓને પહેરવાનાં એક જાતનાં વસ્ત્ર–છાયલ. † પુષ્કળ.
‡ પા૦ "સેવક જાણે નરસૈંયો ભોગી રે."

જે રસ ધ્રુવ અંબરીષે પીધો, ઢળતો ઉતરતો નામદેવે લીધો. જેણે૦ ૨
જે નર કૃષ્ણ કથાના ભોગી, તે નર કહીએ વેરાગી જોગી. જેણે૦ ૩
જે નર કૃષ્ણકથા થંકી નાઠા, તે નર ભવોભવના દાધા.* જેણે૦ ૪
ભણે નરસૈંયો મારી શી પેર થાશે, કરો કૃપા નહિં તો આ દેહડી જાશે. જેણે૦ ૫

પદ ૯૭ મું.

જીને દિન દીનકરનંદ ન દીસે, તીને દિન રાધાવર રહેજો ઉશીસે.† જીને૦ ૧
જીને દિન સાન નવાણુ નવાણી,‡ સાર કરો રે વહાલા સારંગપાણી. જીને૦ ૨
જીને દિન શૃંગારે સંહોદર વેઢોં,§ તીને દિન રાધાવર તમો રખે વેંઢોં. જીને૦ ૩
જીને દિન આવે જમકિંકર લેવા, કરો રે કૃપા વહાંલા દેવાધિદેવા. જીને૦ ૪
ભણે નરસૈંયો હું એટલું માંગું, જન્મોજન્મ તીહારે ચરણે લાગું. જીને૦ ૫

પદ ૯૮ મું–રાગ ભૈરવ.

તારા વદન પંકજપર, ભ્રમર એસો ભમે, વારની વિઠુલા વિકળ|| કરતાં;
આંખડી પાંખડી, ચપળ ગત્ય ચાલવા, નૃત્યમાં મત્તમાં ધુર્ય ધરતા. તારા૦ ૧
તારા અધરઅમૃત વિષે, વંશની¶ વાંસળી, નાદ કરતી સુખ સ્વાદ આપે;
કુળવતી(ની) લાજને કાજ$ છોડાવતી, જડ તથા ચૈતન્ય ત્યાં ન તરૂપે. તારા૦ ૨
તારી કટીતણી લંકપર, અંક આડો વળ્યો, વંક શો કેસરી વન નાઠા;
સુંદરી ઘેલડી, એક એકપર પડી, ધીર ને ધર્મ કયાં ચીર ફાટ્યાં. તારા૦ ૩
હા હરી ચાલ, ચતુરજ પર ચતુર, દશભોવન×તે ડોલતાં÷ ઢોળતાં** ગાત્ર પોતે;
વેદ વેદાન્તના, વાદ થાકી રહ્યા, અટક સહુ લીન થઈ લટક જોતે. તારા૦ ૪
મારી કોણ ગત, આખર ઓચિંતુ, સંચરુ સ્વાદમાં કુટીલ કામી;
નરસૈંયો ભવોભવ, ભામણે તાહરે, ચિત્ત રીત તુઠો તુજ સ્વામી. તારા૦ ૫

---

* દાધ્યા–કપાળે ડામ ચોંટયો. † વૃદ્ધાવસ્થામાં જ્યારે સૂર્ય દેખાતો બંધ થાય, અર્થાત્ હું આંખે આંધળો થાઉં, ત્યારે મારા માથાતળે પ્રભુ તમે રહેજો, એટલે નિરંતર રક્ષણ કરજો. ‡ જળના સ્થાનમાં નાહવા જાય, અર્થાત્ જ્યારે મારી બુદ્ધિ મને છોડી જાય, ત્યારે હે વહાલા! મારી સાર–સાહાય કરજો. § વેઢા–વેંઢવાળો–વિંટલાયો–અર્થાત્ જ્યારે મારો સગો ભાઇ ઘરેણાના–પૈસાના લોભમાં લપટાય ત્યારે હે વહાલા! રખે તમે એવા લોભમાં લપટાતા ને મને છોડી દેતા. || આકુળવ્યાકુળ. ¶ તાત્પર્ય–વિઠુલ જે કૃષ્ણ, તેના અધરમાં અમૃત ભરેલું છે, તેથી વાંસ જે જડ છે તે સજીવ થઈ, નાદ–સ્વર કરી, સુખનો સ્વાદ આપે છે. $ કામ. × દશ ઇંદ્રિયો એ જેનાં દશ ભુવન છે એવો દેહ. ÷ ડોલવા લાગ્યાં. ** ઢળી જવા લાગ્યાં.

પદ ૯૯ મું.

આજ અનોપમ દાહાડલો, મેં તો નિરખ્યા શ્રી મહારાજ;
નેણાં તે ભરી ભરી નિરખતાંરે, મારે ઉલટ અંગ ન માય,
આનંદ મારે અતિ ઘણો. ૧
ધનધન માતા દેવકી, જેણે જાયા એવા રતન;
સુંદરવદન સોહામણુંરે, પ્રભુ પૂરણ પુરુષોત્તમ. આનંદ૦ ૨
મૃત્તિકા ખાતા માવજીએ, મોહ્યાં માતા કેરાં મન;
કમળવદન નિહાળતાં રે, વહાલે દેખાડ્યાં ચૌદભોવન. આનંદ૦ ૩
ધનધન તે વ્રજનારને, જેને હરિસું પૂરણ ધ્યાન;
ગાખણ માટે આવીઆ રે, વહાલાનું ઘેર ઘેર થાયે ગાન.* આનંદ૦ ૪
સુર બ્રહ્મા જેનો પાર ન પામે, વેદ સદા ગુણ ગાય;
તે ગોકુળમાં ગોવાળ થઈરે, વહાલો વનવન ચારે ગાય. આનંદ૦ ૫
ધનધન ભાગ્ય એ ગિરિતણું, જેનું ખીલ† હતું મહાભાર;‡
કર ધર્યો જ્યારે કહાનજી રે, ત્યારે નામ ધર્યું ગિરિધાર. આનંદ૦ ૬
ધનધન કાળીનાગને, જેને મસ્તકે ધરીઆ ચરણ;
સુખી થયા વ્રીજવાસીરે, જે જે બોલ્યા હરિના જણ. આનંદ૦ ૭
ધનધન શરદની રાતડી રે, મારે વહાલે રચ્યો રાસ;
ગોપી ગાય ને ગોવાળિયા રે, વહાલે સહુની પૂરી આશ. આનંદ૦ ૮
કેશ ગ્રહી કંસ પછાડીઓ રે, બીજા દુષ્ટ હણ્યા અપાર;
કારણરૂપે હરિ અવતર્યા રે, ઉતારવા ભોમીનો ભાર. આનંદ૦ ૯
એ લીલા ગાએ ને સાંભળે રે, તેના મનની પૂરે આશ;
બેહુ કરજોડીને વિનવેરે, ગુણ ગાયે નરસૈંયો દાસ. આનંદ૦ ૧૦

પદ ૧૦૦ મું–રાગ સોરઠ.

હું રે વાણોતર તારો શામળિયા, હું રે વાણોતર તારોરે;
પેહેલે રે પાને લખો લક્ષ્મીવર, અનંતનો દાતારો રે. શામ૦ હું૦ ૧
આ કલજુગમાં પેઢી તમારી, ના ધરો અંગ ઉધારો રે;
નરસૈંયાના સ્વામીને કહેજો, હુંડી મારી શીકારો રે. શામ૦ હું૦ ૨

---

* પા૦ "ઘેર ઘેર શ્રી ગોવિંદ." † જેનું પોલાણ. ‡ અતિ ઉંડું.

પદ ૧૦૧ મું.

શીકારજો શામળા આ સેવકની હુંડી, શામળશા શેઠ સુજાણરે;
જો કાર* જાશે વહાલા નરસૈંયા કેરું, તે પહેલા જાજો પ્રાણરે. શીકા૦ ૧
તેલ કઢામાંથી તાર્યો રે સુધન્વા, ગુણકાને ઓધારીરે;
મંજારી બચ્ચાં વહાલે બળતાં ઉગાર્યાં, એવી લીલા છે તમારીરે. શીકા૦ ૨
ધ્રુવ પ્રહ્લાદ અંબરિષ ઓધારિયા, ગૌતમનારી તારીરે;
નારાયણનું નામ લેતાં અજામેળ તાર્યો એવી લીલાપર મૈં વારીરે. શીકા૦ ૩
અધમ ઓધારણ, દુષ્ટવિદારણ, ભક્તવત્સલતા ભલી તારીરે;
નરસૈંયાની હુંડી સ્વીકારી, લજ્જા રાખજો મોરારીરે. શીકા૦ ૪

પદ ૧૦૨ મું.†

અહો ભાઇ રે શાંતિ પમાડે તેને સંત કહીએ;
એના દાસના દાસ થઇને રહીએ, ઓ ભાઈરે શાંતિ પમાડે તેને સંત કહીયે. ૧
વિદ્યાનું મૂળ જ્યારે ગુરુજી ના બતાવે, ત્યારે મેહેતાનો માર શીદ ખઇએ;
મળ્યો ગુરુ ને બોધ ન દીધો, ત્યારે તેના ચેલા તે શીદ થઇએ. અહો૦ ૨
કલ્પવૃક્ષ સેવે જ્યારે દારિદ્ર ઉભૂં, ત્યારે તેની છાંયે તે શીદ રહીએ;
મોટાની ચાકરીમાં ભૂખ ન ભાગે, ત્યારે તેની વેઠે તે શીદ જઇએ. અહો૦ ૩
વૈદ્યની ગોળી ખાધે દુઃખ ઉભૂં રહ્યું, ત્યારે તેની ગોળી શીદ ખઇએ;
લીધા વળાવા ને ચોર જ્યારે લૂટે, ત્યારે તેની સંગે તે શીદ જઈએ. અહો૦ ૪
નામ અમૃત મારે ગુરુજીએ બતાવ્યું, ત્યારે તે તો ચોંટયો છે મારે હૈયે;
મેહેતા નરસૈંયાની વાણી મધુરી, શોધીને શરણે રહીએ. અહો૦ ૫

---

* આંટ, સાખ. † બૃ. કા. દોહન ભાગ ૩ જામાં, પૃષ્ઠ ૭૯૦ મા આ પદ થોડા ફેરફાર સાથે બાપુના નામની છાપ સાથે પ્રકટ થયેલું છે. રાગ એક છે, મતલબ એક છે, સહજ ફેર છે, તેથી એમ ભાસ થાય છે કે નરસિહ મેહેતાના પદ ઉપરથી સાંભળીને બાપુએ તે પદ રચેલાની કલ્પના સ્વાભાવિક છે. સંવત ૧૮૦૫ થી તે ૧૦ સુધીમાં લખાયેલા સુરતના મહાજનના શેઠ ભગુભાઇ દ્વારકાંદાસના ચોપડામાંથી આ પદ ઉતારેલું છે. ભાષા જોતાં એ પદ નરસિંહ મેહેતાનું હોય એ માટે શંકા થાય છે, તેમ બાપુ સાહેબ ગાયકવાડપરથી એ પદ રચાયુ તો નથી જ. કોઈ ભક્તે નરસિંહ મેહેત્રાના નામની છાપ મારી હોય, એ સંભવિત છે.

પદ ૧૦૩ મું-રાગ-પ્રભાત.

ગોઠડી મીઠડી ગોકુલાધીશની, શ્રવણ સુણતાં પરમ પ્રેમ જાગે;
સકલ સિદ્ધાંતનું સાર કૌતુક કથા, સર્વથા સર્વ સંદેહ ભાગે. ગોઠડી૦ ૧
ભણે પંડિત ઘણા ઘા કરી ગાગરી, પાંગલી બુધ પછે કરેરે ચર્ચા;
કો કહે ઈશ આરાધના સાધના, કો ગજાનન કો અંબ અર્ચા. ગોઠડી૦ ૨
વાદાર્થ* તે વદે, ધર્મ નવ અણુ હૃદે, શાસ્ત્ર સિદ્ધાંત સુપને ન જાણે;
તક્ર ને ખીર જેમ, વીર ને કબુદ્ધ હોય, ચરમ ને ચીર સરખાં વખાણે. ગોઠડી૦ ૩
તેને કારણ એકો મને નવ ગમે,† મન રમણ ગોકુલાધીશ ચરણે;
ભણે નરસૈંયો એ વાતો વના, આળપંપાળ કેમ ધરુંય કરણે. ગોઠડી૦ ૪

પદ ૧૦૪ મું.

જ્યાંરે જાવું ત્યાં હરિ મારા રુદીયા માંહે રહેજો,
હૃદયામાં રહેજો, પ્રભુ મારા ચિતડામાં રહેજો;
જન્મોજન્મ હરિ તારી ભક્તિ મુને દેજો. જ્યાંરે૦ ૧
અમેરે પતિત તમે પતિતના પાવન વહાલા,
અમને સરજાવ્યાં હરિગુણ તમારા જ ગાવા;
જશવંત કુંવર, જશોદાના જીવન વહાલા. જ્યાંરે૦ ૨
આજ તો દીઠો મારો હરિ રંગડામાં ભીનો,
નેહ લાગ્યો તારો, રસ પ્રેમે લીનો;
સ્નેહના વિંધાયાં અમો ભૂધર મન ભાવ્યા વહાલા. જ્યાંરે૦ ૩
કુળ તો તજીને વહાલાજી વૈષ્ણવ કહાવ્યા,
દેહ તો જાજો, પણ સ્નેહ મ જાજો વહાલા;
નરસૈંયાના સ્વામી ભવોભવ ભલેરા થાજો વહાલા. જ્યાંરે૦ ૪

પદ ૧૦૫ મું-રાગ બિભાસ.

સંત કરુણા થકી, સકળ કારજ સરે, કૃષ્ણકરુણા થકી કૃષ્ણ ભાસે;
જગત કરુણા થકી. યોનિ નિત્ય નવી ધરે. પેરે પેરે દેહ ગર્ભવાસે. સંત૦ ૧

---

* કેવળ વાદને અર્થે-અંગે જ. તેઓ ઈશ્વરનું નામ લે છે. † કેવળ સિદ્ધાંત અર્થે જ [નહીં કે તત્વના પ્રકાશ અર્થે]. એ બન્ને પક્ષના લોકો તાણાતાણ કરતા હોવાથી કોઇના તરફ મારું મન ઢળતું નથી.

સંત સુખિયા સદા, દુઃખ નવ ધરે કદા, જીવ જંજાળ ભરપૂર માતા;
જગત ઉન્મત્ત ફરે, ત્રિષે*વાસના ધરે, ભક્ત ભગવંત સંઘ† રંગ રાતા. સંત૦ ૨
જગત ગતિ પરહરી,ભક્તિ લે દૃઢ કરી,અખિલ અઘ થર‡ હરિ દુર ન જાશે;
ભણે નરસૈંયો સતસંતને સેવતાં, પેરેપેરે પરમ આનંદ થાશે. સંત૦ ૩

પદ ૧૦૬ મું–રાગ દેશાખ.

લૂંટાણો રે લોભીયા, માયાનો વલુંધ્યો;
યમને લેખું આપવું, આળસમાં શું સુતો. લૂંટાણો૦ ૧
આળસમાંહિથી ઉઠની, સુતો શા માટે;
હરિ હીરો જાયે હાથથી, તારું હૈડું નૈ ફાટે. લૂંટાણો૦ ૨
કાંરે નિદ્રામાં સુઇ રહ્યો, ગઢ લીધોરે ઘેરી;
કાલ દદામું દેઇ ચેતાવે, ઘેલા ચેત સવેરી. લૂંટાણો૦ ૩
નદીતણું નીર નિરખ, જોની જાય છે વહેતું;
આયુષ ઓછું થાય છે, રાખ્યું નથી રેહેતું. લૂંટાણો૦ ૪
ટાલ પડી આ શરીર તારે,§ મોઢું કરની કાળું;
જે મુખ હરિ નવ ઉચરે, તે મુખ દેની તાળું. લૂંટાણો૦ ૫
સો ફેરે એક ગાંઠ છે, જેને લાગે છે ચટકો;
ભજી લે નરસૈંયા શેઠને, ભાગે ભવનો ભટકો. લૂંટાણો૦ ૬

પદ ૧૦૭ મું.

વૈષ્ણવને ઘેર બેઠાં ગંગા, નિર્મળ હરિગુણ ગાયરે;
કોટી કોટી તીરથ તાંહાં આવે, જ્યાં સંત સમાગમ થાયરે. વૈષ્ણવને૦ ૧
હરિથી વિમુખ તેને શું કરે ગંગા, જેમ બગ ગંગામાં નાહાયરે;
* * * * * વૈષ્ણવને૦ ૨
ગંગાજી એણી પેરે બોલ્યાં, હું ત્રણ લોકને તારુંરે;
હરિના જન તે મુજને તારે, કહે નરસૈંયો હું વારુંરે.‖ વૈષ્ણવને૦ ૩

પદ ૧૦૮ મું–રાગ આશાવરી.

વૈષ્ણવ જનને વિષયથી ટળવું, હળવું¶ માંહીથી મનરે;
ઇંદ્રિય કોઇ અપવાદ કરે નહિ. તેને કહીએ વૈષ્ણવ જનરે. ટેક.

---

* વિષય. † સંઘ–ટોળું ‡ પાપનાં પડો. § પાઠ. "ટાળ પડીયા એ દેહન."
‖ વારી વારી જાઉં. ¶ મલીનતાના ભારથી રહિત–નિર્મળ, નિખાલસ, કુડકપટ વગરનું.

કૃષ્ણ કૃષ્ણ કહેતાં કંઠજ સૂકે, તોયે ન મૂકે નિજનામરે;
શ્વાસોશ્વાસે સમરે શ્રીહરિ, મન ન વ્યાપે કામરે. વૈષ્ણવ૦ ૧
અંતરવૃત્તિ અખંડ રાખે હરિસું, ધરે કૃષ્ણનું ધ્યાનરે;
વ્રજવાસીની લીલા ઉપાસે, બીજું સુણે નહિ કાનરે. વૈષ્ણવ૦ ૨
જગસું તોડે ને જોડે પ્રભુસું, જગસું જોડે પ્રભુસું ત્રુટીરે;
તેને કોઈ વૈષ્ણવ નવ કહેશો, જમડા લેઈ જાશે કુટીરે. વૈષ્ણવ૦ ૩
કૃષ્ણ વિના ઠાંઈ અન્ય ન દેખે, જેની વૃત્તિ છે કૃષ્ણાકારરે;
વૈષ્ણવ કાહાવે ને વિષય ન જાવે, તેને વાર વાર ધિક્કારરે. વૈષ્ણવ૦ ૪
વૈષ્ણવને તો વલ્લભ લાગશે, કુડિયાને લાગશે કાચૂંરે;
નરસૈંયાચા સ્વામીને લંપટ નહિ, ગમે શોભશે સાચુંરે. વૈષ્ણવ૦ ૫

પદ ૧૦૯ મું–રાગ આશાવરી.

વૈષ્ણવ જનને વિરોધ ન કોઇસું, જેનાં કૃષ્ણચરણે ચિત્ત રહ્યાંરે;
કાવાદાવા સર્વે કાઢ્યા, શત્રુ* હતા તે મિત્ર થયારે. વૈષ્ણવ૦ ૧
કૃષ્ણ ઉપાસી ને જગથી ઉદાસી, ફાંસી તે જમની કાપીરે;
સ્થાવર જંગમ ઠામ ન ઠાલો, સઘળે દેખે કૃષ્ણ વ્યાપીરે. વૈષ્ણવ૦ ૨
કામ કે ક્રોધ વ્યાપે નહિ ક્યારે, ત્રિવિધિ તાપ જેના ટળિયારે;
તે વૈષ્ણવનાં દર્શન કરીએ, જેના જ્ઞાને તે વાસનિક† ગળિયારે. વૈષ્ણવ૦ ૩
નિસ્પૃહી ને નિર્મળ મત વળી, કનકકામિનિના ત્યાગીરે;
શ્રીમુખ વચનો શ્રવણે સુણતાં, તે વૈષ્ણવ બડભાગીરે. વૈષ્ણવ૦ ૪
એવા મળે તો ભવ દુઃખ ટળે, જેનાં સુધા‡ સમાન વચનરે;
નરસૈંયાચા સ્વામીને નિશદિન વહાલા, એવા તે વૈષ્ણવ જનરે. વૈષ્ણવ૦ ૫

પદ ૧૧૦ મું.

મારા હરિજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઇએ,
રે તેને સંગે શીદ રહીએ, મારા હરિજીસું૦
હેત વિના હુંકારો ન દેવો, જેનું હરખસું હઇડું ન હીસેરે;
આગળ જઇને વાત વિસ્તારે, જેની આંખમાં પ્રેમ ન દીસેરે. તેને૦ ૧

---

* કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મદ, મત્સર, આશા ને તૃષ્ણા–એ આઠ શત્રુ છે.
† જેથી વાસના બંધાય તેવા પ્રાણી પદાર્થ. ‡ અમૃત.

ભક્તિભાવનો ભેદ ન જાણે, ભુરાયો* થઈ ભાળેરે;
લલિતલીલાને રંગે ન રાચે, ઉલચી અંધારું ટાળેરે. તેને૦ ૨
નામતણો વિશ્વાસ ન આવે, ઉંડું ઉંડું શોધેરે;
જાહ્નવી કેરા તરંગ તજીને, તટમાં જઇ કૂપ ખોદેરે. તેને૦ ૩
પોતાના અંગ સરખી કરી માને, પુરુષોત્તમની કાયારે;
નરસૈંયાના સ્વામીની લીલા, મતિયાં ભમાવ્યાં છે માયારે. તેને૦ ૪

પદ ૧૧૧ મું–રાગ પંચમ પ્રભાત.

કૃષ્ણજી કૃષ્ણજી કૃષ્ણજી કહેતાં ઉઠોરે પ્રાણી;
કૃષ્ણજીના નામ વિના જે બોલો, તે મિથ્યારે વાણી. કૃષ્ણજી૦ ૧
કૃષ્ણજીએ વાસ્યું રુડું, ગોકુળીઉ રે ગામ;
કૃષ્ણજીએ પૂરી, મારા મનડા કેરી હામ. કૃષ્ણજી૦ ૨
કૃષ્ણજીએ અહલ્યા તારી, ગુણકા ઓધારી;
કૃષ્ણજીના નામ ઉપર, જાઉં બલિહારી. કૃષ્ણજી૦ ૩
કૃષ્ણજી માતા, કૃષ્ણજી પિતા, કૃષ્ણ સહોદર ભાઈ;
અંતકાળે જાવું એકલડા, સાથે (શ્રી) કૃષ્ણની સગાઈ. કૃષ્ણજી૦ ૪
કૃષ્ણજી કૃષ્ણજી કહેતાં, કૃષ્ણ સરખા થાશો;
ભણે રે નરસૈંયો સેહેજે, તમે વૈકુંઠે જાશો. કૃષ્ણજી૦ ૫

સમાપ્ત.

* હડખાંયો અથવા બહેબાકળો.

પદ પાઠાંતર.

[આ પદ સંગ્રહ એક કે બે જૂના ચોપડા ઉપરથી કરવામાં આવ્યો નથી, પણ લગભગ સો એક જૂદા જૂદા જૂના હસ્તલિખિત કાવ્યો અને પદોના પુસ્તકોમાંથી તારવી કાઢીને કરેલો છે એકવાર છપાઈ ગયા પછી તેજ પદોના પાઠાંતરોમાં જ્યાં મોટો ભેદ જણાયો, તેવા એકાદ બે પદો પરિશિષ્ટમાં આપેલા છે, અને તે સિવાયના અત્રે આપેલા છે. શુદ્ધિ-વૃદ્ધિ અને પ્રત પાઠાંતર જે પાછળ આપેલા છે તે જ્યાં મુખ્ય મુખ્ય દેખાયા તેવાજ આપ્યા છે. ગ્રન્થના પ્રથમ ભાગમાં છપાયલા કાવ્યોના પાઠાંતરો આપ્યા નથી, તેમ જ બીજી તરી આવતી નાની નાની ભૂલો તથા અક્ષર ચુકો વાંચનારને સુધારી વાંચી લેવાની વિનતિ છે.]

શૃંગારમાળા.

પદ ૩૨ મું.

પાહુરી પટોલિયાં આ કોઈ બાઇ રે, આ તો નવલ નારી કો દીસે રે;
એ આગળ આપણ કેમ ગમશે રે, મારા વા'લાજીનું મન હીસે રે. ૧
* * * * * *
ચતુરપણું ચાલ્યાનું જો જો, કારણ કામ જે છળકે છે રે;
બત્રીશ માંહે એકો નવ ઓછું, શશવદની મુખ ઝળકે છે રે. ૩
વેણી વિશાળ વ્યાલ જીમ ડોલે, મુખ બોલે અમૃત વાણી રે;
શોળ શણગાર સજીને શ્યામા, રામા તે રૂપ વખાણી રે. ૪
એને નિલવટ ટીલડી ને નેણ સમાર્યા, નાકે નિર્મળ મોતી રે;
નરસૈયાચા સ્વામીને મળવા, ખંજન નયણે જોતી રે. ૫

પદ ૧૩૭ મું.

મેહેલ પીતાંબરા અંબર માહરું, સૂર ઉગે કેમ સુઈ રહીએ;
અમ ઘેર સાસુ નણંદ છે દોહેલી, કંથ પૂછે તેને શું રે કહીએ. મે૦ ૧
ધેન દોહોવી ઘેર વાછરું ટળવળે, મહી અવળોણું આજ માહરે;
લોક તણી લાજ લોપી રહો લક્ષ્મીવરા, કાલે વળી આવશે કોણ તાહરે. મે૦ ૨
તું તાહરે મંદીર પ્રેમસું પોઢીઓ, માહરે મંદીરે દૂર જાવું;
કંઠથી બાંહોડી કાહાડ કમળાપતિ, આજ પછી રે હું નહિ રે આવું. મે૦ ૩
પંખી શબ્દ કરે અતિ સુંદર બહુ, દીપક જ્યોત ઝાંખી થાય;
કંઠેથી કુસુમના હાર કરમાઈ ગયા, ગાયક પંચમ રાગ ગાય. મે૦ ૪
સુરતસંગ્રામની સાધના શિથિલ રહી રે ઉજાગરી શીશ નામી;
નરસૈયાચો સ્વામી ભલે મળીઓ, વ્રેહની વેદના વેગે વામી. મે૦ ૫

પદ ૧૪૮ મું.

કોણ પુણ્યે કરી, નાર હું અવતરી, શ્રીહરિ દીન થઇ માન માગે;
જેહતણી અકલગત, અમર કો નવ લહે, તે કમળાવરૂ કંઠ લાગે. ૧

જગન દાને કરી, જોગ ધ્યાને ધરી, બહુ તપ આદરી દેહ કષ્ટે;
સ્વપ્ન માંહે હરિ નિમેષ ન નિરખીઓ, તે હરિ નિરખીએ પ્રેમ દ્રષ્ટે. ૨
શુક સનકાદિક, સહજ શોહે સદા, મુજ ભુવન વૈકુંઠ સરખું કહાવે;
તે પેં અધિક છે, મંદિર માહારું, પ્રેમે પીતાંબરો રોજે આવે. ૩
ભક્તવત્સલતણું, બિરદ પોતે વહે, એમ કહે સમરથ વેદ વાણી;
નરસૈંયાચા સ્વામી, સુખનો સાગર, કીધી કૃપા મુને દાસી જાણી. ૪

પદ ૧૪૯ મું.

સફળ રજની હવી, આજની અભિનવી, પલંગ બેસાડી પિયુએ હાસ્ય કીધું;
કર દર્પણ ધરી, વદન અવિલોકતાં, પ્રેમનું ચુંબન ગાલે દીધું. સ૦ ૧
કુસુમના હાર કંઠ ભૂષણ ધરી, ભૂજ ભીડી ભૂધરે રહીયા સાથે;
સુરતસંગ્રામમાં સુભટ સાથે ભડી, જીત્યો જદુનાથ બળ બાહુ બાથે. સ૦ ૨
મદનના સૈન્યમાં માન પામી ઘણું, જુદ્ધ જીત્યું રણ હાથ આવ્યું;
કોટબ્રહ્માંડતણો નાથ મેં વશ કર્યો, અજિત જીત્યાતણું બરદ કહાવ્યું. સ૦ ૩
જેમ ગજ જુથ માતંગ માહા મદગલીત, સુંદરી સેજે હરિસિંહ આવ્યો;
નરસૈંયાચો સ્વામી, બહુ વિધિ નાયક, કેસરી કાન સાહી નચાવ્યો. સ૦ ૪

પદ ૩૭૪ મું.

આંખ અણિયાલી સૌ કોઇ આંજે, આંજ્યામાં ઘણો વેહેરો રે;
જાંહાં લગી પિયુજી પ્રેમે ન બોલાવે, આભ્રણ સઘળા ડેહેરો રે. ૧
મોહ મચકોડે મોહન નવ રીઝે, હૃદયાભ્યાંતર જોય રે;
આવલ કેરા પુષ્પ અનોપમ, શીશ ન ધરે કોય રે. ૨
પ્રીત વિના પુરુષોત્તમ ના'વે, વાહાલો પ્રેમ વિના નવ રાચે રે;
ભણે નરસૈંયો અમૃત રસ ઉલટયો, ભરી લેવો ઘટ કાચે રે. ૩
૩ જી કડી બીજી પ્રતમાં નીચે પ્રમાણે છે.
સાચે મને અને સત વાદે, સદા શામળિયો રાચે રે;
નરસૈંયાના સ્વામીનો રસ ઉંડો, ભરી લેવો ઘટ કાચે રે. ૩

પરિશિષ્ટ.

પદ ૪ થું.

રસભર રંગતણા રે ઝાકમઝોળ, હોળી રમે રસાળી;
કેસર ચંદન વહાલાજીને છાંટે, ધાઈ ધાઈ વ્રજ બાળી. ૧
મળી છે તવતવડી રે, હરજીને સાથ્યાં આંહે;
જમુના પુલિનસું શોભિત સુંદર, વેણુ મધુર ધ્રુની વાહે. ૨

અબીર ગુલાલ અગરરસ ઉત્તમ, ઉછાળે વ્રજનારી;
ફાગ ખેલે રસ શ્યામા મનોહર, સ્વામિજી અતિ સુકુમારી. ૩
હારી કે જીતી સખી જન, લોપી લાજ શા કાજે;
નરસૈંયાચો સ્વામી ભલે મલીયો, ભક્તવત્સલ બિરદ છાજે. ૪

પદ ૫ મું.

ચાલ ચાલ સખી સખી જોવાને જઇએ, શ્રી ગોકુળ આંબો મોર્યોરે;
સોળ સહસ્ર શાખ લાગી એને આંબે, ત્રિભોવન છાંય ધરી રહ્યોરે. ચા. ૧
જાદવકુળ વસુદેવે વાવ્યો, દેવકી ઉદર ઉગ્યોરે;
આણ્યું દઇ બાવા નંદ ઘેર રોપ્યો, જશોમતિ પયોધર સીંચ્યોરે. ચા. ૨
સપ્ત પાતાળ મૂળ દ્રઢ નાંખી, શાખા સુરીનર પરવરીયોરે;
ગુણ ગાય નારદ શારદ, ભ્રમર કમળ પ્રેમળ રહ્યોરે. ચા. ૩
ધ્રુવ અંબરિષ રુકમાંગદ રાજા, ભક્ત પ્રહેલાદે વેઢયોરે;
ભણે નરસૈંયો સેવાના ફળ, વૈષ્ણવજનને હૃદે રહ્યોરે. ચા. ૪

પદ ૮૯ મું.

રાતા કરનખ કામનીઆંના, રાતા અધર સુદંત;
રાતી ચોળી ચુંદડીઆ રે, રાતા કપોલ સોહંત. ૧
રાતી પટોળી પાયે રોલંતી, રાતા ઝલકત રતન રુદે;
રાતા ગુલાલ ઉછાળતી અબળા, ત્રિયા મીલી હોહો વદન વદે. ૨
રાતા માંગ સિંદુરે ભર્યા રે, રાતા કુંકુમ રોળ;
રાતી કંચુકી કસણ કસા રે, રાતા મુખ તંબોળ. ૩
કાહાનજી રાતા કામનીએ રે, કામની રાતી કૃષ્ણ ગુણે;
સરખા સરખું સહુ કોઇ રાતું, નરસૈયો રાતો હરિ ચરણે. ૪

પદ ૧૨૫ મું.

ધરણીધરસું લાગ્યુ તાહરું ધ્યાનરે;
ગોપી મહીડું વિસારી મેલ્યું, લો કોઈ કહાનરે. ધ. ૧
લોક કહે ગોવાલણી ઘેલી થઈરે;
વેચે છે કાહાન તારે માથે છે મહિ રે. ધ. ૨
વેચંતી વેચંતી ચાલી નગર મુઝારરે;
માથે મટુકી માંહે નંદકુમારરે. ધ. ૩
ચૌદ લોક જેના મુખમાં સમાયરે;
તે કેમ કાહાન તારો વેચાયો જાયરે. ધ. ૪
નરસૈંયાચો સ્વામી મન રાખી ધીરરે;
આપ સરીખડાં કીધાં આહીરરે. ધ. ૫

શુદ્ધિ-વૃદ્ધિ-પ્રત પાઠાંતર.

રાસ સહસ્રપદી

પદાંક.	પંક્તિ.	
૨	૪	શુ તાલ આપે **ઉમંગે.**
૫	શિર્ષક	વૃ. '**રાગ મલાર.**
૫	૪	શુ **મેળવે** નારૂણી તાનરે.
૫	૧૪	વૃ, કુસુમે વધાવે દેવતા, **રાસ** સુદર **શોહાયરે.**
૧૦	૬	પા. ...**મનનો** મોહન, મહારી સેજે **ઝુડીયારે.**
૧૧	૬	પા વાહાલે **દીધું** સાંઇરે
૧૬	૬	શુ નેણે **નેહ** ઝડ લાગીરે
૧૯	૪	શુ કરીને આવી, **સાંઇડુ લીધું હેજેરે.**
૨૧	૬	શુ ચાલી **ભમ્મર** ભોળીરે
,,	,,	પા..બી. ચાલી ભામર ભોળીરે.
૨૫	૪	પા. આખડલી અણિયલ ખીલી, લાલા લાડસ ઘેલીરે.
૨૮	૪	શુ. અધર અમૃત રસ **પીયે પકરીને**
૨૯	૪	પા **શ્યામ** સાથે સ્નેહ.
૩૦	૬	પા ક્ષણું અળગા નવ **કરીયે.**
૩૬	૧	પા **ઉરવર** ચોળી...
૩૬	૫	શુ **આવી** મુખશું ભળીયોરે
૩૯	૫	શુ. દુરિજન સઘળા **અહળક** બોલે.
૩૯	૬	પા ભણે નરસૈયો **સળવળતા** મેહેલી .
૫૪	૩	પા. વન**તણી** હરણી.
,,	,,	પા. બી. જાણે ભયભીત **થયેલી** હરણી
૫૪	૧૦	શુ. કરમળડો **ને** ખીર
૫૪	૧૯	પા. તરૂવર **પુછ્યુંરે...**
૫૪	૨૦	પા. બેહેદેવનો સ્વામીરે...
૬૩	૧	શુ. **લટલટકે** ને લટકે ચાલ.
૭૭	૨	પા. બાજત તાલ મૃદંગ બાંસુરી, તાન...
,,	૪	પા. ...બિન્દુ મરકત મણિ...
,,	૫	પા. ઝળકત કુંડળ કનક રાખડી, ઉર લટકત્ત મોતનમાળા.
,,	૩–૪ વચ્ચે	વૃ. **હરખ્યા સુરીનર દેવ મહેશ્વર, જશોદાનંદન જીઓ જીઓ;** **પુષ્પવૃષ્ટિ ત્યાં કરે' પ્રેમશું, નરસૈંયો ત્યાં દીવટીયો.**
૭૮	૨	શુ. પીતાંબરની **કાછ કછીને.**

પદાંક.	પંક્તિ.	
૭૮	૩	પા. તેજ ગળસ્થળ કુંડળ ઝળકે.
”	૬	પા. ધાઈ ધાઈ ચુંબન, દે આલિંગન, ગોપીને ગોપીનાથરે.
”	૮	પા. તત થૈ તા થેકાર કરીને, નાદે...
”	”	પા. બી. અબીર ગુલાલ ઉડાડે અબલા, ચાંપા ચોસર લેંહેકેરે.
”	૧૨	પા. શંભુ **હાથ પસાયેરે.**
૧૦૧	૩	શુ. **નીરખ્યા** શ્રીહરી, **પ્રેમશું.**
”	૪	પા. અધર ચુંબન કરી, કુચક**ળ** કરધરી, સાથે ભળી લાજ લોપી.
૧૧૨	૧	શુ. **માંગ સિન્દુરે** સોહેરે.
૧૧૪	૨	શુ. આલાપે અબળા **આનંદી.**
”	૩	પા. કરસુ કર, ઉરસુ ઉર **ધરતા** પલવટડી.
”	૪	પા. નેહ ઝડ લાગી **ઉલટી** અબળા.
”	૫	પા. ધન ધન જીવન જુવતી બાળા, વૃંદાવનમાં...
૧૧૭	૩	પા. એક તો અન્ન **ઉઠીને છાંડી.**
”	૪	પા. જૂવતી જૂથ મળીને ચાલી, **જાણે** સાહેર.
૧૨૯	૬	પા. વચન મીઠાં સુંદર મધુરા ઉચ્ચરતી, વાહાલાને સુખ મનાવેરે.
૧૩૭	૨ જી ને ૩ જી કડી વચ્ચે વધુ.	કોક રીત રાગ રત કામિની, પીયે પાયે અધર અમૃતરસ પાન; મરકલડે મુખ નિરખે નાથનું, નાથ નિહાળે ગોપીનું ધ્યાન.
”	૬	પા. ...જોતા, મન્મથ વિકલ થયો તજી માન.
૧૪૬	શિર્ષક.	પા. રાગ **માળવ.**
”	૧	પા. વહાલે વાંસલડી **રુડી** વાહીરે.
”	૪	પા. ...જઈ મોહનને મનાવેરે.
”	૫	પા. નિરખ્યો **સુંદરવર.**
૧૬૨	૧	પા. શામળીયાનો સ્નેહરે **મારી સજની,** તુજ વિના કોને **ના** કહેવાયરે
”	૪	પા. મનમાંહે મનોરથ **ધરતી હુતી, તે તો આવ્યો મારી** સેજરે..
”	૨ જી ને ૩ જી કડી વચ્ચે વધુ.	અમારે કાજે વાહાલો ગોધેન ચરાવે, આવે વૃંદાવન માંયરે; દાણને મસે વાહાલો આવી રોકે, મારગમાં આડો થાયરે.
”	૬	પા. **નરસૈંયાચા** સ્વામી **સંગ રમતા,**
૧૬૩	૨	પા. 'આધુરે પાછું જોઇ અદકેરું, હાર ગળામાં ઘાલ્યોરે.
”	૪	પા. કાછ' કામિનીના કુચ ભીડીને, ગમતું કરે વનમાળીરે.
૧૬૩	૪ થી કડી.	વધુ રસીક રાસ રમી વૃંદાવન, એણીપેરે આનન્દી કીધુંરે; નરસૈંયાચો સ્વામી ભલે મળીયો, કારજ આપણુ સીધુંરે.
૧૬૫	૧	પા. શામલિયાને **સંગમે** રમતા.
”	૪	પા. ભાવ **ધરી ઉર ધરિયેરે.**

પદાંક.	પંક્તિ.	
૧૬૫	૨	શુ. **અલવેશું** આલિગન આપી.
,,	૫	પા. **જોબન** સફળ હોય, તરુણી.
૧૮૮	૮	પા. સુરનર જય જયકાર કરે ને ઇંદ્રાણી પુષ્પે વધાવેરે.

વસંત.

૧	૧	શુ. '**સુખી** સખી ઘેર સોહે.
૧	૮	પા. નરસૈંયાચા સ્વામી સ્થિર થઇ રહેજો, ભામિની ભોગ ભમી લીજે. પા. બી. નરસૈંયાચો સ્વામી થૈ ધરૈયો......
		પા. ત્રી...ભામનિ ભોગે લીજે.
૪	૧	પા. આ રત રુડી રે રુડી રે સખી, રુડો તે માસ વસંત.
૬	૭-૮	પા. રસીકવરને ઝુંબીએ લુંબીએ, આજ તો તાનની લાજ છુટી.
,,	૯	પા. ...વશ કરી લાહાવો લે ઉર ધરી.
,,	૧૦-૧૧ લીટી વચ્ચે.	ચુવા ચંદન વળી અગરજા, કેશર ગાગર લોને ભરી; કોણ પુણ્યે કરી પામી સુંદરવર, આ અવસર નહિ આવે ફરી.
૮	૧ લી ને ૨ જી કડી વચ્ચે	કર્યો શણગાર હાર મનોહર, પેહેર્યાં ચરણાં ચોળી; માંગ સિંદૂરે, કાજળ અતિ ભલાં, કુંકુમ કેશર ઘોળી.
૮	૫	પા. એક એકના કર પાલવ સાહે, અબળા...
,,	૮	પા. ગોપી ગોવિંદ રંગભેર રમે, ત્યાં જુવે નરસૈંયો દાસ.
૧૦	૩	પા. મોહરાં તો સહકાર મનોહર, મોરી અતિ દ્રુમ વેલી.
,,	,,	પા. બી. બનદ્રુમ સઘન સુવેલી, જન વદળ દ્રુમ તરુવેલી.
,,	૩ કડી.	પા. ધન વૃંદાવન સોહે, ધન જમુનાને કુળે (?); નરસૈંયાચો સ્વામી ભલે મળીયો, જીવન શરવસ ફુલે.
૧૨	૧	પા. નારી **નિરંકુશ** ફાગ રમે.
,,	૨	પા. **પ્રેમ** અંબુજ **રસ** ભ્રમર **ચુમે.**
,,	૩	શુ. વનિતા વૃંદ **વિલાસ** કરે.
,,	૪	પા. લડસડતો જદુવીર **લાડકડો.**
,,	૬	પા. કરતલ ભરી **સુગંધ અરગજા...**
,,	૧૦	પા. એ લેહેરીઓ **ઝડમાં** જે આવે, પુરુષ **લક્ષણ તે ન** વિસરે.
૨૧	૨	પા. પાટ પાડોશી દેખે મારા વાહાલા, **નહીં** કાંઈ **તમને** લાજરે.
,,	૩	પા. કુચ ઉપર હાથ કાં નાખે, ઉર અંબર કાંટાળાંરે.
,,	૪	પા. ...દુરીજન બોલે આળાંરે.
,,	૬	પા. ...કેલી સરસ ભરતીરે.
૨૭	૧	પા. **કાં કુંરે** કાંકરડી...
૫૩	૪	પા. ...આણી, નયણે સાન કરતીરે.

પદાંક.	પંક્તિ.	
૫૩	૬	પા. ભણે નરસૈંયો પ્રેમે ફુલી.
૫૯	૫	પા. **મુકતાફુલ** શણગારરે.
૮૫	૨	પા. કરો **રે નિશંક** હાસ.
,,	૧૦	પા. ભલો ભોગી વાલમો.
,,	૧૧	પા. દીઠે કીજે **ભેલાભેલી**, આજ **સખી એવી કેલી**
૯૧	૧	પા. ગુંથ ગુંથ રે માલણ.
,,	૩	પા. જાઈ જુઈ કેતકીનો સંગ વાહાલો.
,,	૪	પા. ગુલાબનો પરિમળ અતિ રસાળો.
૯૨	૧	પા. રજની રમીને રે, કહો કયાંથી આવીયા...
,,	૨	પા. હરિ મંદિર પધાર્યા રે પેલી શોક્યને રે, અમ ઘેર આવજો હરિ કરીકેલ.
,,	૩	પા. ...રાતી અધર કુંકુમની રેખ.
,,	૪	પા. કુસુમના હારરે અતિ કરમાઈ ગયા રે, અધૂરો ધૂતારો તારો વેખ;
		પા. બી. મસ્તકના કેશ રે, દિસે છે મોકલા રે, શીતલ થયું છે સઘળું અંગ.
૯૩	૫	પા. **પેહરણુ ચંપકવર્ણો** ચીર.
,,	૬	પા. અમારે ઓઢણરે આછા સુતરે, બાઈ મારે હરિના નામ હીર.
,,	૭	પા. ...નાવડે, બોલતાં બીહજે છે મનમાય;
,,	૮	પા. ...... સવાદીયો, બાઇ એને મનમાને ત્યાં જાય
૯૯	૨	પા. મનડુ રહી ન શકે મીઠલડી લાગી.
,,	૩	પા. મુખ મરકલડે મારું મન હરી લીધું.
,,	૬	પા. પ્રીતડી પરિબ્રહ્મની માહારે, પાંજરડે પેઠી.
,,	૭	પા. **સ્નેહની** સાંકળીએ મુને.
,,	૮	પા. વાતડી વિઠ્ઠલે મારા મનડાની જાણી.

શૃંગારમાળા.

૪	૧	શુ. **ઉરપર** રાખી.
૧૬	૧	શુ. વેણું **મધુ મધુ** વાહતોરે.
૧૮	૪	શુ. મનમાં **મોદ ન** માયે.
૨૩	૧	પા. **સમાણા** માંહે.
૪૧	૩	પા. જાંહ જોઉં તાંહ નયને ન દેખું, ટળવળું.
,,	૪	પા. વિલસતાં વિલસતાં બ્રેહ ભુંડા.
૫૧	૧	પા. ...સાસુડી છે સબલ ધુતારી રે.
૫૮	૨	શુ. વાત **રસાળી** કરતાં રે.
,,	૩	શુ. ફુલી રહી મન **માંહે રે.**

પદાંક.	પંક્તિ.	
૭૨	૧	પા. શણગારે અંગ સોહાવુંરે.
૭૮	૩	પા. મોરલી વજાડે જેમ વેધાયે મૃગ, નાદ સાંભળી કાનેરે;
૧૨૮	૩	પા. અમારે તમારે પ્રીત બંધાણી, તે કેણે ન કહેવાયેરે.
,,	૮	પા. નરસૈંયાચો સ્વામી વણ દીઠડે, ક્ષણવાર શાં શાં થાયેરે.
૧૨૯	૩	પા. **સકલ** શૃંગાર......
૧૩૦.	૩	પા., જ્યમ **જાણું** તેમ **માણું**રે.
,,	૪	પા અળવે ઉરપર **આણું**રે.
,,	૬	પા. નરસૈયાચો સ્વામી મહારસ માતો, અણુતેડયો.
૧૩૪	૪	પા. ...સુખદાન શર્વરી, આરે શોભા હું તાંહ જોઇને હરખું.
૧૩૬	૨	પા. ...સારખી, **જેની કુસુમ માળાવડે** હું બંધાઉ.
,,	૩	પા. હું વનમાલી, તું વનવેલડી, સીંચવા સમર્થ હ્રષ્ટકારી; પ્રેમની વાડ કરું, તુજ પાસામાં લઈ રખું, શીતળ પાણી ધારા.
૧૩૮	૫	પા. ...દીસે **અળગા એંધાણ**.
,,	૭	પા. ચાલી ચરણે આવે તેને શેં ન દીજે માન.
૧૪૩	૪ થી ને ૫ મી લીટી વચ્ચે.	સનાથ કીધા સ્વામી મારા, અગ્નીન વાયે વેણ; ઘણા દિવસનો તાપ સમાવ્યો, નિરખતાં મધુરા નેણ.
૧૪૭	૧	પા. થીર થીર રે ચાંદલા...
,,	૯	પા. સાયર સોહે એણી લેહરડીએ, જેસી લેહેર શોહે તુરંગરે.
૧૫૩	૧-૨	પા. નહિ દેઉં સાંઈ લેવા, કુચ ફળ એહેવા, અધર અમૃત રસ લેવા. આવ રુડા કુંવર નંદના, કાળા લંપટ એવા. નહિ.
,,	૩	...કુલમાં, **કો કોને નહીં વળગાંરે.**
,,	૪	પા. **લાંછન** લાગે લક્ષ્મીવરને, અમથી રહો અળગાં.
,,	૫	પા. ...મહા સતીયા, તો અમો માન શું ધરીએ.
,,	૬	પા. રમતાં ભવસાગર **તરીએ.**
૧૫૪	શિર્ષક.	રાગ વસંત.
,,	લી ને ૨ જી કડી વચ્ચે.	તમને ના'વડીયું શામળિયા વાહાલા, સાંઈડુ લેતાં; જનમ ગયો શામળિયા મારો, તુજને શીખવતાં.
,,	૪	પા. તેહતણો તું **પીંડાર.**
,,	૬	પા. એટલું મારું કહ્યું કરો, તો પરનારી પરહેર.
,,	૯	પા. ...સાચા તેહના **સાંઈ.**
,,	૧૦	પા. નરસૈંયાચો સ્વામી ભલે મળીયો, અવર ન બીજું કાંઈ.
૧૫૭	૪	પા. ...વચ્છ **ધવરાવવા, ધેન હીંસે.**
,,	૬	પા. દીપક જ્યોત ઝાંખી થઈ કાહનજી, સુરભી સુપવન શીતલ વાયે.

પદાંક.	પંક્તિ.	
૧૫૭	૮	પા. અમપર સાસુડી નણુંદ રીસાલવાં, મૂકો નરસૈંયાચા સ્વામી માન માંગુ.
૧૬૨	૨	પા. **જતન** કરીને રે, એહને તું **જાળવજે**રે.
૧૬૫	૨-૩ જી લીટી વચ્ચે.	એવું **સાંભળી** દુઃખ લાગે છે, મારે હેડે લાગ્યો ચટકોરે; એટલા માટે વિસર્યાં વાહાલા, પ્રેમ રસથી સટકોરે.
૧૬૯	૨ જી ને ૩ જી લીટી વચ્ચે	પ્રીત પાછલી કેમ ગયો વિસરી, ગોકુળના સુખ શારે કહીએ; વૃંદાવન વિષે રાસ રમાડીયાં, તે હવાં એકલાં કેમ રહીએ.
,,	૬	પા. નરસૈંયાચા સ્વામી, હું કહું છું તુજને, શીઘ્ર સંભાળ તું કરને મારી.
૨૩૧	૧	પા. એક વાર મુજ સામું જુવો માહારા વાહાલા, મારા તનના તાપ સરવ જાયેરે.
,,	૩	પા. હરિ વિના સુખ સર્વે કાચું, તમે સમજી લ્યો મનમાંયેરે.
,,	૨ જી કડી.	પા. તમારી કૃપા વિના સર્વસ ખોટું, જીવ કરે કોટ ઉપાયેરે; હરિ ભજ્યા વિના સુખ ન થાયે, બીજા કોટી અન્ય દેવ આરાધાયેરે.
૨૩૪	૩	પા. **મોરલી વજાડો મધુરે સ્વરે** ગાવો.
,,	૬	પા. સુરિનર મુનિજનને ધ્યાને ન આવે, લીલા.
૩૧૬	૪	પા. શામસુંદરની સેજે આવી, મળીયારે ઉગ્યો સૂર.
,,	૫	પા. પાસે આવી અધર અમૃત પીધું, મેં જાણ્યું
,,	૬	પા. સુરતતણું સુખ વર્ણ્યું નવ જાયે.
,,	૭	પા. ...હોયે, વિચાર કીજે તે સૌ ફોક.
૩૧૭	૨	પા. સુઘડ નાહોલીઆનો સંગમ પામી.
,,	૬	પા. નરસૈંયાચો સ્વામી ભલે મળીઓ, દુઃખ દોહલડા વામીરે.
૩૧૮	૫	પા. ચતુર ચારૂ શીર ચંદ્ર લાગે.
૩૨૧	૨	પા. તમે તમારે રંગે રમો છો, પેલા દુરિજન લોક કેમ સહે.
૩૨૩	૧	પા. ...જાદવા **ધૂરત**, હવે......
,,	૨	પા. ...નિગુણુ ગારડા નાહ નઠોર.
,,	૬	પા. ...આશાબંધ મનોરથ ધરતી.
,,	૭	પા. નાર નોહરા કરી, નાથ મન ભાવતા, પરમાનન્દ શું પ્રીત બાંધી.
,,	૮	પા. ...વિરહિણીનો ઉરનો તાપ વામી.
૩૫૧	૧	પા. આજ મારે દિવાલી અજુઆલી...
,,	૬	શુ. ભરા તંબોલ ગલસ્થળ.
૩૭૪	૬	પા. ભણે નરસૈંયો અમૃતરસ ઉલટચો, ભરી લેવો ઘટ કાચેરે. બી. પા. નરસૈંયાના સ્વામી નો રસ ઉંડો...
૩૭૭	૩	શુ. કૃષ્ણજી ક્યાં હશે, શોકય સુણસે, હવે પ્રેમથી જઇને પાય લાગું.
,,	૫	પા. બાહર ઉભા હશે પ્રેમ જોવા...
,,		પા. નરસૈંયાચા સ્વામીને વશ કરી ઘેર જાઉં હવે...

પદાંક.	પંક્તિ.	
૪૨૪	૨	પા. ...દુતિકા ભોળવી કેળવી, જત્ન કરી રત્નની પેર લાવી.
,,	૩	પા. તૃષિત્ નયણ નિરખ્યા તવ હરિ, રીઝીયા નાથ ભુજ ભરીને લીધી.
,,	૪	પા. કસમસે કામની જાણે ઘન દામણી, એક ઘડી ચપલતા એમ કીધી;
,,	૭	પા. નાર ચંપક કળી......
,,	૧૧	પા. ...નિરખી બહુ નાયકા...
૪૨૬.	૨	પા. ...**અબળા** જનને અભેદાન દીધું.
,,	૩	પા. **વેદ પુરાણ એમ શાસ્ત્ર** બોલે...
,,	૪	પા. તે વ્રજનારી વ્યભિચાર ભાવે ભજે..:
,,	૫	પા. ...એવું સુણી જે કોઈ મુખ મોડે.,
,,	૬	પા. જે રસ ગાયો નારદ શુકદેવજી.
,,	૭	પા. ...એવું જાણીને જે **કો ગાન** કરશે.
૪૩૨	શિર્ષક	રાગ **રામગ્રી.**
,,	૧	પા. વિઠ્ઠલા **બળ અભેદાન** માંગું.
,,	૩	પા. **અબંધને** બાંધીએ.
,,	૪	પા. ચાલ તારા ઘરમાં બહુ દીસીએ.
,,	૫	શુ. **નારી** પુરુષનો સ્નેહ રુડો.
,,	૭	પા. છોડરે અંચળ, અતિ...
૫૦૮	શિર્ષક.	રાગ **ભૈરવં.**
,,	૬	પા. એવાને માન મેલીને મળીએ, પ્રીત...
,,	૮	પા. નીતનીત ઝાકમઝોરો...
૫૨૦	૪ કડી.	પા. કોણ જપતપ વ્રત કીધાં, આહીરડાની જાતઃ નરસૈંયાચો સ્વામી ભલે મલ્યો, ગોપીકાની વાતે.

હીંડોળાનાં પદ

૩	શિર્ષક	રાગ **મલાર.**
૩	૨	પા. માથે **ઓઢણિયા ધાબળડી.**
,,	૪	પા. દાદુર મોર કરે **કુલાહલ, ઝીણી ઝીણી** બોલે કોયલડી.
,,	૩ જી કડી	પા. ...ધન **લીલા કૃષ્ણ અવતાર.** ભણે નરસૈંયો ધન બ્રીજવાસી, 'ધન આલાપીએ રાગ મલાર.
૧૧	૧	પા. શામલિયો **મહાબલિયો કાંઈ"**
૧૬	૩	પા. **મળી** મરકલડાં કરંતીરે.
,,	૫	પા. **સહુ મધ્યે** મનગમતી મોહના.
,,	૬	પા. રંગ ભરી રમતાં **ગાન કરતા**
૧૯	૨	શુ. ...પ્રેમે **કેરી** બોલાવેરે.

પદાંક.	પંક્તિ.	
૧૯	૭	પા. ..આપણ **બેઉ બાંધીજીરે.**
,,	૪ થી કડી.	પા. વૃંદાવન હીંડોળો કીજે, લાહવો રંગે લીજેરે. આજ એકઠાં મળ્યા આપણે, રંગભેર રમાજેરે.
,,	૧૩	પા. **શ્રાવણી મધ્યે સરવણી** ત્યાં...
૩૫	૨	શુ. ...ગગન **મેહ** ગાજે.
૩૬	શિર્ષક.	રાગ **માલવ**.

બાળ લીલા.

૧	૫	પા. પ્રાત ઉભા હસે, નાથ રતન મુખ ગ્રસે, જાંહાં હોયે ભક્તિ તાંહાં પ્રેમ પ્રીતે.
૧૫	૫	પા. ઇશારો કરી બલભદ્ર દેખાડે, જો પેલો ખાઇ જાયરે.
૧૬	૨	પા. નક્ષત્ર **ચુંટી**ને માતા...
,,	૫	શુ. લોક**ને ઘેર** અનેરાં બાલક.
,,	૬	શુ. **ચાંદલિયો** આકાશે...
૧૮	૪	શુ. આ શી **તારે** ખંત.
૧૮	૬	પા. **...ગોપી સંપ કરીને ખીજે.**
,,	૮	પા. નરસૈંયાચા સ્વામીને જોઈ જોઈ, મુદીત થયા મુનીજન. બી. પા. નરસૈંયાચા સ્વામીએ ગોકુલ રાખ્યું, વિસ્મે હવા મુનીજન.
૨૧	૧-૨	પા. નયણાં મીઠાં મારા નાથતણાં, દીઠડે અમિ ઠરે માંય; દેહી પ્રેમ ધરી નીહાલતાંરે, સુખની સીમા કહી ન જાય.

ભક્તિ-જ્ઞાનનાં પદો.

૨	૧	પા. ધન્ય જીવન વૈષ્ણવ કેરું, જ્યારે જોઇએ ત્યારે હરિ ગુણ ગાય.
૩	૧	પા. બળીતણે દ્વારે **બેઠો, બટુક શો વામનો.**
,,	૨	પા. **અંત:પુરથી** બળી
૧૩	૨	પા. અમારી વણજ ચાલી ગામેગામ.
૧૩	૧૧-૧૨	પા. નારાયણે કૃપા કરી લખેસરી થાપ્યો. નરસૈંયાચા સ્વામીએ, રૂડો જસ આપ્યો.
૧૫	૭	પા. ...મન કર્મ વચને તેજ ધરવું. પા. બેઉ કરજોડીને નરસૈંયો વિનવે, વેદવચન તે સત કરવું.
૧૭	૮	પા. નરસૈંયાચા સ્વામી, હસીને જાગીઆ, સુરીનર મુનીજનના મન મોહે
૧૯	૧	પા. **વમન** કીધે વપુ શુદ્ધ ન થાયે.
,,	૨	પા. કોટી તીરથ જ્યાં ચરણ સેવા કરે.

પદાંક.	પંક્તિ.	
૧૯	૩	પા. **પ્રગટ** પુરુષોત્તમ, નવલરંગી તજી, અન્ય **મારગે,** જેનું મન મોહે.
,,	૪	પા. કોટી **કુંલ્યાણુ** કામધેનુ તજી.
૨૩	૬	પા. અગમ ને નિગમ વેદ વેદાંતમાં, જે રસ મળી મથી પ્રગટ કીધો.
,,	૭	પા. ...અહોનિશ અનુભવ **સ્વાદ.** લીધો.
,,	૧૦	પા. તૃણચરણ જેમ પશુ પૂંઠે ફરે, તેમ નરસૈંયો કહે હાથ જોડી.
૨૪	૫	પા. ...જ્ઞાની **વૈરાગી** બહુ મુનિ જોગી.
,,	૨	પા. દુબળા ભૂતનું ઢોકળે મન ચળે.
,,	૬	પી. ...પ્રેમને **વશ થઈ** વ્રજતણી ગોપીકા.
,,	૯	પા...... વાત બીજી ન લાગે રે મીઠી.
,,	૧૦	પા. નરસૈંયો નિશ્ચે છે વાત તો પ્રેમની, જતિએ કદી સુપને ન દીઠી.
૨૫	૩	પા. **મોર ચંદ્રિકાતણો,** મુગટ મસ્તક ધર્યો.
,, ૪ થી ને ૫ મી લીટી વચ્ચે.		અનન્ય ભક્ત તેને કરુણા ભર્યાં, દાસ ઉપર દયા આણી જોયે. અંગોઅંગ શોભા શી કહું મારી સખી, જે દીઠડે કોટી કંદર્પ મોહે.
,,	૬	પા. **અદ્ભૂત રાગ** આલાપી ગાયે.
૨૬	૬	પા. **કુંજલતા** માંહે શ્રીકૃષ્ણ **ક્રીડા** કરે, નિરખતી નૌતમ **સંગ સાહેલી.**
,,	૭	પા. સુરતસંગ્રામમાં નાથ બહુ વિલસે, દરસશે દેહીથી ભજન કરતાં.
૩૬	૨	પા. શ્રી રાધિકા કૃષ્ણનું ભજન આનંદનું.
,,	૭	પા. સકળ સાધનનું **સાર હરિ** નામ છે, **જાણી ગયા** કોઈ સંત પૂરા.
૩૬	૮	પા. શાસ્ત્રરૂપી **સમુદ્રમાંથી તે તર્યાં,** જાલ કાપી ગયા **ભક્ત** શૂરા.
,,	૧૦	પા. ભણે નરસૈંયો, એવી સમજણ જે કરે, સદ્ગુરુ શબ્દ વિલસીને રહીએ.
૩૮	૯	પા. એકાકાર નિરાધાર જો મન ગળે તો, આ ભિન્ન...
૪૫	૩	પા. ભરમે ભૂલા ફરે, **અન્યને આદરે.**
,,	૧૦	શુ. ...નરસૈંયા પાસું તે **કોહોનું** તાણે.
૬૬	૨	શુ. કેશવા કંઠીએ કેમ **સમાયે.**

પરિશિષ્ટ.

૧૪	૧	પા. ટળતા ટળતા શે હીંડે મારા વાહાલા.
૧૬	૬	પા. **ટાલ ગર્ભવાસ** ચરણેરે લાગું.
૯૨	શિર્ષક	દ્વાદશ માસ.
૧૧૩ ૨ જી ને ૩ જી લીટી વચ્ચે.		વેદપુરાણ શાસ્ત્ર ઇમ બોલે, આવ્યા દુખિયા જનને વાવાને; ભેદ ન જાણે ભાવ ન આણે, જાયે શામ વદને થાવાને.
૧૧૫	૩	પા. મહા નિધિ ગ્રહિત બ્રહ્માદિક **વાહ્યાં, કહી કહી વિધિ નિષેધરે.**

પદાંક.	નોટ.	**હારમાળાનું પરિશિષ્ટ.**
૩૩	,,	શુ. પદ **૩૩** મું કવિ **નર્મદાશંકર**ની.
૩૫	,,	શુ. પછી પદ **૩૫** મું છે.
૪૩	,,	શુ. પદ **૪૩** મું નરસિંહ.
૪૪	,,	શુ. પદ **૪૪** માં દામોદરરાયજી.
૪૫	,,	શુ. પદ **૪૫** માં.
	પંક્તિ.	
૪૫	૪	પા. વૈષ્ણવ કેરો ભેખ દેખીને, જમ કિંકર નાહશે તત્કાળરે.
,,	૫	પા. ઉંચા મંદિર **સસ ભોમીના, કાચ ચિત્રામણ મોહન વેલરે.**
,,	૬	પા. જે ઘર સંત વિશ્રામ ન પામે, એ મંદિર **વૈશ્વાનર** મેહેલરે.
,,	૭	પા. વૈષ્ણવ **કેરી એક મઢુલી.**
૫૮	નોટ	શુ. પરિશિષ્ટના પદ **૫૯** ની પહેલી.
	,,	શુ. ,, ,, **૪૨** ની સાથે.
૬૦	,,	શુ. ,, ,, ૬૦ માં શ્રી દામોદરરાય.

વર્ણાનુક્રમણિકા.

૧ હારમાળા.

હારમાળાનું પરિશિષ્ટ.

૨ ગોવિંદ ગમન.

૩ શામળદાસનો વિવાહ.

૪ સુરતસંગ્રામ.

૫ ચાતુરી છત્રીસી.

૬ ચાતુરી ષોડશી.

૭ દાણ લીલા.

૮ સુદામા ચરિત્ર.

૯ રાસ સહસ્ર પદી.

૧૦ વસંતનાં પદ.

૧૧ શૃંગારમાળા.

૧૨ જન્મસમાનાં પદ.

૧૩ વધાઈનાં પદ.

૧૪ હીંડોળાનાં પદ.

૧૫ બાળ લીલાનાં પદો.

૧૬ ભક્તિજ્ઞાનનાં પદો.

૧૭ પરિશિષ્ટ ૧ લું.

પરિશિષ્ટ ૨ જું.

વર્ણાનુક્રમણિકા.

વર્ણાનુક્રમણિકા.

કાઢ્યાં તે પાછાં ખોવાઈ ન જાય. એટલુ જ માટે આ સંગ્રહમાં તેનો અસ્તાવ્યસ્ત એક ઢગલો કર્યો છે, પણ કુંદનમાં તે સર્વને યથાસ્થિત બેસાડી કુશળ પચીગરનું કાર્ય શ્રીહરિની ઇચ્છાએ જો હું જીવતો રહીશ તો કરી બતાવીશ." આ તેમની શુભેચ્છા પરમાત્મા શ્રીકૃષ્ણચંદ્રે પાર પડવા દીધી નથી. કારણ કે ભગવાનને ભક્ત વહાલા હોવાથી જેમ તેમણે નરસિંહને પોતાના તેજઃપુંજમાં સમાવી દીધા, તેમ તેમને પોતાની પાસે બોલાવી લીધા છે. આ સંગ્રહમાં દોષ હશે, ચરિત્રાદિ લેખનમાં પણ દોષ હશે, પણ તેપ્રત્યે વિદ્વજ્જનો અને સંતજનો કાકદૃષ્ટિ ન રાખતાં હંસવૃત્તિ રાખશે, એવી આશા છે, અને જે દોષ દેખાય તે કૃપા કરીને લખી જણાવશે તો તે ઉપરથી બીજી આવૃત્તિમાં સુધારોવધારો કરી શકાશે. આમાં રહી ગયેલા કોઈ દોષો માટે નરસિંહ મેહેતાનો પોતાનો જે બચાવ છે, તે જ અમારો બચાવ છે.

"છે દોષ દરિયાવ, પણ ગાયન માવ, કરીએ ભાઈ શી રાવ, નમન સહુને."

વિશેષમાં ભક્ત અને ભગવાનના ગુણાનુવાદ ગાતો આ સંગ્રહ તેમના પ્રતાપે ગુર્જર પ્રજાને આદરનીય થઈ પડશે તો સંગ્રહકર્ત્તાનો પરિશ્રમ કૃતકૃત્ય થયેલો માનીશું.

અત્રે એક વિશેષ કર્તવ્ય અવશેષ રહી જાય છે, અને તે જે જે સદ્‌ગૃહસ્થોએ પોતાના અમૂલ્ય સમયને ભોગે સદ્‌ગતને આ કાવ્યસંગ્રહ એકઠો કરી આપવામાં જે અમૂલ્ય સહાય આપી છે, તે માટે તેમનો સદ્‌ગતનાવતી આભાર માનવાનું છે. આ કાવ્યસંગ્રહ કરી આપવામાં મુખ્ય મદદ, વડોદરાના નિરભિમાની સરળ હૃદયના સાક્ષરશ્રી છોટાલાલ નરભેરામે; ગુર્જર સાહિત્યની અભિવૃદ્ધિ ઇચ્છી તે માટે સતત પ્રયત્ન કરનાર રા. રા. તનસુખરામ મનઃસુખરામ ત્રિપાઠી. બી. એ.એ; સ્વ. આદ્ય સંગ્રહકર્તાના મિત્ર રા. રા. છગનલાલ ઠાકોરદાસ મોદી, બી. એ.એ; નાંદોદના શોધરસિક વયોવૃદ્ધ મેહેતાજી છગનલાલ વિદ્યારામ રાવળે; સુરતના મહાજન શેઠ ભગુભાઈ દ્વારકાદાસ તથા ભગવદ્‌ભક્ત રા. રા. ગોરધનદાસ જમનાદાસ વેરાગીવાળાએ; રૂપાળના મેહેતા કુબેરલાલ શિવરામે; અને ગુર્જર પ્રાચીન કાવ્યના શોખીન રા. રા. અંબાલાલ બુલાખીરામ જાની. બી. એ. વગેરેએ આપી, નરસિંહ મેહેતાની વિમળ વાણીને પ્રકાશમાં આણવાને યોગ આપ્યો છે, તે સર્વનો અત્રે આભાર માનવામાં આવે છે.

પ્રકટકર્તા